



**ŞEFİKA YARKIN'IN ALİSDEN BİR SES
ADLI ESERİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA
(TRANSKRİPSİYON-AKTARMA-İNCELEME- SÖZLÜK)**

Adil Beg BUNYAD
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Doç. Dr. Ahmet KARAMAN
Ağustos, 2021
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞEFİKA YARKIN'IN ALİSDEN BİR SES ADLI ESERİ
ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA
(TRANSKRİPSİYON-AKTARMA-İNCELEME- SÖZLÜK)

Hazırlayan
Adil Beg BUNYAD

Danışman
Doç. Dr. Ahmet KARAMAN

AFYONKARAHİSAR 2021

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans / Doktora tezi olarak sunduğum “**Şefika Yarkın’ın Alisden Bir Ses Adlı Eseri Üzerine Bir Çalışma (Transkripsiyon Aktarma-İnceleme- Sözlük)**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

20/08/2021

İmza

Adil Beg BUNYAD

T.C.

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Adil Beg BUNYAD
	Numarası	190678117
	Anabilim Dalı	Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları
	Programı	Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı		ŞefikaYarkın'ın Alisden Bir Ses Adlı Eseri Üzerine Bir Çalışma (Transkripsiyon-Aktarma-İnceleme- Sözlük)
Tez Savunma Sınav Tarihi		20.08.2021
Tez Savunma Sınav Saati		10.30

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek ☒oy birliği – ☐oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

**Prof. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR**

ÖZET

ŞEFİKA YARKIN'IN ALİSDEN BİR SES ADLI ESERİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA (TRANSKRİPSİYON, AKTARMA, İNCELEME, SÖZLÜK)

Adil Beg BUNYAD

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI

Ağustos, 2021

Danışman: Doç. Dr. Ahmet KARAMAN

Dil ve edebiyat bir milletin zenginliği ve kimliği sayılır. Bir milletin dilinin zenginliği kültürüne de yansır. Dilin yükselmesi ve gelişmesi için çaba göstermek toplumda yaşayan her bireyin görevi bir borcudur. Bu borcu, dili kullanmada özenli davranarak ya da dil alanında çalışmalar yaparak ödemeye çalışmalıdır.

Yaptığımız bu çalışma da bu hedef doğrultusunda Afganistan Türk dili ve edebiyatındaki önemli bir eserle ilgilidir. Tez konumuzun belirlendiği sürece kadar üzerinde kapsamlı bir çalışmanın olmadığı yazar ve şair “Şefika Yarkın”ın ilk seçme şiirlerinin toplamı olan “Uzaktan Bir Ses” adındaki eseri çalışma konusu olarak almayı uygun gördük.

Bu çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Şefika Yarkın hayatı, edebi kişiliği ve yazdığı bütün eserler hakkında kapsamlı bilgilendirme yapılmıştır. İkinci bölümde ise “Uzaktan Bir Ses” eserinin ilk önce transkripsiyonlu metni verilip Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Üçüncü bölümde ise eserin tematik yönden incelenmesi yapılmıştır. Dördüncü bölümde ise sözlük kısmına yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Afganistan Özbek Türkçesi, Şefika Yarkın, Afganistan kadın Şairleri.

ABSTRACT

A WORK ON SHAFIQA YARQIN’S WORKS TITLED “A VOICE FROM ALISDAN” (TRANSCRIPTION, TRANSLATION, ANALYSIS, DICTIONARY)

Adil Beg BUNYAD

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
NEW TURKISH DIALECTS AND LITERATURES**

August, 2021

Advisor: Assoc. Prof. Ahmet KARAMAN

Language and literature are identity and wealth of a nation. The richness of a nation's language is reflected in its culture. Making efforts for the rise and development of the language is a duty and a debt of every individual living in the society. This debt should be paid by being careful in using the language or by working in the field of language. In line with this goal, this study is about an important work in Afghanistan Turkish language and literature. As long as the subject of the thesis was determined, we found it appropriate to take the work called "A Vioce From Alisden", which is the sum of the first selected poems of the writer and poet "Şefika Yarkın", on which there was no comprehensive study, as the subject of study.

The research consists of four parts. In the first part, comprehensive information was given about the life of Shafiqqa Yarqin, her literary personality and all the works she wrote. In the second part, firstly, the transcribed text of the work "A Vioce From Alisdan" was given and transferred to Turkey Turkish. In the third part, the thematic analysis of the work was made. In the fourth chapter, the dictionary part was included.

Keywords: Uzbek Turkish Language, Shafiqqa Yarqin, Afghan women

ÖN SÖZ

Afganistan Türk edebiyatı alanında ismini sık sık duyduğumuz Şefika Yarkın eşsiz eserleriyle Afganistan Türk edebiyatını taçlandırmıştır. Onun “Alisdan Bir Ses” eseri ilk seçme şiirler toplamıdır. Eserde bulunan şiirlerin tamamı Özbek Türkçesiyle yazılmış olup zengin temalarıyla ayrı bir öneme sahiptir. Eserin içindekiler bölümünde 55 parça şiir yer almaktadır ama eserde sadece 47 adet şiir bulunmaktadır. Birinci bölümde değerlendirdiğimiz yazarın hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilen tek kaynak Yarkın’ın çevrimiçi kütüphanesidir. (<http://www.yarqin.info/shafiqayarqin/home.php>) Sitede yazarın özgeçmiş bölümünde kendi hayatı, eserleri ve edebi kişiliği hakkında kapsamlı bilgi vermiştir.

Çalışma boyunca bilgi ve tecrübesiyle destek ve tavsiyelerini esirgemeyen kıymetli danışmanım Doç.Dr. Ahmet KARAMAN hocama teşekkür ederim. Lisans eğitim hayatım boyunca bana fikir ve tavsiyeleriyle yol gösteren kıymetli hocalarıma, ayrıca her zaman yanımda duran ve hiçbir zaman beni yalnız bırakmayan babam Muhammad Nabi Bunyad’a, anneme ve tüm aileme teşekkürü borç bilirim.

Adil Beg BUNYAD
2021, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

Sayfa

YEMİN METNİ	ii
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEFİKA YARKIN'IN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1. HAYATI	4
2. ESERLERİ	5
3. EDEBÎ KİŞİLİĞİ	20

İKİNCİ BÖLÜM

TRANSKRİPSİYON VE ÇEVİRİ METNİ

1. TRANSKRİPSİYON	23
2. ÇEVİRİ METNİ	91

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESERİN TEMATİK AÇIDAN İNCELENMESİ

1. AŞK	157
2. AYRILIK	162
3. GURBET	166
4. PİŞMANLIK	171
5. AİLE	176
6. ŞİKÂyet	180

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SÖZLÜK

SÖZLÜK	184
SONUÇ	201
KAYNAKÇA	203
EKLER	206

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Akt: Aktaran

bt: Bilinmeyen tarih

s: Sayfa

TDK: Türk Dil Kurumu

Vb.: Ve başka, ve başkaları

vd: Ve devamı ve diğerleri

Vs: Vesaire



GİRİŞ

Asya doğurgan bir anne misalidir. Uzak geçmişten beri sayısız milletleri, göçebe, yerleşik uygarlıkları bağrında büyötmüştür. Pek çok kanlı savaşılara ve kanlı boğuşmalara yakından tanıklık etmiştir. Dolayısıyla güçlü uluslar yaşamını sürdürür güçsüzler ise tarih sayfalarından silinip giderler (Bozkurt, 2012: 3).

Afganistan denize yolu olmayan Asya'nın güneyinde yerleşmiş olan bir ülke. Hindistan, İran ve Orta Asya'yı birbirine bağlayan kuruluş tarihi çok eskilere dayanan bir ülkedir. Afganistan birçok imparatorluklar ve büyük devletlere hem ev sahipliği hem de karşılarında savaşan bir ülke olarak biliniyor. Büyük İskender, Gazneli Mahmut, Cengiz Han, Emir Timur ve Babür Şah gibi büyük Türk imparatorlarının karşısında savaşmıştır (Barfield, 2019: 17).

Afganistan'ın tarihi milattan öncelere dayanıyor. Arya, Ayrana, Horasan Peştunlar, Pathanlar isimleriyle anılmıştır ta ki Afganistan'ın şu anki sınır hudutları bir sürü savaşlar sonucu 1884 ile 1905 yıllar arasında bugünkü halini almıştır. Tarihçi Mir Muhammet Sıddik Ferheng “Afganistan Son Beş Asırda” kitabında Afgan halkı hakkında şöyle yazıyor: “10. Asırdan sonra Peştunlar Afgan ismiyle anılmıştır ve konuştukları dili ise “Afgani” dir; (Gubar, 1989: 7). Ülkede “Afgan” diye bir topluluk bulunmamaktadır. Küçük topluluklar dışında, ağırlıklı olarak Peştunlar, Tacikler ve Türklerden oluşmaktadır (Özkan, 2014: 276). Afganistan halkı hiçbir zaman ulusal bir kimliğe sahip olmamıştır. Etnik, dil, din, mezhep, farklılıklarından dolayı Afganistan toplumunun birbirinden ayrı kalmasına sebep olmuştur. Resmî olarak Afgan ya da Afganistanlı hitap edilmelerine rağmen kendilerini etnik kimlikleriyle tanınmayı tercih edip, “Afgan” kelimesinin sadece Afganistan'da yaşayan belli bir etnik için kullanıldığı iddia ediyorlar (Farzan, 2019: 25).

Derice (Farsça), Peştuca ve Özbekçe Afganistan'ın resmî dilleri olarak biliniyor, aynı zamanda Türkmence, Beluççe, Nuristanice dilleri de dâhil olmak üzere onlarca dil konuşulmaktadır. Derice (Farsça) hemen hemen bütün ülkede ve özellikle merkez, batı ve kuzey bölgelerinde konuşulmaktadır. Peştuce güney ve doğu bölgelerde ve Özbek Türkçesi ise kuzey bölgelerinde konuşulmaktadır (Gubar, 1989: 12).

Özbek Türkçesi Türkiye Türkçesinden sonra en iyi işlenmiş ve çokça çalışmalar bulunan Türk dilleri arasındadır. Özbek Türkçesiyle konuşanlar çoğunlukla

Özbekistan’da yaşamakta olup diğer Türk devletleri dışında Afganistan ve Çin gibi ülkelerde de hayat sürdürmektedirler (Bozkurt, 2012: 345).

Eski edebî Özbek Türkçesi 14. yy. ile 19. yy arasında meydana gelmiştir. En önemli özelliği de içinde farklı lehçeleri barındırmasıdır. Örnek olarak “Muhabbet Name” ve “Teaşşuk Name” eserlerinde Oğuz lehçesi, “Hüsrev ve Şirin” de Kıpçak lehçesi görülmektedir. Oysa ki “Babür Name” de bu iki lehçenin ortak kullanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla bu lehçelerin birleşmesinin göstergesi olup Moğol istilasından sonra Orta Asya’da “Çağatay Türkçesi” olarak anılmaya başlamıştır (Yarkın, 2006: 14). Çağatay edebiyatının ilk eserleri Afganistan’da meydana gelmiştir. Nevayi, Hüseyini Baykara Çağatay edebiyatının temelini bugünkü Afganistan topraklarında atmıştır (Özkan, 2014: 278). Çağatay Türkçesi Türk devletleri arasındaki tek kullanım dili konumunu 20. yüzyıla kadar sürdürdü. Türkistan’ın Sovyetler tarafından bölünmesiyle birlikte Türk halklarının birbirinden uzakta kalması Türk lehçelerini ortaya çıkmasına neden oldu. Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan, Kırgızistan gibi Türk devletleri Arapça alfabesinden Kiril alfabesine geçiş yaptılar, ancak Afganistan, İran, Irak gibi ülkelerde yaşayan Türk toplumu halen Arapça alfabesini kullanmaktadırlar (Yarkın, 2006: 15,16).

Afganistan Türkleri çoğunlukla Kuzey bölgelerde yaşamakta olup nüfusu tahmini olarak 8 milyon civarında olduğu biliniyor. Bu bölgede yaşayan Türk boyları dil, örf ve adetlerini korumayı başarmışlardır; yalnız Afşarlar, Aymaklar, Kalaçlar gibi Türk boyları asimile olmuşlardır (Fevzi, 2012: 551).

Şu anda Afganistan hudutları içinde bulunan Güney Türkistan’da ağırlıklı olarak Özbek ve Türkmen Türkleri yaşamaktadırlar. Türkler hâkimiyet süresince diğer dillere saygı ve hürmet göstererek gelmesine rağmen ne yazık ki devlet idaresi Peştunların eline geçince Türklere karşı aynı muameleyi yapmamışlardır (Tolkun, 2019: 136). 18. yüzyıldan sonra siyasi hâkimiyeti ele geçiren Peştunlar, Türklerin ve Türkçenin geri gitmesine büyük çaba sarf etmişlerdir (Öztürk, 2014: 18). Dolayısıyla o zulümlere boyun eğip asimile olmayı kabul edenleri kınayıp, “Anadili” teriminin önemi üzerinde sıkça durmuşlardır (Öztürk, 2014: 20).

Türkiyede özellikle Özbek ve Türkmen topluluklarının dil ve edebiyatları üzerine birçok yayımlar yapılmıştır. Ancak söz konusu çalışmaların sınırlı sayıda olup, yeterli olmadığı görülmektedir (Tolkun, bt: 349). Afganistan’da 1970’lerden sonra Yeni

Demokrasi adı altında yeni anayasa yürürlüğe girince sosyal faaliyetlere de geniş anlamda yer verilmiştir. 1978 yılında ilk Özbek gazetesi olan “Yulduz” yayımlandı. Daha sonra 1991 yıllarına kadar başka herhangi bir gazete yayımlanmasa da birçok farklı illerde basılan dergi ve gazetelerde Özbekçe ve Türkmençe makale ve şiirler yayımlanmıştır (Tuygho, 2016: 16).

Taliban dönemi Afganistan tarihinde kara dönemlerin en başında gelir. Taliban işgali süresince Afganistan’da sosyal hayat başta olmak üzere ekonomik, kültürel ve siyasi bakımdan çok geriye gitmiştir. 2000’li yılların başlarında Taliban dönemi biter bitmez Özbek Edebiyatı alanında çalışmalar yeniden başlamıştır. Şefika Yarkın, Halim Yarkın, Feyzullah Aymak, Muhammed Âlim Lebib, Nurullah Altay, Taşkın Bahayı, Rahim İbrahim, Azizullah Aral, Zikrullah İşanç gibi usta yazar ve şairlerin gayret ve çabalarıyla bugünkü gelişme hâlini almıştır (Toyghun, 2019: 20).

Yöntem:

Ele aldığımız çalışmamızın şiirlerin tamamı Özbek Türkçesiyle olup sadece Arap alfabesinden doğrudan çevrilmiştir. Transkripsiyon metnini daha önce belirlediğimiz alfabe kılavuzuna göre uygun bir şekilde aktarılmıştır. Daha sonra Türkiye Türkçesine yazım ve grameri kurallarına riayet ederek çeviri yapılmıştır. Bir sonraki bölümde ise eserin içinde sıkça bulunan kavramları tematik açıdan inceledik. En sonda eserde bulunan sözcükleri Farsça- Özbekçe- Farsça- Türkçe sözlükleri kullanarak sözlük bölümüne yer verilmiştir.

Amaç:

Bu çalışma sayesinde Afganistan Türk edebiyatının en önemli isimlerinden olan Dr. Şefika Yarkın’ın hayatı ve edebî kişiliği hakkında kapsamlı bilgi edinme fırsatımız olacaktır. Onun yazdığı eserlerin Afganistan Türk edebiyatı için ne kadar önemli olduğunu, aynı zamanda Afganistan’da konuşulan Özbek Türkçesinin Özbekistanda konuşulan Özbek Türkçesine çok yakın olduğunu göstermektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEFİKA YARKIN'IN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1. HAYATI

Şefika Yarkin Dibac, 24 Kasım 1955 yılında Afganistan'ın Seripul şehri, Takanahane ilçesi, Kazihane mahallesinde dünyaya geldi. Babası Mirza Muhammed Kasım Kazizade dönemin aydın kişilerden biri olup, Seripul şehrinin belediye başkanı, Millet meclisinin 7. Dönem milletvekiliği görevlerini üstlenmiştir. Aynı zamanda şair ve yazardır. İlkokulu Mezarı Şerif'in en meşhur okullarından biri olan “Sultan Raziye” lisesinde başlayıp, türlü olaylardan dolayı Kabil'e taşınmaya mecbur kalınca ortaokul ve liseyi Kabil'in Rabia Belhi lisesinde yüksek dereceyle bitirmiştir. O 1977 yılında Kabil Üniversitesi İnsani Bilimler Fakültesi Gazetecilik bölümünden mezun oldu. O dönemin karmaşık ve ırkçı siyaseti yüzünden kendi bölümünde işe alınmadı, üstelik ailesi Kabilde yaşadığı halde kilometrelerce uzakta, doğduğu Seripul ilinin kızlar ortaokulunda öğretmen olarak tayin edildi. Bir sene sonra siyasi değişikliklerden dolayı kendi bölümünde işe başladı. Afganistan Millî Radyo Televizyonu, sanat ve edebiyat bölümü müdürü, yönetmen, yazar ve haber sunucusu olarak görev yaptı.

Şefika Yarkin, 1981 yılında Afganistan Bilim Akademisi Özbek dili ve edebiyatı bölümünde “Bilim Kurulu Üyesi” olarak görev yapmıştır. Bu onun hayatında en etkili değişim oldu, çünkü o günden itibaren var gücüyle Özbek dili ve edebiyatı alanında büyük ölçüde bilimsel çalışma ve editörlük çalışmaları yapılmıştır. Birkaç yıl içinde birçok yerel ve uluslararası bilimsel seminerler ve konferanslarda kendi yazdığı makale ve bildirilerle büyük işlere imza atmıştır. “Zehiruddin Muhammed Babür Dîvanı”, “Babür'e Armağan” ve üstat Azimî'nin “Nisab-i Sebiyan” eserlerinin önsöz ve sözlük bölümlerini hazırlayıp, aynı zamanda birçok Farsça ve Özbekçe makalelerinin Afganistan'ın önde gelen dergi ve gazetelerinde yayınlanması onun ne kadar yetenekli olduğunun kanıtı olmuştur. Afganistan Bilim Akademisi başkanlığının dikkatini çekerek akademideki idarelerin birinde başkanlık görevine kadar getirilmiştir.

Daha sonraları Senatörler Meclisi yayın müdürü olarak tayin edildi. O dönemde “Senato Sesi” gibi programlarda yönetmenlik ve sunuculuk görevini üstlenmiştir. Eski dönemlerden kalan senato dergisinin başyazarı olarak az sürede yayına hazırladığı için senato tarafından ödüllendirilmiştir.

1991 yılında Afganistan’da Cihatçılar, hükümeti ele geçirdikten sonra iç savaşlar başlar ve Şefika Yarkın, Cevizcan şehrine taşınmaya mecbur kalıyor. Valilikte kültür danışmanı olarak, daha sonra kadınlar dayanışmasını kurarak başkan olarak görev yapmıştır. Kısa bir süre de İslami Ulusal Hareket Partisi’nde kadın-kızlar danışmanı görevini üstlenmiştir.

1997 yılı Taliban örgütü Afganistan’ın kuzeyini işgal ettikten sonra Özbekistan’a ailecek taşınmaya mecbur kalıyor. Özbekistan Fenler Akademisinde bilim üyesi olarak görev yapıp, 1999 yılında “Kâmrân Mirzan’ın Hayatı ve Eserleri” adında doktora tezini savunarak doktorluk unvanını almıştır.

2001 yılında yeni hükümet göreve başladıktan sonra devlet isteğiyle Kadın Kızlar Bakanlığında bakan yardımcısı olarak görev yapmıştır. 2002 Yüksek İstişare Konseyinde Seripul ilinin temsilcisi olarak katılmıştır. Kısa bir süre sonra anlaşmazlıklardan dolayı tekrar Taşkent’e geri dönerek Özbekistan Fenler Akademisindeki görevine devam etmiştir. 2005 yılında Eğitim Bakanlığının ısrarıyla tekrar Kabile dönerek eğitim daire başkanlığında üçüncü diller bölümünün danışmanı ve eğitim topluluğu üyesi gibi görevlere getirilmiştir. Bir sene sonra “Özel ve Okul öncesi eğitim” başkanı, aynı zamanda eğitim bakanlığına ait “Eğitmek” adlı derginin müdürü ve kurucusu olarak ve 2008 yılında Eğitim bilim topluluğu başkanı olarak görev yapmıştır (Toyghun, 2013: 24,25,26,27,28,29). Şu anda kendisi gibi yazar ve araştırmacı olan eşi Muhammed Halim Yarkın ile beraber İsviçre’de yaşamaktadır.

2. ESERLERİ

Şefika küçük yaşlarında kitap okumaya başlamıştır. İlk başta küçük küçük hikâyelerle başlayıp, genç yaşlarına geldiğinde şiire ilgi duymaya başlar ve her gün saatlerce şiir okur. Hafız Şirazi, Sadi Şirazi, Emir Hüsrev, Nizami Gencevi, Saib Tebriz’i gibi büyük şairlerin dîvanlarını, çağdaş şairlerden Feridun Müşiri, Hoşeng İbtihac, Simin Bahai gibileri, özellikle Furuğ Ferruhzadın eserlerini birer birer okuyup bitirmiştir. Genç yaşlarında şiir yazmaya başlar ancak yayımlamaktan çekiniyor, aile dostu aynı zamanda şair olan “Vasıf Bahtari” ile bir gün karşılaşılıyor ve istemeden genç Şefika’nın şiirlerine gözü çarpar, çok etkilenir ve Şefika’dan onları dergide yayımlanması için izin ister. Şefika ne kadarda bu işe istekli olmasın Vasıf Bahtari’nin ısrarıyla gerçek adının gizli kalıp “Dibac” soyadıyla yayımlanmasına izin verir.

Eline çok fırsatlar ve mevkilere gelir ama bir türlü şiirlerinin toplam olarak yayımlanmasına başaramıyor ve bu yüzden çok pişmanlık duymuştur. Çünkü bu hatası yüzünden iki kere bütün şiiri toplamalarını kaybetmiştir. İlk defası Afganistan'ın iç savaşlar döneminde ikincisi de Taliban örgütü bütün Afganistanı işgal ettiğinde (Yarkın, 2010). Kendisi o acı verici anları “Şermi Şebnem” eserinde şöyle anlatıyor:

“İslami devlet hâkimiyetinin ilk günlerinde devlet daireleri Mücahit grupları tarafından işgal edildi ve bizim olduğumuz devlet dairesine komutanının dahi okumayı yazmayı bilmeyen bir grup mücahitler tarafından işgal edildi. Onlar ofisimizde ne var ne yok hepsini yıkıp yaktılar, bir haftaya kadar ofise gidemedik. Mücahitler ofiste bulunan fotoğrafı, kitabı, defteri ofiste ne varsa yıkıp ateşe vermişlerdi. Bir hafta sonra ofise gittiğimizde fotoğraflarım, şiir defterlerim ve bir sürü makalelerim kül olup yerlerde toz olmuştu, yazdığım şiirlerden sadece birkaç parçasını evde saklamıştım.

Kabilde savaşlar farklı boyuta ulaştığında Şibirgan'a taşındık. Taşındıktan hemen sonra edebî çalışmalarına yeniden başladım, seminerler, konferanslar, şiir geceleri ve bir sürü etkinlikler başladı. 6 sene Şibirgan'da yaşadığım süresince yüzlerce parça şiir ve onlarca makale yazdım, özellikle de 300'den fazla rubai yazdım ve kaybolan parça şiirlerimde eş dostlarımın yardımıyla yeniden buldum. Çok yakın dostum Rahmetli Leyla Sarahat kaybolan şiirlerimi bulmamda çok yardımcı oldu. Allah mekânını cennetten eylesin.

Daha Mücahitler işgalinin şokunu atlatamamıştık ki 1997 yılının ortalarında Şibirgan halkı huzur içinde yaşarken bir anda Taliban örgütü Şibirgan şehrinin etraf köylerini işgal ettiğnin haberleri geldi. Ben o gün ofiste işlerimle meşgulken Taliban'ın Şibirgan sınırlarına kadar geldiğini duydum, ilk önce inanmadım ve valiyi aradım o derhal şehri terk etmemi ve General Dostumun da şehri terk etmek üzere olduğunu söyleyince şok oldum, 10 dakikada havaalanına yetişmemi yoksa uçak kalkacağını söyledi. Ben o zaman İslami devletin kadınlar şurası başkanı olarak eğer Taliban'ın eline düşseydim sorgusuz sualsiz beni öldürürlerdi. On dakikada kendimi toparladım ve havaalanına yetiştim” (Yarkın, 2010).

Dr. Şefika gurbet ellerde olmasına rağmen aklı yeniden şiirleri, makaleleri ve edebî eserlerinin kaybolmamasındadır. Taliban örgütü Afganistan'dan çekildikten sonra memlekete geri döner ve kaybettiği eserlerinin peşine düşüyor. Arkadaşları Taliban'ın el koyduğu ilk yer İslami devletin Kadınlar Şurası Başkanlığı binası olduğunu ve orda

ne varsa yakıp yıktığını söylüyorlar. Daha sonra tanıdığı arkadaşlarıyla iletişim kurup onların yanlarında bulunduğu şiir ve makalelerinin toplamada yardımcı olmalarını rica ediyor ve arkadaşları da olduğu kadar yardımcı oluyorlar ve bazı dergi ve gazetelerde yayımlanan şiir ve makalelerine yeniden kavuşur. İki defa kaybolan eserlerini de hesaba katarsak yazdığı eserlerin sayısı çok fazla olurdu ama neyse ki şu anda bile Afganistan Türk Edebiyatında 40’a yakın yayımlanan eseri, şiiri toplamı ve 20’ye yakın yayımlanmayan eseri bulunmakta olup, yüzlerce makale, bildiri, araştırma projeleri ve kısa hikâyeleri olup, türlü sorunlardan dolayı daha yayımlanmayı bekleyen birçok eseri vardır (Yarkın, 2010).

1: Denizde Mücevher (Därya dâr Gävhär): Dr. Şefika Yarkın Afganistan Türk Edebiyatı alanında Zahiruddin Muhammed Babür’ün hayat, eserleri ve edebî kişiliği üzerinde en önemli ve en çok çalışmaları yapan kişidir. Hayatını Babür’ün hayatı ve eserlerine adanmış biri olarak 2008 yılında Babür Dîvanının ön söz, tartışma ve eksikliklerden düzeltilmiş hâli olarak yayımlamıştır.

İlk defa Babür Dîvanının düzeltilmesi yine Şefika Yarkın tarafından 2003 yılında yapılmıştı, daha sonra 2004 yılında ilk basımdaki eksiklikler ve eklenecek olan yeni bilgiler tamamlanarak tekrardan yayımlandı. 2004 yılında yayımlanan dîvanının düzeltme halinden yola çıkarak bu eserde yer alan konular:

1. *Özbek Türkçesiyle Babür şiirleri.*
2. *Farsça şiirler.*
3. *Babür’ün ortaya koyduğu muammalar ve onların çözüm yolları.*
4. *Bir önceki eserde eksik, yazım hataların olan yerlerin yeniden düzeltilmesi.*
5. *Babür’ün dîvan hakkında yeni bilgiler, özellikle Babüri yazımı, müzik risalesi ve yıllar arasında kaybolan eserleri hakkında araştırmalar yapılarak sonucu eklenilmiştir.*

Afganistan Bilim Kurulu topluluğu tarafından yayımlanan dîvanda 112 gazel, 210 rubai, 16 Tuyuğ, 12 kıta, 2 bilmece, 9 mesnevi, 30 fert olup, elimizdeki dîvanda ise 122 gazel, 212 rubai, 18 tuyuğ, 18 kıta, 54 bilmece, 18 mesnevi, 86 fert ve metle, 10 dörtlük, 18 sanatsal parça, 1 tercih bent, Babür Name’nin bir bölümü, Babür’ün çocuklarına yazdığı 5 mektubu ve Babür Namenin önsözü, 2 gazel, 13 rubai, 7 kıta, 18 fert, 1 mektup ve Babür’ün hayatı ve eserlerini kapsayan geniş bir giriş kısmı.

Bu dîvanda bazı Farsça şiirler Özbek Türkçesine ve bazı Özbek Türkçesinde olan parçalar ise Farsçaya çevrilmiştir ki bu iş sadece Babür'ü Özbek ve Fars milletlerine daha iyi tanıtmak adına yapılmıştır. Anma gününde Babür'ün bu mısra ile başlayan gazeli şiir müsabakası da gerçekleşmiştir ve bu gazele cevaben Dr. Şefika Yarkın, Azizullah Ülfeti, Mevlevi Cevher, Eşref Azimi gibi şairler güzel yorumlar yapmışlardır (Yarkın, 2008).

2: Babür'ün Ölümsüzlüğü (Babur Mänguligi): Afganistan Türk edebiyatı alanında önemli çalışmalar yapan ve aynı zamanda eşi olan Muhammed Halim Yarkın ile birlikte 1993 yılında Şebirgan şehrinde Babür'ün doğum günü münasebetiyle yürütülen anma törenine ithafen yayımlanmıştır. 86 sayfadan oluşan bu eserde Babür'ün hayatı, eserleri ve edebî kişiliğine yönelik detaylı inceleme yapılmıştır.

İlk bölümde Babür'ün yazdığı eserler üzerine hızlıca bir tanıtım yapılmıştır. İkinci bölümde Babür'ün yazdığı bilmecelerin 54 tanesi yer alıyor ki 54 bilmecenin 30'u çözümlenip diğer 23'u ise okuyuculara bırakılmıştır. Hatırlatmak gerekir ki birden yedinci bilmeceye kadar Özbekistanlı yazar Seyit Bek Hasanov, 8'den 30'a kadar ise Şefika Yarkın çözmüştür. Seyit Bek Hasanov Babür'ün 54 bilmeceli eserini bir arada toplayıp yayınlamıştır ama risalede “Şah” adlı bilmece yer almadığı için bu eserde ona da yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise Babür'ün çocuklarına, komutanlarına yazdığı mektuplar yer alıyor. Mektupların aslı mevcut olmayıp kopya hâlinde Kazan Üniversitesinin kütüphanesinde saklanmaktadır.

Dördüncü bölümde ise Babür'ün ailesinde ve çevresinde şiir ve edebiyatın önemi ve mahiyeti anlatılıyor. Bildiğimiz üzere Babür'ün ailesinden birçok kişi şiir ve edebiyatla ilgilenip, şiirler yazmışlardır. Hümayun Mirza, Kâmrân Mirza, Askeri Mirza, Hindal Mirza, Gülbeden Hatun, Gülru Hatun bunların örneğidir. Diğer bölümlerde ise Babür'ün şeceresi yer alıyor, Emir Timur'dan başlayıp ikinci Bahadır Şah'a kadar adları geçiyor. Son bölümde ise Babür Şahın şiirlerinden çeviriler ve Babür Şah'ın hakkında yazılan eser ve risaleler yer alıyor. Bu eserde 40 parça gazel, 25 parça rubai, 9 parça mesnevi, 2 parça kıta, 21 fert Özbek Türkçesiyle, 25 parça gazel, 10 parça rubai, 3 parça mesnevi, 3 parça kıta ve 32 parça fert yer alıyor (Yarkın, 2017).

3. Kâmrân Mirza Hayatı ve Edebî Kişiliği (Kâmrân Mirza Hāyatı vā İcadı Mirası): Kâmrân Mirza hakkındaki ilk bilimsel çalışma 1929 yılı Hindistan'da Muhammed Mahfuzullah tarafından yapılmıştır. O Kâmrân Mirzanın Farsça şiirlerini

bir kitap olarak taş basımı şeklinde yayımlanmıştır. Yıllar sonra Özbekistanlı şair ve araştırmacı Seyit Hasan Bek tarafından 1986 yılında “Edebî Miras” dergisinde Kâmrân Mirzanın Özbekçe şiirlerini ve Kâmrân Mirza Dîvanının iki el yazması hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Hindistan’da basılmış dîvanda sadece Farsça şiirler yer alıp Özbek Türkçesiyle yazılan şiirlere yer verilmemiştir. Aynı zamanda bu şiirler bilimsel bir çalışma olmaktan ziyade, Huda Bahş Han kütüphanesinde bulunan el yazmasına dayanarak basılmıştır. Özbekistan’da yayımlanan dîvanda sadece Özbekçe şiirler yer alıyor.

Özbekistan Bilimler Akademisi, Hamit Süleyman Enstitüsü tarafından Kâmrân Mirzanın dîvanı hakkında kapsamlı bir araştırma yapılmak üzere Doktora tezi olarak seçmiştir. Bu eserde Kâmrân Mirzanın Özbekçe ve Farsça şiirlerini dîvanın bulunmuş üç el yazması ve iki yayımlanan esere dayanarak hazırlanmıştır. Eserde bulunan yazım hataları düzeltilip, Kâmrân Mirza’nın eksik gazelleri mümkün olduğu kadar asıl dîvana göre yer verilmiştir. Kâmrân Mirzanın dîvanında yer almayan ama başka tezkirelerde yer alan gazel, rubai ve fertler yeniden eklenmiştir. Birinci bölümde Kâmrân Mirza hayatı hakkında detaylı bilgi veriliyor. İkinci bölümde ise icadı ve eserleri üzerinde durulup kapsamlı bilgiler verilmiştir (Yarkın, 2010).

4. İpek Telleri (İpāk Talālari): İpek Telleri eseri 2010 yılında yayımlanmıştır. 122 sayfa ve üç bölümden oluşan bu eser Afganistan Özbek şiiri ve edebiyatında çok önemli çalışmalar yapan ve çok sayıda şiir ve nesir eser bırakan kadın şairlerin tezkiresidir. Toplamda 21 şairin hayatı ve şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Birinci bölümde yer alan şairlerin dîvan ve şiiri toplamaları yayımlanmış olup ayrıca uzun süredir şiir yazan ve birçok bilimsel çalışmaları bulunan kişilerdir. İkinci bölümde ise son 20-30 yıl içinde şiir ve yazarlıkla uğraşan ama dîvan ya da şiiri toplamı olmayan şairler ve Üçüncü bölümde ise son yıllarda sayılı parça şiirler yazan şairler yer almıştır. Bu tezkire yaklaşık 20 gün gibi kısa bir süre içinde yayıma hazırlanmıştır. Tabi burada yer alan isimlerin Afganistan Özbek edebiyatı alanında çalışma yapanların tamamı demek değildir çünkü bu tezkirede yer alamayan kişiler bazı sebeplerden dolayı tezkirelerini ulaştırmadı ya da ulaştıramadı (Yarkın, 2010).

Bu tezkirede adı geçen en önemli isimlerden biri Kübra Kıvan’dır.

Kübra Kıvan: 1960 yılında Afganistan’ın Kuzeyinde bulunan Faryab ilinde dünyaya geldi. Ortaokul ve liseyi Maymana şehrinde bitirdi. Daha sonra Faryab

Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde eğitim alıp ve orada öğretim üyesi olarak işe başladı. Kübra Faryab vilayetinde çok meşhur ve önemli isimlerden biri idi. Şiire başlar başlamaz çok kısa sürede adını konuşturmuştur. Farsça ve Özbek Türkçesiyle şiir yazmış ve şiirlerinin tamamını “Altın Taç” adlı şiiri toplamında yer vermiştir. Yazdığı şiirlerin temasını birlik, dostluk, vatan sevgisi, bilim gibi kavramlara yön vermiş ise de ama şiirlerinin temasının büyük kısmını Aşk kavramı kapsıyor. Şiirleri şekil olarak gazel, dörtlük, mesnevi, beşlik, beyaz şiirden ibarettir. Kübra Keyvan 1996 yılında 35 yaşında hayatını kaybetmiştir (Yarkın, 2010: 41,42).

Örnek:

Gül ğunçälär açılġän, närgis ħumär éken ko
Bülbül nävâ çekär gül köрмақ şû‘âr ékän ko
Yar zavkı dilġä tüşġän külgü bilä baқ émdi
Kiprikläring oқıdän könglim nézar ékän ko (Yarkın, 2010: 44)

Çeviri:

Çiçekler, gonca açmış, nergis sarhoş imiş
Bülbül gürültü yapar, çiçeği görmek laf imiş
Yar heyecanı kalbe düşmüş, tebessümle bak imdi
Kırpıkların okundan gönlüm çaresiz imiş

Cemile İsar: Afganistan’ın kuzeyinde bulunan Seripul şehrinde dünyaya geldi. Okulu Cevizcan vilayetinde bitirdi. Pedagojik bölümünü bitirip daha sonra Cevizcan Üniversitesinde Özbek Dili ve Edebiyatı bölümünde öğretmen olarak görev yaptı. Özbek Türkçesiyle ve Farsça dillerinde şiirler yazmıştır. “Bahar Arzusunda” adlı şiiri toplamında tamamen Özbek Türkçesiyle yazılmış şiirler yer alıyor. Şiirlerinin temasını vatan sevgisi, Anne, Göçmenlik, Özgürlük, Aşk gibi kavramlar kapsıyor (Yarkın, 2010: 47,48).

Örnek:

Mén käbi ‘aşq ötidä Şirin u Läylä küymäġän
Mén käbi Vämik fëraqı içrä U‘zra körmäġän
Därd u Ğamlärni çekib ‘aşq içrä küydim, ançä kim!
Mén käbi Yusuf cämaligä Zulëyġa küymäġän (Yarkın, 2010: 54)

Çeviri:

Benim gibi aşk ateşinde Leyla ve Şirin yanmamış
Benim gibi Vämik hasretinde Azra yanmamış

Dert ve gamler çekip aşk ateşinde yandım ancak
Benim gibi Yusuf güzelliğine Züleyha yanmamış

5: Yıldızlar İzinden (Yulduzlär İzidän): Bu eser ilk defa 2011 yılında yayımlanacaktı ama mali sıkıntılardan dolayı 2014 yılında yayımlandı. 2011 yılındaki örneğinde eksiklikler olduğu için düzeltmeler yapılarak ve yeni bilgiler eklenerek basıldı. Yıldızlar izinden eseri de bir tür tezkire sayılır. 311 sayfadan oluşan bu eserde Afganistan Özbek edebiyatı genç şairlerinin tezkiresidir. 49 genç şairin hayatı ve yazdığı şiirlerden örnekler getirilmiştir. Bu yazarların tamamı iki dilde (Özbekçe, Farsça) şiir yazıyordur. Bu eserin büyük kısmı aruz vezninde olup ve çok az sayıda parmak veznindeki şiirlerle karşılaşmak mümkündür.

Bu eserde yer alan isimlerin bazıları yazarlığı bırakmış, bazıları üniversitelerde öğretmenlik yapıyor, bazıları ise halen çalışmalarını sürdürüyor. Haşim Hemdem Faryabi, Seyyara Samadi, Emin Han geldi halen çalışmalarını sürdüren isimlerdendir (Yarkın, 2014).

Haşim Hemdem Faryabi: 1990 yılında Faryab ilinde dünyaya gelmiştir. Liseyi Mezarı Şerif şehrinde tamamladıktan sonra Özbek Dili ve Edebiyatı bölümünü başarıyla bitirmiştir. Birçok televizyon, dergi ve gazetelerde çalışmış ve aynı zamanda yazdığı şiirleri yayımlamıştır. Şu anda edebî çalışmalarla beraber Ankara’da serbest işlerde çalışmaktadır. 2016 yılında ilk Özbek Türkçesiyle yazdığı şiiri “Hissettim ve Sevdim” adında yayımladı. Daha sonra 2020 yılının sonlarında Afganistan Türk Edebiyatının en önemli isimlerinden biri olan Prof. Dr. Âlim Lebîb’in seçme şiirlerini “Aydın İnciler” adında yayımladı (Yarkın, 2014: 291).

Örnek:

Başım üzrê säkräğın, güllär ara yür, bülbülüm!
Nazänin ‘aşk urgatib lähcä vä sözlük bol, tilim
Farığ ayla bu ‘azabdän çaqnäban türgän gülüm
Şävkätim, şa’nim, gururim orgätärmüsän bilim?
Hämäm-i canım bol vä séndan kılây kâsb ‘ilm (Yarkın, 2014: 297).

Çeviri:

Başım üzere zıpla, çiçekler üstünde yürü, bülbülüm!
Nazlım aşkı öğretip lehçe ve sözlük ol, dilim
Kendini bu azaplardan kurtar yemyeşil çiçeğim

Şevketim, şanıım, gururum öğretirmisin bilim?

Canımla bir ol ve senden tahsil edeyim ilim.

Eminullah Nail: 1985 yılında Afganistan kuzeyinde bulunan Seripul ilinde dünyaya gelmiştir. 2005 yılında liseyi bitirip, daha sonra Türkiye’ye eğitim almaya gelmiştir. Okuldayken şiir yazmaya başlayıp, Özbek Türkçesi, Türkiye Türkçesi ve Farsça dillerinde şiirler yazmıştır. İlk eseri “Türkistan Bayramı Ergenekon” adında bir romandır. Daha sonra 2020 yılında yazdığı şiirlerin hepsini bir yerde toplayıp “Şiir Kıvamında” adlı eserinde yer verdi (Yarkın, 2014: 261,262).

Örnek:

‘Alām çirağan bugün közimdä

Özgä bir Kuyāş nûri yüzimdä

Kök kuyāşıdän nûri köpraqdır

Vāşfını étiş kélmas sözingä

Éy téngirim! kıaysı biri haqıqat (Yarkın, 2014: 263).

Çeviri:

Dünya ışınlanmış bugün gözümde

Başka bir güneş nuru yüzümde

Göğün güneşinden nuru daha parlak

Vāşfını söylemek gelmez dilime

Ey Tanrım! Hangi biri gerçek?

Seyyara Rahmani: 1991 yılında Faryab ilinde dünyaya gelmiştir. Okulu Mezar ı Şerif şehrinde tamamlayıp daha sonra Belh Üniversitesi Özbek Dili ve Edebiyatı bölümünü kazanıp başarıyla tamamlamıştır. Daha okuldayken şiire ilgi duymuştur. 2011 yılında BBC Özbek gazetesinde muhabir olarak görev yapmıştır. Şu anda Fransa’da Yüksek Lisans yapmaktadır. O Özbek Türkçesi ve Farsça dillerinde şiirler yazmaktadır, yazdığı şiirleri “Bir Dilim Dilek” adlı eserinde yayımlamıştır (Yarkın, 2014: 172).

Örnek:

Mısrä’lär āķar qalbdän қағazgä

Tuyğulär otar tidän yüräkkä

Könglimdä yāşär onlärçä ihsas

Kollärım qatär yétmäy fäläkkä (Yarkın, 2014: 180).

Çeviri:

Mısralar akar kalptan kâğıda

Duygular geçer dilden yüreğe

Gönlümde yaşıyor onlarca duygu

Ellerim uyuşur yetmeden feleğe.

6: Üzgün Perinin Şarkıları. (Gamgin Pări Küyları) (Furuğ Ferruhzadın eserlerinden seçme şiirler): 2007 yılında yayımlanan “Üzgün Perinin Şarkıları” adlı eserinde İran’ın çok değerli ve ünlü şairi Furuğ Ferruhzadın şiirlerinin Özbek Türkçesine çevrilmiş halidir. Birinci bölümde Furuğ’un hayatı ve edebî kişiliği hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Toplamda 30 parça şiir yer alıyor. 149 sayfadan oluşan bu eserin ikinci bölümde ise Furuğ’un “Esir” adlı eserinden 7 parça, “Duvar” adlı eserinden 4 parça, “İsyan” adlı eserinden 2 parça, “Yeniden Doğuş” adlı eserinden 13 parça, “İnanalım Soğuk Mevsimin Başlangıcına” adlı eserinden 4 parça şiir günümüz Özbek Türkçesine çevrilmiştir.

Furuğ Ferruhzad: Farsça şiiriyeti ne kadar büyük olmasın şüphesiz bir prensesi vardır ve o da şüphesiz Furuğ Ferruhzattır. Yıllar önce hayatını kaybetse de halen eserleri büyük ilgiyle okunuyordur.

Furuğ Ferruhzad 1934 yılında Tahran’da dünyaya geldi. Babasının geniş bir kütüphanesi olduğu için şiire ilgi duyuyor. Daha 13 yaşındayken şiir yazmaya başlıyor. 1953 yılında genç yaşta kendinden 25 yaş büyük olan Perviz Şahpur’la evlenir ama anlaşmazlıklardan dolayı 1955 yılında boşanırlar. 1952’ de daha 17 yaşındayken ilk eseri “Esir’i” yayımlar ve 1956 yılında İtalya’ya 9 aylık bir seyahat için yola çıkıyor. 1957’de ikinci eseri “Duvar”ı yayımlıyor, şekil olarak “Esir” toplamının devamı olsa da “Duvar” eserinde birçok yeniliklere imza atıyor.

1959 yılında üçüncü eseri “İsyan”ı yayımlar. O aynı zamanda çok yetenekli bir yönetmen, senaristtir. İlk defa 1958 yılında “Bir Ateş” adlı belgeseli yönetmenlik yapmıştır. Yönetmenlikte cüzzam hastalarının hayatı hakkında hazırladığı “Siyah Ev” adındaki belgeselde yönetmenliğin zirvesine çıkıyor ve Avrupa’da birçok ödül kazanmıştır. 1964 yılında 30 yaşındayken “Yeniden Doğuş” adlı eseriyle edebî hayatının zirvesine ulaşır. Furuğ Ferruhzad beşinci eseri “Soğuk Mevsiminin Başlangıcına İnanalım” adlı eseri yeni başlamışken 1966 yılında talihsiz bir trafik kazası sonucu hayatını kaybetmiştir (Yarkin, 2007).

Esir adlı şiiri toplamından örnek:

Kétämän hastä u afsurdä u zar
Kétämän mänzili väyranimgä
Şähringizdän könglim ālib kétämän
Tégmängiz bu dil dévanāmgä
Könglim ālip, ālislārgä kétämän
Yuvāmän rāngi günahnı ondän
Yuvāmän 'aşk dağın, kutkārāmän
Uni hār istāk vā afsundan (Yarkın, 2007: 34).

Çeviri:

Gidiyorum hasta, yorgun ve dertli
Gidiyorum harabe olmuş evime
Şehrinizden gönülümü alıp giderim
Dokunmayın bu kırıgın kalbıma
Gönlümü alıp uzaklara giderim
Yıkarım günah rengini ondan
Yıkarım aşk acısını, kurtarıyorum
Onu her istek ve sihirden

7: Babür Name (Kabul Vakiäläri): 2007 yılında Afganistan Bilimler Akademisi tarafından Özbekçe ve Farsçadaki bölümü esasına yayımlanmıştır. 30'e yakın dünya diline tercüme edilen eserin Özbekçe bölümünü harırlamıştır (Toyghun, 2013: 30).

8. Rubailer (Mevlana'dan seçme rubailer): Dr. Şefika daha genç yaşlarında iken Şems-i Tebriz'i ve Mevlana'nın şiirlerini okumaya başlıyor. 2007 yılı Unesco tarafından Mevlana yılı olarak adlandırılıyor. Bu sebeple Afganistan cumhurbaşkanlık sarayı tarafından Mevlana'nın 800. doğum yılı münasebetiyle anma töreni yapmak üzere yazar ve şairlerden oluşan büyük bir heyeti görevlendirilmiştir. Dr. Şefika'da bu anma töreninin organizasyon üyesi olarak Mevlana'nın seçme rubailerini günümüz Özbek Türkçesine tercime etmeyi üstlenmiştir. Gerçi gazellerini tercüme etmek istemişse de zamanın çok az olduğu için rubailerinin tercüme etmesini daha uygun görmüştür.

Bu eserde Mevlana'nın 160 parça rubaisi yer alıyor, eserde şiirlerin asıl Farsçası da getirilmiştir (Yarkın, 2007).

Örnek:

Ul kim ki tanıdı séni, bu cānnı nā kılar
Färzänd u ‘ayāl u ḥanādānnı nā kılar
Divānā kılib, ikki cāhānnı béräsän
Télbāng bu cāhān -u ul cāhānnı nā kılar (Yarkın, 2007: 46).

Çeviri:

O kim ki seni tanıdı, canı ne yapar
Çoluk çocuğu ve hanedanı ne yapar
Deli edip, iki cihanı verirsin
Senin delin bu cihanı, o cihanı ne yapar.

9: Ney Çevirmeni (Näy Tilmacı): 2007 yılında Mevlana’nın “Mesnevi Manevi” eserinden seçme hikâyeleri Özbek Türkçesine çevirisidir. 93 sayfadan oluşan bu kısa hikâyeler eserinde Mesnevi Manevi’den 22 hikâye yer alıyordur (Yarkın, 2007).

10: Başka Bir Bahar Soyundan (Az Täbari Bāharı Digār): 2010 yılında 47 parça şiirden oluşan tamamen Farsça dilinde yazılan seçme şiirler toplamını yayımlıyor. Eserde çoğunlukla gazel ve beyaz şiir türlerine rastlıyoruz. Tema olarak barış, hasret, aşk kavramları ele alınmıştır. Bu toplamdaki şiirin çoğu gurbette vatan hasretine yanıp tutuşurken yazmıştır (Yarkın, 2010).

Örnek:

Därd ma bigüzäşt az şikiba-i
İmtihan kârdim hâr mûdava ra
Sulh u cāng mast yāk mû‘amma, ko
An ki bigşayād in mû’amma ra
Ey fälāk ma ra gār bigiryani
Ma bigiryanim çāşm i dünya ra
Éy ḥuda cüz tu rāhgüşayi nist
Hädiyä kun bär ma sulh i paya ra (Yarkın, 2010: 20).

Çevirisi:

Derdimiz geçti çok sabırlı kalmaktan
Her devā yolunu denedik
Savāşımız, barışımız bir muamma, nerde
Ki çözse bu muammayı?
Ey felek! Eğer bizi ağlatırsan

Ağlatırız dünyanın gözünü
Ey Allah! Senden başka yol gösteren yoktur
Hediye et bize sonsuza dek devâm eden barışı

2002 yılında Taliban Afganistan'ı terk edip gittikten sonra memleketten kaçmayıp türlü zulüm ve zahmetlere katlanıp öyle bir tehlikeli dönemden sağ salim çıktıkları için o kahraman kadınlara şöyle hitap ediyor:

Örnek:

Az tängna bérün ā, pārvāz kon ‘azizām
Pārvāz ra bā šadi āğāz kon ‘azizām
Hudbini nigah ra bā ‘aşk şustuşu kon
Vangāh dār-i tāmāşa ra baz kon (Yarkın, 2010: 7).

Çeviri:

Darlıktan kurtul, uç ey sevgilim
Uçmayı mutlulukla başla sevgilim
Görmemezlik egosunu gözyaşlarıyla yıka
Ondan sonra izleme kapısını aç sevgilim

11: Rüzgârda Özgür (Riha dār Bad): Rüzgârda özgür şiiri toplamı 2010 yılında basıldı. 95 sayfada 48 parça şiirden oluşmaktadır. Bu toplamın şiirlerinin tamamı Farsçadır. Bu toplam şekil olarak gazel, rubai ve beyaz şiirden oluşmaktadır. Çoğunlukla Aşk, sevgi, umut, özlem temalarını içinde bulunduruyor (Yarkın, 2010).

Örnek:

Hār lāhzā şāday tu piçidā bā gūş mām
Vāy nam-i tu binşāstā dār hātır u huş-i mām
Lāb tāšnā i kāvīrām mām, bi ‘aşk bimirām mām
Sirāb kon az ‘aşkat, éy çāşmä-i nuş mām.(Yarkın, 2010: 5)

Çeviri:

Her an sesin yankılanıyor kulağımda
Adın oturmuş hatırımda, aklımda
Susuz çölüm ben, aşksız ölürüm ben
Doyur aşkımdan, ey aşk pınarım benim

12: Geçmeyen Anlar (Lāhżähā- i bi Şitab): 2010 yılında 97 sayfada 49 parça şiirden oluşan diğer bir Farsça seçme şiirler toplamı “Geçmeyen Anlar” eseridir. Şekil

yönünden diğer eserlerdeki gibi sıkca gazel, rubai, beyaz şiirle karşılaşırız. Bu eserde de sıkıca aşk ve sevgi temalı şiirlerle karşılaşırız (Yarkın, 2010).

13: Çiy Utancı (Şärm-i Şābnām): 2010 yılında yayımlanan bir diğer eserde Çiy Utancı eseridir. Bu eserde Farsça şiirlerden oluşan seçme şiirler toplamıdır. 87 sayfadan oluşan bu eserin içinde 44 parça şiir bulunuyordur. Hatırlatmak gerekir ki adı geçen Farsça dilinde bir arada toplanan eserlerin şekil yönünden değişmiyor, ama tema olarak bazen değişiyor. Bu eserdeki şiirlerin çoğu gurbetteyken yazılmıştır (Yarkın, 2010).

14: Meleklerin Göçü (Köçi Fāriştāha): 2010 yılında yayımlanan tamamen Farsça şiirlerden oluşan ama diğer eserlerden şekil olarak farklıdır. Bu eserde sadece rubai ve dörtlükleri bir arada yer alıyor. 85 sayfadan oluşup şiirlerin hepsi gurbette yazdığı şiirlerdir (Yarkın, 2010).

15: Uyanık Rüyalılar (Uyğag Tüşlār) : Dr. Şefika'nın bir diğer seçme şiiri toplamı da uyanık rüyalarıdır. Bu toplamın şiirlerin tamamı Özbek Türkçesiyle yazılmıştır. Muhteva olarak aşk, vatan sevgisi, özlem, özellikle kadınların iç duyguları gibi konular dikkat çekiyor. Değişik vezinlerde 21 şiir, 152 rubai, 4 tane dörtlük yer almaktadır (Begzada, 2016: 11).

16: Özbekçe-Farsça Sözlüğü (Özbékçä- Farsçä sözligi): 2005 yılında yayımlanan çok geniş bir sözlüğün hazırlaması yaklaşık 5 sene sürdü. Bu sözlük aslında Taliban işgal döneminde yazılmıştı. 40 binden fazla kelime, deyim ve cümleden oluşan bu kabarık eser 1433 beyitten oluşmuş izahlı bir sözlüktür. Bu sözlükte Afganistan'da konuşulan Özbek dili esas alınarak hazırlanmıştır.

O sene İran'da yılın en iyi 10 kitap arasında yer alır ve aynı zamanda uluslararası “Dr. Muhammed Mûin” ödülünü kazanmıştır (Yarkın, 2007).

17: Dil, yazı ve Özbek-Türkçe sözlüğü yazma geleneği (Dār barāyi zāban, ḥat vā Fārḥāng nāvīsi Türki- Özbéki): 2006 yılında kendisi gibi yazar ve aynı zamanda eşi olan Muhammed Halim Yarkın'la beraber Dil, yazım ve Özbekçe- Türkçe sözlüğü yazma geleneği adında bir eser yayımladılar.

İlk bölümde Dil ve Türk dili tarihi ve soy ağacı hakkında geniş bir bilgi veriliyor. Daha sonra ikinci bölümde Özbekçe yazısı ve alfabesi hakkında bilgilendiriyor. Üçüncü bölümde ise sözlük yazma geleneği ve tarihi seyrini anlatıyor. Dördüncü bölümde Farsça ve Özbekçe sözlüklerin tarihi seyrini anlatıyor (Yarkın, 2006).

18: Görüşmek Üzere (Yänä Körişgünçä): 2007 yılında yayımlanan ilk mensur eseridir. Toplam 94 sayfadan oluşan 5 hikâyeyi içeriyor. Konu olarak kadınların arzuları, sıkıntıları üzerine durulmuştur. Giriş kısmında Özbekistan Yazarlar Birliği üyesi Gulam Karim'in "Kıldırğaç Nesir Toplamı" başlıklı sunuş yazısı ile eserde Afganistan Kalem Encümeni takdim yazısı yer almaktadır (Toyghun, 2013: 30).

19: Emir Alişir Nevayi Şahsiyeti (M. Halim Yarkın'la birlikte) 1991 yılında yayımlandı.

20: Uzaktan Bir Ses (Ālisden Bir Ses) ilk seçme Özbekçe şiirler toplamı, 2009 yılında yayımlandı giriş kısmında usta yazar ve araştırmacı Şer-i Cevizcanı'nın sunuşu ile başlıyor. Sunuş kısmında Şefika'nın kişiliği ve "Alisden Bir Ses" eseri üzerine fikirler bildiriyor (Yarkın, 2009).

21: Güneşin Göçmesi (Koçi Hürşid). Tahran da 2010 yılında yayımlandı. Fertler ve rubailerden ve tamamı Farsça olan şiirleri içeriyor (Yarkın, 2010).

22: İpek kanat Kırlangıç (İpāk Kānat Kāldırğaç): 2011 yılında Kabilde yayımlanan ve 28 Bölümü içeren Çocuklara yönelik yazılan şiirleri içeriyor. Tema olarak Bilim, birlik, bayrak, anne, vatan dil gibi konuları içine alıyor (Toyghun, 2013: 32).

23: Gönül Ahengi, (Dil Āhānglāri) (Özbekistan'da yaşayan Afgan mülteci şairler toplamı) 2004 yılında Taşkent'te yayımlandı.

24: Hafif Yüklü (Sûbuk Bar) Mirza Muhammed Kasım dîvanı. 2009 yılında Kabilde yayımlandı.

25: Su ve Ateş (Āb u Ātāş), Muhammed Kerim Zerri Azimî'nin şiiri toplamı 2009 yılında Kabilde yayımlandı.

26. Gönül Sırları (Yüräk Sırları) Prof. Şeri Cevizcani şiirler toplamı 2009 yılında Kabilde yayımlandı.

27: Bahar Arzusunda (Bāhar Ārzusidä) Cemile İsar şiiri toplamı 2009 yılında Kabilde yayımlandı.

28: Arar, Bulurum (İzlāb Tapgum) Muhammed Yusuf Fayız şiirler toplamı 2012 yılında Kabilde yayımlandı.

29: Babür'e Armağan (Babur gä Armağan): 1983 yılında Babür'ün 500. Yıl doğum gününü münasebetiyle organize edilen programda Babür'ün hakkında şiir ve makaleler okunarak anıldı. Babür'e Armağan eseri Özbek ve Türkmen yazarların Babür'ün "Kalmadı" gazeli üzerine yorum olarak yazılmıştır. Bu eserde 26 Özbek ve Türkmen şairi 26 parça şiirle bu eserde kendi yerini alıyorlar (Toyghun, 2013: 30).

30: 2007 yılında İlkokul Özbek dili derslikleri (Birinci, ikinci, üçüncü, Dördüncü) sınıf derslikler yayımlandı.

Yayıma hazır ama yayımlanamayan eserleri.¹

31: Davetiye (Çağırık) Özbekçe şiirler toplamı

32: Aynanın Doğuşu (Tulu i Āyinā) Farsçada rubailer, dörtlüler, kısa şiirler toplamı

33: Pamuklu Rüyalara (Ĥabhayi Pärniyani) Farsça'da yazılan yeni şiirler toplamı.

34: Babür'ün seçme şiirlerinden çeviriler. 40 gazel, 60 rubai ve birkaç kıta ve fertten oluşuyor.

35: Farsça konuşan Türkler. (Türkan Farsı güy) Özbekçe ve Farsça dilinde eserler yazan klasik Özbek yazarlar ve şiirleri.

36: 1983 yılında M.A Azimî'nin "Nisab ı Sebiyan" eseri.

37: Çocuklara yönelik hikâye eserleri yayımlanmayı bekliyordu. Bunlar Çekilmiş Kulaklar (Tartılğan kulaqlär), Yalansız şehir (Yalgansız Şähär), İki Köpek yavrusu (İkki Küçükçä), Beyaz civciv (Āķ Cücä), Annem anlatan efsaneler (Āyim aytgän Ėrtäklar), Şehzade ve Su perisi (Şähzadä vä Su pärisi) olmak üzere 6 eserdir.

38: Yüz renkli Gökkuşağı (Rängin Kāman Sād Räng) çocuklar için kısa hikâyeler toplamı.

39: Sunuculuk sanatı. Radyo televizyon sunuculuğu kılavuzu.

40: Klasik Özbek şiirler toplamı (Klasik Özbék şiirläridän säylänmä)

41: Özbekçe makaleler

42: Farsça makaleler.

¹ <http://www.yarqin.info/shafiqayarqin/biography.php>

3. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Şefika ilk defa ilk okuk dördüncü sınıf öğrencisiyken edebiyata ilgi duymaya başlamıştır. Ortaokul ikinci sınıftayken ilk şiirini yazmış, gün geçtikçe yeteneği artan Şefika lise son sınıfta hikâyeler yazmaya başlamıştır. Üniversite yıllarında o dönemin en yetenekli ve usta hocalarından edebiyatla ilgili bütün konuları öğrenmiştir (Toyghun, 2013: 33).

Şefika İran, Özbekistan, Tacikistan, Kırgızistan, Rusya ve Amerika'nın en önde gelen yazarlarının eserlerine ilgi duymuştur. Bunlardan bazıları Erkin Vahidov, Gafur Gulam, Cengiz Aytmatov, Maksim Gorki, Dostoyevski, F. Kafka, Sheakespeare, Halil Cibran, Abdullah Kadiri gibi yazarlar örneğidir (Toyghun, 2013: 35). Dr. Şefika Yarkın'ın şiir, hikâye ve makaleleri Afganistan, Özbekistan, İran, Pakistan, Almanya, ABD ve Tacikistan'ın bilimsel dergilerinde ve türlü toplamalarında yayımlanmıştır.

Resmî görevleri²

1977 yılında Seripul şehrinin Kızlar ortaokulunda öğretmen.

1978-1979 yıllar arasında Devlet Radyo ve Televizyonu'nda Edebiyat bölümü Müdürü, aynı zamanda “Her Bahçede Bir Gül”, “Şarkılar ve Sözler”, “Televizyon Gazetesi” ve “Sanat Öncüleri” gibi programlarının yönetmen ve senaristi olarak görev yapmıştır.

1979-1980 yılları arasında Eğitim Bakanlığı “Radyo Televizyon Eğitimi” programının yönetmeni.

1981-1989 yılları arasında Afganistan Bilim Akademisi belge ve iletişim başkanı.

1990- 1991 yıllar arasında Afganistan Yüksek Konseyi “Büyükler Meclisinin” yayın müdürü.

1991-1993 yıllar arasında Cevizcan vilayeti kültür danışmanı.

1993-1997 yılları arasında Cevizcan kadınlar konseyi başkanı.

1995-1997 yılları arasında Nevayi Enstitüsünün Özbekçe ve İngilizce dili ve edebiyatı bölümünün öğretim üyesi.

² <http://www.yarqin.info/shafiqayarqin/biography.php>

1997-1999 yılları arasında Özbekistan Fenler Akademisi “Hamid Süleyman” adlı el yazmalar enstitüsü üyesi.

2001 yılında Kadınlar Bakanlığı bakan yardımcısı.

2002 yılında Yüksek Konseyde Seripul ilinin temsilcisi.

2003-2005 yılları arasında Eğitim Bakanlığı eğitim danışmanı ve bilim kurulu üyesi.

2005-2008 yılları arasında Eğitim Bakanlığı okul öncesi eğitim başkanı.

2008 yılında Eğitim Bakanlığı Bilim Kurulu Başkanı.

2010 yılında Mili Barış Konseyi üyesi

Sosyal, siyasi ve kültürel faaliyetler.

1978-1991 yıllar arasında Afganistan Yazarlar Derneği başkanı.

1978-1991 yılları arasında Afganistan Gazeteciler Derneği üyesi.

1989-1991 yılları arasında Afganistan Kültür Bakanlığı kültür komitesi üyesi.

1991 yılında Nevayi Enstitüsü Özbek dili öğretim üyesi.

2001 yılında Afganistan Yazarlar Topluluğu üyesi.

2011 yılında haber bültenleri komisyonu üyesi.

Dr. Şefika Yarkın Afganistan, İngiltere, Almanya, Avusturya, Hollanda, İtalya, Japonya, Hindistan, Pakistan, Ürdün, Türkiye, İran, Özbekistan, Kazakistan, Tacikistan ve Rusya gibi ülkelerin türlü şehirlerinde 30 den fazla uluslararası seminer ve konferanslara katılmıştır.

ÖDÜLLER ³: Afganistan devleti tarafından “Gazi Mir Beçe Han” devlet madalyası, Meyvend kahramanı, “Malalay Madalyası”, birkaç “Güven Madalyası”, “İki Onur” madalyası ve birçok sertifikayla ödüllendirilmiştir. İki defa Kültür Bakanlığı tarafından edebî çalışmaları için bakanlığın “Medya Ödülü” almıştır.

“Nûr Kervanı ile” adlı şiiri toplamı için “Hekim Nasir Hüsrev” edebî ödülünü kazanmıştır.1999 yılında Özbekistan’da Zehiruddin Muhammed Babür hakkında

³ <http://www.yarqin.info/shafiqayarqin/biography.php>.

yazdığı eser için “Babür Uluslararası Derneği” tarafından “Altın” ödülüne layık görülmüştür.

2004 yılında Tahran’da uluslararası sempozyumda “Pervin İtisami” ödülünü Furuğ Ferruhzadın şiirlerini Özbek Türkçesine çevirdiği için kazanmıştır.

2007 yılında Afganistan sosyal camiası “Mecma”nın “Özgürlük” ödülünü kazanmıştır.

2005 yılında “Babür Uluslararası Derneği” tarafından ödüllendirildi.

2001 yılında “Şah Garip Mirza Dîvanı” Özbekistan’da yılın en iyi kitabı seçildi.

2008 yılında İran’da “Özbekçe-Farsça sözlüğü” yılın kitabı unvanını aldı.

2011 yılında İran’da Dr. Muhammed Mûin’in uluslararası ödülünü kazandı.

İKİNCİ BÖLÜM

(TRANSKRİPSİYON- ÇEVİRİ METNİ)

1. TRANSKRİPSİYON

Doktor Şäfiqa Yarkın 1333 yili, qavs äyining 3.inçi küni Säripul şähridä tuğıldı. 1351 yili mäktäb, 1355 yili puhäntonni bitirib, 1998 yili doktorlik diplomını aldı.

U Afğanistan mili radyo- tēlvizyuni, Afğanistan ‘ulum akādēmisi, Sänä mäclisi, Cuvizcän hatın-qızlar şürası, Cuvizcan ‘älī tāhşilāt muässisäsi, ‘ayällär väzirliğidä, Özbékistan ‘ulum akādēmisidä işlädi, haqır mû‘arif väzirliğidä müşävir vä tärbiyävi ‘ilmi şüra rāyisidir.

Uning 18 tä kitab vä risäläsi, 300 dän artıq maqalä, şér vä dästanları Özbék vä Däri tilläridä ulkä vä çet el mätbuā‘tidä näşr étilgän.

U, “Babur halk arā fundi”ning ältin midäli, “Häkīm Naşır Hüsruv” adäbi cäyizäsi, “Mäcmä”ning äzadlik cayizäsi, İranning “Fäşl kitabı” cayizäsi vä başqa bir qatār midäl vä cayizälärni alişgä érişgän. “Älisdän Bir Sés” uning bäsilgän ilk säylänmä şérıları toplāmıdır.

s.1

Takriz

“Älisdän Bir Sés” şér toplāmı

Änä tilimizdä yärätilgän yāngi bādi‘i asār

Til här bir millät bilgisi vä här bir hāqning rāmzi hisāblānādı. Özini hürmät kılib é‘zāzlāgän här bir qavım, änä tilini hām é‘zāzlāydi vä uni rivāclāntirib, tākāmül bāşkıqlārigä kōtārādi. Şuningdēk til bārçā millät ā‘zālārını öz arā baqlāb türüvçi vä bir-birini tüşüniş vāsıttası şifātıdā, ‘ilm vä mārifātıni özlāştirib tārkatış vāsılāsi hām dir.

Ulkādä ayırım tillärni qarāvsız qaldırıp, ulārgä dıqqat vä i‘tibār qarātmāslik, oşā tillärdä sözlāvçılārni hām mēnsimāslikdän dālālāt bērādi. “Tilgä ihtiyar, élgä i‘tibār” dēgän hāqımızning hikmätli sözi şu maqşädgä qarätilgän.

s.2

Köp ‘aşırlārdän kéyin 1382 yıl Lüyi Cırgäsidadä Özbék tili asāsi qanunning on ältinçi mādäsigä binā‘än rāsmi til dārācäsigä kōtārilib, vātāndāşlārimızning ézgo

istaklärindən biri ‘amälgä äşdı. Éndi tilimizni qanun himäyäsidadä riväcläntiriş imkaniyätleri mävcud.

Häzir ulkämizdä bir qatar ‘ilm vä fän arbäbläri, şä‘ir vä yäzuvçılar vä jurnalistlər änä tilimiz Türki Özbekini täräqqı vä täkämul bäsquqlarığä kötäriş maqşädidä qaläm tibrätib, türli janırlärdä bädi‘i icäd bilän şugullanib kılmaqđälär. Ulär yärätgän asärlärning här biri öz mävk‘ı vä ahämmiyätigä egä bolib, ‘alihdä tēksiriş uçun mävdü bolä älädi. Biz uşbu muqadimädä cäsür vä isti‘dadlı şä‘ir Şäfiqa Yarkın vä uning “Älisdän Bir Sēs” namlı şē‘ri toplämi haqıdä fikr bildirmäqçimiz.

Şäfiqa Yarkın- Dibac mädäniyät sēvär vä ‘ilm pärvär bir ‘ailädä tuğılib vayägä yētdi. Ätäsi Mirza Muhämmäd Qasım Qadı zadä, Amanulläh Han dävriddän oqıb, yētişib çıqqan mäşrutäçi vä mutäcäddidlärdän biri şıfatidä istidadlı şä‘ir vä husn hat mälakäsigä egä edi. U Säripul şährining şähärdarı, pärlämänniñ yētiniçi dävresidä millät väkili edi. U märhum Doktor Mähmudi, Gubär, Dähkan, Nävä, Hastä, Häbibı, A‘bdulaväl Quräyşi vä başqa bir ‘iddē mutäraqkı väkillär bilän birläşib, şürädä apozişenniñ fä‘äl a‘däläridän biri şıfatidä fä‘aliyät kılardı. U mü‘arif vä iqtisad väzirlik işleri boyıça şürä mäclisi kämisyonining räyisi edi.

U kızigä bar ätalik mihrini bağışläb, uning osib ulğayışi vä mä‘nävi kämäl tapışı uçun şäräyit yärätib bērdi.

s.3

Şäfiqa Yarkın başqa köp Afğanistan Özbek şä‘irläri singäri züllisänäyin şä‘ir şıfatidä Türki Özbeki vä Däri tilläridä icäd kıladı. U, öz icädını Däri tildä başlägän bolsä häm, keyinraq änä tili- Özbek tiligä otdi. Här iki tildä uning asäsi bilgisi (Uni acratib turädigän huşuşıyati) şundän ‘ibarät ki u här däyim bir ‘ayal şıfatidä söz yuritadi, ‘ayallärgä haş bolgän hissiyat vä tuygularını ifadäläydi, erkäklärniki dän färlı oläraq ‘ayallärning ruhi kēcinmäleri, içki dunyası, häyät vä täbi‘ätgä nisbätän qaräşlari vä hadisälär boyıça qadavätlärini adäbi halläqiyät bilän ‘aks ettirädi. Afğanistan Özbek şē‘riyatidä Şäfiqa Yarkın birinci bolib, cäsarät bilän bundäy täşävvur vä tahayyul yolini ‘ayallärimizgä açib bērdi. Bu sahadä uning şē‘rläridän ayrim misallärgä dıkkatingizni qarätämän:

Äşiyänsız änä kuşlär dārdini bildim anık

Tä ki boldim gurbät içrä äşiyänim dän cüdä

‘Aşkımda özingni yänä şäyda kılä körmä

Vaşlımnı täşävvurdä tämäşä kılä körmä

Saçlarımdän tün çéçäklär ‘atırını

Akızıb, Akızdı därya songi ‘aşq

Méndik yänä bir dilbär fäzänä täpilmäs

Séndék yänä bir ‘aşıqı dévanä täpilmäs

s.4

Özgälärgä şäh kıızidék män, väli

Bändämän ‘aşkıngä sulţānım méning

Sén yaşıl boyli téräk, mén nästärän

Yäşnätärmiz ikimiz gülzarnı

Şikār uçun dälä- ormangä bolmä āvarä

Nigahing oqını āt mén sarı, şikāring män

Şäfiqa Yarkın Däri tilidä ‘aruđ väzınları, nimayi väzınlär vä şuningdék aq şér janiridä şér yāzadı. Özbék tilidä ésä ‘aruđ väzınlarıdän täşqarı bärmaq väzınları vä aq janiridä häm icād étadı.

Bärmaq väznı badi‘i icād uçun yahşı qolāyıklär yārātıb béradı. Özbék tilidä täşävvur vä hıyālnı anıq ifādäläş, opéra vä dramatik asärlär yāzış uçun undä keng imkāniyätlär mävcud. Bizlär aynıksä yāşlārmız, ānä tildä şérıyätimizni rivāclāntırış uçun ‘aruđ väzınları bilän birgä bärmaq väzınları (hicāyi väzınları) vä aq şér janırlarıdän häm yétarli dārācadä fāydālānış lāzım.

Bärmaq väzınlarıdä Şäfiqa Yarkın yāzgān şérllär silıq vä räwān, nazik tahayyul vä täşävvur vä yāngi atāmälär vä şā‘irānä ifādälär bilän bāy. “Ālisdän Bir Sés” toplāmidä yigirmä bēş şér bärmaq, nimayi vä aq şér janırıda yāzılğan. Qoyidägi uning icādidän bir nēçä mişällär:

Bu şérimni séngä yāzāmān séngä

İlīk bir bāhārning ilīk tāngidä

s.5

Kızıl gül hıyālī, sūkūt sırları
Akar bir bulakdek kuyāş āngidā

Hāyatımnı sēnsiz tāşāvvur kılış
Bāhārnı çēçāksiz dēmäkdir méngä
Bu şé'rimni yāzdı hıyāling kōli
Bu şé'rimni savga kılāyin sēngä
Şuningdek "Ānā Cān", "Nēgä Éslāmādım?" parçälärigä qarālsın.

Şāfiqa Yarkın Afğanistan Özbék şé'riyatidā aq şé'r qalībı rivācı uçun ālğa kadāmlār tāşlādı. Toplämdägi "Tali'siz Guzāl", "Färzānā Nāvāyi gä", "Şulh Uçun Korāş", "Tirik Ġazāl", "Güllär Birligi", "Sālam", "Bēgim, Sizni Nēgä Sévāmān ?", "Baht Koşığı" vā aynıksā "Ālisdān Bir Sēs" şé'rları bu saḥādā hām u bir mālākālī şā'ir ēkānlığını körsātādı. U, aq şé'r janırıda şā'irānā tāşāvvur vā romantik tuyğulārın şākillāntiriş uçun kēngraq imkāniyāt tāpādı vā fikir cāvlanı uçun ērkin muḥitgä ēgä bolādı.

"Ālisdān Bir Sēs" déb atālgān şé'rdā icād vā ibtikārning yāngi bir türī, çukur tuyğulār vā yūksāk taḥayyulning özigä ḥaş bādī'i ifādāsı közgä tāşlānādı. Undā şā'ir Ālisdān tārkalādigan bir sāmbolnı yārātādı. Agār 'an'anāvi şé'rlärdä yalguz kişi nālib, soylāsā vā māzlum yēngrāb yıglāsā, bu şé'rdā yalguzlik nālib soylāydı, māzlumlik yēngrāb yıglāydı, cim-citlik fāryād kılādı, āy vā kuyāş sācdāgä bāş koyib, yāfraglār titrāb sığnādı.

s. 6

Bu sēs yér vā kökni titrātadigan mu'cizālī küçgä ēgä bolsā hām, biraq biz insanlārın ağır uyqudān uyğatā ālmāydı. Bu sāmbolnı hār kim öz tāşāvvurı vā dunya qarāşı dāyirāsida tūşinişi mümkün, lēkin şā'ir undān fāydālānıb, öz ēzgu istāklārın bildirgān ḥaldā öz camī'ası, şuningdek kişilik camī'anı tēnqid āstigä ālādı.

Fikrimçā "Ālisdān Bir Sēs" şé'ri, Afğanistan Özbék şé'riyatidā hām şākıl vā hām mādmun yüzāsidad bütünlāy bir yāngi bāyān ulsubi ḥisāblānādı.

'Aruḍ vāzınlāridā Şāfiqa Yarkın türli janırlārdān fāydālānādı. Uning mähārātını kopinçā ġazāl, rubā'ī vā māšnāvidā koriş mümkün. Özbék tilidā o yāzgān ġazāllār sādā, tā'kid vā ibhāmdān uzaklıgı bilān birgä lērik tuyğulār vā şā'irānā ḥissiyātın 'aks ēttirādı

vä şā'irgä haş qarāşlär vä keçinmälärnı sılıq vä tākällufsiz uslubdä bäyän étädı. Ğazäl uçun u tänläğän väzınlär kopinça kıska vä oynaklıgı vä musıkılıgı bilän dıkkatını özigä tärtädı. Mäsälän:

Tāng ātib sāhär boldı körmädı közim uyqu
Kim uçirdı uyqumnı, kıldı kim ménı cādû?

Könglimgä tä kıldı mav'ā songi 'aşk
Sözlärimgä bérđi ma'nā songi 'aşk
Ğunçälär tuyğusıdä pinhān édim
Yél bolib kıldı huväydä songi 'aşk
s. 7

Büyük hüdagä kasām békarār vä zāring mән
Vāfāsévär sévārim, bā vāfa nigāring mән
Kéçä tāng ātgünçä könglüm közlāringni yād étār

.....
Uyqusizlikdän tāng ātgünçä közim färyād étār

Sén käbi dildar kéräk dur méngä
Yar vāfadar kéräk dur méngä

Şafıkaning şé'rläridä vātän sévārlık tuyğuları vä ictima'ı gayälär özigä haş orin tutädı. U här yérgä barsä vä här cāydä yāşāsä, vātännı unutmäydı, uning méhri bilän yāşāydı. Kopinça uning şé'rläridä bu muqaddās tuyğu tävlänib, şā'irni tolkunläntirib turädı. Uning vātänsévārlık tuyğulārını “Nişānā”, “Tapilmās”, “Nérdāsén u Nérdä mén”, “Hicrāt Bāharı” , “Sārgüzāşt”, “Şulh Uçun Kurāş” vä bāşka şé'rläridä köriş mümkün.

“Şulh Uçun Kurāş” déb atālgän şé'rdä, şā'ir ortägä qoyilgän üçtä sävālgä, uruş faci'älärını körib, ağır muşibätlärgä yolıqqan, han u mән vä fārzändläridän ayrılğan bir ātä vä bir ānä cāvāb bérädı. Ulär bolib otgän alāmlı vaqı'älärgä täyänib, uruşnı ādāmlär tinçiligining aşāddı düşmānı, ulkā ābādānçılıgı vä mā'murligigä raḥnā saluvçı éng dāhşätli āmil déb, ḥulāşä çıkarādılär. Yāşlārdä méhr u muḥābbāt tuyğulārını uyğatış, bārçānı uruşğä qarşı sāfārbār kılış, şulh vä tinçiliik yolidä tinimsiz kurāşış, här bir insanning milli vä insani vāzifəsi ornidä turädı.

s. 8

Bu shér, ozing shakl, uslub va hucmigä korä uzun va rivayati bolib, hädırgı Afganistan Özbék shériyatidä 'aléhdä ahämiyätgä éğadır. 'Aynı haldä Şafıka Yarkın şalahiyätli mütarcim hām dir. U iki tilning grāmmār kai'dälari, luğavi huşuşıyätleri, adäbi säbk va yönälişlerini yahşı tüşüngäni uçun ulärdän bir-birigä mändum yā kı mānsur tarcimā kılış kabiliyätigä éğä. Özbék tiligä Bābur Namā'ning Afganistangä tēgişli kısımları, Bāburning gazällär, kıtälär va rubā'ilärini Därigä tarcimāsi, Däri tildän Māviana Cālāliddin Bālḥı-Rumining 160 tā rubā'isi, Furuğ Farruḥzadning bēştā toplamidän bir kaçār säylänmä shérları, Şāh Ğarib Mirzä, Kāmran Mirzalar shérlarını Özbék tiligä ogirgäni, undä bu sähädä yukarı isti'dād va mähärät bārligidän dälälät bérädi.

U, shérlarını kopinça aşl vāznidä, şā'irning keçinmälari va gayälärini héç qanday täşarrufsız tarcimā kılışgä häräkät kıladı. Bu esä här bir tarcimā togriligining käfälätidir.

Şafıka Yarkın éрки fikir va yäratüvçän şā'ir şıfatidä birävning izidän bārmaydı. Hām shakl va hām mādmondä éski qalıblärdän çıkıp, dāvr täläbi va zāman istāgi bilän uyğunlikdä icad kıılışgä häräkät kıladı. Uning bu intilişi u işlätgän yāngi- yāngi formullär, mādmunlär va ulärni cānlı rävişdä ifädä étişdä, şuningdék u işlätgän bir kaçār adäbi tärkiblär, atāmälär, isti'ärä va täşbihlärä yakkal köriş mümkin. Qoyidä o yäratgän yāngi atāmälär, şā'iränä tärkib va ifadälär, isti'ärä va täşbihlärä ayrımalarını körsätib otāmiz:

s. 9

Yāruğ Méhribānlik, Quyāş Ğanı, Mu'attār Bulut, Yāşıl Tüş, Hıyāl Qoli, Karāngulik Bāyrāmı, Nāy Tämağıdä Tügülgän Därd, Cim-citlikning Suv bolib Aqışı, Köz Färyadı, 'Umr Yāfrağını Küydiriş, Yulduz Sanar, Ğazāl Bağı, Ārzu Qamātı, Hāvās Tamçisi, Āy Bulağı, Kızil Külgu, Méhribān Quyāş, Quyāş Közli, İstākni İncudék Saçış, Māysälär Uykusı, Ğunçälär Tuygusı, Tuygu Hāriridä Yāşāş, Hāyā Bakirāligi, Köz Qaldırğacı, Ünsiz Tävuş, Yağdudän Üy Quriş, Ayrılık Qoli, Tirik Ğazāl, Āltun Qanatlı Quyāş, Kar Çavuşı, Yāprağlar Şivirläşi, Sālāmning Gülläşi, Āyning Uykusırāşı, Tuygulär Tinıkligi, Quyāşlı Yüräk, Taşkın Ğazābining Él bolışı, Gül tábassumi, va başka bir kaçār tärkib va isti'ärälär.

Şafıka Yarkın tilimizning hikayä nävislik tärmağıdä hām közgä köringän mähir yazuvçıdır. O özining bir kaçā kışka hikayä va dastanları bilän til va adäbiyatımızning

uşbu tärmağığä häm özüning munasib vä arziguli uluşini қоşğän. Bundä uning, “Yänä Korişgünçä” namlı hikayälär toplämı yaqqal güvähdir.

Şuningdék, Şäfiqa Yarkın Afganistan Özbék tili bälälär adäbiyatıdä häm özüning bir қатар kısqä hikayälär vä şé’rları bilän munasib ädımlär kötärgän. Özbék bäläläri uçun o yäzğän қоşıқ vä täränälär nihäyät sadä, şämimi vä yaqımlıdır. Şä’ir änä bolğanı uçun bälälär ruhiyätı vä kıızıqışılärını yaqqı tüşünädı vä ungä masläştirib, şé’r yäzädı.

s. 10

Şä’irlik, mutärcimlik vä yäzuçilikdän täşqarı Şäfiqa Yarkın izçil izlänuvçi (Muhaqqıq) vä adäbiyätşinas häm dir. O 1998 yili Filäloji fänläri sağäsıdä Bābur Şāhning oğlı Kāmran Mirzaning şé’rläri boyıçä öz ‘ilmi risäläsini yaqlāb, doktorlik ‘ilmi dārācäsını āldı. ‘İlmi muqadımälär bilän Bābur Şāh, Nadirä Bēgim vä Şāh Ğarib Mirza Ğaribi dēvanlärıning nāşrı, o bācārgän kıymätli ‘ilmi işlär sırasığä kirädi.

Uning ön yēti cild ‘ilmi, tähkiqı vä icadi risalä vä kitabläri hämdä yüzğä yaqın maqäläsı basilib çıqqan.

Néçä yil āldın Özbékistandä Zāhiriddin Muhāmmād Bābur Halk Arā Fundi tāmānidän çēt éllik iki ‘alimgä Bābur şinaslik boyıçä kılgän ulkän hıdmätläri uçun Bābur āltın nişani bērildi. Bulär, Bābur Nāmā’ning Cāpan tiligä ögirgän vä uni aşıl Türkçä mätını bilän üç cildä Cāpandä nāşr étgän Cāpanlik yētuk ‘alim profēsor “İci Manu” vä Bābur Dēvanı’ning tēnkıdı mätınıni Kabuldä nāşr étib, Bābur vä Bābur ‘ailäsi vä icādläri boyıçä kéng ‘ilmi işlär bācārgän Doktor. Şäfiqa Yarkın édi.

Hulāşä kılib aytādigän bolsäk, Şäfiqa Yarkın bir zāmānāvi şä’ir, yāzuvçi vä izlänuvçi şıfātıdä özüning bār küçi, ğayrāti vä himmätini ānä tili- Türki til- Özbék tilining rivācı vä inkişafığä bağışlāb, öz icadı faā’liyätläri bilän él u yurt hürmätigä sāzāvar bolib kēlmaqädä.

“Ālisdän Bir Sēs” toplāmı uning özigä haş şé’ri uslubining közgusi şıfātıdä adäbiyatımız rivacıning bugüngi bāşkıçıdä mühim vä ta’sirçän orin tutadı vä zāmāngä mas qarāşlārı vä bādī’i ifadä vāsıtläri bilän yaş icadkārlārimız uçun yaqqı örnäk vä mā’nāvi törtäki vāzifäsini bācārä ālädı.

s. 11

Mén fırşätdän faydālānıb, muqaddımä songidä Afganistan yāş Özbék şä’irlärigä qarätä mühim bir mäs’älanı éslätib ötmāqçı édim:

Bugün şé'r vâ adäbiyâtımıznı uning asâsı bolmış kläsik adäbiyâtdän acratib örgäniş yâ kı rivaclântiriş ham hıyâldän başka närsä émäs. Şé'r vâ adäbiyât agâr öz tarihı ildizläridän üzilsä, albättä ki inkıraq vâ inhiţatgä yol tutadı.

Kläsik adäbiyât bizgä çukur taşävvur, nâzik tahayyul, fälsäfi, fikir yüritiş, insan ruhining tübigä yétib bārib, uning içki dunyası bilān āşina bolış, hāyat mu'āmmālārını örgänib, ulārgä şā'irānā yāndāşış yollārını körsätib bēradı, lūgavi zahıramizni bāy étädi, ēzgu ğayālār vâ nāzik kēçinmālārını çiraylı tā'bir étış uslubini örgätädi. Şu sâbābli, bir şā'ir vâ yāzuvçı hār kaçā klasik şā'irlār hāyatı vâ asārlārı bilān köprāk tanış bolib, ulārını yahşı özlāştirib ālgān bolsä, oşānça kudratlı icad vâ ifadä mālākäsigä ēga bolädi.

Mén uşbu inkār étib bolmäydigān haqıqatnı nāzārdä tutgān haldä tā'kidlämāççı édim ki yāş şā'ir vâ icadkarlārımız klasik mumtaz şā'irlārimiz asārlārigä kızıkıb, ulārını dıkkat bilān okıb, lāfzi vâ mā'nāvi şānā'tlārını tüşünsālār, fikir vâ hıyālını ifadälāş uslublārını örgänib, 'arud vāzınlārigä hām i'tibār bērsālār, şübhasız şé'r yāzış, mādmun yārätış şālahiyātlāri āşadı, barıb- barıb asārlārı dāif tārķib, tā'kid vâ iyham, tākrar vâ taşānnu', vāzındän çıkış yâ kı saktālīklārgä yol koyış kābi kāmçiliklārdän halı bolädi vâ ıktıdarlı şā'irgä aylānadılār.

s. 12

Şuningdēk, kardāş māmākātār aynıksā Özbēkistan, Āzērbaycan, Türkiyā, Türkmānistan vâ başkalārining şé'r vâ adäbiyātı bilān āşina bolış yāş şā'irlārimizgä yāngi ufuklārını āçib bēradı. Bundä, aynıksā kiril yâ kı lātin yāzuvini örgäniş hār bir Özbēk qalāmkāşigä cudā dārur. Çünki o, Özbēk tilidä yārätilgān şé'ri asārlār, dastan vâ romanlār, bādi'i tārceimālār, til vâ adäbiyātımız boyıçā ālib bārilgān 'ilmi tāhķıkatlār kābi tūgānmās hazinālār ēşigini āçadı vâ bārmaķ vāzınlāridä şé'r yāzış yollārı bilān tanıştırädi.

Afğanistan Özbēk şā'irlārı bulārdän taşkarı adäbi fānlārını özlāştirış bilān birgä 21.inçi 'asr şā'irlārı sıfātıdā Dayirā-tūl Mā'ārifi mā'lumātālgä ēgä bolışlārı dārur. Kērākli fānlārını ēgāllāmāsdän hēc bir şā'ir vâ yāzuvçı cāmi'yātını bilib ālış, istāklārını tüşüniş vâ zāmān ruhini anglāş imkanigä ēgä bolmäydi. Nāticädä yūksāk mi'yārlār bilān ölçānädigān şé'rlār yārätışgä ērişä ālmāydi.

'Ulum Doktorı

'Abdulhākim Şār'i Cuvzicani

Taşkēnt 2007

s. 13

YĀRUĞ MÉHRİBANLIK

Bu şə'rimni séngä yazämän, séngä

İlq bir bähärning ilq tängidä

Kızıl gül hıyāli, sükût sırläri

Aqar bir bulaqdék kuyaş āngigä

Näfäs ālgānimdä seni oyläsäm

Mu'attār bulutdän yağar 'aşq uni

Séning birlä dāyim yaşıl tüş kabi

Otar bu həyātning munävvär tūni

s. 14

Ġazāl yāzgānimdä séning közläring

Yāruğ Méhribānlik saçar sözimgä

Bu yalgızligimdä, hıyāling qoli

Gözäl bir bihiştüni açar közimgä

Həyātümni sēnsiz tēşşāvur kıliş

Bähärni çēçēksiz dēmäkdür méngä

Bu şə'rimni yāzdi hıyāling qoli

Bu şə'rimni sāvğa kılayin séngä

Kabul: 1386

s. 15

YAĤŞİLİK TÄMÄNASI

Gül āçildi hər yanä, köz āçıb tāmaşa kıl

Nāvbähär yēli ēsdi, ēmdi māyl şāhra kıl

Ġunçälär külib turgän, lälälär tolib turgän

Sāz u şöhbät asbabin bärçägä muhāyyā kıl

Oynäb éy şäba kaçgil, ğunçä köksini açgil

Kökkä ‘atrini säçgil, yér u kökni zébä kıl

s. 16

Ta sévişgä fırşät bār, bolmä sévgidän bēzār

Méhr ilä sévimli yār, él yürākidä ca kıl

Éy yigit vätändāşım, éy inağa- kardāşım

‘İlim u fänni orgāngil, özni yaḥşı dānā kıl

İstāsāng cāhān bolsä, ulkā cavidān bolsä

Él- ulus amān bolsä, ḥalk ilä mādārä kıl

Ulkä ḥıdmätin kılğil, ānā ḥaqqını bilgil

Yaḥşılık taman bārgil, yaḥşılık tāmānnā kıl

Otdi rānc u mıḥnātlār, kēldi yaḥşı fırşātlār

Yarkın oldi zūlmātlār, nūr içidä ma‘vā kıl

Kabul 1360

s. 17

QILÄ KÖRMÄ

‘Aşkımdä özingni yänä şäydä kılä körmä

Vāşlimni täşşāvurdä tāmānnā kılä körmä

Köz yāşı u dil ḵanı u nālānggä işānmām

Yolimdä közing yāşini dāryā kılä körmä

Āhing asāri gāhidä yüz nālādän ārtıḵ

Āhingni yänä nālāgä sävdä kılä körmä

Dārdingä yolıḵḵan kişi dārmān tapā ālmās

Mēndän ésä bu dārd, mūdava kılä körmä

Hār kimgä cūdālik ğamidän şıkvāḥ kılursén

Ğār ‘aşıḵ ésāng, şıkvāḥ i bēcā kılä körmä

Tuyğu u ھیwālīmdā ġazāl bağıdā yürsām

Rûhimdägi ‘ālāmni tāmāşā kılā körmä

Kabul: 1370

s. 18

GÜL VÄ ŞÄBNÄM

Tāng ātib sāhār boldi, körmädi közüüm uyqu

Kim uçirdi uyquşumni? kıldı kim meni cādû?

Fārıġ érđi ta könglüm, saġ éđi tăn u könglüm

Yāndirib tănīmni ‘aşq, aylāđi köngülñi suv

Émdi qay taman barsām, raĥāt u fāraġat déb

Ul tamandān ālbättä, dārd u ġam kélār utru

‘Aşq éli misālidur, bārg gül bilān şābnām

Közläridä nām bolsä, läbläridä dur külgu

Undān özgä ni köglüm istāmäs bu dunyādān

Éy ĥudā, vişālidān kılmāgil ménī āyru

Taşkent 1997

s. 19

ÇIKŞÄ KUYĀŞ MAĠRİBDÄN

Bu dunyādä tāpilmäydi çin sévgi

İşānmä héç qaçan, sévgi sözigä

Hār kim désä, çin sévgidān tolāmān

Köräsān aldāvçı hāväs közigä

Ötdi Şirin, Lāylilärñing dāvrāsı

Tāpilmäydi başqa Fārhad vā Mācnun

Köngül qoymä, héç aldānmä sévgigä

Çin sévgi hām faqat hāväs dur bukün

Çıksä agär kuyāş mağrib tamandän

Kündä, yulduz pārläsä téğräkkä

Āksä agär taş bağrıdän kızıl kan

Tāpilädi çin sévgi häm yüräkkä

Taşkənt 1999

s. 20

OYLÄR YULDUZI

Kéçä täng ātgunçä könglüm közläringni yād étär

Uyqusızlıkdän täng ātgändä közim färyād étär

Oyläring yulduz bolib, āy yarugıdä mén bilän

Oynāşär här kéçä u cān u köngilni şād étär

Här kaçān kim hāsrät u kaygu yüräkdä cāylāşär

Közläring yüz yahşı tuygunı angä icād étär

Sén bilän uçraşdıñ u sévgi tuğıldı könglümğä

Émdi séngä dil kuşı säyräb ğazāl inşād étär

Küysä- küysin ‘aşq ötidä cān u tñn väyrānäsı

Sévgi, küygän cān u tñnnı yāngıdän ābād étär

Andicān 1991

s. 21

ṬALİ‘SİZ GUZÄL

Tinıķ közgüğä nāzlānıb, aytāmān:

((Ayā közgü cān, méngä bérğil cāvāb

Közinggä guzāl körinärmän mi, yok?))

Méngä méhr ilä köz tikib aytadı:

Bāşingdän ayağinggäçä dur guzāl

Hıyāling guzāl, cāmāling guzāl

Özing bir märäl, közläring dur ğazäl

s. 22

Täningni kumuşdän yäsäb dur ħudā

Boying āru kāmätidän bäländ

Nigāhing häväs bādäsin tāmçisi

Läbing ğunçäning kıb kızil külgisi

Tişing lälä yäfrağining şäbnämı

Sésing dur dutārdän tärälgän şädā

Vä yā şér u näyning қоşım küyläşı

Sözing ilk bähār kuşların säyräşı

Sāçing āy bulağı, tinim kēçäsi

Hışāling yākımlı mäyin tāng yēli

Çirāy közgüsidadä guzäl ērkäsān

Guzällār içidä özing birtäsān

Vāli, bu guzālikni bilguçi, kim?

Vāli, bu çirāyning ħaridāri, kim?

Guzäl āķ bilāksān, mālāksān, vāli

Çirāy bāşķa u baĥt dur bāşķaçā

Guzālsān, vāli ṭali'ing yok séning

Bütün 'aşķsān, 'aşıķing yok séning

Taşķént 1998

s. 23

AYRILIQ ŞIKVÄSİ

Ayladı kısmāt méni Afğanistanımdän cûdā

Tāşlādı ğurbātdā, kıldı ħan u manımdän cûdā

Tārķ étib çıkķaç vātāndän, uşbu rāz oldi 'āyān

Kim vātān dur cān u cismim boldi cānımdān cūdā

Öz vātāndā şöhrä érdim, hām sévimli, muhtārām

Özgä yurt étdi méni nām u nişānımdān cūdā

s. 24

Āşiyānsız ānā kuşlār dārdini bildim anıq

Tā ki boldum ġurbāt içrā āşiyānımdān cūdā

Tāvlānārdı bāşım üzrā méhr ilā yarqın kuyāş

Āh, kim boldum kuyāşlı āsumānımdān cūdā

Özgälär mén ħastāgā yüz méhribānlık kılsälär

Körinār méngä sitāmdék, méhribānımdān cūdā

Dārd ilā ārām édim, ārām cānım qaşidā

Yox méngä ārām, oşāl ārām cānımdān cūdā

Taşkēnt 1997

s. 25

VİŞĀL İSTĀĞİ

Yār agār yār ésä, yārä cāfā kılmäydur

Méhribānlıġ unutıb, tärk vāfā kılmäydur

Yārlıġ şivāsi dur ġāh niyāz u ġāh nāz

Ul kābi, ‘umr boyi bizni adā kılmäydur

Hār tamān baqsä oşāl yāndä turärmān, ama

Kiprigi oqlārı köksimni yārä kılmäydur

s. 26

Ayrılıq dārdı u töhmāt ġamı vā rāşk öti

Ul sitām qalmadı kim, yār mānga kılmäydur

Ġarçı dārdimgä çüçük sözi dāvā dur, lékin

Yār köp dārd bérīb, héç dāvā kılmäydur

Här zāmān yāngi cāfā rāsmini tutgāy, nétāyin?

Bāndälärdän uyālib, tārs hūdā kılmāydu

İkki āçüñdā köngül, vāşlıni istār dāyım

Lékin, ul yār, bu istākni rāvā kılmāydu

Taşkənt 1998

s. 27

SÄLLÄMNA

Közim tüşdi cāmālinggā, bu didāringgā sällāmnā

Közing, dil razını āytđi, bu ızhāringgā sällāmnā

Gāhi méhring bilān baķıb, dilimni şād āylārsān

Gāhi cāvır ilā öldirguçi kirdāringgā sällāmnā

Qayérgā kim qadām qoysāng, āçilgāy yāşnābān güllār

Közimgā kél, qadām koygil, bu rāftāringgā sällāmnā

s. 28

Séning yāding bilā éy cān, qarā tünni tāng āttırdım

Méngā baqmāy cāfā kılding, bu āzāringgā sällāmnā

Hāmā cāvır u cāfālārgā vāfā u méhr qaytārdım

Né bolgāy gār dēsāng uşbu vāfādarınggā sällāmnā?

“ ‘Azimi” şé‘rigā oşşāş yārātdım uşbu şé‘rimni

Yétār méngā élim gār aytsā: Aş‘āringgā sällāmnā⁴

Kabul 1360

s. 29

⁴ Ustad Qari Muḥāmmād ‘Azim ‘Azimining 90 yāşgā kirgānligi munasibāti bilān qavımlār vā kabilālār vizārātı vā yāzuvcılār uyuşmāsı tamanıdān dāyır étılğan uluğlāv simināridā ‘Azimining şu vāzın vā qafiyādāki gāzālī muşā‘irāgā qoyıldı. Bu gāzāl oşā muşā‘irā uçun yāzilgān vā oķılgān şé‘rlār cümlāsıdır.

AYRILIQDÄ QALDIRMÄ

Tuşlärimdä sën birlän bir kiyimdä yätgäymän
Kélmäsäng, qarā tündék qayğulärgä bätgäymän
Sénsiz éy quyāş közli, muz içidä qatgäymän
Ayrılıqdä qaldırmä, ayrılıqdä ölgäymän
Kécälär täng atgunçä, közläringni öyläymän
Āyдын āy bilän birgä, közläringni söyläymän
Sën uçun qoşıq bağläb, közläringni küyläymän
Qıb- kızil çéçäk dur män, ayrılıqdä solgäymän

s. 30

Yél bolib, ayağinggä istäğimni säçgäymän
Qayğuli köngül dārdin, mēn qaşingdä açgäymän
Sēndän ayru kim sarı, qay tamangä qaçgäymän?
Ayrılıqdä qaldırmä, bolmäsä né bolgäymän?
Kün säyin yūrakımdä, ārtādı séning sévging
Sën sarı āyağımını, tärtādı séning sévging
Hār tamangä yūzlānsām, tärtādı séning sévging
Özligimdän acrāldım, sévgi birlä tolgäymän

Kabul 1370

s. 31

SONGGİ 'AŞK

Könglimä tā kıldı ma'vā, songgi 'aşk
Sözlärimgä bérđi mā'nā, songgi 'aşk
Gunçälär tuyğusidä pinhān édim
Yél bolib, kıldı hüvāydā, songgi 'aşk
Mäysälär uyğusidä uyğaq édim

Közlärimgä yäydı rüyā songgi ‘aşk

s. 32

Näy tamağıdā tuğılgān dārd édim

Bir çalıb, étđi mûdavā, songgi ‘aşk

Méndā cim-citlik ākardı suv bolib

Mävc urib, bāşlandı gavğa, songgi ‘aşk

Sāçlārımdān tun çéçāklār ‘atrını

Ākızıb, ākızdı dāryā, songgi ‘aşk

Dārd u lāzzāt ārāsıdā, bilmādim

İlk muhābbāt érđi mu, yā songgi ‘aşk

Taşkēnt 1999

s. 33

FĀRZĀNĀ NĀVĀYĪ’GĀ

Bālālik dāvırımdā ātām dérdilār:

Kün bātār sarı ‘acib bir şāhār bār

Ĥanķahı hār musāfir bēnāvāgā,

Yahşı mānzil dur

Kök opār ķurgānlārı

Rind u ‘ayārlārgā ma’vā dur

Mādrāsā, dārālfununidā okuvçılār u ‘alimlār

Tun u künni bilmāyin miĥnāt çekār

Bağ u rağı māysā u güllār bilān güyā kı cānnāt dur

s. 34

Suvlārı muzdēk sāvuk

Bé ġubār āsumānı dēngizdēk tinıķ

Kéçāsi kündüz kābi

Çilçıraqlar birlä yarkın dur
Bu 'acāyib şähärdä
Bağçası cännät mısāl bir fäydlı uy körinur
Uşbu uynıng eşigi
Kéçä- kündüz él uçun açık
Bénävälärgä nāvā
Därdmändlärgä dāvā dur, uşbu uy
Uydä, ama bir dähā
Bir uluğ, färzänä, insān bār
Mal vā dāvlät undä çeksiz bolsä hām
Bārini 'ilm u hünärlärning rivācigä
Mülk ābādānligigä, şärf étgān dur
Él uçun 'ālī 'āmarātlār
Māscid u mādrāsā u hāmām u köpriklārni kurgān dur
Hanqah, karvānsārälārni
Hām tégirmān u kuđuqlārni
Halk uçun bunyād kılğān dur
s. 35
Özi, dunyā läzzätidān vāz kéçib
Uyidä hılvāt kılıb
Öz eligä
Öz tiligä, köp asārlār
Unutılmās yadğārlıklārni yāzgān dur
Şér u nāsr u 'ilm u hikmātdä
Hamsä u tarıh u dēvānlār yārātğān dur
Muṭrib u naḳqaş u şā'irlār

Hoşnāvis u fāḍil u ‘ālīm dāhalārını
Hār tamandān çārlāb, öz şāhriğā yıǵgān dur
Kaṇçā-kaṇçā kāsib u fān ahlı
Uşbu ğamḥar u murābbi ārḫalı
Kāsibining avciğā yétgān dur
Kaṇçā ként u şāhārlār
U tüfāyli, yāngidān bunyād étilgān dur
U bilān, bir mülk u bir millāt
Dāhr arā şöhrāt kızangān dur
Lékin...
Özi, yākkā u yālğuz
Bālāsiz, ‘āilāsiz,
Dunyādān ötgāndur
s. 36
Ötgan...
Amā bārçā āsārı
Él- ulus bolğunçā
Dunyā bāriçā,
Mā‘nāviyāt āsumanı avcidā
Yältirağ yulduz bolib,
Māngu yāşāb turgāy
Mén, kiçiklikdān
Köp sévārdim, bu ‘acāyib şāhārını
Mén, kiçiklikdān
Köp sévārdim, bu uluğ fārzānā insannı
Lék, uning ātini bilsām hām

Cavidān āsārīdān

Ƙançā yillār bēḥabār ƙalgān édim

Bu ḥatā, méndān émās

Bu ḥatā, séndān émās

Bu ḥatā, bizdān émās érđi

Bu ḥatā, zālīm fālāk,

Bu ḥatā, méhr u muruvvātsiz zāmān

Bu ḥatā, bizgā ‘adālātsiz tuzumlārdān éđi

s. 37

Méni kéçir,

Éy ‘Aziz şährım!

Méni kéçir,

Éy uluğ babam!

İstāgım:

Māḥrum élim ḥaqqı,

Éy guzāl şährım (Hirāy)

Ābād bol!

İftiḥarım, sévđigim,

Éy uluğ babam (Nāvāyi)

Şād bol!

Kabul 1369

s. 38

TAPİLMÄS (1)

Vāyrān vātānımdék yānā vāyrānā tāpilmās

Vāyrān vātānımdā méngā kāşanā tāpilmās

Ğurbātdā ḥaḳarāt ğami u faḳr ötidék

Cānimgä balā, cismimä zāvlānā tāpilmās
Hār né ki yoḡalsä, tāpilār sä'i ilä, amā
Dunyādä faḡat ātā bilān ānā tāpilmās
Déyilik ki: Vätān 'aşkıdā dévānā kām érmās
Méndék vätānım 'aşkıdā dévānā tāpilmās
Dil ahli u söz ahli oḡıb şe'rlärımını
Dérlār: Bu guhārlār kābi durdānā tāpilmās
Taşkınt 1997

s. 39

TAPILMÄS (2)

Méndék, yānā bir dilbāri fārzānā tāpilmās
Séndék, yānā bir 'aşıḡı dévānā tāpilmās
'Aşḡ 'ālāmidā tāpilādur Hısrıv u mācnun
Fārhād kābi 'aşıḡı mārđānā tāpilmās
Ming bir kéçä afsānā oḡıb bérđi Şāhärzād
Afsānāçi yoḡ émdi u afsānā tāpilmās

s. 40

Mén méhr u vāfā şām'i mān u ḡançā ki yānsām
Şu'lāmgä küyib yānguçi pārvānā tāpilmās
Cānımını fidā ḡılmıḡım āsān érur ama
Cānımını fidā ḡılḡuçi cānānā tāpilmās
Saḡı u çağır, küy u ḡoşuḡ, bārçāsi ḡaḡır
Bilmām, négā dur, ḡalātı rindānā tāpilmās
Taşkınt 1999

s. 41

TÉNGSÍZ

Ul ƙarā közdān méngä yétgäy agärçi dārd u dağ
Bolmäsun bir dām hıyālimdān ƙarā közing yirağ
Sévgidān tolƙunlānib ikki ƙarā közing, méning
Közlārimdān uyƙunı āldı, yürāgimdān firağ
Sén ki bérding ul ƙarā közdān kāsāllārgä dāvā
Ālmāding uşbu közing bémāridān bir dām sorag
s. 42

Ul ƙarā köz häcridä toldi ƙızıl ƙandān közim
Bérgil éy saƙı, ungä bu bādādān néçä ayağ
Köp ƙarā közlārni kördim, bāşƙa dur közing séning
Téng émäs dur ƙarā tunlārgä bu ikki şāb ƙirağ
Köp ƙarā közlār bilān çün āşinā boldi közing
Yarƙın oldi kim, méning härmanimä yoğ dur adağ⁵
Kabul 1360

s. 43

ÜNSİZ TAVUŞ

İncimä méndān
Mén, séni
Çin köngüldān
Yaşurun sévgi bilān sévāmān
Mén, séni
Uzun tunlār ƙoynidä
Sölim tuşlārimdä körāmān

⁵Kabul şāhridä, Afğanistan bilimlār akadimisi vā yāzuvcılār uyuşması tamanidān Sultān Husāyn Bāyƙarāning tuğılğan künigä bağışlāngān adābi kéçädä, şā'irning şu ƙafiyä vā vāzındā yāzılğan ğazālī muşā'irä gä ƙoyılğan édi. Ƙuyidāgi ğazāl (Ƙarā Köz) sözlāri iltizam bilān oşā muşā'irä silsiläsidadā yāzılıb oğılğan.

Mén, sén bilän dāyim
Mäyin tuyğulär hāriridä yāşāymān
Mén, séngä
Tāng yēli çāvuşidān hār kün
Yāruğ sālāmlārimnı yubārāmān
s. 44

Mén, séni
Tun u künning tinimsiz aylānişidä
Tinimsiz éslāymān
Mén, séni
Sağınçlārgä orālgān yūrāgimning
Hār bir tālpinişidä
Ünsiz tāvuş bilän çağırāmān
İncimä méndān
Agār hāyā bakirāligi
Sévgimni séngä izhār étişimgä
İmkān bérmedi
İncimä méndān
Çéçäklär yāfrağlārida yāşingān ifārdék
Könglim tübidä yāşingān sırlārı
Tilim nātāvānligi äytä ālmāgān sözlārı
Sévgi bāhāridä
Közim kaldırğaçlārı
Séngä āytib bərişi mümkün
İncimä méndān
Taşkənt 2000

s. 45

NÉRDÄ SÉN U NÉRDÄ MÉN?

Sén adir, mén gülistān mǎn, nérdä sén u nérdä mén?

Sén yér u mén āsumān mǎn, nérdä sén u nérdä mén?

Sén, sönib qalgān ālāvning kökkä sävrulgān küli

Mén, quyāşdek nūr fışan mǎn, nérdä sén u nérdä mén?

Sén, hāzāndek särgayib, mǎhzun keçirgäysän hāyāt

Mén, bähāri bé hāzānmǎn, nérdä sén u nérdä mén?

s. 46

Sén, küräş mäydānidān bir zumdä qaçgān pählāvan

Mén, cäsārätli küräşçi, nérdä sén u nérdä mén?

Sén, amir u mén faqır, sén, sévgisiz ölgān tirik

Mén, ölik tänlärdä canmǎn, nérdä sén u nérdä mén?

Sén, qarā tun bağridä yolin yoqatgān kémä, mén

Mävc ilä hām āşiyān mǎn, nérdä sén u nérdä mén?

Sén, adir-tuzdä qurub qalgān këräksiz bir tikān

Mén, çeçäk érnidä qan mǎn, nérdä sén u nérdä mén?

Sén, vātānnı ötgä salgān, yāvgä satgān, oğrisān

Mén, vātāngä pasibān mǎn, nérdä sén u nérdä mén?

Şibirğan 1376

s. 47

YAĞDUDÄN QURİLGÄN UY

Sén ayrılıb méndān yıraçqa kétđing

Qayrilib mén sarı kıyā baqmāding

Kéçä-kündüz yıǵlāb, séni izlädim

Vişāling şadāsın boynumgä taqmāding

Ayrıldıng u séndän ayrılmadıım héç
Tuşımdä hām sénsän, āngımdä hām sén
s. 48

Lähzälärım tolıķ hıyāling bilän
Tünımdä hām sénsän, tāngımdä hām sén
Sékin-sékin otār sénsız hāyātım
Läzzätsiz hāyātnı, aytgil, né kılāy?
Yüräk ālgāningni bilämān anıķ
Yüräk bérģāningni nimädän bilāy?
Ötmäs kéçārlärdä gāhi yāzıb şé‘r
Şé‘ring bilän gāhi, aldāymān köngül
Hıyāl içrā gāhi, séndän sorāymān:
(Kaçān birläşärkän, bu acrälgän yol?)
Ālısdän cārānglār, yākımlı sésing
Şārşärä sésidék, kulaqlārımdä
Aytāsān: (Kélār mān, qaytıb yāningä
Güldék ācılāsān kuçaqlārımdä)
Guzāl tuyğulārgä toladı köngül
Sén bilän özümni birgä körāmān

s. 49

Közim otrusidä yāşnāydı çāmān
Sén bilän sévinib birgä yürāmān
Ayrılgān sévgilim, bās dur ayrılık
Kél ki vişāl içrā dāvrān süräylik
Kéng sāmā āstidä, sévgi koynidä
Kuyāş yağdusidän bir uy qurāylik

Taşkənt 1998

s. 50

VÄFA ŞÄM'İ

(Zülmät asiri bolgän 'ayällär färyadı)

Bozulgän yurtimi tä dil közi birlän körübturmän

Közüm yāşın tokub här däm yüräkdän qayğurubturmän

Qaçän baht u sää'dät yulduzi pārläydı déb, här tun

Tāng ātgünçä tämännä birlä kökkä télmurubturmän

Vätänni zülmät içrā tāşläguçılär uyälsın, déb

Väfa şäm'ini bu zülmätsärädä yāndurubturmän

Hüdä érkak-'ayālñi téng u érkın gār yārätgän dur

Néçun sén érkın u mén bānd u zindāndä turubturmän?

Hāqarāt birlä baqmä, sén 'ayālsän déb méngä, oğlim

Ānāngmān, seni mén dunyā yüzigä kélturubturmän

Taşkənt 1997

s. 51

İMTİHAN

'Arzımnı séngä bāyān étäy mu?

Därdimni séngä 'ayān étäy mu?

Bu çārḡ fālāk sitāmläridän

Ğavğa kötärib, fığan étäy mu?

Köksimni tilib, yüräkni tirnāb

Qanımnı tökib, rāvān étäy mu?

s. 52

Här né ki bāşıngä kēldi, séngä

Sözlāb, yürägingni qan étäy mu?

‘Ālām élidān vāfā kūtilmās
Cana, séni imtiḥān étāy mu?
Köz fāşlı, bāhār émiş közingdā
Rāngimni tökib, ḥazān étāy mu?
Müşkül vāṭānimni tārک étiş dur
Āsan méngā tārک can, étāy mu?
Taşként 1997

s. 53

ĠAM YÉMĀ

Kélgāy ul ārām caning, ġam yémā
Méhr ilā ul méhribāning, ġam yémā
Dārdimā hāmdastān yoқdur, démā
Tāpilur hāmdastāning, ġam yémā
Ġurbāt içrā hāmzābāning bolmāsā
Mén bolārmān hāmzābāning, ġam yémā

s. 54

Sārgāyib қalsā gülistāning bugün
Értā, yāz olgāy ḥazāning, ġam yémā
Yurtingā ḥādır āgār bolsā uruş
Қaytādı şulh u amāning, ġam yémā
Müstācāb olgāy ḥudāgā ilticang
Düşmān olgāy pasibāning, ġam yémā
Taşként 1999

s. 55

SÉN BİLÄN

Sén bilän uçraşdı, küldi täbi'ät
Sén bilän yängräydi, sévgi xoşığı
Sén bilän körämän dunyānı guzāl
Sén méngä bolibsän köz qaracığı
Sén uçun guzällik, sén uçun çirāy
Sén uçun bağıslär yāruğlik kuyāş
Sén bilän bu həyāt qandāy kuvānçlı
Sén bilän yér u kök küyläydı yuvāş
s. 56

Äçildi çeçäklär, säyrädi kuşlär
Tal saçını opib, tärädi şämāl
Sénsiz gül tikändék qadälär közgä
Sénsiz yüräğimni ézädi mäläl
Sévging yüräğimdä alängäli öt
Yänädi kün säyin méni küydirib
Yüräğim yıqläydı séni sağınib
Didäringä bolmäs uni toydirib
Kél, həyāt yolini birgä basäylik
Boläylik bu yoldä ikkimiz yoldāş
Acrätmäsın bizni ayrılıq kōli
Tuğdirmäsın hicrān közimizdä yāş
Köksimdä 'aşq öti yänädi mudām
Séni hām küydirsın sévgi uçkunı
Säyräsın dil kuşı sévgi xoşığın
Yängräsın fädädä bu xoşık uni

Kabul 1380

s. 57

TİRİK ĞAZÄL

(İçki və təşkı guzällikdə tēngsiz kızim gä)

Bağdā gül āçılmāgān

Bu, séning yānaqlāring

Qışlār hām sāyrāmāgān

Bu, séning kuvnaḵ sésing

Értālār tāng ātmāgān

Bu, séning tābāssuming

Quyāş yağdu sāçmāgān

Bu, közing, nigāhlāring

s. 58

Yulduz yāltırāmāgān

Bu, yāltıraḵ tişlāring

Şābā ‘atır sépmāgān

Bu, sāçlāring ifārı

Sén, nə qadār guzālsān!

Sén, nə qadār guzālsān!

Qızıl gül läblāridān

Tāmgān tāmqı ‘asālsān

Tābi‘āt kuçağıdā

Yāyrāb yürgān mārālsān

Guzällār ārāsidadā

Guzällikdə mäsālsān

Hāyātım dévānidā

Mén yāzgān ġazāl émās

Hudāning özi yāzgān

Téngsiz tirik ġazālsān

Sén nä ħadār ġuzālsān!

Taşkēnt 2003

s. 59

KÖZGÜ VÄ DİDAR

Aħtırīb tāpdım séningdék yārın

Aħ köngül, bir méhribān dildārın

Sözingä orgāndım, émdi istārām

Hār zāmān séndān çüçük ġüftārın

Sén yāşıl boyli térāk, mén nāstārān

Yāşnātārmız ikkimiz ġülzārın

s. 60

Közlārım közgü u sén didārı sän

Közgüdān acratmāgil didārın

Bérsä, bérsin méngä yüz āzār çārħ

Bérmāsin bir dām séngä āzārın

Séngä déb, āytdım bu şé'rimni, séngä

Sén bilārsān ħıymāt aş'ārın

Taşkēnt 2003

s. 61

OYLÄR DÉNGİZİ

Yältirāb türgān yāşımgä baħmā, munça sārsāri

Hicr arā tun ħoynidä bilgil, tuġıldı aħtāri

Vāşl arā yāşnāb açıldım, özgālär köz ħıldımu?

Kim tikāndék közlārimgä kirdi hicrān nāštāri
Ayrılıq vādisidā yolim yoqaldı, sévgilim
Séndān ayru kim qılur bu yoldā méngä rāhbāri?

s. 62

Hār tamandān bir bālā yaǵdı bāşımgä, nāylāyin?
Né kaçışgä bār ayaǵım, né uçışgä şāhpāri
Āl yānaǵım sārǵayıb, ‘ûşaq arā tāpdim bāhā
‘Aşq iligi ortādā qıldı mägār kimyāğāri?
Közlāring közgüsüdā ‘aks étsä gār tuyǵulāring
Közlārim otrusidā hār dām açılǵāy mānzāri
Kéçä, tāng ātgunçä oylār déngizidā çömilib
İlgimä, éy kaş, kéltursām vişāling gāvvhāri⁶ ?

s. 63

İKİ YÄRİM, BİR BÜTÜN

Dilimni siylāydi ‘acib bir tuyǵu
Bu, hāsrāt hām émäs, ārzu hām émäs
Kéçälär kélmāydi közingä uyqu
Bu, afsun hām émäs, cādû hām émā
Kéçälär āy bilān şöhbātlār qurib
Dilimdāgilārni ungä āytāmān
Tāniş yulduzlārni birmä bir körib
Tāng ātgändä yānā uygä qaytāmān

s. 64

Kéçälārim şundāy sähār bolādi

⁶ Bābur tävāludining 510 yilligi munāsibāti bilān Cuvzicān vilāyätidä otkāzilgān siminārdā Bāburning şu vāzın u kafiya bilān yāzǵān ğazālı muşā‘irāğä qoyildi. Yuqarıdāğı ğazāl şu muşā‘irā munāsibāti bilān yāzılıb, oqılǵān édi.

Kündüz hām bu tuyǵu tārķ étmās mēni
Yürāgim tālpinib, ézilib kētār
Qaçān ki éslāsām, saǵinib sēni
Bu qandāy tuyǵu ki sēni uqrātsām
Yēr u āsuman birdān kēngāyib kētār
Fārištālār güyā ālkışlāb, küylāb
Yān-aṭrāfgā güllār, ‘atırlār sēpār
Bu qandāy tuyǵu ki sēni kōrmāsām
Kōrūnmās kōzingā yēr hām, āsuman hām
Bom-boşlik tubigā güyā çökādı
Bu pārlaq kuyāş hām, yāruǵ cāhān hām
Muḥābbāt émās mu, bu ‘acib tuyǵum?
Sēn hām tāniş mu sän, u bilān cānım?
Kōzingdā ‘aks étsä, saǵınçım , āruzum,
Yürāgimdä qalmās, qayǵu- armānım!

s. 65

Déydilār: Ādāmzād, yārım yārālgān
Aḥtārib tāpādı, yārmini bir kün
Sēn, méning yärmim sän, kōnglüm sézādi
Bir küni bolāmān sēn bilān bütün
İtalya-Milāno 2002

s. 66

ALDĀVCI

Sēn hām aytgān éding: “Sēni sévāmān”
Mén hām aytgān édim: “Sēni sévāmān”
Méngä aytgān sözing yālgāngä çıqdı

Éndi ھاtırımdən səni yuvəmən
Aldāvçı sözləring, aldāvçı közing
Məni özligimdən ayırdı bütün
Aldənib sən bilən həyat keçirdim
'Aqıbat nəşibim köz yaşı bugün
Aldāvçı səvgilim, məni aldämä
Éndi sözləringgə həc işənməymən
Mühəbbət şu'ləsi söndi dilimdə
Éndi bu şu'lə gə küyib yanməymən
Taşkənt 2004

s. 67

ĀĶ TĒRĀĶ

Məndnə ayrıldı, ǵamımnı bilmədi
Oyları məndən dəmi ayrılmadı
Ǵunça dək səvgi tuǵuldi könglimə
Hicr yəlidən 'aqıbat açılmadı
Aq tərək dək baş kötdədi kök sarı
Mən sarı bir şaḡası qayrılmadı

s. 68

Özgälərgə qıldı yüz méhr u vāfā
Məngə həttā bir cāfā hām qılmadı
Tildi kök baǵrını āhım oqları
Tāş yürəgigə, vāli sənçilmadı
Dér édim: Körsəm, ǵamımnı äytämən
Kördim u qayǵulırım ayılmadı
Dér édim: Hoşli bolib yür, éy köngil

Télbä könglüm bir zämān ayılmadı

Hälländ 2002

s. 69

ĀNĀ CAN

Kéçir méni kéçir, ānā can

Aḥvālingni gār sorālmāsām

Bolmä méndān āzurdā, āgār

Dārdinggā mārḥām bolālmāsām

Yolingā köp bolmä intizār

Méning uçun çekmä idtirāb

Ḳarāngu dāmlārdā, ānā can

Yāding dur méngā bir āftāb

s. 70

Köp āylār dur, séndān cūdāmān

Şāḥārlārni gézib ḥār tāman

Miḥnāt u ḡamlārgā rıdāmān

Agār bolsāng ānā can, amān

Tirikçilik yumuşlārdān

Ḥār zāmān dur başımdā sävdā

Ḳaygurmā, kızginām yıraḳ déb

Könglim séndān bolmāgāy cūdā

Tumān içrā ḳalsām, ānā can

Méhring bolār ḳuyāşım

Yālguzlikdā dārdingni éslāb

“Közlārimdān ḳalkıydı yāşım”

Māzar Şārif 1376

s. 71

HİCRÂT BÂHARI

Kéldi guzállık bilä körkäm

Qıldı yänä mu'cizäsın âşıkâr

Nûrini yäyrätdı cähängä kuyâş

Qıldı şäbä ğunçanı sırrını fâş

Şaḥasını kumrigä bérđi çınâr

Sâyäsini qıldı köngül ihtiyâr

s. 72

Közini nârgis çu ḥumâr ayladı

Bârçanı maḥmur bâḥâr ayladı

Êski quruq şaḥadä açıldı gül

Boldi uning ḥüsnigä şäydä köngül

Tängdä, çéçäk bârgidä şäbnämni kör

Şäbnäm émäs, bälki bir incu durur

Mäysä bészätdi çämän u dâştnı

Dil tilägäy dâştdä gülgäştnı

Pärdanı açdı yüzidän lälälär

Kiydi çéçäk köyläğini yälälär

Mäysä démä, inci ipäk yäydı bağ

Lälä démä, közni yärutgän çirağ

Kökdä bulut yängi qoşık küyladı

Yağmır ésä, öz sözini söyladı

s. 73

Yağmır émäs, tûrfä tärävât érur

Ḥastä köngüllärgä ḥälävât bérur

Yağmır émäs, éski çağırdı uni
Yérgä hudā rāhmätı dérdi uni
Zānzāmāsın bāşlādı dāryā yänä
Sāldı cāhān köngligä gavğa yänä
Māvc ilä dāryā bolibān āşınā
Kökkä tārätđı ikisi bir şādā
Gülñi körib, oynadı pārvānālār
İkki yüräk bāşlādı afsānālār
Kétđi yüräklār uyidān kinālār
Toldı muḥābbāt mäyidān sinālār
Şir vā kiyik boldı bu mävsımdā yār
Bérmädi gül ḳalbigä āzār, ḥar

s. 74

Dildä muḥābbāt ḳilibān āşiyān
Cumlä cāhān cismigä kirgizdi cān
Müşk u iparlārnı tārätđı nāfās
Cān ḳuşı pārvāznı ḳıldı hāvās
Boldı cāhān kéngligi, pārvāz ungä
Boldı ‘ayān, hār yaşurun raz ungä
Yér yüzining körkigä ḳoşdı cāmāl
Kéldi bāhār vā yänä özgärdı ḥāl
Kördi ḥalāyık yänä nāvrozñı
Sözlädi dil şā‘iri bu söznı:
Kéldi bāhār u yänä kélsun bāhār
Bärçägä bolsun yänä-dä baḥt yār
Hār ḳişining niyätini, éy hudā

Märhämäting birlä räwä qıl, räwä

s. 75

Méngä ki dārgāhingä bir bāndāmān

‘Afu aylä ihsāningä şärmāndāmān

Märhämätingni yänä hämrāh qıl

Hayr u dû‘ā bādraqa i rāh qıl

Méngä bu hicrātdä mādādgār bol

Bārça kıyin dāmlārimä yār bol

Öz vātānimni yänä ābād qıl

Él-ulusımnı yänä-dä şād qıl

Yurtimä keltir yänä, körkām bāhār

Şulh u şāfānı yänä qıl, bārқarār

Taşkēnt 1999

s. 76

ŞİKĀRING MĀN

Büyük hūdāgä qasām, bēқarār u zāring mān

Vāfā sévār sévārim, bā vāfā nigāring mān

‘Atāb ilā baқışing, gülşānım hazān étđi

Agār külib qarāsāng, yāşnāgān bāhāring mān

Vāfā yürākni, hāyā közni, gār guzāl étsä

Guzāl vāfālı, hāyālı, yāganä yāring mān

Vışāl umidi uçun, méhringä köngül қoydim

Közümni yolgä tikib, hār dām intizāring mān

Şikār uçun dälä –ormāngä bolmä āvārä

Nigāhing oқını āt mén sarı, şikāring mān

Kabul 1360

s. 77

ṬUFAN

Kökkä yäyräb, qoyuq qarā bulutlär
Yugurärdı kuvānç bilän här yāngä
Yulduzlärning közi télmurib yérgä
Baқardı yüz häsrät bilän här āndä
Ālis, Ālis yulduzlärning yağdusı
Otālmäsdı bulutlär āräsıdän
Qarāngulik bäyrämını körgän āy
Qan tökardı yürägin yäräsıdän
Küçli, ilğar bir ṭufān kélişigä
Köz tutib turgändı, ālis yulduzlär

s. 78

Bir-biridän sorāşardı āy u kün
Qaçān kélär ékän ṭufāndän ḥabär?
Quyāş dérdi: Kündä kélsä bu ṭufān
Nûrim bilän yolini yārutāmān
Āy hām dérdi: Agār tundä kélsä u
Yulduzlär yārdämıdä iş tutāmān
Bir qarāngulikdä kélđi bu ṭufān
Qalın bulut qalқанını sindirdi
Qarāngulik quşunını tärkatdı
Āy u quyāş hām ungä yārdām bérđi
Kéçä tāng ātdı, yéngildi bulutlär
Yāruğlik öz bāyraqını kōtardı
Quyāş çıkıb, parlaq yağdusı bilän

Yérni, bütün cāhānni, yārutārdı
Āy u kuyāş yārdım bérīb turgändä
Küçsizlānıb qalmās ālis yulduzlār
Qarā bulutlār zāfār tāpā ālmās
Yarqın bolār, kéçālār u kündüzlār
Sāripul 1357

s. 79

ŞULH UÇUN KURÄŞ⁷

Üç soragım bār méning:

Bu otār dunyādä yahşısı iş né dur?

Köp yāmān hāl u yāmān kün, qaysı dur?

Kim ésä bahtsız kişi u kim ésä bahtlı durur?

Közi yaşdān tolā bir ānā méngä bérđi cāvāb:

(Mén bu ötkinçi cāhāndä hāmmā dān bahtlı édim

s. 80

Bāşımdä bir méhribān mu‘nis érdim

Yānımdä oğlim, kıızım

Bir turār cāyım

Yiyār nānım

Muḥābbātdān tolıq bir rüzgārım, bār édi

Bu sā‘ādātḥanādä

Dunyādān bi ğam édim

Bilmādim qaydān méning bāşımgä yağıldı bālā

Bir guruh bégānā pārvār kélīb

Cāng ötinī yurtimizdä yaqdılār

⁷ Bu şe‘r 1362 yılı sävr āyıdā Kabul şāhrıdä (şulh) māvdu‘idä otkāzilgān hünāri vā adābi musābāḳadä, itlā‘āt vā fārhāng vizārätining birinçi dārəcāli şe‘r cāyızāsıgā sāzavār bolgān.

Bu uruşdā ƙançālār ƙésildi bāş
Hār tāmāngā aƙdı yāş
Ƙangā boyāldı ƙuyāş
Bu uruşdā alp érim, bālālārım boldı şāhid
Ġam yıƙıtdı ul sâ'ādāthānānı
Né déyin, né- né bālāgā uçradım!

Dostlār,

Tinçilikni dāvlāt déb, biling
Hār uruşgā ƙarşılıƙ āylāb turing

s. 81

Kéksā yāşlı bir ātā bérđi cāvāb:
(Mén, muşibātğā yolıƙƙan ātāmān
Bālālār dağıdā hār dām yanāmān
Él u yurtning tinçini asrāş uçun
İkki burgut- ikki arslānım, uruşgā kétdilār
Yāvgā ƙarşı köp ƙurāşlār ƙıldilār
Yāv şāfını buzdilār
Yāvnı yéngib ārƙagā ƙaçırdılār
Bir bāhādır burgutım
Ƙoligā āldı zāfār bāyrağını
Āh...

Bu zālım fālāk
Alp yigitlār ƙadrigā yétmās ékān
Şu zāfār asnāsıdā
Oƙ ātıldı
Titrādi yér- āsumān

Burgutim säkräb yıkıldı nāgähān
Vä zäfär bäyrağı tüşdi qolidän
Şundäy, älga çäpti ikinçi balām
Āgasining qolidän äldi zäfär bäyrağını
Cismi yārā, ruḥı yārā bolsä hām
Köksidän qan aqsä hām

s. 82

Yänä, ilgar başlädi
Āldi yāvning songi cäng mäydänını
Boldi düşmān tār u mār
Fäth u nāşrät boldi yār
Boldi tinçlik bärqarār
Şu zāmāndä, yérni öpdi vä yıkıldı qahrämān
Bir tábässum läbdä, közlärni yümib
Téngrigä täpşirdi cān
Cānnı qurbān qıldı tinçlik yolidä
Yurtı bäyrağı édi bir qolidä
O zāmāndän kim uruşning āfätı
Méni qıldı ikki oğlimdän cüdä
Yarqın ‘alām boldi közimgä qarā
Gār uruş bolsä, cāhān zindān bolār
Cāndän artıq bālälär qurbān bolār
Bu ḥikāyätlär, alāmli qışşalār
Qıldı bağırmı kábāb
Boldim ḥäyrān, Lā cāvāb
Şundä bälä dağını körgän ātä

s. 83

Köz yaşın artıb, méngä bundäy dédi:

Méndän éşit kim, séning

Här soragıngä cävábım bār méning

Yahşı işdän soräsäng,

Şıdk ilä él-yurtgä ııdmätlär kıılış

Här uruşgä qarşı cäng alıb bāriş

Tinçilik yoligä cān qurbān kıılış

Bu ötär dünyädä yahşı iş érur

Éng yāmān hāl u yāmān kündän désām

Kim ki yānsä ulkāsi cäng ötidä

Yā éli, yāv qoligä tüşsä asir

Yā ki közi āldidä

Cāndän ārtıq bir ‘azizi bērsä cān

Yā bozulsä yurtı vā ābād uyi

Yā ki hicrāt kılsä özgä yurtgä sārgārdān bolib

Éng yāmān hāl u yāmān kün şu érur

Gār sā‘ādātli kişidän sözlāsām

Kim ki tinçilik qoynidä

Öz uyi, öz yurtidä érkin yāşār

s. 84

Cānācān dostlār bilān hurrām yürär

Él u yurtgä yahşı ııdmätlär kıilib

Él u yurtdän ‘izzāt u hürmāt körär

Éng sā‘ādātli kişi uşbu érur

Gār sā‘ādätsiz kişidän sözlāsām,

Kim ki tüşgäy él u yurtidän yıraķ
Yā ki bolgäy yār u dostidän uzaķ
Yā ki yātlār sözigä
Aldänıb öz ھاǵıgä ھاrı turär
Él u yurtning nəfrät ötidä yanär
Yār u dostlār āldıdä
‘İtibār u āburusı tökilär
Éng sä‘ädätsiz kişi uşbu érur
Bālälärning daǵıgä
Baǵrı yāngän ātä, ötlä āh çekib
Oy- ھیāl girdābigä
Cim, çekib kétdi...
Bārıdän āyrılǵan ānä müngli āvāzı bilän
Yänä sözläy başladı:

s. 85

Néçä sözim bār séngä, cānım balām!
Gär vātän ābādligi, érkınlıgı
El- ulusning baħtı u birdāmlıgı
Yér yüzidä tinç ھاyātını istäsāng
Här yiǵıtning āngigä
Här ‘ayālning ھاlbıgä
Şulh u méhr u dostlik tuħmını sép
Tinçilik u sévgi nihālīga hāmişä suv bérıb
Bir guzāl dunyā yārät
Kinälär ildizini tübdän ھاurut
Tinçilik yolidä tinmäsdän ālıb bārgin, küräş

Tā uruṣ ötidä héçkim küymäsin
Ānälär, bälä ġamidä yānmäsin
Ātälärning bēlini
Därd u ġam sindirmäsin
K̡ol-ayaġı hınālı yāngi kēlin
Bāşqa, bēvä bolmäsin
Bälälärning közi yāşgä tölmäsin
Tinçilik yolidä tinmäsdän ālıb bārgin küräş!
İki dārdlı ātä- ānä sözigä

s. 86

Bärçä ātä-ānälär
Bärçä yātim bälälär
Yér u kökdä, tāngrini ālkışläyātġän bärçä mävcudāt
Cûr bolib, tākrār āytārdı:
Tinçilik yolidä tinmäsdän ālıb bārgin küräş!
İç-içimdän bir tāvuş tākrār étārdı:
Tinçilik yolidä tinmäsdän ālıb bārgum küräş!
Tinçilik yolidä tinmäsdän ālıb bārgum küräş!

s. 87

ÉRTÄK

Bāsmä, çāmān uzrā, ipāk mäysäni
‘Aşķ élining dārdini söyläydi o
Tālpinādi, bāş égādi, cim –ginä
Sévġi küyin bärçägä küyläydi o
Tāng yārişır, āy bilä yulduz köçār
Şudāring ésä, aķçä kabi sāçılār

Gül külär u ğunça tábässum qılär

Dildägi qayġu tögüni açılär

s. 88

Mén kápäläk dék, uçämän sén sarı

Yolingä istäk gülini sâçämän

Sén tutämän déb, kéläsän mén sarı

Mén ésä, cäyrän bolibän qaçämän

Munça guzällikni körib közlärim

Uyġanadı méndä, séviş istägi

Äyrlämän özdän u oylär köngül:

“Räst éqan, bärça séviş értägi”

Sämärqand 2003

s. 89

GÜLLÄR BİRLİĞİ

Tärt qolingni, éy guzäl

Bu kızil gül déb, uni

Şahadän uzmä

Mén bu rängni sévämän déb,

Sāçingä taqmä

Tärt qolingni, éy guzäl

Bu sarıġ gül déb, uni

Şahadän uzmä

s. 90

Mén bu rängni sévmäġäymän déb

Här taman sâçmä

Tärt qolingni, éy guzäl

Bärçä güllär dur guzäl
O, kızıl mu yā sārığ
Yā ki aq mu yā ki kök
Bärçası dur bostānning ziynätı
Bärçası dur közimizning lāzzätı
Bärçası dur könglimizning fārḥätı
Gül ägär bolsä sārığ
Şahadä pişgän sārığ buğdāynı
Éng këräkli nānnı
Ésimizgä keltirär
Bolsä gülning rāngı aq
Qab-qarāngu kécädä
Yältiräb türgän munävvär āy u yulduznı
Tunni uhlätgäç, mukärrär kélâyätgän yāngi kündüzni
Häm yāruğlik sāçgüçi
Yérgä bāylik bérğüçi

s. 91

Pärlänib türgän kuyāşning méhrini
Ésimizgä keltirär
Bolsä gülning rāngı kök
Kéng yüräkli āsumān
Yā ki déngizlär, bulaqlärning tinıq tuyğusını
Ésimizgä keltirär
Tärt qolingni, éy guzäl, güldän
Gül kızıl mu yā sārığ,
Yā ki kök mu yā ki aq

“Mén bu rāngnı sévämän yā sévmägäymän déb

Şahadän uzmä

Sāçingä taqmä

Här tāmān sāçmä

Éy guzällärdän guzäl insan

‘Umr boyi mén sévib qalgum

Bärçä güllär rāngini

Bärçä güllär ‘ātrını

Bir kuyāşgä köz tikib turgän

s. 92

Bir bulaqdän suv içib, yürgän

Bir çämändä yāšnāb āçilgän

Bir tābi‘ātdä onib, osgän

Bärçä güllärnı

Bärçä güllärdän yäsälgän dästä güllärnı

Sévgili dur, éy guzäl

Bärçä güllär, gūnçälär,

Bärçä güllärdän yäsälgän dästälär.⁸

Cäläl Ābād 1360

s. 93

NÉGÄ ÉSLÄMÄDİM?

2001-yil, ġurbätdä vāfāt étib, mǎzārı hām ġurbätdä qalgän ānä cānımgä:

Baht kuyāşı méngä külib baqqandä

Şān u şöhrät boynımgä gül taqqandä

Tātlı häyāt könglümğä hoş yaqqandä

⁸ Bu şe‘r Cäläl Ābād şähridä Özbék adäbiyātı häftäsı uçun yāzilgän.

Négä, sizni éslämädım, ānä cān?
Māl-dävlätım āşıb, işim yürgändä
Dost u yärlär mēni qollāb türgändä
Sévib, sévilişdä dāvrān sürgändä
Négä, sizni éslämädım ānä cān?

s. 94

Uyim, bālām bilān sévingānimdä
Halk közigä ‘āziz körüngānimdä
Sä‘ādāt çoxkısıgä qongānimdä
Négä, sizni éslämädım, ānä cān?
‘İlim ahlı içrā nām kazāngānimdä
Türli yutuqlārdān kuvāngānimdä
Dunyā kāmimdä déb, işāngānimdä
Négä, sizni éslämädım, ānä cān?
Çirāyliğim, yāşlığım dāvırı ötdi
Ğurbätdä şān- şöhrät mēni unutdı
Pərişānlik kēlib qolımni tutdı
Şundä, sizni éslāb qaldım ānä cān!
Bāşimgä bālā- tāşvişlär yağıldı
Āyağımgä tāş-tikānlār sānçildi
Faqr u ğurbāt yürāk bağrımni tildi
Şundä, sizni éslāb qaldım, ānä can!
Siz, o yaqdä, mēn, bu yaqdä qalgändä
Därd u ğamlār cismizgä çāng sālğändä
‘Acāl, sizni mēndān āyrıb ālgändä
Sizni yığlāb köp éslādım ānä cān!

s. 95

Songi dāmlār, yānızdā turālmādım
Songi nigāhıngıznı körālmādım
Sizdān hättā kəcirim sorālmādım
Kəciräsiz mi kıızını, ānā cān?
Bāringizdā, qādringizni bilmādım
Öz vaqtidā, sizgä hıdmāt kılmādım
Ayrıldım sizdān, ğamdān ayrılmādım
Kəciräsiz mi kızingıznı ānā cān?
Māzāringiz ālisdā, bārālmāymān
Ungä yāşım gülini tökālmāymān
Bu qayġu- hāsratlārgä çidālmāymān
Kəcirasiz mi kızingıznı ānā cān?
Éndi, sizni faqat tüşdā körāmān
Éndi, sizni dāyim qumsāb yürāmān
Éndi, sizgä dū‘ā yollāb tūrāmān
Éndi, kəciring kızingıznı ānā cān!
Bir kün mēn hām yāningızgä kélārmān
Öliklār qatārigä qatılārmān
Şundā, baş égib, kəcirim tilārmān
Şundā, kəcirärsiz mēni ānā cān!

s. 96

NİŞĀNĀ

Bāş ālıb kētsām vātāndān, qalb afgārım qalır
Hām vātān ārtımdā qalgāy, hām vātāndārım qalır
Bār u yoqım, dāvlāt u bahtım, vātān qoynidā dur

Kay gä yüzlänsäm, vätändä yok ilä bārim qalur
Kétmäsäm düşmān méning qanım tōkār kétsām āgār
Köz yāşı, dil qanı birlä ānā-i zārim qalur
Érsä gār ğurbāt diyārı cānnāt u gülşān, nētäy?
Kim ħazāndék sārġayib hicrimdä dildārim qalur
Kétđi élgimdān bugün gār māl u mülk u ħan u mān
Şükr kim méndān nişānā uşbu aş‘arım qalur
Şibirġan 1376

s. 97

TAPMÄDIM

Éy fälāk séndān bā cüz ġam tāpmädım
Ġam tāpıp, ġamlārgä hämdām tāpmädım
Tilkä- pārä boldi könglüm hicrdān
Vāşldān könglümġä mārĥām tāpmädım
Ġurbāt u āvārālikdä aĥtārıb
Bir kişini şād u ħurrām tāpmädım

s. 98

Sırlārimnı kimġä äytäy dostlār?
Çünki asrārıġä mārĥrām tāpmädım
Kış bālāsı sālţānāt ħurgāndān- āķ
Bir çāmānni sābz u körkām körmädım
Éy ħudā, şäytāġä aylāndı başār
İzlädım ādāmnnı ādām tāpmädım
Taşkēnt 2000

s. 99

ĀLİSDÄN BİR SÉS

Sés ,sés,sés

Ālis- ālislärdän, Kélädi, bir sés

Yüräk-yüräklärni, tilädi, bir sés

Né-né haqıqatnı , äytädi, bu sés

Né, né tuyğulärni, uyğatär, bu sés

s. 100

Bu sés dä bir mung bär, bir həsrät, qayğü

Bu sés dä bir därd bär, bir armän, ärzu

Bu sés dä bir sır bär, bir ötiñç, tuyğü

Bu sés dä yälguzlik nälīb, söyläydı

Bu sés dä məzlümlük, yängräb yığläydı

Bu sés dä cim-citlik färyäd kılädı

Bu sés dä məhrumlik, közin açädı

Bu sés dä mǎ'yuslik, 'əzāb çekädı

Bu sés dä näy boğzı, şıkvä kılädı

Bu sés dä bulaklär, təsbiḥ aytädi

s. 101

Bu sés dä āy quyāş, säcdägä kėtär

Bu sés dä yäfraglär, münācāt kılär

Bu sés dä däraḥtlär, 'ibādāt kılär

Bu sés, tolğun tulpārını çāptırär

Bu sés, qoyun qanātını qaqtırär

Bu sés, arslān-burgutlärni titrätär

Bu sés, yér u kök taḥtını, tébrätär

Bu sés, tağ u təşlär bağrını ézär

Bu sés, mäysälär, güllärni uyğatär

Amā...

Biz insānnı

s. 102

Uyğatä älmäs

Amā...biz insānnı, titrätä älmäs

Sés, sés, sés

Älis- älislärdän, kélädı, bir sés

Älis- älislärdän, sonädı, bir sés!

Kābul 1386

s. 103

BAHT QOŞIGI

Méngä, ānālik bahtı vā läzzätını armağan kılğan yägänä kızım (Vidā) cān gä
nikāh toyi münāsibāti bilän.

Qaçān ki birinçi bār

Yüräk –bağrım āstıdä

İlk kımirläşing bilän

Bārlicingni sézdirding

Qaçān ki birinçi bār

Yığlāb dunyāgä kélding

Vā méning həyātımını

Külgü- bahtgä toldirding

s.104

Qaçān ki birinçi bār

Qurāli közlāringni

Äşinā nigāh bilän

Méning közingä tikding

Qaçan ki birinçi bār

Läbläring gunçasini

Äçib, täbässum étding

Qaçan ki birinçi bār

Cäcci kolläring bilän

Yüz- közimni siyläding

Qaçan ki birinçi bār

İlk qadamlanı bäsib

Quçagımgä täşläding

Qaçan ki birinçi bār

Çüçük tiling açıldı

Vä méni (Änä) déding

Vä bu şirin söz bilän

s. 105

Änälık tuygusını

Yürägimdä uyğatding

Uşändä, bahtlı édim

Nä qadär bahtlı édim

Kün ötdi, tünlär ötdi

Äy ötdi, yillär ötdi

Méning közim öngidä

Gunça éding, gül bolding

Hımça éding

Nihäldék qad kötärding

Şu yillär dävāmidä

Här tun bir ertäk bilän

Séni uhlätär édim

Här kün bir busäm bilän

Séni uyğatär édim

Här sähär şahlä közing

Quyāş bolib çaqnardı

s. 106

Vä həyātım yolını

Nur bilän yārutardı

‘Aziz kızim, sən bilän

Şunçälär āvundım ki

Kün u tün ötgänini

Āy u yıl ötgänini

‘Umrımning ötgänini

Hättä sézmäy qalib män

‘Aziz kızim, sən bilän

Şunçälär bahtlı édim

Ki ğamlär- tüşvişlārgä

Ġurbät- ayrılıqlārgä

Pärvä kılmäy kélip män

Mänä, éndi otrumdä

Yäşnāb, güllāb, turıbsän

Öz yāring, öz bahtingni

Tāpib, bahtlı yūribsän

s. 107

Bu künden başlāb séni

Yāngi baht, yāngi həyāt
Öz yānigə çārlāydı
Və közlāring kuyāşı
Méning uyimdān köçib
Yāngi uydā pārlāydı
Séni “Baht” dégān taqdir
Méndān yirāqlāştırār
Və ayrılıq, közimdān
Kān yāşlārni ākızār
Māyli, mén yıǵlāsām hām
Sén hāmişā külib tur
Mén solib, tokilsām hām
Sén güllāb, āçilib yür
Māyli, yirāqlāşşāng hām
Dāyim qalbimdā bārsān
Yālguz kızim bolsāng hām
Éndi bāşqa gā yārsān
s. 108
Mén, séni işānmāsdım
Yér u kök, qarı- yāşgā
İşānib tāpşırāmān
“Āy Bék” nāmlı kuyāşgā
Yālguz kızim, Vidā Cān
İlāhi, bahtiyār bol
Āy bék cāngā hāmişā
Süyükli guzāl yār bol

Baht kéçängdä bu şé'ni

Séngä sāvğa kılāmān

Bahtlı-tahtlı bolāsān

Buni anıķ bilāmān

Taşként 2005

s. 109

SĀLĀM

Bir kün méngä taķdir séni uçrātdı

Lāblārmā "sālām" sözi güllādı

Amā, nātāniş nigāhini kōrib,

Āçilgān gül, lāblārmā muzlādı

Sālāmım séngä yétib bārālmādı

Tun édi...

Kōzlārmān uyķumnı āy uçirdı

Ungä dédim: Bārıb, sālāmımnı ayt!

s. 110

Āy, uyķusırāb, sékin, "māylı" dédi

Amā, tāng ātdı, vā āy uķlāb ķaldı

Sālāmım séngä yétib bārālmādı

Tāng şāmālı ésib ķeldi yānimgä

Ungä dédim: Bārıb sālāmımnı ayt!

Atrāfımgä évrulub "māylı" dédi

Amā, yağmır uning yolini tōsdi

Sālāmım séngä yétib bārālmādı

Yağmır yağıb, bir dāryā bolib āķdı

Āķar suvgä kōz yāşımnı āķızıb

Ungä dédim: Barıb, sālāmımnı ayt!
Suv şildiräb, “mäyli” déb, āķıb kétđi
Ama, qarā ķumlār uni sēpķırdı
Sālāmım sēngä yétib barālmadı
Bāhār kēldi, dārāht yāfrağgā tōldi
Yāşıl yāfrağlārgä sālāmlār yāzıb
s. 111

Dédim: Sālāmımnı barıb yétkāzing
Yāfrağlār şıvırlāşıb, “mäyli” dédi
Amā dāvul, yāzgān sālāmlārımnı
Yāfrağlār köksidān yuvib tāşlādı
Sālāmım sēngä yétib barālmadı
Yāz kēldi vā kızil ķēķāk āķıldı
Ķēķākkā dédim: Sālāmım barıb, ayt
Ķēķāk tābāssum aylāb, “mäyli” dédi
Amā küz şāmālı uni sōldirdi
Sālāmım sēngä yétib barālmadı
Ķış kēldi u qar hām yağa bāşlādı
Ķargä dédim: Barıb, sālāmımnı ayt
Oynāb-oynāb, āppak qar “mäyli” dédi
Amā kıyāş ıssık nūrini sāķıb
Bir zumdā qar ķāvuşını éritdi
Sālāmım sēngä yétib barālmadı
s. 112

Āltın ķanātlı kıyāşgā yalvārdım:
Éndi barıb, özing sālāmımnı ayt

Quyāş yārķırāb, méngä “mäyli” dédi

Amā qalın bulut yolini töydi

Sälāmım séngä yétib barālmadı

Bulutgä dedim: Sälāmım barıb ayt

Bulut güldirāb, çāpıb, “mäyli” dédi

Amā küçli borān, tufān bāşlānıb

Bulutlārnı hār tamangä tārķatdı

Sälāmım séngä yétib barālmadı

Şu yusundä, kün vā tünlär ötmāqdä

Āy u yillär, kış u yāzlär ötmāqdä

Amā bēçarä çāvuşlāрім, häman

Türli tosıqlārgä uçrāb qalmaqdä

Vā sälāmım séngä yétmāy qalmaqdä!

s. 113

BĒGİM, SİZNİ NĒGÄ SĒVĀMĀN?

Siz, Amir Témur ya Bābur émāssiz

Ta méni āltın tahtgä oltirgızıb

Mulkingiz şāh bēkāsı aylāsāngiz

Siz Nāvāyi ya ki Lūtfi émāssiz

Ta ki guzāl- guzāl şé’rlär yāzıb

Méning uçun büyük dévan tüzsāngiz

s. 114

Siz, Bēhzad vā ya Mirāk hām émāssiz

Ta ki qalām- boyaqlār séhri bilān

Guzālligimgä yānā çirāy qoşıb

Pārdälärdä méni tāşvir étsāngiz

Siz, Ƙul Muḥämmäd ya ‘Audi émæssiz

Ta ki méning şānimgä küylär bağlāb

Cāhānnı şirin küygä töldirsāngiz

Siz, Ƙadiri ya ki Çolpān émæssiz

Ta ki méning uçun romanlār yāzıb

Nāmımnı él içrā māngu étsāngiz

Siz, bu zāmān Fārḥādı hām émæssiz

Ta ki tağ u taşlār köksini téşib

Şirin suvnı pāyimgä āķızsāngiz

Ama siz, öziz siz, faqat öziz siz

Tuyğulāriz şunça tinıķ, şunça pak

Ki undā yārātğānnı körsä bolār

Ƙuyāşlı ƙalbızdā şunça sévgi bar

s. 115

Ki bir zārrā nāfrāt hām undā şıgmās

Sésiz şunça tāskinli vā mulāyım

Ki tāşķın ġazāb hām ungä él bolār

Közlārizdā şunça tinim-işānç bar

Ki bir baķışdā bütün vucūdımdān

Zāmān tāşvişlārını yuķatadı

Vucūdızdā şunça ġayrāt toplāngān

Ki Fārḥadlār ungä téng kēlā ālmās

Vā ķollāriz şunçalik méhriban, ki

Faqat silāş uçun kötārilādı

Sızdā şunça içki guzālliklār bar

Ki méndik bir télbä şā‘ir ƙalbini

Yüvāşginā ram äylädi, zäbt étdi.

Bégim,

Siz öziz siz, faqat öziz siz

Vä mén, sizni faqat sizligiz uçun

Şunçä küçli,

Şunçä çéksiz,

Şunçä kaynak, sévämän!

‘Umman 2007 Ägust

s. 116

SÖZ GUHÄRI

Sén käbi dildär këräkdur méngä

Yar väfadar këräkdur méngä

Kaş yoqalsä ārädän ayrılıq

Läzzät didär këräkdur méngä

Éski çağır défi humār aylämäs

Közlärü humār këräkdur méngä

Väşlingä yétmağ uçun, éy sévgilim

Ṭā‘li bédar këräkdur méngä

Söz guhärüdän tolädur däftärüm

Ṭurfä haridar këräkdur méngä

Oṭriş, Viyānā 2002

s. 117

SÉNI SAĞINGÄNİMDÄ

Séni sağingänimdä

Sakin, bom-boş lähžälär çözilädi

Kuyāş uyğanışnı unutadı

Uygaq tünlär, tünlärğa ulänädi

Séni sağıngänimdä

Güllär küliş ornidä yâş tokadı

Şäbnäm tāmçılardı muzläb qaladı

s. 118

Mäyin täng yéli häm ésişdən qalib

Härgın nâfäs alıb, ādım taşläydı

Mäysälär oynämäy, çärçaq uhläydı

Därya qoşıqlarını küylämäydı

“Yar yar” küyi “giryä” dék tärälädi

Tégräkdä cimlik hükm surädi

Vä dārdlär coşıb, yüräkdän taşadı

Séni sağıngänimdä dedim, ama

Éy uyım mälägi, könglim tilägi

Uyimni tärk étgän çağıngdän başläb

Şu çağgäçä séngä béqarar könglim

Savux boşlik tübidä

Muzläb, çökib yātmaqdä

Mā'yuslik qarā bulutları

Häyātımını bütün qaplāb ālmaqdä

Vä umidlārimning yaruğ şu'lāsı

Qaygu- mā'yuslik bulutı ārtıdä

Sékin-sékin sönib, öçib barmaqdä

s. 119

Séni sağıngänimdä dedim, ama

Séni sağınmägän bir lähzäm bar mı?

Oyləşimçä, 'Umrım boyı hər nəfäs
Səni, yəganə tiləgim, mäləgim
Qattıq sağınıb-sağınıb yaşaymən
Oyləşimçä faqat mən emäs, həttä
Səni körgän bərçä 'aşık qışlär häm
Mäysälär, därahtlär häm, çəcəklär häm
Qamätü eğilmäs məğrur tağlär häm
Küleşdän tahtämäs āqar suvlär häm
Hər kün sēngä sālām bērgän quyāş häm
Sən bilən tuğılgän guzäl bähār häm
Sən kēzib ötgän koy u koçälär häm
Səni sağınıb- sağınıb yaşaydı
Oyləşimçä faqat biz emäs, həttä
Səni armağan kılğan hüdāyim häm
Səni sağınıb-sağınıb yaşaydı

Kābul 1387

s. 120

İNCİ HİYALLÄR

Ayrılıq tünidä, səni eşlāsəm
Qarāngulik qaçıb, yağdu yarışār
İnci hıyälläring tūngi sūkündä
Ézgu tiläklärım bilən qarışār
Sən qayərdäsən u mən qayərdämən
Ārāmıznı tağlär, dēngizlär kēsär
Ama ālislärdän, inci hıyāling
Mäyin şäbbadä dék, mən sarı ésär

Ayrılıq ni dérlär, sévgi sinavı
Mäylı, bu sinavdän biz häm otäylik
Bu dünyadä vıışäl nâşib olmäsä
Mäylı, u dünyadä vıışäl kütäylik
İtalyä, Rum-2002

s. 121

SÄRGÜZÄŞT

Şäbä kim 'aşq élining çävuşı dur
Sähär vaqtidä körgän hoş tüşi dur
Gülistän älib kélgäy țaravät
Bérur 'aşq ahligä savğa, sä'ädät
Şäba älmäs özigä hastälikni
Tilär 'aşık bilä päyvästälikni
Hämişä 'aşq éligä dur väfadar
Gähi bémäs ulärgä cävr u äzar

s. 122

Dil naşadığa sıgmäs kuvānçı
Şäba gār bērsä päygāmın işānçı
Şäba päygamidän 'aşık älär cān
Cāhān bolgäy közigä bir gülistān
Şäba hām 'aşq birlä āşina dur
Şuningçün, 'aşq éligä hämnävā dur
Şäba, mén hām érumän 'aşık zār
Köribturmän cūdālīg içrā āzar
Muḥābbätını dedim, kéçdim özimdän
Muḥābbät nūri tāvländi közimdän

Gähi, vāşl içrâ boldim şād u hurrām
Gähi, hier içrâ boldim ġamgä hämdām
Sä‘ādāt yulduzı, ġāh küldi méngä
Gähi söndi, uçib tüşdi zämingä
s. 123

Gähi, méhr örnidä kördim muĥābbāt
Gähi, kördim muĥābbätdän muşibāt
Muĥābbätdä, bolär barini kördim
Väli, şöhrät ilä dävrimnı sürdim
Köngüllärdä édi örnim, muĥamım
Hämişä bār édi tillärdä namım
Bilimdä tāpgän érdim i‘tibāri
Élim dérdi méni öz ıftıĥarı
Yétuk şā‘ir édim, küçli ħalāmķaş
Kälāmım érdi bäs şirin u dilkāş
Mişal érdim zämāndāşlārgä dāyim
Hämişä éng yuķarı érdi cāyim
Körärdim yāş, uluġdän ħadr u ħürmät
Ķılärdım yāş, uluġ, barigä ħıdmät

s. 124
Ĥäyātım suv kâbi āram āķardı
Sä‘ādāt, méhr ilä méngä baķardı
Ĥäyātımdän bāsi ĥoşnud érdim
Yutuķlär mévāsin istākķä, térdim
Diréġa, özgärib ħaldı zāmanä
Fälāk päykānigä boldim nişānā

Méning ulkâmdä başlandı uruşlär
Méning halkımgä yätlär boldi särvär
Vätängä yétti yät, bégänä kélđi
Méning halkımgä türli zulm qıldı
Qara kiygän yāvuzlär här tün u kün
Yaruğ künni qilib élgä qarā tün
Gülistännı buzıb, qıldı biyābān
Bütün ābadlikni qıldı väyran

s. 125

Halāyık mālını tarac étđi
Kişi kim bāş kötärđi, bāş kétđi
Kitābni küydirib, maktābni bozđi
Mû‘arîf ahlining cānını üzđi
Diyālilärni düşmān déb, bilärđi
Agär tapsä, soraksız öldirärđi
Zāmindä öt, hävadä qalmadı kuş
Ölim açdı həyāt örnidä āguş
Nä din qaldı vätändä, né şari‘āt
Nä haq qaldı vätändä, né haqıqat
Nä tıllā tépäning āltunı qaldı
Nä mullā sälläsi, né tüni qaldı
Qayérdä bolsä na balıg guzāl kıız
Ulärning ölcäsı boldi nikāhsız

s. 126

Béşikdä bälä ni soydı bu yatlar
Tirikläy térisin şıldı säsäsär

Birini “çadäri” dâ katl étdi
Birining mağzini oq birlä titdi
Birining koli bolsäydı hānadā
Uçärdı bärçä bärmağı hävāgä
Arıgdā suv démāng kim, kan ākardı
Buni körgän hudā, hāyran baqardı
Ulārgä, cān āliş, āsandān āsan
Bu mähşärdä faqat cān érdi arzan
Musulmānlik şu‘arı birlä kafir
Musulmānnı kuvib, kıldı muhāci
Vätändä ātā kalsä, balä qaçdı
Ulārnı zūlm yēli, hār yangä sāçdı

s. 127

Qızım déb, ānā küysä ul tamandā
Qızı yıǵlār ānām déb, bul tamandā
Vätändä qalmadı bir hanādan büt
Vätān öz baläsığä boldi tābut
Méning baht āşiyānim hām buzildi
Vätändān bärçä umidim üzildi
Vätändān ayrılıb, boldim musāfir
Musāfir bolmādim, boldim muhācir
Muhācir hām démāng, āvarā boldim
Bāhār érdim, hazan ruḡigä toldim
Musāfirning bolār erk-iḡtiyari
Qaçan, qay yērgä bārsä, i‘tibari
Qaçan kim yurtigä qaytışnı istār

Oşändä, ungä qaytiş dur muyässär

s. 128

Muhācirlikdä ayrıldım, ātādān

Bu māngu ayrılıqdān qan yutāmān

Yänä, ānām çekib köp cāvır u āzar

Muhācirlikdä boldi mén kābi hūvār

Dāraht érđi ānām, biz, yalāsiydik

Késilgān nāy ānām, biz nalāsiydik

Fālāk, nāy ni nāvāsīdān ayirdi

Dāraht u yalāni gāmdān qayirdi

Dāraht ayrılısā şahlārdān, yāşalmās

Yänä özgä yér u suvdā çīdalmās

Muhācirlikdä ānām, oldi āhır

Özidék, qabrı hām boldi musāfir

Ātasız, ānāsız qaldım cāhāndā

Fığanımdān fālāk boğzı fığandā

s. 129

Agārçi ayrılıb āta-ānadān

Ulārning méhriğā intıq gādamān

Vā lékin, tālpiniş méning işim dur

Bütün insaniyāt méning kişim dur

Sorāymān özdān: Ahır né bolārkān?

‘Umır pāymanāsı qandāy tolārkān?

Né bolsā, kélgusi taqdir bilgāy

Né istārsā fālāk, ul işni kılgāy

Vā lékin dāyima déymān: Hūdāyim,

İcābāt kıl méning bu ilticāyim:

Ki mén hār yérdä u hār hāldä bolsäm

Acāl yétgändä, öz yurtimdä olsäm

Vätän қоynidä gār olsäm, tirik män

Vätänsiz gār tirik bolsäm, ölik män

Taşként



2. ÇEVİRİ METNİ

Doktor Şefika Yarkın 1954 yılı, kasım ayının 3.üncü günü Seripul şehrinde dünyaya geldi. 1972 yılında liseyi, 1976 yılında ise üniversiteyi bitirip, 1998 yılında doktorluk diplomasını aldı.

O Afganistan Devlet Radyo-Televizyonu, Afganistan Bilim Akademisi, Büyükler Meclisi, Cevzican Kadınlar Şurası, Cevzican Üniversitesi, Kadınlar Bakanlığı, Özbekistan Bilim Akademisinde çalıştı. Şu anda ise Eğitim Bakanlığı danışmanı ve eğitimlik bilim kurulu başkanlığı görevlerini üstlenmiştir.

Onun 18 kitap ve risalesi, 300’den fazla makale, şiir ve destanları Özbek ve Deri (Farsça) dillerinde yerel ve uluslararası yayın evlerinde yayınlanmıştır.

O “Babür Uluslararası Derneğinin” altın madalyası, “Hekim Nasir Hüsrev” edebî ödülü, “Mecma”nın özgürlük ödülü, İran’ın “Dönemin Kitabı” ödülünü ve başka birçok madalya ve ödülü kazanmıştır. “Uzaktan Bir Ses” onun yayınlanmış ilk seçme şiirlerinin toplamıdır.

s. 1

Sunuş

“Uzaktan Bir Ses” şiiri toplamı ana dilimizde yazılmış yeni badii eser

Dil her bir milletin bilgisi ve her bir halkın sırrı sayılır. Kendini hürmet eden ve değer veren her bir kavim, ana diline de değer verir ve onu yükseltir, daha iyi mevkilere gelmesi için önemli adımlar atar. Aynı zamanda dil bütün bir milletin insanları birbirine bağlayıcı ve birbirini anlamak için aracı olarak, bilim ve bilgiyi özleştirip yayma vesilesidir.

Ülkede ayırım dilleri öksüz bırakıp, onlara dikkat ve ilgi göstermemek, o dillerde konuşanları da saymamak demektir. “Dile yetki, halka itibar” denilen halkımızın hikmetli sözü bunun üzerine söylenmiştir.

s. 2

Yıllar sonra 2003 yılında gerçekleşen Büyükle Kurultayında Özbek dili anayasanın 16.nci maddesine göre resmî dil olarak tanındı ve vatandaşlarımızın saf isteklerinden biri gerçekleşti. Şimdi dilimizi kanun ve yasaların himayesi altında yükseltmek imkânları mevcuttur. Şu anda ülkemizde birçok bilim ve fen öncüleri, şair,

yazar ve gazeteciler ana dilimiz Özbek Türkçesini yükselmesi için çalışıp ve türlü edebî eserler yazmaktadırlar. Onların yazdığı eserlerin her biri kendi çapında önem taşımakla beraber araştırma konularını ele alır. Biz bu önsözde cesur ve yetenekli şair Şefika Yarkın ve onun “Uzaktan Bir Ses” adlı şiir toplamı hakkında fikirlerimizi bildireceğiz.

Şefika Yarkın –Dibac medeniyet sever ve bilim sahibi bir ailede doğup yetişmiştir. Babası Mirza Muhammet Kasım Kazizade Amanullah Han döneminde eğitim gören kişilerden biri olarak yetenekli şair ve hattat idi. O Seripul şehrinin belediye başkanı, büyük millet meclisinin 7.nci döneminde milletvekili olarak görev yaptı. O rahmetli Dr. Mahmudi, Gubar, Dehkan, Neva, Hasta, Habibi, Abdul Evvel Kureyşi ve başka birçok çalışan millet vekillerle birlikte mecliste aktif üyelerden biri olarak faaliyet gösterdi. O Eğitim ve Ekonomi Bakanlığı çalışma konseyi başkanı olarak görev yapmıştır.

O, kızına babalık sevgisini vererek onun bilgili birisi olup yetişmesi için geniş fırsatlar yarattı.

s. 3

Şefika Yarkın birçok Afganistan şairi gibi iki dilli şair olarak Özbek Türkçesi ve Deri (Farsça) dillerinde eserler yazıyor. O başlangıçta Farsça dilinde yazmaya başlayıp, daha sonra Ana dili olmuş Özbek Türkçesine geçiş yapmıştır. Her iki dilde de temel bilgisi (onu diğerlerden farklı kılan) özelliği her zaman bir kadın olarak söz yürütmesidir. Kadınlara özel his ve duygularını ifade ediyor, erkeklerden farklı olarak kadınların ruhsal geçmişi, iç dünyası hayat ve doğaya karşı görüşleri ve olaylara olan yorumunu edebî nezaketle yansıtıyor. Afganistan Özbek şiiriyetinde Şefika Yarkın ilk olarak cesaretle kadın şairlere bu tasavvur ve düşünce gücünün yolunu açıyor. Bu alanda onun şiirlerinden birkaç örneğe dikkatinizi çekmek isteriz:

Yuvasız anne kuşlar derdini bildim kesin
Ta ki oldum gurbet içinde yuvamdan ayrı

Aşkımda kendini yine deli ediverme
Vasilımı tasavvurda izleyiverme

Saçlarımdan gece çiçeklerin kokusunu
Akıtp, akıttı deniz son aşk

Benim gibi yine bir bilgeli âşık bulunmaz
Senin gibi yine bir âşık ı divane bulunmaz

s. 4

Özgeler için prenses gibiyim, ama
Köleyim aşkında sultanım benim

Sen yeşil boylu direk, ben neşterden
Yeşil kılarınız ikimiz gül bahçeyi

Av için çöle- ormana olma perişan
Bakışın okunu at bana, ben avınım

Şefika Yarkın Deri (Farsça) dilinde aruz vezinleri, nemayı vezinler ve bunun gibi beyaz şiir tarzlarında şiir yazıyor. Özbek Türkçesinde ise aruz vezinleri hem de parmak vezinleri, beyaz şiir türlerinde de şiir yazmaktadır.

Parmak vezninin yayılması için geniş fırsatlar yaratır. Özbek dilinde tasavvur ve düşünceyi kesin ifade etmek, opera ve dramatik eserler yazmak için fırsatlar mevcuttur. Biz, özellikle gençlerimiz ana dilde şiiriyetimizi yükseltmek için aruz vezinleriyle beraber parmak vezinleri ve beyaz şiir türlerinde de yeterli derecede faydalanmamız lazım.

Parmak vezinlerinde Şefika Yarkın'ın yazdığı şiirler sade, inci düşünceli ve yeni deyimler ve şairane ifadeler yönünden çok zengindir.

“Uzaktan Bir Ses” toplamda 25 şiir parmak, Nemayı ve Beyaz şiir türlerinde yazılmıştır. Aşağıdakiler onun eserlerinden birkaç örnektir:

Bu şiirimi sana yazarım, sana
Ilık bir baharın ılık sabahında
s. 5
Kırmızı gül hayâli, sessizlik sırları
Akar bir pınar gibi güneşin hayâlinda

Hayatımı sensiz tasavvur etmek
Baharı çiçeksiz demektir bana

Bu şiirimi yazdı hayâlin eli

Bu şiirimi hediye edeyim sana

Bunun gibi “ Anneciğim’’, “Niye hatırlamadım?’’ parçalarına bakılsın.

Şefika Yarkın Afganistan Özbek şiiriyetinde Beyaz şiir türünün tarakki etmesi için büyük adımlar attı. Toplamdaki “Talihsiz Güzel”, “Bilge Nevayi” , “Barış İçin Çaba’’, “Canlı Gazel”, “Güller Birliği”, “Merhaba”, “Hanımım! Sizi Neden Seviyorum?’’, “Baht Şarkısı”, ve özellikle “Uzaktan Bir Ses” şiirleri bu alanda ne kadar hâkim olduğunu göstermektedir. O beyaz şiir türünde hayal ve romantik duyguları şekillendirmek üzere geniş fırsatlar yaratıyor ve fikirler üretmek için özgür ve geniş alan yaratıyor.

“Uzaktan Bir Ses” adlı şiirde yenilikçilik ve yaratılışın yeni bir türü, derin duygular ve yüksek düşüncenin kendine has gerçek manası göze çarpıyor. Orada şair uzaktan dağılacak olan bir sembole hayat veriyor. Eğer geleneksel şiirlerde yalnızca kişi inlese, söylese ve mazlum inleyerek ağlasa, bu şiirde sessizlik inleyerek isyan ediyor, ay ve güneş secdeye baş koyup yapraklar titreyerek sığınır.

s. 6

Bu ses yer ve göğü titretecek kadar mucizeli güce sahip olsa bile, ancak biz insanları ağır uykudan uyandıramıyor. Bu sembolü herkes kendi bakışı çerçevesinde düşünmesi mümkün, ama şair ondan faydalanıp, kendi nazik isteklerini bildirdiği halde kendi toplumu, aynı zamanda kişisel toplumu yargılıyor.

Fikrimce “Uzaktan Bir Ses” şiiri Afganistan şiiriyetinde hem şekil hem konu yönünden büsbütün bir yeni üslup sayılıyor.

Aruz vezinlerinde Şefika Yarkın farklı türlerden faydalanıyor. Onun ne kadar yetenekli olduğunu gazel, rubai ve mesnevide görmek mümkün. Onun Özbek dilinde yazdığı gazeller sade, inanç ve yalanlardan uzaklığıyla beraber inci duygular ve şairlik hislerini yansıtıyor ve şaire has görüşler ve geçinmeleri mükemmel ve eksiksiz üslupla ifade ediyor. Gazel için seçtiği vezinlerin çoğu kısa ve oynaklığı ve musikiliyi ile dikkatleri üzerine çekiyor.

Örneğin: aşağıdaki beyitlere dikkat edin:

Güneş doğdu, seher oldu görmedi gözüm uykuyu

Kim uçurdu uykumu, kıldı kim beni cadu?

Gönlüme ta ki yer etti son aşk
Sözlerime verdi anlam son aşk
Goncalar duygusunda gizli idim
Rüzgâr olup kıldı aşikâr son aşk
s. 7

Allah’a ant olsun, sabırsız ve muhtacınım
Vefa severi severim, vefalı sevgilinim

Gece sabaha kadar gönlüm gözlerini yâd eder
Uykusuzluktan sabaha kadar gözüm figan eder

Senin gibi sevgili gerektir bana
Vefalı yar gerektir bana

Şefika’nın şiirlerinde vatanseverlik duyguları ve sosyal düşüncelere özellikle yer verilmiştir. O nereye gitse, nerede yaşasa, vatanını unutmuyor, onun sevgisiyle yaşıyor. Şiirlerinde sıkça bu kutsal duygu dalgalandırıp duruyor. Onun vatanseverlik duygularını “İz”, “Bulunmaz”, “Nerede Sen ve Nerede Ben ?”, “Ayrılık Baharı” , “ Baştan Geçinmeler” özellikle “Barış İçin Çaba” ve diğer şiirlerinde görmek mümkün.

“Barış İçin Çaba” aldı şiirde şair ortaya attığı üç soruya, savaş facialarını görüp, ağır musibetlere müptela olan, evinden barkından, ailesinden olan bir anne ve bir baba cevap veriyor. Onlar olup biten olaylara dayanarak, savaşın insanların ezeli düşmanı, ülkenin terakki etmesi için engel olan tek şey olarak özetliyor. Gençlerde sevgi ve muhabbet duygularını uyandırmak, herkesi savaşa karşı seferber etmek, barış yolunda yorulmadan çalışmak her bir kişinin ulusal ve insanı görevidir.

s. 8

Bu şiir şekil, üslup ve boyutuna göre uzun ve hikâye şeklinde olup, günümüz Afganistan Özbek şiirinde ayrı öneme sahiptir. Aynı zamanda Şefika Yarkın yetkili tercümandır. O iki dilin gramer kuralları, sözlük özellikleri, edebî yönleri hâkim olduğu için hem şiiri hem nesri eserleri karşılıklı tercüme etme kabiliyetine sahiptir. Özbek Türkçesinde Babürname’nin Afganistan’a ait bölümleri, Babür’ün gazelleri, kıtalar ve rubailerini Farsçaya tercümesi, Farsçadan Mevlana’nın 160’a yakın rubaisi, Furuğ

Ferruhzad'ın beş şiiri toplamından seçilmiş şiirleri, Şah Garip Mirza, Kâmrân Mirzaların şiirlerini Özbek Türkçesine çevirdiği, onun bu alanda çok yetenekli olduğunun göstergesidir.

O şiirlerini çokça orijinal vezninde, şairin başından geçinmeleri ve düşüncelerini hiçbirini değişiklik yapmadan tercüme etmeye çalışıyor. Bu da her bir tercümenin doğruluğunun belgesidir.

Şefika Yarkın özgür fikirli ve yaratıcı şair olarak kimsenin peşinden gitmiyor. Hem şekil hem konuda eski yapılardan uzak duruyor, dönemin isteği üzerine olgunlukla icat etmeye çalışıyor. Onun bu çabası, kullandığı yepyeni yöntemler, konular ve onları canlı şekilde ifade etmekte, aynı zamanda uyguladığı bir sürü terkipler, deyimler, teşbih ve istiareleri açık bir şekilde görmek mümkündür. Aşağıda onun icat ettiği yeni deyimler, şairane ifade ve terkipler, istiare ve teşbihlerden birkaçını örnek olarak göstereceğiz:

s. 9

“Aydın Mihribanlık”, “Güneşin Hayâlî”, “Güzel Kokulu Bulut”, “Yeşil Rüya”, “Hayal Eli”, “Karanlık Bayramı”, “Ney Boğazına Dökülen Dert”, “Sessizliğin Su Olup Akışı” , “Gözün Figanı”, “Ömür Yaprığını Yandırmak”, “Yıldız Sanar”, “Gazel Bahçesi”, “Arzunun Boyu” , “Heves Damlası”, “Ay Pınarı”, “Kırmızı Gülüşler”, “Şefkatli Güneş” , “Güneş Gözlü”, “İsteği İnci Gibi Saçmak” , “Yeşillik Uykusu”, “Goncalar Duygusu”, “Duygu Koynunda Yaşamak”, “Utanç Bakireliği”, “Göz Kırangıcı”, “Ünsüz ses”, “Işıktan Ev Yapmak”, “Ayrılık Eli”, “Canlı Gazel”, “Altın kanatlı güneş”, “Kar Askeri”, “Yaprakların Gürültüsü”, “Selamın Çiçek Açması”, “Aydın Uyku Sersemliği”, “Duyguların Saflığı”, “Güneşli Yürek”, “Taşkın Öfkenin Rüzgâr Olması”, “Çiçeğin Tebessümü” ve başka bir sürü terkip ve istiareler.

Şefika Yarkın dilimizin hikâye yazma alanında da yetenekli yazardır. O kendisinin birkaç kısa hikâye ve destanlarıyla dil ve edebiyatımızın bu alanına da büyük katkı sağlamaktadır. “Yine Görüşünce” adlı hikâye toplamı bunun örneğidir.

Bunun gibi, Şefika Yarkın Afganistan Özbek dili çocuk edebiyatında da kendisinin bir sürü hikâye ve şiirleriyle birlikte önemli adımlar atmıştır. Özbek çocukları için yazdığı şarkı ve melodiler çok sade, samimi ve tatlıdır. Şair anne olduğu için çocukların ruhu ve ilgilendiği alanları iyi biliyor ve ona göre uygun şiir yazıyor.

s. 10

Şairlik, tercümanlık ve yazarlıktan sonra aynı zamanda izci araştırmacı ve edebiyatçıdır. O 1998 yılında Filoloji Bilimleri alanında Babür Şahın oğlu Kâmrân Mirzanın şiirleri üzerinde yazdığı eseri savunup doktorluk unvanını almıştır. Bilimsel önsözlerle Babür şah, Nadire Begim ve Şah Garip Mirzanın Dîvanlarının yayınlanması onun yaptığı eşsiz akademik çalışmaların arasında yer alır.

Onun 17 cilt akademik, araştırmalı risalesi hem de yüze yakın bilimsel makaleleri yayınlanmıştır.

Birkaç sene önce Özbekistan’da Zahiriddin Muhammet Babür Uluslararası Derneği tarafından uluslararası iki profesöre “Babürşinaslık” üzerinde yaptığı çalışmaları için Babür altın madalyası verildi. Bunlar Babürname’nin Japoncaya çeviren ve asıl metniyle Japonya’da yayımlayan Japon bilim adamı Profesör “İci Manu” ve Babür dîvanının metnini Kabilde yayınlayıp, Babür ve Babür ailesine çok katkıda bulunan ve geniş çaplı bilimsel çalışmaları olan Doktor Şefika Yarkın idi.

Özetle söyleyecek olursak, Şefika Yarkın zamandaş şair, yazar ve izci olarak var gücü, gayreti ve himmetini Ana dili Özbek Türkçesi’nin yükselmesi için adayıp, yazdığı eserlerle il ve yurdun hürmeti ve saygısını kazanmıştır.

“Uzaktan Bir Se” toplamı onun kendine özel şiiri üslubunun aynası olarak edebiyatımızın daha iyi yerlere gelmesi için bugünkü aşamasında çok önemli ve tesirli yer kapsıyor ve dönemin ihtiyaçlarına göre görüşler ve yeni ifade vasıtasıyla birlikte genç yazarlarımız için iyi bir örnek olup, manevi görevini yapıyor.

s. 11

Ben fırsattan faydalanıp, önsözün sonunda Afganistan genç Özbek şairlerine önemli bir hatırlatmam olacak:

Bugün şiir ve edebiyatımızın temeli olan klasik edebiyattan ayrı olarak öğrenmek ya da ilerletmek boş hayalden başka bir şey değildir. Dil ve Edebiyat eğer tarihi temelinden kesilirse, elbette ki soyu tükenmeye mahkûm olur.

Klasik Edebiyat bize derin düşünce, inci hayal, felsefi fikirler yürütmek, insan ruhunun dibine inmek, onun iç dünyasıyla tanışmak, hayatın muammalarını öğrenip, onlara şairane tabiatla yakınlaşmak yollarını gösterir, sözlük kapasitemizi zenginleştirir, inci düşünceler ve saf geçinmeleri güzel üslupla öğretir. Bu sebeple bir şair ve yazar ne

kadar klasik şairlerin hayatı ve eserleriyle tanışmışsa, iyice özleştirmişse, o kadar güçlü yazar ve ifade etme kabiliyetine sahip oluyor.

Ben işbu reddedilmeyecek gerçeği aklıma aldığım hâlde hatırlatmak istiyordum ki genç şair ve yazarlarımız klasik seçkin şairlerimizin eserlerine ilgi gösterip, onları dikkatlice okuyup, sözlü ve manevi sanatları düşünseler, fikir ve hayâlî ifade etmek üsluplarını öğrenip, aruz vezinlerine de dikkat edilirse, şüphesiz şiir yazma ve konu yaratma yeteneği de aşar, git gide eserlerin zayıf terkipler, takid iyham, tekrar ve sanat, vezinden çıkma gibi sorunlardan temizlenir ve güçlü şaire dönüşür.

s. 12

Bunun gibi kardeş memleketler özellikle Özbekistan, Azerbaycan, Türkiye, Türkmenistan ve başka milletlerin edebiyatıyla aşina olmak genç şairler için yeni kapıları açar. Böylece, özellikle kırıl ya da Latin harf ve metinleri öğrenmek her bir Özbek kalem sahibi yazarlara şarttır. Çünkü o Özbek dilinde yaratılan şiiri eserler, destan ve romanlar, yeni çeviriler, dil ve edebiyatımız üzere yapılan bilimsel araştırmalar gibi tükenmez hazinelerin kapısını açar ve parmak vezinlerinde şiir yazma yollarıyla tanıştır.

Afganistan Özbek şairleri aynı zamanda edebî fenleri özleştirmekle beraber 21.inci yüzyılın şairleri olarak ansiklopedik bilgilere sahip olmaları şart. Gerekli ve önemli bilimlere sahip olmadan hiçbir şair ve yazar toplumu öğrenebilme, isteklerini düşünme ve zaman ruhunu anlama fırsatına sahip olamıyor, neticede yüksek kalitelerle ölçülecek derecede şiirler yazamaz.

Bilim doktoru

Abdul Hekim Şer'i Cevzicani

Taşkent 2007

s. 13

AYDIN ŞEFKATLİK

Bu şiirimi sana yazarım, sana

Ilık bir baharın ılık sabahında

Kırmızı gül hayâli, sessizlik sırları

Akar bir pınar gibi güneşin nazarında

Nefes aldığımda seni düşünsem
Güzel kokulu buluttan yağar aşkın sesi
Seninle birlikte her zaman yeşil rüya gibi
Geçer bu hayatın münevver gecesi
s. 14

Gazel yazdığımda senin gözlerin
Aydın şefkat saçar sözüme
Bu yalnızlığımda, hayâlinin eli
Güzel bir cenneti açar gözüme
Hayatımı sensiz tasavvur etmek
Baharı çiçeksiz demektir bana
Bu şiirimi yazdı hayâlın eli
Bu şiirimi hediye edeyim sana
Kabil: 2006

s. 15

İYİLİK İSTEĞİ

Gül açıldı her yana, göz açıp seyret
İlkbahar rüzgârı esti, şimdi çöle meyil et
Goncalar gülümsüyor, laleler dolmuş
Saz – u sohbet esbabını herkese hazırla
Oynayıp ey rüzgâr kaç, gonca göğsünü aç
Göge kokuyu saç, yer- göğü güzel et

s. 16

Sevmeye fırsat varken, sevgiden usanma
Mihr ile sevimli yar, halkın yüreğinde kendine yer et
Ey yiğit vatandaşım, ey kardeşim- arkadaşım

Bilimi ve fenni öğren, kendini iyi bilgili et
İstersen dünya var olsa, vatan ölümsüz olsa
El-ulus sağ olsa, halka iyi muamele et
Ülke hizmetin kıl, annenin hakkını bil
İyiliğe doğru yürü, iyiliği arzu et
Geçti dert ve sıkıntılar, geldi iyi fırsatlar
Aydın oldu karanlıklar, nur içinde mesken et
Kabil: 1360

s. 17

EDİVERME

Aşkımda kendini yine deli ediverme
Vasilımı nazarında hayal ediverme
Gözyaşı, yürek kanı ve nalene inanmam
Yolumda gözyaşını deniz ediverme
Ahin etkisi bazen yüz naleden aşkın
Ahini yine naleye satı verme
Derdime çalınan kişi derman bulamaz
Benden ise bu dert, tedavi ediverme
Her kime ayrılık acısından şikâyet edersin
Âşıkсан eğer, yersiz şikâyet ediverme
Duygu ve hayâlîmda gazel bahçesinde gezsem
Ruhumdaki dünyayı seyrediverme
Kabil: 1370

s. 18

GÜL VE ÇİY

Güneş açtı sabah oldu, görmedi gözüm uyku
Kim kaçırdı uykumu? Kıldı kim beni büyü?
Kalbimde kimse yokken, sağ idi ten ve gönlüm
Yandırıp cismimi aşk, etti kalbimi su
Şimdi nereye gitsem, rahat ve huzur diye
O taraftan elbette, dert ve gam gelir dayım
Aşk rüzgârı gibidir, gül yaprağıyla çiy
Gözlerinde nem olsa, dudaklarındadır tebessüm
Ondan başkasını gönül istemez bu dünyada
Ey tanrım, visalinden kılma beni ayrı
Taşkent: 1997
s. 19

ÇIKSA GÜNEŞ BATIDAN

Bu dünyada bulunmaz gerçek sevgi
İnanma hiçbir zaman, sevgi sözüne
Her kim ki dese gerçek sevgiden doluyum
Görürsün aldatici hevesi gözüne
Geçti Şirin- Leylilerin dönemi
Bulunmaz başka Ferhat ve Mecnun
Gönül verme, hiç aldanma sevgiye
Gerçek sevgi de hevestir bugün
Çıksa eğer güneş batıdan
Gündüz parlarsa yıldız her tarafa
Aksa eğer taş içinden kırmızı kan
Bulunur gerçek sevgi de yürekte

Taşkent 1999

s. 20

DÜŞÜNCELER YILDIZI

Gece sabah oluna kadar gönlüm gözlerini yâd eder

Uykusuzluktan güneş çıkınca gözüm feryat eder

Hayâlın yıldız olup, ay ışığında benimle

Sevişir her gece, can ve gönülü şad eder

Her zaman ki özlem ve hasret yürekte yer alır

Gözlerin yüz güzel duyguyu ona icat eder

Seninle karşılaştım, sevgi doğdu gönlüme

Şimdi sana gönül kuşu şakıyıp gazel inşa eder

Yansa-yansın aşk ateşinde can-u cisim harabesi

Sevgi, yanan can-u cismi yeniden inşa eder

Andijan: 1991

s. 21

TALİHSİZ GÜZEL

Saf aynaya nazlanıp söylerim:

(Ey aynacığım, bana ver cevap

Gözünde güzel görünüyormüyüm ya ki yok?)

Bana mihr ile bakıp söylüyor:

Baştan ayağa kadar güzelsin

Hayalin güzel, yüzün güzel

Sen bir maral, gözlerindir gazel

s. 22

Tenini gümüşten yapmış tanrı

Boyun arzu boyundan yüksek

Bakışın heves şarabının damlası
Dudağın goncanın kıp-kırmızı gülüşü
Dişin lale yaprağının çiyi
Sesindir rübaptan yayılan seda
Veya şiir ve neyin beraber söyleyişi
Sözün ilkbahar kuşlarının şakıması
Saçın ay pınarı, huzur gecesi
Huyların tatlı, inci sabah rüzgârı
Güzellik aynasında güzel şımarıksın
Güzeller içinde, sen bir tanesin
Ama bu güzelliği bilen kim?
Ama bu güzelliğin alıcısı kim?
Güzel beyaz bileklisin, meleksin, ama
Güzellik başka ve bahttır başkaca
Güzelsin ama talihin yok senin
Büsbütün aşksın, sevgilin yok senin
Taşkent 1998

s. 23

AYRILIĞIN ŞİKÂYETİ

Kader etti beni Afganistan'ımdan ayrı
Attı gurbette, kıldı ev, barkımdan ayrı
Terk edip çıktım vatandan, işbu sır oldu açık
Ki vatandır cisim-u canım, oldu canımdan ayrı
Öz vatanda ünlü idim, hem sevimli, saygılı
Yaban yurt etti beni nam-u nişanımdan ayrı

s. 24

Yuvasız anne kuşlar derdini bildim kesin
Ta ki oldum gurbet içinde yuvamdan ayrı
Dolaşırdı başım üzere mihr ile parlak güneş
Ah, ne yazık ki oldum güneşli göğümünden ayrı
Özgeler ben âcize yüz iyilik etseler
Gözükür sitem gibi, sevgilimden ayrı
Dert ile rahat idim, rahat-ı canım yanında
Yok, bana rahat, o rahat-ı canımdan ayrı
Taşkent 1997

s. 25

KAVUŞMA İSTEĞİ

Yar eğer yar ise, yara cefa yapmazdır
İyiliği unutup, terki vefa etmezdir
Aşkın şivesidir bazen dua, bazen naz
Onun gibi, ömür boyu bizi bitirmezdir
Ne tarafa baksa, o taraftayım, ama
Kırpık okları göğsümü yara kılmazdır

s. 26

Ayrılık derdi, iftira gamı ve kıskançlık ateşi
Hiç sitem kalmadı ki yar bana etmezdir
Şirin sözü derdime ilaçtır ama
Yar çok dert verip hiç derman kılmazdır
Her zaman yeni cefa yolu seçer, ne yapayım?
Kullarından utanıp, Allahtan korkmazdır
İki dünyada gönül, vasılını ister dayım
Ama o yar bu isteği icabet etmezdir

Taşkent 1998

s. 27

SELAM OLSUN

Gözüm düştü yüzüne, bu görüşe selam olsun

Gözün, kalp sırrını söyledi, bu sözüne selam olsun

Bazen şefkatle bakıp, kalbimi mutlu edersin

Bazen eziyetle öldürücü yaptıklarına selam olsun

Nereye adım bassan, yeşil olup açılır güller

Gözüme gir, adım at bu gelişine selam olsun

s. 28

Senin anılarında canım, kara geceyi sabah ettirdim

Bana bakmadın cefa kıldın, bu azarına selam olsun

Bütün cefalara vefa ve mihr ile döndüm

Ne olur desen işbu vefalı yarına selam olsun?

“Azimî”nin şiirine benzer yarattım işbu şiirimi

Yeter bana halkım ger dese: bu şiirlerine selam olsun⁹

Kabil 1360

s. 29

AYRILIKTA BIRAKMA

Rüyalarımda seninle bir giyimde yatarım

Gelmezsen, kara gece gibi dertlere batırım

Sensiz ey güneş gözlü, buz içinde dönerim

Ayrılıkta bırakma, ayrılıkta ölürüm

Gece sabah olunca, gözlerini düşünürüm

⁹ Üstat Muhammed Azim Azimî'nin 90.inci doğum yılı münasebetiyle Kavım ve Kabileler Bakanlığı ve yazarlar topluluğu tarafından organize edilen seminerde Azimî'nin bu vezin ve kafiyeedeki gazeli tartışmaya öngörüldü. Bu gazel o tartışma için yazılan ve okunmuş şiirler cümlesindendir.

Parlak ayla birlikte, gözlerini söylerim
Senin için şarkı besteleyip, gözlerini söylerim
Kıp-kırmızı çiçeğim, ayrılıkta solarım
s. 30

Rüzgâr olup ayağına isteğimi saçarım
Kaygılı gönül derdini, ben yanında açarım
Senden ayrı kime, ne tarafa kaçarım?
Ayrılıkta bırakma, olmazsa ne olurum?
Gün geçtikçe yüreğimde artar senin sevgin
Sana doğru ayağımı çeker senin sevgin
Her tarafa yüz çevirsem çeker senin sevgin
Özlüğünden ayrıldım, sevgi ile dolarım
Kabil 1370

s. 31

SON AŞK

Kalbime ta kıldı mesken, son aşk
Sözlerime verdi anlam, son aşk
Goncalar duygusunda gizli idim
Rüzgâr olup kıldı aşikâr, son aşk
Filizlerin rüyasında uyanıktım
Gözlerime yaydı rüya, son aşk
s. 32

Ney boğazında dökülen dert idim
Bir çalıp, etti derman son aşk
Bende sessizlik akardı su olup
Dalgalanıp, başlattı gürültü son aşk

Saçlarımdan gece çiçeklerin kokusunu

Akıtıp, akıttı deniz, son aşk

Dert ve lezzet arasında, bilmedim

İlk aşk mıydı, ya ki son aşk?

Taşkent 1999

s. 33

BİLGELİ NEVAYİ

Çocukluk çağımda babam diyordu:

Gün batan tarafta ilginç bir şehir var;

Misafirhanesi her sefile güzel meskendir

Göge değen kurgan, delikanlı ve hokkabazlara evdir

Medrese ve Darü'l- fûnunda öğrenciler ve hocalar

Gece gündüz demeden çalışır

Bağı, bahçesi, yeşilliği, güller ile cennet gibi

s. 34

Suları buz gibi soğuk

Dumansız göğü deniz gibi temiz

Gecesi gündüz gibi

Işıklarla aydıdır

Bu ilginç şehirde

Bahçesi cennet gibi bir bereketli ev görünüyor

İşbu evin kapısı

Gece gündüz halk için açık

Sefillere sefa

Dertlilere ilaçtır, işbu ev

Evde, ama bir deha

Bir büyük, bilgeli insan var
Mal ve devlet onda sınırsız olsa da
Var yokunu bilim ve sanatın yükselmesine
Memleket inşasına, sarf etmiştir
Halk için büyük imaretler
Cami ve medrese, hamam ve köprüleri kurmuştur
Misafirhane, kervansarayları
Hem değirmen, çeşmeleri
Halk için inşa etmiştir
s. 35
Kendisi, dünya lezzetinden vazgeçip
Evinde yalnız kalıp
Öz halkına
Öz diline, çok eserler
Unutulmaz hatıraları yazmıştır
Şiir, nesir, ilim ve hikmette
Beşlik, tarih ve dîvanlar yaratmıştır
Çalgıcı, ressam ve şairler
Hattat, bilgeli ve usta dehaları
Dört bir yandan çağırıp, kendi şehrinde toplamıştır
Nice nice bilim ve sanat adamları
İşbu şefkatli eğitmen sebebinden
Mesleğin zirvesine yetmiştir
Nice kent ve şehirler
O sebepli yeniden inşa edilmiştir
Onunla bir ülke, millet

Çağlar arasında şöhret kazanmıştır

Ama kendisi tek ve yalnız

Çoluk çocuksuz dünyadan geçmiştir

s. 36

Geçmiş, ama tüm eserleri

İl-ulus var olunca, dünya var olunca

Maneviyat göğünün zirvesinde

Parlak yıldız gibi ölümsüz yaşıyordur

Ben çocukluktan,

Çok severdim, bu ilginç kenti

Ben çocukluktan, Çok severdim, bu büyük bilgeli insanı

Ama onun ismini bilsem bile

Ölümsüz eserlerinden nice yıllar habersiz kalmış idim

Bu hata benden değil

Bu hata senden değil

Bu hata bizden değil,

Bu hata zalim felek,

Bu hata şefkatsiz zaman,

Bu hata bize adaletsiz düzenlerden idi.

s. 37

Beni affet, ey aziz şehrim!

Beni affet, ey büyük ceddin!

İsteğim:

Mahrum halkımın hakkı,

Ey güzel şehrim (¹⁰Heri) mamur ol

¹⁰ Özel isim. Afganistan'da bulunan 'Herat' şehrinin eski ismi.

Onurum, sevdiğim,

Ey büyük ceddin “Nevayı”, mutlu ol!

s. 38

BULUMAZ¹

Harap vatanım gibi başka bir harabe bulunmaz

Harap vatanımda bana hiç yuva bulunmaz

Gurbette hakaret acısı ve yoksulluk ateşi gibi

Canıma bela, cismime zincir bulunmaz

Her ne kaybolursa bulunur çaba ile ama

Dünyada fakat baba ile anne bulunmaz

Diyelim ki: vatan aşkında deli az değildir

Benim gibi vatanım sevgisinde divane bulunmaz

Dil ehli ve söz ehli okuyup şiirlerimi

Derler: bu cevherler gibi kıymetli bulunmaz

Taşkent 1997

s. 39

BULUNMAZ²

Benim gibi yine bir başka bilgeli sevgili bulunmaz

Senin gibi yine bir aşığı divane bulunmaz

Aşk âleminde bulunur Hüsrev ve Mecnun

Ferhat gibi cesur âşık bulunmaz

Binbir gece efsanesini okudu Şehrzat

Efsaneci yok imdi ve efsane bulunmaz

s. 40

Ben mihr ve vefa mumuyum ve ne kadar ki yansam

Şulemde alev alıp yanmak için kelebek bulunmaz

Canımı feda etmek kolaydır, ama
Canımı feda edecek sevgili bulunmaz
Sakiyi çağır, çalgı ve şarkı hepsi hazır
Bilmem, nedense haleti sarhoşluk bulunmaz!
Taşkent 1999

s. 41

EŞSİZ

O kara gözden bana dert ve gam gelir, ama
Olmasın bir an kara gözün hayâlımdan uzak
Sevgiden dalgalanıp iki kara gözün, benim
Gözlerimden uykuyu aldı, yüreğimden feragat
Sen ki verdin o kara gözünden hastalara ilaç
Almadın işbu gözün hastasından bir an haber

s. 42

O kara göz hasretinde doldu kırmızı kandan gözüm
Ver ey saki, ona bu şaraptan birkaç bardak
Çok kara gözlüler gördüm, başkadır gözün senin
Eşit değildir bu kara gecelere iki mum
Çok kara gözlülerle aşına oldu gözün
Aydınlandı ki benim harmanıma yoktur son¹¹

s. 43

ÜNSÜZ SES

İncime benden,
Ben seni gönülden

¹¹ Kabil şehrinde Afganistan bilimler akademisi ve yazarlar topluluğu tarafından Sultan Hüseyin Baykara'nın doğum günü münasebetiyle anılan edebî gecede, şairin bu kafiye ve vezinde yazılmış şiiri tartışmaya açılmıştı. Bu gazel "Kara göz" sözleri şekil olarak ona benzer yazılmıştır.

Gizli aşkla seviyorum

Ben seni, uzun geceler koynunda

Güzel rüyalarımda görüyorum

Ben seninle her zaman

İnci duygular koynunda yaşarım

Ben sana, sabah rüzgârının çavuşundan her gün

Sıcak selamlarımı gönderirim

s. 44

Ben seni, gece gündüzün gelip gidişinde

Durmadan hatırlarım,

Ben seni özlemlerle çevrilmiş yüreğimin her vuruşunda

Ünsüz sesle çağırırım

İncime benden

Eğer utanç bakireliği,

Sevgimi sana açılmama izin vermiyor

İncime benden,

Çiçeklerin yaprağında gizlenmiş koku gibi

Kalbimin dibinde gizlenmiş sırlar

Dilim çaresizliğinden söyleyemediği sözleri

Sevgi baharında, gözümün kırlangıçları

Sana söylemesi mümkün!

Küsme benden.

Taşkent 2000

s. 45

NERDE SEN VE NERDE BEN?

Sen dağ, ben gülistan, nerede sen nerede ben?

Sen yersin ben göğüm, sen nerede sen nerede ben?

Sen, sönmüş ateşin göğde dağılmış külü

Ben güneş gibi nur saçarım, nerede sen nerede ben?

Sen, son bahar gibi solmuş, huzursuz geçiriyorsun hayatı

Ben, sonbaharsız baharım, nerede sen ve nerede ben?

s. 46

Sen savaş meydanından bir anda kaçmış pehlivan

Ben cesaretli savaşçı nerede sen ve nerede ben?

Sen emirsin ben fakir, sense sevgisiz ölmüş diri

Ben ölen bedenlerde canlıyım, nerede sen ve nerede ben?

Sen kara gecelerde yolunu kaybeden gemisin, bense

Dalgalarla tanışım, nerede sen ve nerede ben?

Sen, tuzlu dağda yetişmiş önemsiz bir diken

Bense, çiçek damarında kanım, nerede sen ve nerede ben?

Sen vatanı ateşe veren, yabana satan hırsızısın

Bense, vatan korucusuyum, nerede sen ve nerede ben?

Şibirgan 1376

s. 47

IŞIKTAN YAPILMIŞ EV

Sen ayrıldın uzağa gittin benden

Geri dönüp bana bir kere bakmadın

Gece- gündüz ağlayıp seni aradım

Visalın çemberini boynuma takmadın

Ayrıldın ve senden ayrılmadım hiç

Rüyamda da sen, aklımda da sen

s. 48

Anılarım dopdolu hayâlinla

Gecemde de sen, günümde de sen

Yavaş yavaş geçer sensiz hayatım

Tatsız hayatı söyle ne yapayım?

Kalbimi çaldığını biliyorum kesin

Senin de gönül verdiğini neyden anlayım?

Geçmez gecelerde bazen yazıp şiir

Şiirinle bazen teselli ediyorum gönül

Hayal içinde bazen senden sorarım:

“Ne zaman birleşir bu kesişen yol”?

Uzaktan yankılanır, tatlı sesin

Şelale sesi gibi kulaklarımda

Söylersin; “Gelirim, dönüp yanına

Çiçek gibi açılırsın kucaklarımda”

Güzel duygulara doluyor kalbim

Seninle kendimi birlikte görürüm

s. 49

Gözümün önünde yeşillenir çimen

Seninle sevinip birlikte gezerim

Terk eden sevgilim, yeter ayrılık

Gel ki visalin içinde sefa sürelim

Sonsuz göğün altında sevgi kucağında

Güneş ışığından bir ev yapalım

Taşkent 1998

s. 50

VEFA MUMU

(Zulmet esiri olan kadınlar ığlığı)

Bozulmuş yurdumu ta ki dil gözüyle görmüşümdür
Gözüm yaşın döküp her an yürekten kaygılanmışımdır
Ne zaman baht ve saadet yıldızı parlar diye, her gece
Sabah oluncaya kadar selamlayarak göğe bakmışımdır
Vatanı karanlık içinde bırakanlar utansın diye
Vefa mumunu bu karanlıkta yakmışımdır
Tanrı erkek- kadını özgür birlikte yaratmıştır
Neden sen özgür ve ben hapiste yatmışımdır?
Sefil gözle bakma, sen kadınsın diye, oğlum!
Annenim ben, seni ben dünyaya getirmişimdir
Taşkent 1997

s. 51

SINAV

Şikâyetimi sana beyan edeyim mi?
Derdimi sana aşikâr edeyim mi?
Bu çark- feleğın sitemlerinden
Gürültü çıkarıp, figan edeyim mi?
Göğsümü delip, yüreği kaşıyıp
Kanımı döküp, fıskırtayım mı?

s. 52

Her ne ki geldiyse başıma, sana
Anlatıp, yüreğini kan edeyim mi?
Dünya elinden vefa beklenmez

Canım! Seni imtihan edeyim mi?

Sonbahar mevsimi, bahar imiş gözünde

Rengimi döküp sonbahar edeyim mi?

Zordur Vatanımı terk etmek

Kolay bana candan vazgeçmek, geçeyim mi?

Çaresizce vatanımı terk ettim

Yerin altında yuva yapayım mı?

Taşkent 1997

s. 53

DERT ETME

Gelir rahatı canın gam yeme

Mihr ile o Mihriban'ın gam yeme

Derdime hemdert yoktur deme

Bulunur derttaşın, gam yeme

Gurbet içinde dildaşın olmazsa

Ben olayım dildaşın gam yeme

s. 54

Sararıp kalsa gülistanın bugün

Yarın bahar olacak sonbaharın, gam yeme

Memlekette şu an savaş olsa da

Geri döner barış ve huzurun, gam yeme

İcabet olacak ettiğin dualar Allaha

Düşman olacak koruyucun gam yeme

Taşkent 1999

s. 55

SENİNLE

Seninle buluştum, güldü tabiat

Seninle neşelenir, aşk şarkısı

Seninle görürüm dünyayı güzel

Sen bana olmuşsun göz bebeği

Senin için güzellik, senin için cazibe

Senin için bağışlar aydınlık, güneş

Seninle bu hayat ne kadar musmutlu

Seninle yer ve gök fısıldar yavaş

s. 56

Açıldı çiçekler, cıvılda kuşlar

Ağacın saçını öpüp, okşuyor rüzgâr

Sensiz, gül diken gibi saplanır göze

Sensiz yüreğimi ezer acımasızca

Sevgin kalbimde alevli ateş

Yanar gün geçtikçe beni yandırıp

Yüreğim ağlıyor seni özleyip

Hasretinle olmaz onu doldurup

Gel, hayat basamaklarını birlikte basalım

Olalım bu yolda ikimiz yoldaş

Ayrımasın bizi ayrılık eli

Doğurmasın hasret gözümde yaş

Göğsümde aşk ateşi yanıyor daim

Seni de yandırsın sevgi yıldırım

Söylesin gönül kuşu sevgi şarkısını

Canlansın havada bu şarkı sesi

Kabil 1380

s. 57

CANLI GAZEL

(İç ve dış güzellikte eşsiz olan kızıma)

Bağda gül açılmamış

Bu senin yanakların

Kuşlar da şakımamış

Bu senin neşeli sesin

Sabahları Seher olmamış

Bu senin tebessümün

Güneş ılık saçmamış

Bu gözün, bakışların

s. 58

Yıldız parlamamış

Bu parlak dişlerin

Sabah kokusunu yaymamış

Bu saçlarının kokusu

Sen ne kadar güzelsin!

Sen ne kadar güzelsin!

Kırmızı gül dudaklarından

Damlamış bir damla balsın

Tabiat kucağında

Coşup yürüyen maralsın

Güzeller arasında

Güzellikte örneksin

Hayatım dîvanında

Benim yazdığım gazel değil
Allah'ın kendisi yazmış
Eşi olamayan ölümsüz gazelsin
Sen, ne kadar güzelsin!
Taşkent 2003
s. 59

AYNA VE KAVUŞMA

Arayıp buldum senin gibi yarı
Temiz kalpli, bir sevimli sevgiliyi
Sözüne alıştım, şimdi isterim
Her zaman senden şirin sözleri
Sen yeşil boylu direk, men yaban gülü
Mamur edirik ikimiz gül bahçeyi
s. 60

Gözlerim ayna ve sen yüzüsün
Aynadan ayırma bakışlarını
Verse versin bana yüz acı felek
Vermesin sana bir an bile o azabı
Sana söyledim bu şiirimi sana
Sen bilirsin şiirlerin kıymetini
Taşkent 2003
s. 61

DÜŞÜNCELER DENİZİ

Parlayan gözyaşıma bakma öyle serseri
Ayrılık gecesi koynunda bil ki, doğdu bir yıldız
Kavuşmada filizlenip açıldım, başkası nazar etti mi?

Diken gibi girdi gözüme ayrılık neşteri
Ayrılık vadisinde yolum kayboldu sevgilim
Senden ayrı kim yapar bana bu yolda rehberlik?
s. 62

Her taraftan bir bela yağdı başıma ne yapayım?
Ne kaçmaya var ayağım ne uçmaya şah kanadım
Al yanağım sarardı, âşıklar içinde buldum değer
Aşk iliği ortada yaptı meğer kimyacılık
Gözlerin aynasında yansısa eğer duyguların
Gözlerim nazarında her an açılır manzarası
Gece, sabah olunca rüyalar denizinde yüzüp
İlgime, keşke getirsem visalin cevheri¹²
s. 63

İKİ YARIM BİR BÜTÜN

KalbimE dökünür acip bir duygu
Bu hasret değil, arzu da değil
Geceleri girmez gözüme uyku
Bu füsün da değil, sihir de değil
Geceleri ay ile sohbetler edip
Kalbimdekileri ona söylerim
Tanıdık yıldızları birer birer görüp
Sabah olunca yine eve dönerim
s. 64
Gecelerim böylece sabah oluyor

¹² Babür'ün 510.uncu doğum yılı münasebetiyle Cevizcan şehrinde yapılan seminerde bu vezin ve kafiye ile yazılan gazel tartışma konusu olarak seçildi. Yukarıdaki gazel şu şiiri tartışma münasebetiyle yazılıp, okundu.

Gün boyu da bu duygu terk etmez beni
Yüreğim çırpınır, ezilip gider
Ne zaman ki hatırlasam, özlemle seni
Bu nasıl duygu ki seninle karşılaşsam
Yer ve gök birdenbire genişler
Melekler sanki alkışlayıp, mırıldar
Yan etrafa güller, güzel kokular saçar
Bu nasıl duygu ki seninle karşılaşsam
Görünmez gözüme yer de gök te
Bom boşluk dibine sanki çöküyor
Bu parlak güneş te, aydın dünya da
Aşk değil mi, bu acip duygum?
Sende tanık mısın onunla canım?
Gözünde yansısı, özlemim, arzum
Yüreğimde kalmaz, derdim hasretim!

s. 65

Diyorlar: İnsanoğlu yarım yaratılmış
Arayıp bulur yarısını bir gün
Sen benim yarımımsın kalbim hissediyor
Bir gün olurum seninle bütün
İtalya, Milano- 2002

s. 66

YALANCI

Sende söylemiştin: “Seni seviyorum”
Bende söylemiştim: “Seni seviyorum”
Bana söylediğin söz yalan oldu

Şimdi aklımdan seni silerim
Yalancı sözlerin, yalancı gözün
Beni kendiliğimden ayırdı bütün
Aldanıp seninle hayat geçirdim
Sonunda nasibim oldu gözyaşı bugün
Yalancı yarım, beni aldatma
Şimdi sözlerine hiç inanmam
Aşk ateşi söndü kalbimde
Şimdi bu şuleye tutuşup yanamam
Taşkent 2004

s. 67

BEYAZ KAVAK

Benden ayrıldı, gamimi bilmedi
Hayalları benden bir an ayrılmadı
Gonca gibi sevgi döküldü gönlüme
Ayrılık rüzgârından akıbet açılmadı
Beyaz kavak gibi yükseldi göğşe
Bana bir dalı bile kıpırdamadı

s. 68

Ellere kıldı yüz iyilik, mihr u vefa
Bana hatta bir cefa bile kılmadı
Deldi gök bağrını ahim okları
Taş yüreğine ama saplanmadı
Derdim: Görsem, derdimi söylerim
Gördüm ama dertlerimi söyleyemedim
Derdim: Aklını başında tut ey gönül

Deli gönlüm bir zaman ayılmadı.

Hollanda 2002

s. 69

ANNECİĞİM

Affet beni affet, anneciğim

Halını eğer soramıyorsam

Küsme benden, eğer

Derdine merhem olamıyorsam

Yolumu çok bekleme

Benim için çekme ıstırap

Karanlık anlarda, anneciğim

Hatıralarındır bana bir güneş

s. 70

Aylardır senden uzaktayım

Şehirleri gezip her yana

Acı ve dertlere razıyım

Eğer olursan anneciğim sağ

İş güç zorluklarından

Her zamandır başımda bela

Kaygılanma, kızım uzakta diye

Gönlüm senden olmayacak ayrı

Duman içinde kalsam anneciğim

Mihrin olur benim güneşim

Yalnızlıkta derdini hatırlayıp

“Gözlerimden damlıyor yaşım”

Mezarı şerif -1997

s. 71

AYRILIK BAHARI

Geldi g zellekle görkem
Kıldı yine mucizesin aşık r
Nurunu yaydı cihana güneş
Kıldı sabah goncasının sırrını aşık r
Dalını kumruya verdi  ınar
G lgesini gönül edindi yer

s. 72

G z n  nergis çünkü mest etti
Herkesi bahara sarhoş etti
Eski solmuş dalda açıldı  i ek
Oldu onun güzelliğine deli gönül
Seher vaktinde  i ek yaprağında  iyi g r
Çiy değil, belki bir inci dur o
Yeşiller güzellik kattı  imen ve çöllere
Gönül ister çölde dolaşıp seyretmeyi
Perdeyi açtı yüzünden laleler
Giydi  i ek gömleğini boynuzlar
Yeşillik deme, inci ipek yaydı bağ
Lale deme, gözü aydınlatmış ışık
Gökte bulut yeni şarkı söyledi
Yağmur ise öz sözünü söyledi

s. 73

Yağmur değil, yeni ferahlıktır
Yorgun gönüllere rahatlık verir

Yağmur değil, eski çağırdı onu
Yerde Allah rahmeti derdi, onu
Fısıldaşın başladı deniz yine
Saldı cihan gönlüne gürültü yine
Dalgayla deniz olmuştur tanış
Göğe yaydı ikisi de bir seda
Gülü görüp, oynadı kelebekler
İki yürek başladı efsaneler
Gitti yürekler evinden kinler
Doldu sevgi şarabından göğüsler
Aslan ve geyik oldu bu mevsimde yar
Vermedi gül kalbine diken, azar
s. 74
Dilde muhabbet kıldı yuva
Bütün cihan cismine verdi can
Güzel kokuları yaydı nefes
Can kuşu uçmayı kıldı heves
Oldu cihan genişliği, uçmak ona
Oldu açık, her gizlenmiş sır ona
Yeryüzünün güzelliğine kattı cazibe
Geldi bahar ve yine değişti hal
Gördü halk yine Nevruzunu
Söyledi dil şairi bu sözü:
Geldi bahar ve yine gelsin bahar
Herkes olsun yine de baht yar
Her kişinin niyetini, ey Allah

Merhametinle birlikte reva kıl, reva

s. 75

Bana ki kapında bir kulunum

Affet beni ihsanına utangacım

Merhametini yine yoldaş et

Hayır ve dua ile yola uğurla

Bana bu ayrılıkta yardımcı ol

Bütün zor anlarımda yar ol

Öz vatanımı yine inşa et

İl- ulusumu yine de şad et

Yurduma getir yine, güzel bahar

Barışı ve saflığı yine kıl istikrar

Taşkent 1999

s. 76

AVINIM

Büyük Allaha andım, sabırsız ve perişanım

Vefa sever severim, vefalı sevgilinin

Çaresizce bakışın, bahçemi sonbahar etti

Eğer tebessüm edip baksan, neşeli baharınım

Vefa yüreği, utanç gözü, eğer güzel etse

Güzel vefalı, utangaç, biricik sevgilinin

Visal umudu için, sevgine gönül koydum

Gözümü yollara diktip, her an seni bekliyorum

Av için sahra, ormana olma aylak

Bakışın okunu at bana, ben senin avınım

Kabil 1360

s. 77

FIRTINA

Göge yayılan, koyu kara bulutlar

Koştı kıvançla her yana

Yıldızların gözü dikilip yere

Bakardı yüz hasret ile her anda

Uzak uzak yıldızların ışığı

Geçemezdi bulutlar arasından

Karanlık bayramını gören ay

Kan dökerdi yüreğin yarasından

Güçlü, ilk bir fırtına gelmesine

Göz dikmişti, uzaktaki yıldızlar

s. 78

Birbirinden sorardı ay ve gün:

Ne zaman gelecek fırtınadan haber?

Güneş derdi: Gündüz gelse bu fırtına

Nurumla ışık saçarım yoluna

Ay da derdi: Eğer gece gelse o

Yıldızlar yardımıyla iş görürüm

Bir karanlıkta geldi bu fırtına

Kalın bulut kalkanını kırdı

Karanlık ordusunu yaydı

Ay ve güneş te ona yardım etti

Gece sabah oldu, yenildi bulutlar

Aydınlık öz bayrağını astı

Güneş çıkıp, parlak ışığıyla

Yeri, bütün dünyayı parlatırdı
Ay ve güneş yardım ederken
Güçsüz olmaz uzaktaki yıldızlar
Kara bulutlar zafer bulamaz
Aydınlanır geceler ve gündüzler
Seripul- 1978
s. 79

BARIŞ İÇİN ÇABA¹³

Üç sorum vardır benim:
Bu geçer dünyada en iyi iş nedir?
Çok kötü an ve kötü gün hangisidir?
Kim ise bahtsız kişi ve kim ise bahtlıdır?
Gözü yaştan dolu bir anne bana verdi cevap:
“Ben bu geçici dünyada herkesten bahtlı idim”
s. 80

Başımda bir sevgili, yoldaş eşim
Yanımda oğlum, kızım
Yemeye ekmeğim
Sevgi dolu bir hayatım var idi
Bu saadethanede, dünyadan gamsız idim
Bilmedim nerden benim başıma yağdı bela
Bir sürü yabanlar gelip
Savaş ateşini yurdumuza yaktılar
Bu savaşta niceler kesildi baş
Her tarafa aktı yaş

¹³ Bu şiir 1983 yılı, Nisan ayında Kabil şehrinde “Barış” konulu edebî yarışmada, kültür bakanlığının birinci dereceli şiir ödülüne sahip oldu.

Kana boyandı güneş
Bu savaşta güçlü eşim, çocuklarım oldu şehit
Gam yıktı o saadethaneyi
Ne diyeyim, nasıl belalarla karşılaştım!
Dostlar,
Barışı devlet diye, bilin
Her savaşa karşı engeller edin
s. 81

Aksakalı bir baba verdi cevap:
Ben musibete düşmüş bir babayım
Çocuklar derdinde her an yanarım
İl ve yurdun barışını sağlamak için
İki şahin, iki aslanım, savaşa gittiler
Yabana karşı çok savaşlar verdiler
Yaban safını bozdular
Yabanı yenip geri çektiler
Bir bahadır şahinim
Eline aldı zafer bayrağını
Ah...

Bu zalim felek
Aslan yiğitlerin değerini bilmez imiş
Zafer esnasında
Ok atıldı
Titredi yer ve gök
şahinim zıpladı, yıkıldı aniden
Ve zafer bayrağı düştü elinden

Öylece koştu ikinci oğlum

Abisinin elinden aldı zafer bayrağını

Cismi yara, ruhu yara olsa da

Göğsünden kan aksa da

s. 82

Yine önde gitmeye başladı

Aldı yabanın son savaş meydanını

Oldu düşman paramparça

Fetih ve başarı oldu yar

Oldu huzur orda istikrar

Şu zamanda, yeri öptü ve yıkıldı kahraman

Bir tebessüm dudakta, gözleri kapatıp

Tanrıya verdi can

Canını kurban kıldı barış yolunda

Yurdun bayrağı idi bir elinde

O zamandan beri savaşın afeti

Beni kıldı iki oğlumdan ayrı

Aydın dünya oldu gözümde kara

Eğer savaş olsa, dünya hapisane olur

Candan aziz çocuklar kurban olur

Bu hikâyeler, acılı hikâyeler

Kıldı bağrımı kebab

Oldum hayran, cevapsız

Bu anda, evlat acısı görmüş baba

s. 83

Gözyaşın silip, bana böyle dedi:

“Benden işit, senin
Her soruna cevabım var benim
İyi işten sorarsan;
Doğrulukla il-ulusa hizmet etmek
Her savaşa karşı savaşmak
Barış yolunda canı kurban etmek
Bu geçer dünyada iyi iştir
En kötü hal ve kötü günden desem
Kimin ki yansa memleketi savaş ateşinde
Ya ki halkı yaban eline düşse esir
Ya ki gözü önünde
Candan aziz bir azizi verse can
Ya bozulsa yurdu ve mesken evi
Ya ki gitse yaban ellere aylak olup
En kötü hal, en kötü gün budur
Eğer saadetli kişiden söylesem
Kim ki huzurun koynunda
Öz evi, öz yurdunda özgür yaşar

s. 84

Candan aziz dostlarla mutlu gezer
İl-yurda iyi hizmetler edip
İl-yurttan izzet ve hürmet görür
En saadetli kişi işbu dur
Eğer saadetsiz kişiden söylesem
Kim ki düşmüş il ve yurdundan uzak
Ya ki olur yar ve dostundan uzak

Ya ki yabanlar sözüne
Aldanıp öz halkına karşı durur
İl ve yurdun nefret ateşinde yanar
Yar ve dostlar karşısında
İtibar ve izzeti dökülür
En saadet siz kişi işbu dur
Çocuklarının acısını gören
Kalbi yanmış baba, dertli ah çekip
Rüya- hayal fırtınasına
Sessiz çöküp gitti...
Varlığından ayrılan anne dertli sesi ile
Yine fısıldamaya başladı:
s. 85
Birkaç sözüm var sana, canım oğlum!
Eğer vatan memurluğu, özgürlüğü
İl ve ulusun mutluluğu ve birliği
Yeryüzünde rahat hayat istesen
Her yiğidin aklına
Her kadının kalbine
Barış, sevgi ve dostluk tohumunu saç
Barış ve sevgi fidanına her an su verip
Bir güzel dünya yarat
Kinlerin temelini dipten kurut
Barış yolunda yorulmadan savaş
Ta ki savaş ateşinde kimse yanmasın
Anneler, çoluk çocuk acısıyla yanmasın

Babaların belini, dert ve gamlar bükmesin

El, ayağı kınalı yeni gelin

Bir daha dul kalmasın

Çocukların gözü yaşla dolmasın

Barış yolunda yorulmadan savaş!

İki dertli baba- anne sözüne

s. 86

Bütün baba-anneler

Bütün yetim çocuklar

Yer ve gökte, tanrıyı alkışlayan bütün yaratıklar

Bir olup tekrarlardı:

Barış, yolunda yorulmadan savaş!

İç içimden bir uğultu tekrar ederdi:

Barış yolunda yorulmadan savaşırım!

Barış yolunda yorulmadan savaşırım!

s. 87

HİKÂYE

Basma çayır üzere çimeni

Aşk tayfanın derdini söyler o

Çırpınır, baş eğer, sessizce

Sevgi şarkısını herkese söyler o

Sabah parlar, ay ile yıldız göçer

Çığların ise altın gibi saçılır

Çiçek güler, gonca tebessüm eder

Dildeki dertler düğümü açılır

s. 88

Ben kelebek gibi uçarım sana
Yoluna istek gülünü saçarım
Sen tutarım diye, gelirsın bana
Ben ise ceylan olurum kaçarım
Böyle güzelliğı görüp gözlerim
Uyanıyor bende sevgi isteğı
Ayrılışım özümnden ve düşünür gönöl:
“Gerçek imiş bütün sevgi destanı”

Semerkant 2003

s. 89

GÜLLER BİRLİĞİ

Çek elini, ey güzel
Bu kırmızı gül diye onu
Daldan koparma
Ben bu rengi seviyorum deyip
Saçına takma
Çek elini ey güzel
Bu sarı gül diye onu
Dalından koparma

s. 90

Ben bu rengi sevmiyorum diye
Her tarafa saçma
Çek elini ey güzel
Bütün çiçeklerdir güzel
O, kırmızı mı ya sarı
Ya ki beyaz ya ki mavi

Hepsidir bir gül bahçenin ziyneti

Hepsidir gözümüzün lezzeti

Hepsidir gönlüğümüzün sevinci

Gül eğer olsa sarı

Dalda pişmiş sarı buğdayı

En gerekli ekmeği

Aklımıza getirir

Gülün rengi beyaz olsa

Kapkaralık gecede

Parlayan münevver ay ve yıldızı

Geceyi uyuttuktan sonra, tekrar gelecek yeni günü

Hem ışık dağıtıcı

Yere zenginlik verici

s. 91

Parlayan güneşin mihrini

Aklımıza getirir

Gülün rengi mavi olsa

Geniş yürekli asuman

Ya ki denizler, çeşmelerin temiz duygusunu

Aklımıza getirir

Çek elini, ey güzel, gülden

Kırmızı gül mü ya sarı

Ya ki mavi mi ya ki beyaz

“Ben bu rengi seviyorum ya sevmiyorum” diye

Dalından koparma

Saçına takma

Her tarafa saçma
Ey güzellerden güzel insan,
Ömür boyu ben severek geldim
Ömür boyu ben seveceğim
Bütün güller rengini
Bütün güller kokusunu
Bir güneşe göz diken
s. 92

Bir çeşmeden su içmiş
Bir çimende yeşillikler açılan olup
Bir tabiatta büyüüp, yetişmiş bütün gülleri
Bütün güllerden yapılmış demetleri
Sevgilidir, ey güzel
Bütün güller, goncalar
Bütün güllerden düzelmiş demetler¹⁴

Celal Abat 1981

s. 93

NİYE HATIRLAMADIM?

2001.inci yıl, gurbette vefat edip, mezarı bile gurbette kalan Anneme:

Baht güneşi bana gülüp baktığında
Şan ve şöhret boynuma gül taktığında
Tatlı hayat gönlüme hoş geldiğinde
Niye, sizi hatırlamadım, anneciğim?
Mal-devletim sayısız fazla olduğunda
Dost ve yarlar beni kolladığında

¹⁴ Bu şiir Celal Abat şehrinde Özbek edebiyatı haftası için yazılmıştır.

Sevip, sevmekte sefa sürdüğümde

Niye sizi hatırlamadım, anneciğim?

s. 94

Evim barkımla sevindiğimde

Halkın gözüne aziz göründüğümde

Saadet zirvesine çıktığımda

Niye sizi hatırlamadım, anneciğim?

Bilim- fen içinde ün kazandığımda

Türlü başarılardan sevindiğimde

Dünya avcumda diye, inandığımda

Sizi niye hatırlamadım, anneciğim?

Güzelliğim, gençliğim dönemi geçti

Gurbette şan- şöhret beni unuttu

Perişanlık gelip elimi tuttu

O zaman sizi hatırladım anneciğim!

Başıma bela-ıstıraplar yağdı

Ayağıma taş-dikenler saplandı

Yoksulluk ve gurbet yüreğimi deldi

O zaman sizi hatırladım anneciğim!

Siz o yana, ben bu yana kaldığımda

Dert ve gamlar cisminize pençe attığında

Ecel, sizi benden ayırıp aldığında

Sizi ağlayıp çok hatırladım, anneciğim!

s. 95

Son anlarda, yanınızda duramadım

Son bakışlarınızı göremedim

Sizden hatta af dileyemedim
Affeder misiniz kızınızı, anneciğim?
Varlığında, değerini bilmedim
Öz vaktinde, size hizmet etmedim
Ayrıldım sizden gamdan ayrılmadım
Affeder misiniz kızınızı, anneciğim?
Mezarınız uzakta, gidemiyorum
Ona gözyaşım çiçeğini dökemiyorum
Bu dert-hasretlere dayanamıyorum
Affeder misiniz kızınızı, anneciğim?
İmdi, sizi fakat rüyada görürüm
Şimdi, sizi her zaman özlerim
Şimdi, size dua yollarım
Şimdi, affedin kızınızı, anneciğim!
Bir gün bende yanınıza gelirim
Ölülerin sırasına katılırım
Şimdi, baş eğip, af dilerim
Şimdi, affedecek misiniz beni, anneciğim?

s. 96

İZ

Baş alıp gitsem vatandan, yaralı gönlüm kalır
Hem vatan arkamda kalır hem vatandaşım kalır
Varım yokum, devletim bahtım, vatan koynundadır
Nereye yüz çevirsem, vatanda varımla yokum kalır
Gitmesem düşmen benim kanım döker, gitsem eğer
Gözyaşı dil kanı birle sefilim annem kalır

Eğer gurbet cennet ve bahçe olsa ne yapayım?
Sonbahar gibi sararmış ayrılıkta, sevgilim kalır
Gitti elimden bugün mal mülküm evim barkım
Şükür ki benden nişanım işbu şiirlerim kalır
Şibirgan 1997

s. 97

BULAMADIM

Ey felek senden gamdan başka bir şey bulmadım
Gam bulup, gemlere hemdem bulmadım
Parça parça oldu kalbim ayrılıktan
Vasıldan gönlüme merhem bulmadım
Gurbet ve perişanlıkta arayıp
Bir kişiyi şad ve mutlu bulmadım

s. 98

Sırlarımı kime söyleyeyim dostlar?
Çünkü sırlarıma sırdaş bulmadım
Kış mevsimi saltanat kurduğundan -beyaz
Bir bahçeyi yeşil ve güzel bulmadım
Ey Allah, şeytana döndü beşer
Aradım insanı, insan bulmadım
Taşkent 2000

s. 99

UZAKTAN BİR SES

Ses, ses, ses, uzak- uzaklardan, geliyor bir ses
Yürek-yürekleri deliyor, bir ses
Nice gerçeği söyler, bu ses

Nice duyguları, uyandırır bu ses

s. 100

Bu seste bir keder var, bir özlem, gam

Bu seste bir dert var, bir hasret, arzu

Bu seste bir sır var, bir masumiyet, duygu

Bu seste yalnızlık, inleyip söylüyor.

Bu seste masumluk, sesli ağlıyor

Bu seste sessizlik çığlık atıyor

Bu seste yokluk, gözünü açıyor

Bu seste umutsuzluk acı çekiyor

Bu seste ney boğazı, şikâyet ediyor

Bu seste çeşmeler tespih söylüyor

s. 101

Bu seste ay, güneş, secdeye gider

Bu seste yapraklar, dua eder

Bu seste ağaçlar, ibadet eder

Bu ses, dalga atını koşturur

Bu ses, rüzgârın kanatlarını silkeliyor

Bu ses Arslan- şahinleri titretir

Bu ses, yer ve gök tahtını, sallıyor

Bu ses, dağ taşlar bağrını ezer

Bu ses, gonca ve gülleri uyandırır

Ama biz insanı

s. 102

Uyandıramaz

Ama biz insanları titretemez

Ses, ses, ses, uzak- uzaklardan geliyor, bir ses

Uzak, uzaklarda, sönüyor bir ses!

Kabil 2007

s. 103

MUTLULUK ŞARKISI

(Bana, annelik sevincini armağan eden biricik kızım “Vida” Can’a nikâh mirasımı münasebetiyle)

Ne zaman ki ilk defa

Yürek- bağrım üstünde

İlk hareket ettiğin an

Varlığını hissettirdin

Ne zaman ki ilk defa

Ağlayıp dünyaya geldin

Ve benim hayatımı

Sevgiyle, mutlulukla doldurdun

s. 104

Ne zaman ki ilk defa

Ceylan gibi gözlerin

Tanıdık bakış ile

Benim gözüme baktın

Ne zaman ki ilk defa

Dudakların guncasını

Açıp, tebessüm ettin

Ne zaman ki ilk defa

Minik ellerin ile

Yüz-gözümü okşadın

Ne zaman ki ilk defa

İlk adımları basıp

Kucağıma atladın

Ne zaman ki ilk defa

Tatlı dilin açıldı

Ve beni “Anne” dedin

Ve bu tatlı sözünle

s. 105

Annelik duygusunu

Yüreğimde uyandırdın

Öylesine, mutlu idim

Ne kadar bahtlı idim

Gün geçti, geceler geçti

Ay geçti, yıllar geçti

Benim gözüm önünde

Gonca idin, gül oldun

Dal idin, fidan gibi yükseldin

Bu yıllar devamında

Her gece bir öyküyle

Seni uyuturdum

Her gün bir öpücüğümle

Seni uyandırırdım

Her sabah ela gözün

Güneş olup parlardı

s. 106

Ve hayatım yolunu

Nur ile aydınlatırdı
Aziz kızım, seninle
O kadar avundum ki
Gece- gündüz geçtiğini
Ay ve yıl geçtiğini
Ömrümün geçtiğini
Hatta hissedememişim
Aziz kızım, seninle
O kadar bahtlı idim ki
Gam ve endişelere
Gurbet ayrılıklarına
Habersiz kalmışım
Şimdi ise aklımda
Açılıp, çiçek açmışsın
Öz sevgilin, öz bahtını
Bulup mutlusundur

s. 107

Bugünden başlayıp seni
Yeni baht, yeni hayat
Yanına çağırıyor
Ve gözlerin güneşi
Benim evimden göçüp
Yeni evde parlıyor
Seni, “Baht” denen kader
Benden uzaklaştırır
Ve ayrılık, gözümden

Kan yaşları akıtır
Olsun, ben ağlasam da
Sen her zaman gül
Ben solup, dökülsem de
Sen çiçek açıp, yeşillen
Peki, benden uzaklaşsan da
Her zaman kalbimdesin
Biricik kızım olsan bile
Şimdi başkasına yoldaşsın

s. 108

Ben, seni güvenmezdim
Yer ve gök, yaşlı, gence
Güvenip teslim ediyorum
“Ay Bek” adlı güneşe
Biricik kızım, Vida can
İlahi, bahtlı ol
Ay bek Can’a her zaman
Değerli güzel yar ol
Baht gecende bu şiiri
Sana hediye ediyorum
Bahtlı, tahtlı olursun
Bunu kesin bilirim
Taşkent 2005

s. 109

SELAM

Bir gün bana kader seni karşılaştırdı
Dudaklarımda “Selam” sözü çiçek açtı
Ama yaban bakışlarını görüp
Açılan gül, dudaklarımda buzlandı
Selamım sana yetişemedi
Gece idi...
Gözlerimden uykumu ay çaldı

Ona dedim: gidip selamımı söyle!

s. 110

Ay, uyku sersemi iken, yavaşça “peki” dedi
Ama sabah oldu ve ay uyuya kaldı
Selamım sana yetişemedi
Sabah rüzgârı esip geldi yanıma
Ona dedim: gidip selamımı söyle!

Etrafımda dönüp, “peki” dedi

Ama yağmur onun yolunu kesti

Selamım sana yetişemedi

Yağmur yağıp, bir deniz olup aktı

Akarsuya gözyaşımı akıtıp

Ona dedim: gidip selamımı söyle

Su şivirleyip “peki” diye, akıp gitti

Ama kara kumlar onu saçtı

Selamım sana yetişemedi

Bahar geldi, ağaç dallarla doldu

Yeşil yapraklara selamlar yazıp

s. 111

Dedim: selamımı gidip yetiştirin

Yapraklar şıvırdayıp, “peki” dedi

Ama davul, ben yazdığım selamları

Yapraklar göğsünden yıkayıp gitti

Selamım sana yetişemedi

Yaz geldi ve kırmızı çiçek açıldı

Çiçeğe dedim: Selamımı gidip söyle

Çiçek tebessüm edip; “peki” dedi

Ama sonbahar rüzgârı onu soldurdu

Selamım sana yetişemedi

Kış geldi ve kar yağmaya başladı

Kar’a dedim: Gidip selamımı söyle

Oynayıp, oynayıp beyaz kar “peki” dedi

Ama güneş sıcak nurunu saçıp

Bir anda kar ordusunu eritti

Selamım sana yetişemedi

s. 112

Altın kanatlı güneşe yalvardım:

İmdi gidip, kendin selamımı söyle

Güneş cilvelenip; “peki” dedi

Ama kalın bulut yolunu kesti

Selamım sana yetişemedi

Buluta dedim: Gidip selamımı söyle

Bulut gülüp, koşup; “peki” dedi

Ama güçlü boran fırtına başladı

Bulutları her tarafa dağıttı
Selamım sana yetişemedi
Bu zamanda gün ve geceler geçmekte
Ay ve yıllar, kış ve yazlar geçmekte
Ama çaresiz askerlerim, hala
Türlü engellere karşılaşmakta
Ve selamım sana yetişmemekte
s. 113

BEYİM, SİZİ NİYE SEVİYORUM?

Siz, Emir Timur ya Babür değilsiniz
Ta ki beni altın tahtlara oturtup
Mülkünüzün sahibi yapsanız
Siz, Nevayı ya ki Lütfi değilsiniz
Ta ki güzel güzel şiirler yazıp
Benim için büyük dîvan yazsanız
s. 114

Siz, Behzat veya Mirek değilsiniz
Ta ki kalem boyaların sihriyle
Güzelliğime yine güzellik katıp
Perdelere beni tasvir etseniz
Siz Kul Muhammed ya Udi değilsiniz
Ta ki benim şöhretime şarkılar söyleyip
Dünyayı mutlu melodilere doldursanız
Siz Kadiri, ya ki Çolpan değilsiniz
Ta ki benim için romanlar yazıp
İsmimi halkın içinde ölümsüzleştirseniz

Siz, bu zamanın Ferhat'ı de değilsiniz
Ta ki dağ ve taşlar göğsünü delip
Şirin suyu ayağıma akıtsanız
Ama siz, kendinizsiniz, fakat kendiniz
Duygularınız öylesine temiz, öylesine saf
Ki onda yaradanı görmek mümkün
Güneşli kalbinizde o kadar sevgi var
s. 115

Ki bir zere nefret bile ona sığmaz
Sesiniz öylesine rahatlayıcı ve mülayim
Ki taşmış öfke bile ona akraba olur
Gözlerinizde o kadar soluk ve inanç var
Ki bir bakışta bütün vücudumdan
Zaman kaygılarını gideriyor
Vücudunuzda öylesine gayret toplanmış
Ki Ferhatlar ona denk gelemez
Ve elleriniz öylesine şefkatli ki
Fakat okşamak için kaldırılıyor
Sizde öylesine iç güzellik var
Ki benim gibi bir deli şair kalbini
Yavaşça ram etti, zapt etti
Beyim, siz, kendiniz, fakat kendiniz
Ve ben, seni fakat senliğin için
Öylesine güçlü, öylesine sınırsız, öylesine sıcak, seviyorum!
Umman 2007
s. 116

SÖZ CEVHERİ

Senin gibi sevgili gerektir bana

Vefalı yar gerektir bana

Keşke yok olsa aradan ayrılık

Kavuşmak lezzeti gerektir bana

Eski şarap sarhoşluğu gidermez

Gözleri sarhoş gerektir bana

Sana kavuşmak için, ey sevgilim

Uyanık talih gerektir bana

Söz cevherinden doludur defterim

Yepyeni alıcı gerektir bana

Viyana 2002

s. 117

SENİ ÖZLEDİĞİMDE

Seni özlediğimde,

Sakin, bomboş anlar uzanır

Güneş uyanmasını unuttur

Uyanık geceler, gecelere bağlanır

Seni özlediğimde,

Güller gülmek yerine yaş döküyor

Çiy damlaları buzlanıp kalıyor

s. 118

İnci sabah rüzgârı da esmekten kalıp

Yorgun nefes alıp, adım atıyor

Yeşillikler oynamayıp, yorgun uyuyor

Deniz şarkılarını söylemiyor

“Yar yar” ezgisi “Ağlamak” gibi geliyor
Çevrede sessizlik sürüyor
Ve dertler coşup, yürekten taşar
Seni özlediğimde dedim, o
Ey rüyalarım meleği, gönlümün dileği
Hayallarımı terk ettiğin andan beri
Bu zamana kadar senin için vuruyor kalbim
Soğuk boşluk dibinde
Buzlanmış, çöküp yatmakta
Umutsuzluk kara bulutları
Hayatımı büsbütün kaplamakta
Ve umutlarımın aydın şulesi
Keder ve umutsuzluk bulutlarının arkasında
Yavaş-yavaş sönüp, silinip gitmekte
s. 119

Seni özlediğimde dedim ama
Seni özlemediğim bir anım mı var?
Bence, ömür boyu her nefes
Seni, tek dileğim, meleğim
Sıkça özleye-özleye yaşarım
Bence sadece ben değil, hatta
Seni gören bütün âşık kuşlarda
Yeşillikler, ağaçlarda, çiçeklerde
Boynu bükülmez dimdik dağlarda
Şarkı söylemekten durmaz akarsularda
Her gün sana selam veren güneş bile

Seninle doğmuş güzel bahar da
Sen gezip geçtiğin köy ve sokaklarda
Seni özleye-özleye yaşıyor
Bence fakat biz değil, hata
Seni armağan eden Allah'ımda
Seni özleye-özleye yaşıyor
Kabil- 2008

s. 120

İNCİ HAYALLER

Ayrılık gecesinde, seni hatırlasam
Karanlık kaçıp, aydınlık yarışır
İnci hayallerin, gecenin huzurunda
Temiz dileklerimle karışır
Sen neredesin ve ben neredeyim
Aramızı dağlar, denizler keser
Ama uzaklardan, inci hayâlin
Gecenin inci rüzgârı, bana doğru eser
Ayrılığı derler, sevgi sınavı
Peki, bu sınavdan bizde geçelim
Bu dünyada kavuşmak nasip olmasa
Peki, o dünyada kavuşmayı bekleyelim
İtalya-Roma 2002

s. 121

MACERA

Rüzgâr ki aşk ehlinin ordusudur
Seher vaktinde gören hoş rüyasıdır

Gülistandan alıp getirir temizlik
Verir aşk ehline hediye, saadet
Rüzgâr almaz kendine yorgunluğu
Diler sevgili ile sürekliliği
Her zaman aşk ehline vefalıdır
Bazen vermez onlara üzüntü- eziyet
s. 122

Mutsuz kalbine sığmaz kıvancı
Rüzgâr eğer verse mesajın inancı
Rüzgâr mesajlarından sevgili alır can
Dünya olur gözünde bir gülistan
Rüzgâr da aşk ile tanıştır
Onun için, aşk ehliyle bir sedadır
Rüzgâr, bende perişan aşığım
Görmüşümdür ayrılık içinde eziyet
Muhabbeti dedim, geçtim kendimden
Muhabbet nuru dolandı gözümden
Bazen, vasıl içinde oldum şad ve mutlu
Bazen, ayrılık içinde oldum derde hemdem
Saadet yıldızı, bazen güldü bana
Bazen söndü, silip düştü yere
s. 123

Bazen, mihr yerine gördüm muhabbet
Bazen, gördüm muhabbetten musibet
Muhabbette, olup biteni gördüm
Ama şöhret ile dönemler sürdüm

Gönüllerde idi yerim, makamım
Her zaman vardı dillerde namım
Bilimde bulmuş idim itibar
Halkım beni bilirdi öz iftihar
Büyük şair idim, güçlü kaleml
Sözlerimdi çok tatlı ve cazibeli
Örnek idim zamandaşlarıma daim
Her zaman yükseklerde idi yerim
Görürdüm küçük büyükten değer ve hürmet
Yapardım genç ve yaşlı hepsine hizmet
s. 124

Hayatım su gibi sakin akardı
Saadet, mihr ile bana bakardı
Hayatımdan baya mutlu idim
Başarılar meyvesini istedikçe topladım
Eyvah, değişip kaldı zamane
Felek okuna oldum nişane
Benim ülkemde başladı savaşlar
Benim halkıma yabancılar oldu önder
Vatana yedi yat- yabancı geldi
Benim halkıma türlü türlü zulüm kıldı
Siyah giymiş yavuzlar her gece –gün
Aydın günü kılıp halka kara tün
Gülistanı bozup, kıldı sahra
Bütün memurları kıldı harabe
s. 125

Halkın malını yağma etti
Kim ki başkaldırdı başı gitti
Kitapları yandırıp, okulları bozdu
Eğitim halkının canını aldı
Bilgeleri düşman diye bilirdi
Eğer bulsa, sualsiz öldürürdü
Yerde yeşillik, havada kalmadı kuş
Ölüm açtı hayat yerine kucak
Ne din kaldı vatanda ne şeriat
Ne hak kaldı vatanda ne hakikat
Ne altın tepenin altını kaldı
Ne molla sarığı ne cübbe kaldı
Nerede olsa genç güzel kız
Onların avı oldu nikâhsız
s. 126

Beşikte bebeği öldürdü bu yatlar
Diri diri derisin aldı tamamen
Birini “Çadırında” katletti
Birin beynini ok ile parça etti
Birin eli olsaydı kınada
Uçuyordu bütün parmağı havada
Irmaklarda su değil kanlar akardı
Bunu gören Allah hayran bakardı
Onlara can almak kolaydan kolay
Bu meydanda fakat can idi ucuz
Müslümanlık sloganı ile kâfir

Müslümanı kovup, kıldı muhacir
Vatanda baba kalsa oğul kaçtı
Onları zulüm rüzgârı her yana saçtı
s. 127

Kızım deyip, anne yansa bir tarafta
Kızı ağlar annem der bu tarafta
Vatanda kalmadı bir aile bütün
Vatan öz evladına oldu tabut
Benim baht evim hem bozuldu
Vatandan bütün umudum kesildi
Vatandan ayrılıp, oldum misafir
Misafir olmadım, oldum muhacir
Muhacir hem demeyin, avare oldum
Bahardım, sonbahar ruhuna doldum
Muhacirin olur özgür iradesi
Ne zaman, nereye giderse, itibarı
Ne zaman ki evine dönmek ister
O zaman, ona dönmektir müsait
s. 128

Muhacirlikte ayrıldım, babadan
Bu ölümsüz ayrılıktan kan yutarım
Yine, annem çekip çok fazla azar
Muhacirlikte oldu benim gibi zar
Ağaç idi anam, biz dallarıydık
Kesilmiş ney anam, biz nalesiydik
Felek, ney'in sesinden ayırdı

Ağaç ve dalları gamdan devirdi
Ağaç ayrılrsa dallardan, yaşayamaz
Yine başka yer ve suda dayanmaz
Muhacirlikte annem, oldu ahir
Kendisi gibi, mezarı hem oldu misafir
Babasız, annesiz kaldım cihanda
Feryadımdan felek boğazı figanda
s. 129

Eğer de ayrılıp baba- anadan
Onların sevgisine oldum dilenci
Ama çırpınmak benim işimdir
Bütün insaniyet benim dinimdir
Sorarım kendimden: Sonu ne olacak?
Ömür bardağı nasıl dolacak?
Ne olsa, gelecekte olan kader bilir
Ne isterse felek, o işi yapar
Ama her an diyorum: Allah'ım
İcabet et benim bu duam
Ki ben her yerde ne durumda olsam
Ecel geldiğinde öz ülkemde ölsem
Vatan koynunda eğer ölsem, diriyim
Vatansız eğer diri olsam, ölüyüm
Taşkent 1999

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESERİN TEMATİK AÇIDAN İNCELENMESİ

1. AŞK

*Güzelliğini görelî müptela oldum sana
Nasıl bir gün idi ki aşına oldum sana
Her sefer dedim: Gönül koparayım senden
Eyvah ki gün geçtikçe daha beter müptela oldum sana
Ben ne zaman dedim: Vefa et bana, cefa ettin
Sen ne zaman dedin: Canı feda et bana, ettim sana
Ey gönü öğütleri terk ettin avare ol
Yüz bela yetmezmiş gibi bende bela oldum sana
“Zahiruddin M. Babür”*

TDK sözlüğüne göre Aşk; aşırı sevgi ve bağlılık duygusu, sevi, sevda, amor gibi anlamlar çıkmaktadır. (TDK) Sevgi, muhabbet, ilgi, meyl gibi anlamları da çıkmaktadır (Altay, 2007: 280). Sevgi sözcüğü TDK’ya göre “İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu olarak geçiyor. (TDK)

Osmanlı sözcüğünde ise: Muhabbet, alaka, ibtila gibi ifadelerle izah edilirken “Muhibbe”: Seven, sevişen, muhabetti olan, Muhabbet: Sevme, sevgi, dostluk, hulus, sıdk, aşk, alaka anlamları taşımaktadır (Gündoğdu, 2018: 1002). Sevgi: Bir erkek ve kadın, karı, koca arasındaki kalbi birliktelik duygusuna deniliyor. Bir kişiye ya bir cinse gönül koymak (Altay, 2007: 261). Karşı cinse yönelten bedeni ve ruhi güçlü duygu, bir kimsenin kendisini tamamen sevdiğine vermesi, sevgilisinden başka güzel görmeyecek kadar ona düşkün olması. Tasavvuf, İslam felsefesi ve edebiyatta kullanılan geniş anlamlı bir terim (AYK, 2001: 239).

Eskiçağda filozofların çoğu aşkı yalnızca bedeni bir istek olarak görsede Sokrates, Platon, Aristoteles için aşk en yüce duygu olarak biliniyordu. Platonun aşk teorisi “Aşk güzelliğin doğurduğu bir çekiciliktir, gerçek güzelliğin sadece kaba birer taslağı, solgun birer yansımasıdır” olarak biliniyor. Descartes ve Spinoza düşüncesine göre aşk bir tutkudur ve kişi onu dizginlemek için aklını kullanarak duru ve temiz bir duygu haline getirmelidir. Aziz Augustianus veya Pascal gibiler için aşk denildiğinde

ilahi aşka daha fazla yönelmişlerdir. Romantizmde aşk insan soyunu sürdürmesi için bir tuzak olarak biliniyor. Kadının sadece cinsellik için arzu edilmesiyle sınırlı kalmadı, erkeğin yoldaşı ve eşiti olarak görüldü. Dolayısıyla aşk eylemlerin başlatıcısı ve kadın ona değer veren varlık olarak tanındı (AYK, 2001: 239, 240).

Tasavvufda aşk “gerçek” ve “mecazi” olmak üzere ikiye ayrılır. Hakiki aşk “Vücut-i Hakiki” olan Tanrı’ya karşı Sufilerin duyduğu aşktır. Mecazi aşk ise insan güzelliğine karşı duyulan gönül aşkıdır ve bu ilahi aşka geçmek için bir köprüdür. Nevai bu iki aşkı Leyli ve Mecnun’un sonunda şu beyitlerle açıklıyor (Levend, 1965: 245).

Hurşid-i Cihân-güşâysın sin

Mir’ât-ı cihan nümâysın sin

Kim kıldı sanga nazarnı rüşen

Kördi yir ü kökdegin mu’ayyen (Levend, 1965: 245, 246).

Edebiyatın her döneminde olduğu üzere Türk edebiyatının’da vazgeçilmez temalarından biri hâline gelmektedir. Anlatım şekli her döneme göre değişsede temeli hiçbir zaman değişmeyecektir (Ay, 2015: 78).

Aşk konusu ilk defa destanlarda görüldü. Mani dinine ait tanrı aşkına ait parçalar bulundu (Bilgir, 2013’dan akt. Ay, 2015: 78). Dîvan edebiyatında aşk anlayışı sevgiliye önemli değildir aşk ilk sırada gelir, o duyguyu dile getirmek dîvan edebiyatı sanatçılarının en büyük amacıdır (Balkaya, 2008’dan akt. Ay, 2015: 79).

Mevlana Celalettin Rumi ve Muhiddin-i Arabi’nin ortaya attığı gizemli aşk görüşü Türk edebiyatı için önemli kaynak olmuştur. Mustasavvıflara göre Allah’a kavuşmanın tek yolu yok olmaktır, madden ölmeden önce ölmeye “Fena Fillah” mertebesi deniliyor ki sacede nefise hâkim olmakla elde edilyordur. Mevlana Mesnevîde, aşk öyle bir ateştir ki bir parladı mı maşukun “Sevgili” başka her şeyi yakar der. Aşk insanı gerçek güzelliğe “Hüsn-i Mutlak” ilahi kaynağa götürür (AYK, 2001: 240, 241).

Şefika’nın eserlerinde aşk teması birinci sırada yer alıyor. Sevgiliye duyulan aşk her zaman şiirlerinin ayrılmaz bir parçası olup gelmektedir. Sadece sevgiliye duyulan aşkla sınırlı kalmıyor ve vatan, aile, vatandaşlarına duyduğu aşkı da büyük bir öneme sahiptir. Çok güzel teşbihlerle sevgiliyi yüceltiyor, onun için aşktan maksat sadece

kavuşmak olmadığını, uzaktan sevmenin de çok önemli olduğunu hatırlatıyor. “Mesafeler özlemi artırır” deyimine her zaman inanan biridir.

Aşk ve sevgi onun için hayatının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Şiirlerinde sıklıkla karşılaştığımız tema şüphesiz “Aşk” temasıdır. O bazen aşka inanıyor bazen usanıyor, bazen ise umudunu kesiyor ama aşkın bir insanda bulunabilecek en büyük varlık olduğuna inanıyordur. Hayatın devamı için en gerekli olan şeyin aşk ve sevgi olduğu Kanaat’ındadır.

Bazen gerçek sevginin var olduğuna inanmıyor, gerçek aşkın çok eskilerde kalıp; Şirin ve Leyliyi sevdiği gibi Mecnun ve Ferhatlar bulunmadığını, son zamanlarda aşk sözü heves ile karışıp gittiğini dile getiriyor. Gerçek aşkın çok uzakta olup ve bu dönemde gerçek aşkın ulaşılması mümkün olmayan bir şeye benzetiyor. O kadar inancını kaybetmiş ki güneşin batıdan çıkması kadar imaknsız, gündüz gökyüzüne yıldızlar çıkması kadar imkânsız olayların orta çıkmasıyla gerçek sevginin de bulunacağını ifade ediyor.

Bu dünyada bulunmaz gerçek sevgi

İnanma sakın sevgi sözüne

Her kim ki dese gerçek sevgiden doluyum

Görürsün yalancı, heves gözüne (Çıksa Güneş Batıdan, 2009: 19).

Bazen ise sevgilinin yolunda çektiği sıkıntılar, zor durumları ona gözdağı vermek için değil de ona olan sevgisinin boyutunu göstermek için hatırlatıyordur. Sevgilinin gözlerini gece karanlığını serer sermez yâd etmeye başlıyor ve bu eylem sabahın ilk ışıklarına kadar devam ediyor. Sevgilinin gözlerini hatırlamaktan bir an bile uyku görmeyen gözleri isyan ediyor. Onun hayalleri ile ay ışığında oynuyor ve onu mutlu ediyor. Her zaman özlem ve hasret yaklaşırsa, sevgilinin gözlerini yâd ederek kendini teselli ediyor. Aşk o kadar yüce bir şey ki onun gözünde eğer cismi-u canı yanıp kül olsa bile umurunda değil çünkü aşkın gücüne inanıyor ve tekrar cansız beden can vereceğine ifade ediyor.

Ara sıra sevgilinin verdiği azaplardan rencide olup kinaye şeklinde onu tatlı dille uyarıyor. Sevgilinin özelliklerini birer birer sayıyor. Çektiği sıkıntıların aşırı derecede olup artık usandığını hatırlatır. Sevgilinin görevi sadece sevilme değil aynı zamanda karşılıklı olarak sevmek olduğunu altını çiziyor. Ayrılık acısı, iftira, kıskançlık, özlem

gibi acıların yaşattığını ve bunun ötesi başka görebileceği keder ve özlemin olmadığını ifade ediyor. Onun bir küçük sözü bile ilaç gibi geliyor ama o bir küçük sözü bile çok görüyor. Her seferinde yeni bir azap çektirmenin yolunu buluyor, Allah'ın kullarından utanıp Allah'tan utanmadığını söylüyor.

Ayrılık derdi ve iftira acısı ve kıskançlık ateşi

Hiç sitem kalmadı ki yar bana yapmazdır

Şirin sözü derdime ilaştır ama

Yar çok dert verip hiç derman yapmazdır (Kavuşma İsteği, 2009: 26).

Güzellik aşk ve sevginin temeli olduğu gibi, insan önce sevgilinin dış güzelliğini görüp ona karşı duygular besler, daha sonra onun iç güzelliği aşka daha yüksek boyutlar kazandırır. Sevgiliye duygu beslediği andan itibaren onun yaptığı her şey gözünde hoş görünüyor, verdiği acıları açık gönüllülükle karşılıyor, onun bir tatlı sözü, bir bakışı için elinden ne geliyorsa yapmaya hazır. Gözler ve bakışmalar sevgilinin en etkileyici ve önemli unsurlarından biri olarak aynı zamanda irtibat kurma ağı olarak biliniyor. Gözü onun güzelliğini görür görmez heyecanlanıyor, gözleri o kadar keskin ve açık ki içindeki sırları açık açık dışarıya yansıtıyor.

Sevgiliyi gece boyu hatırlıyor ve simsiyah geceleri böylece gözlerini kırpmadan sabahlıyor, yaşattığı bütün acılar için onu kınamıyor ve ondan vefa beklemekten hiçbir zaman usanmıyor.

Aşk duygusu en yüce histir Şefika için, Aşkın başka bir tarifi var onun nazarında. Yaratılıştan bu yana bilindiği üzere herkesin ruh ikizi vardır ve ona er ya da geç kavuşacağını biliyor. Şefika için sevgi bazen tarifi zor bir duygu halini alıyor, o ne hasrete ne arzuya benzer. Onun heyecanı ile geceleri gözlerine uyku girmiyor, ay ışığında ayla sohbet edip geceleri sabahlıyor. Onunla karşılaştığında dünyası değişir, yer ve gök genişler, melekler sanki onları bu kavuşmanın şerefine alkışlayıp çiçekler atıyormuş gibi. Bu öyle bir duygu ki sevgiliyi bir an bile görmese yer ve gök o büyüklüğüyle gözünde küçülür, güneşin parlak ışığında gözüne görünen her şey kocaman bir boşluğa düşüyor. Bu duyguyla kendisi çok iyi aşına olsa bile sevgiliye beslediği duyguyu bilmesini ister ve o varken kederin, hasretin bir anlamı olmadığını söyler.

Her bir ayrılığın sonunda mutlaka kavuşmak vardır. İnsan ruh ikizini bir gün mutlaka bulur ve o ikizi bulduğunda gönlünde oluşan o kocaman boşluk doldurulacaktır.

Diyorlar: İnsanoğlu yarım yaratılmış

Arayıp bulur yarısını bir gün

Sen benim yarımımsın kalbim hissediyor

Bir gün olurum seninle bütün (İkki Yarım, Bir Bütün, 2009: 65).

Aşkta yalan ilişkinin sonunu getirir. Şefika aşkta yalanı affetmiyor, yalana karşı çok hassas bir tip olarak boy gösteriyor. O kadar hassas ki sevgiliye olan hislerini bazen hiçe sayıyor hatta onu unutmaya kadar varıyor. “Seni seviyorum” deyip te sonra yalan dolanlarla dolu bir aşka karşıdır. Tatlı tatlı yalanlarla, onun tatlı ama kurnaz bakışlarını aşk sanıyor ve bu aşkın sonunda büyük hüsrana uğruyor ve sonucu da gözyaşları oluyor. Defalarca güvenip kırıldıktan sonra artık inanmamaya, yalan aşka alet olmamaya karar veriyor, kalbinde olan aşk ateşini söndürüyor ve bir daha da bu ateşte yanıp tutuşmasına müsaade etmiyor.

Yalancı yarım, beni kandırma

Şimdi sözlerine hiç inanmam

Muhabbet ateşi söndü kalbimde

Şimdi bu şuleye tutuşup yanmam (Yalancı, 2009: 66).

Şefika için aşk sadece sevgiliye beslediği duygu değildir. Gurbetçi Şefika vatanına ve ailesine beslediği aşk ve özlem sevgiliye duyduğu aşktan bazen üstün geliyor. O biricik kızı, ilk göz ağrısı olan “Vida” için söylediği parçalarda bu aşkı açıkça ifade ediyor. Kocası Halim Yarkın da “Vida” gibi bir tatlı kızı hediye ettiği için tabi onun için ayrı bir önem taşıyor. Ayrıca Şefika’nın gürültülü hayatında her zaman yanında olup ona destek çıkması gözünde ayrı bir yere sahip kılıyor.

Vatana olan aşkını da görmezden gelemeyiz tabi. O gurbetçi şair olarak vatanının kıymetini iyi biliyor ve şu ana kadar da bu özlem, uzun yıllar süren bu hasret devam ediyor.

Şefika için tabiat aşkın habercisidir. Tabiatta süzülen inci rüzgâr aşkın kokusunu her tarafa yayıyor. Doğadaki güneşin sıcaklığı, yem yeşil manzaralar, yer ve gökte

görülen her bir cazibeyi sevgiliye yaranmak için ayaklarının önüne seriyor. Sevgili onun gözünde dikensiz bir çiçek gibidir, ellerini yaralamaz belki güzel kokusuyla etrafa neşe saçar. O olmayınca da dikensiz gül bile acı verir ve gözüne saplanır. Ona kavuştuğunda ise karnında kelebekler uçuşur. Doğadaki varlıklar, canlılar aşk ve sevginin ayrılmaz bir bütünü olup aşk ve sevgi yaşamak için müsait bir ortam hazırlamaktadır.

2. AYRILIK

Bağırma, ey ayrılık diki! Her zaman saplanma

Ey gönül! Yüz eziyet gelse; göze başkasını alma.

Bin bela yüzlense ey can! Yardan ayrılma.

Olsa yüz bin canım al ey hicran! Lakin kılma,

Yarımı benden cüda yahut beni ondan cüda.

“Ali Şir Nevayı”

Birbirinden uzak düşme durumu; hasret, firkat, firak, hicran anlamına gelmektedir. *Sensiz uykuyu haram bilen için/ Ayrılık ölümün diğer ismidir.* (Cahit S. Tarancı) 2. Değişiklik Farklılık. 3. Uyuşmazlık, anlaşmazlık, muhalif olma, ihtilaf, muhalefet, mübâyenet: “Fikir ayrılığı”, “Mizac ayrılığı”. *Sizi bir aile efradı yaratmış yaradan /Kaldırın ayrılık esbabını artık arada.* (Mehmet Akif- Ö.T.S). 5. Hukuk. Evlilik beraberliğinin hâkim kararıyla belirli bir süre için kaldırılması. “*Altı ay süre ile ayrılık kararı verildi*” (Ayverdi, 2011: 241).

Ayrılık ve gurbet, hasret gibi kavramları dîvan şiirinin vazgeçilmez temalarıdır. Dîvan şairi için sevgiliden ayrı olmak gurbettir. Edebiyatımızda ayrılık duygusunu anlatmak için cüda, ayrı, ayrı düşmüş, ayrılmış ve cüdayı “ayrılık” gibi Farsça kelimeler de kullanılmıştır. Edebiyatımızda kullanılan bir başka Arapça kelime de hecrdir. Hicran “Ayrılık” unutulmaz acı, ayrılık acısı ve hicret memleketten memlekete göç etme (Yalçinkaya, 2018: 322). İnsan bir kişiden, varlıktan veya durumdan uzak olmasına ayrılık denir. Ayrılık kelimesi söz konusu olduğunda ilk önce aşk açısından ortaya çıkan ayrılığa bakılıyor. İki insanın birbirinden uzak olma hali. Yalnız bunun dışında da ayrılık duygusunu yansıtan tip ve durumlar vardır. Vatan, aile veya herhangi bir sevdiği insanından uzak kalma gibi durumlara da deniliyor (Öztürk, 2007: 89).

Dîvan edebiyatında Fırak, Firkat, Fûrkat, Hecr, Hicr, Hicran gibi sözcüklerle de ifade edilmektedir. Ayrılık, âşık cephesinden dayanılması oldukça güç ve ıstırap verici bir durumdur. Ayrılığın tabii sonucu yalnızlık ve özlem, bunun da sonucu ıstıraptır. Ayrılık hissi, sevgilinin bedensel varlığının tamamından uzak olmaktan kaynaklanabileceği gibi, onun belirli bir uzvundan (Yüzü, yanağı, dudağı, saçı, dişi, vs.) ayrı olmaktan da kaynaklanabilir (Öztürk, 2007: 90).

Yukarıda bahsettiğimiz gibi ayrılık hissi sadece sevgiliden uzak olma duygusuyla sınırlı değildir. Vatandan uzak olma, aileden uzak olma vb. kavramları da içeriyor. Tasavvuf öğretisinin gayesini aşk, aşkın da içinde bulunan en özel kavram ayrılık kavramıdır, ayrılık tasavvuf terminolojisinde önemli bir yere sahiptir: Süfiler “el firak! El firak!” diyerek ayrılıktan yakınırılar. Salikin asli vatanı olan ruhlar âleminde ayrılıp bu âleme gelmesi, bu âlemde diğer âleme gitmek ise visaldir (Öztürk, 2007: 90).

Orhon kitabelerinden beri Türkçede ifadesine rastladığımız “Ayrılık” kavramı, daha çok ölümle gelen bir ayrılığın ifade etmesidir. Türkçenin bu ilk yazılı metinlerinden bugüne Türkçede gurbet duygusu “Uzaklık, mesafe, ayrılık” ifade eden kelimelerle bir sırada yer almıştır (Yalçınkaya, 2018: 323).

Türk edebiyatında ve şiiriyetinde Ayrılık teması önemli yere sahiptir. Bununla ilgili birçok ünlü isimlerin eser ve şiirleri edebiyatımızı süslemektedir. Mevlana, Fuzuli, Babür Şah ve daha niceler ayrılık dediğimizde aklımıza gelen ünlü isimlerdendir.

Fuzuli, ayrılık temasını şiirlerinde en çok işlenen şairlerdendir. Bu temaya ait orijinal mazmunlar oluşturarak bu konuda büyük bir his kuvveti meydana getirmiştir.

Gamından şem-i tek yandım sabadan sorma ahvâlim

Bu ahvâli şeb-i hicran benimle yâr olandan sor (Tarlan, 1985: 327,328).

Babür şah bir diğer Türk şairi ve siyasetçisi Ayrılık kavramı ile çok aşına olup, şiirlerinde sıklıkla rastladığımız bir konudur. Ayrılık denilince onun için ilk önce Vatan’dan ayrı kalma duygusu geliyor ve daha sonra aileden ve sevgiliden ayrı kalma duyguları yer alıyor (Güzeloğlu, 2018: 540).

İvrölüp başınga iy ay kılmışam terk-i vatan

Rahm kılğıl manga kim ser-geştedür min hem garip (Güzeloğlu, 2018: 540).

Çeviri: “Ey ay (gibi sevgili)! Başının etrafında dönüp vatanı terk ettim. Bu yüzden bana merhamet et ki, başım dönmüş, şaşkınım ve garibim.”

Şefika Ayrılık duygusunu çok yakından tadan ve hayatının büyük kısmını vatanı ve ailesi başta olmak üzere gurbette geçiren ve halı hazıra kadar bu duygunun devam etmesinin hasretiyle yanıyor. O çektiği acıları, hayat zorluklarını, yaşadığı stress ve ıstırapları eserlerinde mükemmel bir üslupla ifade ediyor.

Ayrılık teması da sıklıkla rastladığımız bir kavramdır. Mısraları çok anlamlı ve güzel teşbihlerle süslüyor. Ayrılıkta sevgilinin gözlerini göz önünde bulundurarak düşünüyor ve sabahın ilk ışıklarına kadar uyanık kalıyor ve parlak ayla birlikte onun gözleri hakkında konuşuyor. Ondan ayrıken onun için şarkılar besteliyor ve gözlerine hediye ediyor. Ayrılıkta solmuş çiçek gibi kalıyor.

Gece sabah olunca, gözlerini düşünürüm

Parlak ayla birlikte, gözlerini söylerim

Senin için şarkı besteleyip, gözlerini mırıldarım

Kıp-kırmızı çiçeğim, ayrılıkta solarım (Ayrılıkta Kaldırma, 2009: 29).

Sevgiliden ne kadar uzak olmasın ne kadar ayrı kalmasın sevgisi ve özlemi gün geçtikçe artıyor. Hasret ve özlem rüzgârları onu sevgilinin ayağına kadar götürüyor, kalbinde biriken hasreti, kederi ona kavuştuğunda söyleyeceğini aklında bulunduruyor. Ayrılık bazen o kadar zor geliyor ki kime ve nereye kaçacağını bilmiyor.

Rüzgâr olup ayağına isteğimi saçarım

Kederli gönül derdini, yanında açarım

Senden ayrı kime, ne tarafa kaçarım?

Ayrılıkta bırakma, olmazsa ne olurum? (Ayrılıkta Kaldırma, 2009: 30).

Sevgiliden ayrılığın acısını ve o hissi anlatmak için mahirane üslup kullanıyor. Sevgili ayrırlıp uzaklara yol alır ve arkasına bile bakmadan onu terk ediyor, gece gündüz gözü yaşlı onu her yerde arıyor ama ondan hiçbir eser bulamıyor ve sevgili de dönememekte ısrar ediyor, ama her şeye rağmen onu unutmuyor, ondan ayrılmıyor, hayallerinde, rüyasında hep onu görüyor, her anını onun anılarıyla dolduruyor hem gece hem gündüz sadece onu düşünüyor.

Sen ayrıldın uzağa gittin benden

Geri dönüp bana bir kere bile bakmadın

Gece- gündüz ağlayıp seni aradım

Visalin çemberini boynuma takmadın (Işıktan Yapılan Ev, 2009: 47).

Ayrılık gecelerinde onu hatırlıyor, geceler simsiyah gölgesini alıp gündüze çevirir, inci hayalleri gecenin sessizliğinde, saf ve temiz dilekleriyle birleşiyor. Ayrılığı sevginin sınavı olarak biliyor ve o da bu sınavın zorluklarına katlanarak er ya da geç bir gün kavuşacaklarına inanıyor. Eğer bu dünyada kavuşmak mümkün olmasa bile öbür dünyada kesin kavuşacaklarına inanıyor.

Ayrılığı derler, sevgi sınavı

Peki, bu sınavdan bizde geçelim

Bu dünyada kavuşmak nasip olmasa

Peki, o dünyada kavuşmayı bekleyelim (İnci Hayaller, 2009: 120).

Ayrılıkta geceler uzun ve çok yavaş geçiyor, o da şiirler yazarak kendini avutuyor. Anılarında gezerken bazen ondan ne zaman bu ayrılığın son bulup birbirlerine kavuşacağını soruyor. Sevgilisine artık bu hicranın bitmesi için ricada bulunur, ilk defa kavuştuğu sokakları tekrar gezmelerini, göğün altında sınırsız sevgi kucaklarında gezip, güneşin parlak nurundan ayrılıklardan çok uzakta bir ev inşa edip yaşamalarını öne sürüyor.

Beni terk eden sevgilim, yeter ayrılık

Gel ki visalin içinde sefa sürelim

Sonsuz göğün altında sevgi kucaklarında

Güneş ışığından bir ev yapalım (Işıktan Yapılan Ev, 2009: 49).

Ayrılık Şefika için sadece sevgiliden ayrı kalmak değildir o ailesinden, vatanından da ayrı kaldığı için dertli ve üzgün. O vatanından ne kadar uzak olmasın kalbi vatanı için atmadığı bir an bile yok. O uzaktan memleketinde olup bitenleri takip ediyor. Yaşanan durumları kalbiyle hissediyor ve kalp gözüyle harap olan vatanını görüp hasret gözyaşları döküyor. Bu belanın bitmesi için ellerini her zaman duaya kaldırıyor, ne zaman saadet ve huzur yıldızı oralara ışık saçar diye gecenin sabah ışıklarına kadar dilekler tutuyor.

Bozulmuş yurdumu dil gözüyle görmüşümdür

Gözüm yaşın döküp her an yürekten endişelenmişimdir

Ne zaman baht u saadet yıldızı parlar diye, her gece

Sabah oluncaya kadar naz ile göğe bakmışımdır (Vefa Mumu, 2009: 50).

3. GURBET

*Bir garip ölmüş diyeler
Üç günden sonra duyalar
Soğuk su ile yuyalar
Şöyle garip bencileyin.
“Yunus Emre”*

Gurbet sözlüklerde 1. Yabancı memleket, yâd 2. Memleketinden uzak olma, vatandan ayrı yaşama hiline verdiği duygu, gariplik yabancılık: *Niçin hala gurbetin kalbimizde (Yakup K. Karaosmanoğlu)*. 3. Tasavvuf. Asıl vatanı olan ruhlar âlemine göre dünya ve bu dünyada bulunma durumu: *Ben yürürüm ilden ile dost sorarım dilden dile/ Gurbette halin kim bile gel gör beni aşk neyledi (Yunus Emre)* (Averdi, 2011: 1117).

Gurbet kelimesinin anlamı şu kavramları da içine alıyor: “Göç, taşınma, nakil, hicret, muhaceret, göçebelik, becayış, sürgün, değişim, göçer, seyyah, hane berduş, nakl-i mekân gibi anlamlarını da içine alıyor Madde ve manadan oluşan insanoğlu gurbeti de madde ve mana âleminde yaşamıştır. Bu yüzden gurbet kavramı iki ana eksene değerlendirir. Maddi gurbet bireyin bir süreliğine bulunduğu yerden ayrılması, manevi gurbet ise gerçek dünyada ruhun kendini mahkûm hissetmesi sonucu bilinmeyen alanlara kaçışını ortaya koymuştur (Şahin, 2015: 25,26,27).

Gurbet, insanoğlunun yakından tanıdığı belli başlı duygulardan biridir. İnsan yaradılışının özünde var olan bu duygu, tüm dünya edebiyatlarında olduğu üzere Türk edebiyatında da önemli bir temel motif olarak ilk edebî metinlerden bugüne kadar çeşitli şekillerde ve farklı kelimelerle işlenmiştir. Sadece bu kelimelerin tespiti bile edebiyatımızda bu kelimelerle oluşturulan gurbet duygusunun yaygınlığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Klasik edebiyatımıza gurbet temasını merkez olarak bakıldığında büyük bir zenginlikle karşılaşılır. Eski edebiyatımızda gurbet üç temel çerçevede karşımıza çıkmaktadır; 1. Sevgiliden uzak düşme duygusu, 2. Ulûhiyetten

ayrılığın yarattığı gurbet duygusu, 3. Vatandan ayrı kalmanın yarattığı gurbet duygusu. Edebiyatımızda gurbet, her üç şekilde de büyük ölçüde işlenmiştir (Yalçınkaya, 2018: 323,324).

Dîvan edebiyatında sevgiliden ayrılık gurbettir. Âşık da bu nedenle sevgilisi uğruna evinden barkından “Hanüman”dan ayrılmış, hatta canından bile vazgeçmiş kimsedir, yani gariptir. Onun garipliği, ayrılıkla arkadaş olması ve bir ayrılık vadisinde (Vadi-i Hecr) dolaşmasındandır. Süfilere göre gurbet aslı vatanımız olan ruhlar âleminden uzak olmamızdır. Bu dünyaya geçici olarak gelmişizdir ve her an asıl vatanımızı olan ruhlar âlemini özleriz (AKMB, 2001: 107).

Türk kültürü ile gurbet kavramı arasında çok yakın bir ilişki vardır. Remzi Oğuz Arık, Türk ve gurbet kavramı arasındaki ilişkiyi şöyle izah etmektedir: “*Gurbet, galiba bizim Orta Asya’dan gelirken edindiğimiz, henüz dindiremediğimiz bir sızıdır. Anadolu’ya gelirken arkada ne kadar çok medeniyet, devlet, yurt, hatıra, sevinç ve eziyet bıraktık! Göçebelikten, yerleşmiş milletler haline geçtiğimiz, çadırlarımızdan saraylara, tabiatın her yerde hazır, her yerde görünen kuvvetlerine tapmaktan büyük mabetlere geçerken hep gurbetteydik* (Şahin, 2015: 25).

Gurbet teması Türk halk edebiyatında ve Türk şiirinde sıklıkla rastladığımız bir konudur. Gurbet duygusuyla Türk şiiriyetinin ve edebiyatının aşına isimleri yakından aşınadır.

Gurbet ve göçmenlik denilince Afganistan halkı en çok gurbete aşına olan milletlerin en başında gelir. 1980’lerde başlayan göç dalgası günümüze kadar devam etmekte olup ve her gün gurbete mahkûm olanların sayısı gittikçe artıyor. Gurbet belası sadece sıradan insanlara sınırlı kalmayıp ün kazanan, halkın içinde maddi ve manevi değerleri olan birçok yazar, şair, gazeteci, araştırmacılar da gurbet yolunu tutmaya mecbur kaldılar. Şefika Yarkın da bunlardan birisidir. Gurbet ile alakalı şiirleri sadece vatanına mahsus olmayıp aileden de ayrı düştüğünü anları da içeriyor.

Şefika daha önce ülke dışına çıkmışlığı olsa bile hepsi çok kısa ve en fazla kaç gün süren ilmi seferlerle sınırlı kalmıştır. Gitmek ve kalmak arasında birini seçmek için çok az fırsatı olan Şefika düşünmeye fırsat bulamıyor ve geleceği için gitmeyi tercih ediyor. Gözleri yaşlı giderken hüznün içinde kendi kendine düşünüyor, eğer her şeyini bırakıp gitse bedeni onunla gitse bile kalbi vatanında kalıyor. Hem vatani ardında kalıyor hem de çok sevdiği, saydığı insanları geride kalıyor. Bütün maddi ve manevi

varlığı, devleti ve bahtı, sevdiği aile fertleri vatanda kalıyor. Ne kadar çaba göstermesin bir sonuç alamıyor ve varını yokunu arkasında bırakıp ülkeyi terk etmeye mecbur kalıyor.

Baş alıp gitsem vatandan, yaralı kalbim kalır

Hem vatan arkamda kalır hem vatandaşım kalır

Varım yokum, devletim bahtım, vatan koynundadır

Nereye yüz çevirsem, vatanda varım ile yokum kalır (İz, 2009: 96).

Afganistan’da savaş sebebi olan Taliban örgütü kadınların okullara gidip edigim almalarına, sokaklarda tek başlarına dolaşmasına, açık saçık giyinmelerine, dışarıda çalışmalarına kesinlikle razı olmayıp engel olan bir toplum olarak kendilerini tanıttılar. Şefika o zamanlar hem ev hanımı hem çalışan biri olarak o dönemlerde devletin önemli idaresinde sorumlusuydu. O ölmekten ziyade öldükten sonra annesinin gözünden akacak gözyaşlarını düşünüyor, eğer gitmezse kadınların çalışmasına engel olan örgüt tarafından rüzgâr gibi savrulacağını biliyordu.

Şefika ailesi başta olmak üzere bütün maddi ve manevi varlığını kaybetse dâhi ve gurbetin bütün risk ve tehlikelerini göz önünde bulundurarak her şeyi bırakıp geliyor bu yolda canından bile olsa yazdığı ölümsüz eserlerin ondan yadigâr kalacağını yüreğini teselli ediyor.

Gitmesem düşmen benim kanım döker, gitsem eğer

Gözyaşı, dil kanı ile çaresiz annem kalır

Gitti elimden bugün eğer malım, mülküm evim, barkım

Şükür ki benden eser işbu şiirlerim kalır (İz, 2009: 96).

Kısmet Şefika’yı yüz binlerce gurbetçi insanı gibi gurbete mahkûm ediyor, evinden barkından ayrı kalıyor. Vatanını terk ettikten sonra vatanın ne kadar kıymetli olduğunun farkına varıyor. Gurbet ateşi onu sıcak yuvasından çıkarıp yaban ellere sürgün edildiğinde vatan onun bedeninde ruh gibi koparılması imkânsız bir parça olduğunun farkına varıyor.

Kısmet etti beni Afganistan’ımdan ayrı

Attı gurbette, kıldı evim barkımdan ayrı

Terk edip çıktım vatandan, işbu sır oldu açık

Ki vatanmış cisim ve canım oldu canımdan ayrı (Ayrılık Şikâyeti, 2009: 23).

Şefika Afganistan sınırları içinde ve dışında çok saygı duyulan ve herkes tarafından sevilen bir şair olarak tanınıyor, herkes onu sever, sayar, yaptığı çalışmalarla anar ama yat ellerde bunların hiç birisini görmüyor ve herkes ona sıradan biri olarak biliyor ve o eski saygı ve hürmetten eser bulamıyor.

Öz vatanda ünlü idim, hem sevimli, saygılı

Yaban yurt etti beni nam-u nişanımdan ayrı (Ayrılık Şikâyeti, 2009: 24).

Gurbet zorluklarını hiçbir zaman tatmayın ve zorluklarıyla aşına olmayan Şefika aniden gurbete mahkûm olup sıcak yuvasından uzakta kalınca gurbetin ne kadar ıstıraplı dayanması zor bir durum olduğunu ve şimdi gurbetçi kuşların her mevsimde yuvalarını terk edip faklı yerlere göç ettiğinde çektiği azapları ve acıları daha çok iyi anladığının farkına varıyor.

Gurbetteyken hiçbir şeyden tat- tuz alamayan Şefika çok üzgün ve yaban kimseler ona ne kadar iyilik yapmaya çalışmasınlar, gönlünü hoş tutmaya çalışmasın onların yaptıklarını gerçekçi bulmuyor ve sanki ona kötülük yapıyormuş gibi geliyor.

Yuvasız anne kuşlar derdini bildim kesin

Ta ki oldum gurbet içinde yuvamdan ayrı.

Özgeler ben âcize yüz Mehribanlık etseler

Gözüküyor bana sitem gibi, sevgilimden ayrı (Ayrılık Şikâyeti, 2009: 24).

Şefika savaş yıllarını hiçbir zaman unutmuyor ve her zaman hasretle, üzüntüyle anıyor. Savaşın verdiği hasar ve zararların had hesabı yoktur. Vatanı savaşlar sonrası bir harabeye dönüşmüş ama yine de o harabe vatanına olan sevgisi hiçbir zaman eksilmiyor ve aksine daha fazla artıyor ve gurbette karşılaştığı olaylar, durumlar onu harabe olsa bile kendini vatanı gibi yerin bulunamayacağının farkına varıyor.

Harap vatanım gibi başka bir harabe bulunmaz

Harap vatanımda bana hiç yuva bulunmaz (Bulunmaz, 2009: 38).

Şefika savaş sonucu yıllarca gece gündüz demeden çalışarak yazdığı birçok eser, şiir, makale ve edebî çalışmalarıyla ilgili yazıları talihsizce kaybediyor ve kendi dikkatsizliğinden yılların meyvesi bir anda elinden kayıp gidiyor. Ama umutsuzluğa kapılmıyor daha çok çalışarak tekrardan daha iyilerini yazmayı başarıyor.

Şefika ailesine aşırı düşkün bir tip olarak şiirlerinde boy gösteriyor ve her zaman ailesini düşünmeden edemiyor. O sadece yılların meyvesi olan eserlerini değil annesi ve babasını da düşünüyor ve onların tekrar gelmeyecek olan varlıklar olarak biliyor ve bir daha göremeyeceği korkusunu her an ensesinde taşıyor.

Her ne kaybolursa bulunur çaba ile ama

Dünyada fakat baba ile anne bulunmaz (Bulunmaz, 2009: 38).

Tüm bu zorluklara rağmen bir gün bunların hepsinin biteceğine inanıyor ve hiçbir zaman umudunu kaybetmiyor. Gurbette yaşayan diğer vatandaşlarına sesleniyor, onların derdini kendi derdi biliyor ve iyi günlerin geleceğini hatırlatıyor. Gurbet derdine yanıp tutuşan tek benim diyen kişilere onlar gibi yüzlerce, binlerce insanın aynı derdi paylaştığını hatırlatıyor.

Şefika hem gerçek hayatta hemde şiirlerinde kendinden olgun bir kişilik ortaya koyuyor. Gurbetçilere seslenerek hiçbir zaman kendilerini yalnız hissetmemelerini ve her zaman onların yanında olup dertleşmek isteyenler için her zaman müsait olduğunu içtenlikle dile getiriyor.

Derdime hemdert yoktur deme

Bulunur derttaşın, dert etme

Gurbet içinde dildaşın olmazsa

Ben olayım dildaşın dert etme (Dert Etme, 2009: 53).

Hoşgörülü ve iyimserlikle her zaman kendini teselli ediyor, bugün ülkede savaş olup herkesin Per perişan olduğunu ve kimsenin bu durumdan memnun olmadığını dile getiriyor. Ama yarınların çok aydınlıklarla beraber geleceğinin altını çiziyor. Bugün savaş ateşi ile boğuşan ülkenin böyle kalmayıp barış ve huzurun geri döneceğini ve bütün gurbetçilerin evlerine döneceği ifade ediyor.

Sararıp kalsa gülistanın bugün

Yarın bahar olacak sonbaharın, gam yeme

Yurdunda şu an eğer olsa savaş

Geri döner barış ve huzurun, gam yeme (Dert Etme, 2009: 54).

4. PİŞMANLIK

Pişman sözlüğü “Amid Farsça” sözlüğünde Peşim kelimesi kökünden geliyor: “Yaptığı bir işten utanç duymak ve bir daha tekrarlanmasını istememek” anlamına gelmektedir (Amid, 2010: 292). Pişmanlık kavramını ifade edeni bir değer sözcük “Nedamet” sözcüğüdür: Peşmanlık duymak, yaptığına üzülme. Anlamına gelmektedir (Amid, 2010: 1015). Osmanlıca sözlüğünde Peşiman: Nedamet getirmiş, nadim, aynı zamanda Peşmanlık: nedamet, idemlik: “Pişmanlık faide etmez”; son pişmanlık: tamiri na-kabil bir iş için çekilen faidesiz nedamet” gibi anlamlarıyla ifade edilmektedir (Gündoğdu vd. 2018: 280). Türkçe sözlüğünde ise Pişmanlık: Yaptığı iş veya davranışın sonucunu beğenemeyip hayıflanma, pişman olma, nedamet, anlamına gelmektedir (Ayverdi, 2011: 2545).

“Pişmanlık” kelimesi Farsça dilinden Türk diline geçmiş bir kelimedir. Etimolojik olarak kelimenin kökü Sanskritçeye dayanır. “Pişman” sözcüğü bir şeyi arkasından anlama, öğrenme manalarına gelir. İnsanoğlu genellikle bir davranışı sergiledikten sonra yaptıklarına bakar, analiz eder ve yanlış olup olmadığına karar verir (Schopenhauer, 2014’den akt. Arıcı, 2015: 7).

İslam düşüncesinde pişmanlıkla ilgi birçok görüşler vardır. Ebul Hüzeyl’a göre her birey tarafından farklı hissedilen bir duygu olduğunu söylemiştir. Ona göre her birey yaptığı işten pişmanlık duyar. Ebu Haşim ise pişmanlığı itikada bağlar, kişinin yaptığı işin zararlı olduğuna kanaat etmesidir (Arıcı, 2015: 9). Gazali, pişmanlık duygusunun kişinin yaptığı hatanın zararını anlamasıyla, kulun Allah arasında perde olduğunu ve ilişkinin kötüye gitmesinin farkına varmasıyla kalpte oluşan bir üzüntü, bir acı hissi olduğunu ifade eder. Pişmanlık duygusu sadece kişinin kendine ya da topluma karşı yapmış olduğu yanlışlıklar sonucu ortaya çıkmaz. Kulun Allah’ın emirlerinin dışına çıkarak yaptığı hata ve günahlar da pişmanlık vesilesidir. Hz. Peygamber (Sa.) “Pişmanlık Tövbedir” deyip pişmanlığa farklı bir bakış açısı getirmiştir. Birçok tanımı olmakla birlikte tövbe, geçmişte yapılan hatalara pişman olup gelecekte o hataları yapmamakta kararlı olmaktır (Arıcı, 2015: 9,10). Aynı zamanda kuran’da pişmanlık bahsi geçerken insanın üzerinde epeyce durulmuştur. Sonuç olarak her bir imtihanın sonunda insan ve cinlere seçme ve irade seçeneği verildiği için pişmanlık duyma duygusu yaşaması muhtemeldir (Erenay, 2020: 180).

Pişmanlık hayatın her aşamasında karşımıza çıkıyor, bir olaydan sonra gelen üzüntü, hoş olmama durumları ve hayatımızın her alanını etkileyecek bir duygudur. Zeelenberg ve Pieters’a göre Pişman olma duygusu yedi yaşlarda başladığını öne sürüyor (Özdemir, Düzgüner, 2020: 505). Pişmanlık kavramı birkaç türde olarak gösterilmektedir. “Engin (2011) pişmanlığı üç kısımda incelemiştir. Zamana göre pişmanlık, geçmişe yönelik pişmanlık ve geleceği etkileyen pişmanlık olarak ele alınmıştır” (Engin, 2011 akt Özdemir, Düzgüner, 2020: 506).

Pişmanlık kavramı Türk edebiyatında eserlerde epeyce konu olan bir kavramdır. Babür şah başına geldiği havadislerden dolayı tam bir gurbet, hicran ve pişmanlık kavramlarıyla büyüyen birey olarak karşımıza çıkıyor. Babür Şah Hint’e gurbetçi olduktan sonra eski günleri yâd edip pişmanlığa kapıldığını bu dörtlükte izah ediyor.

Tali yokı canımga belalıg boldı

Her işni ki eyledim hatalıg boldı

Öz yerni koyup Hind sarı yüzlendim

Ya Rab niteyim ni yüz karalıg boldı (Güzeloğlu, 2018: 547).

İzah: Talihin yokluğu canıma bela oldu, yaptığım her iş hatalı oldu. Kendi yerimi yurdunu bırakıp Hind’e doğru yüz tuttum. Yâ Rab! Ne yapayım ki bu (durum) yüz karartan oldu.”

Bazen bu pişmanlık vatanı ile sınırlı kalmıyor ve sevgiliden de pişmanlık duygusunu yaşadığı görülmektedir:

Hicr öltürdi mini anglasam irdi munça

Dostlar yardım ayrılmas idim ölgünce (Güzeloğlu, 2018: 548).

“Dostlar, ayrılık beni öldürdü. Böyle olduğunu anlasaydım ölünceye kadar yardan ayrılmazdım”.

Şefika gurbet yolunu aldıktan sonra varını yokunu geride bırakıp yeni bir hayat sürdürmeye başlıyor ama aklı hep memleketinde, geride bıraktığı babası ve annesinde, onları bir an olsun unutmuyor. O dönemin zor şartlarından dolayı annesi ve babasından halinden haber almak için zaman el verişli olmuyor. Ona rağmen annesi ne kadar uzak olmasın hep aklında yaşıyor. Yaşlı annesini doya doya göremediği, hizmetinde bulunamadığı için perişan ve çok pişmandır. Bazen durumundan haberdar olup bazen de

olmayan Şefika annesinden bu nahoş durum için özür diliyor. Bu zor günlerde yanında bulunmadığı için ona kırgın olmamasını temmenni ediyor.

Affet beni affet, anneciğim

Halini eğer soramazsam

Küsme benden, eğer

Derdine merhem olamazsam (Anneciğim, 2009: 69).

Şefika'nın şiirlerinde pişmanlık duygusu gurbet duygusuyla hep yanyana gelmiştir. Gurbet günleri yeni başlamış ama annesi hep yolunu gözler ve bir an önce dönmesini bekler ve o yüzden ıstıraplarla boğuşur. Şefika gurbet ellere yabancı, kimsesi yok, çok sevdiği ailesi uzakta ama annesiyle beraber geçirdiği güzel günleri hatırlayarak gurbetin kara gecelerini aydınlatmaya çalışıyor ve annesini böylelikle teselli ediyor.

Yolumu çok bekleme

Benim için çekme ıstırap

Karanlık anlarda, anneciğim

Hatıralarıdır bana bir güneş (Anneciğim, 2009: 69).

Şefika'nın bu yolculuğu çok zorluk ve sıkıntılardan dolu bir yolculuktur. Aradan aylar geçmiş, yaban ellerde günleri perişanlıkla geçiyor, maddi ve manevi zorluklarla beraberdir. Ama bütün bu zorluklara sessiz sedasız katlanıyor ve tek isteği de tekrar annesine kavuşmaktır.

Aylardır senden uzaktayım

Şehirleri gezip her taraf

Acı ve dertlere razıyım

Eğer olursan anneciğim sağ (Anneciğim, 2009: 70).

Ev işleriyle ve çoluk çocuklarıyla meşgul olup bazen annesinin halı hatırını soramıyor ve her zaman başı dertte, annesinden uzak olmasından hep pişmanlık duygusunu yaşıyor.

Ev bark, işlerinden

Her zamandır başımda bela

Üzülme kızım uzakta diye

Gönlüm senden olmayacaktır ayrı (Anneciğim, 2009: 70).

Kalabalığın içinde tek başına kalan Şefika umudunu kaybetmiyor, annesiyle geçirdiği sevgi ve şefkat dolu günler güneş gibi yoluna ışık saçıyor, ama yalnızlıkta annesini düşünerek hüngür hüngür ağlıyor.

Kalabalık içinde kalsam, anneciğim

Sevgin olur benim güneşim

Yalnızlıkta derdin aklıma gelip

“Gözlerimden damlıyor yaşıam” (Anneciğim, 2009: 70).

Gurbette alışmış yine eski o güzel günlerine dönemeye başlıyor; başarıları, üzü, şansı, sevinç dolu hayatı geri döndüğünde ara sıra annesini ihmal ediyor sonra ihmal ettiği günleri hatırlayarak pişmanlık gözyaşlarına boğuluyor.

Baht güneşi bana gülüp baktığında

Şan ve şöhret boynuma gül taktığında

Tatlı hayat gönlüme hoş geldiğinde

Niye, sizi hatırlamadım, anneciğim? (Niye Hatırlamadım?, 2009: 93).

Geride bıraktığı servetini, malını, mülkünü geri kazanıyor, işleri yoluna gidip eş dostları her zaman yanında, her konuda destek çıkıyor, kaybettiği değeri geri kazanıyor ama annesi bu güzel günlerinde yanında olmadığı için pişmanlık yaşıyor.

Mal-devletim sayısız fazla olduğunda

Eş dostlar bana destek çıktığında

Sevip, seilmekte sefa sürdüğümde

Niye sizi hatırlamadım, anneciğim? (Niye Hatırlamadım?, 2009: 93).

İlim ehli içinde ün kazanıyor türlü türlü ilmi çalışmalara imza atıyor ve yaptığı çalışmalarla kendine gurur duyuyor ama yine annesini hatırlamak aklına gelmiyor.

Bilim- fen içinde nam kazandığımda

Türlü başarılardan sevindiğimde

Dünya avcumda diye, inandığımda

Sizi niye hatırlamadım, anneciğim? (Niye Hatırlamadım?, 2009: 94).

Hayat şartları her zaman değişiyor iyi günleri geride kalıyor ve kötü günleri başlıyor. Yaban ellerde güzelliği, gençliği gidiyor. Ününü kaybedince, sıkıntılar dört bir yandan etrafını sarınca, belalar başından eksilmeyince, gurbette fakirlik ve perişanlık zor durumlara sokulunca o zaman annesini hatırlıyor.

Başıma bela-ıstıraplar yığıldı

Ayağıma taş-dikenler saplandı

Yoksulluk ve gurbet yüreğimi deldi

O zaman sizi hatırladım anneciğim! (Niye Hatırlamadım?, 2009: 94).

Annesinin hayatının son demlerinde yanında olamıyor, son bakışlarına doyamıyor, ondan bu kadar uzakta olduğu için af bile dileyemiyor, hayattayken değerini bilemiyor, zamanında ona hizmet edemiyor, annesini kaybettikten sonra sıkıntılardan kurtulamıyor, af bile dileyemediği için çok üzgün.

Varlığında, değerini bilmedim

Zamanında size hizmet etmedim

Ayrıldım sizden ayrılmadım gamdan

Affeder misiniz kızınızı, anneciğim? (Niye Hatırlamadım?, 2009: 95).

Annesinin son zamanlarında yanında olamıyor, annesi gurbette hayatını kaybediyor. Mezarı bile uzakta kalıyor ve zor şartlardan dolayı gidemediği için pişmanlık duyuyor. Ama bundan sonra artık onu sadece rüyalarında göreceğinin düşüncesi onu hasret gözyaşlarına boğuyor.

Mezarınız uzakta, gidemiyorum

Ona gözyaşım gülünü dökemiyorum

Bu dert-hasretlere dayanamıyorum

Affeder misiniz kızınızı, anneciğim? (Niye Hatırlamadım?, 2009: 95).

5. AİLE

Aileyi tam olarak kimin tarafından ortaya getirildiği konusunda herhangi bir fikir yoktur. Aile müşterek bir atanın soyundan gelen ya akraba gurubunu oluşturan fertlere deniliyor (Aybey vd, 2017: 1).

Osmanlı sözlüğünde Aile anlamını ifade etmek için birkaç sözcük bulunmaktadır. 1. Aile “عائله” kelimesi idare ve iâşeleri bir adama ait olan zevce ve evlat ebeveyn ve sair eşhas, mecmuu, familya, hanedan, iyal gibi anlamları verilmektedir. Aile kavramını ifade etmek için kullanılan bir başka sözcük ise “Familia” sözlüğüdür ve “haneden, dudman, zevce, karı gibi ifadelerle açıklanmıştır. 2. Hanedan: Büyük sülale, asil ve büyük aile, bir yerde hanesi maruf ve misafirlere açık mükrim ve asil adam anlamına gelmektedir (Gündoğdu, vd 2018: 448,718,761).

Evlilik kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik (TDK).

Aile başka bir tabirle Türkçe sözlüklerde Aynı evde yaşayan en küçüğü karı, kocadan daha geniş anne, baba, çocuk, akraba ve yakınlardan meydana gelen topluluk veya ev halkı anlamına gelmektedir. Aynı soydan gelenlerin bütünü sülale, kan bağı ve evlenmeler yoluyla birbirine bağlı olanların meydana getirdiği topluluk. Kan bağı yerine manevi bağ, amaç ve düşünce birliği olan topluluk olarak geçiyor (Ayverdi, 2011: 63).

Toplum hayatının olmazsa olmazı olan Aile, evlilikle bir araya gelmiş, bir çatı altında toplanan topluluk olarak tanımlanmaktadır. Yaratılıştan bu yana, toplum açısından en önemli kurumlardan biri olarak biliniyor Aile kurumu. Aile kurumu kenid bütünlüğü içinde çeşitli yapılara sahiptir ki tarihi seyri içinde farklı olay ve değişimlerden etkilenmiştir (Aybey, 2017: 21, 23).

Çekirdek aile, geniş aile veya geleneksel aile gibi çeşitli aile tipi vardır. Çekirdek aile ve geniş aile en yaygın aile tipleri olarak sınıflandırılmaktadır. Aile duygusal bir yapıya dayanmakla birlikte dünyaca bir özelliği taşımaktadır o yüzden aile içindeki her üyenin kendine özel görevi vardır (Bayhan, 2019: 5,6). Toplumun çekirdeğini oluşturan aile yıllarca akademisyenler ve bilim adamları tarafından ilgi odağı olup ilk defa hukuk alanında çalışmalar yapıp daha sonra birçok sosyal alanların ilgi konusu olmuştur (Ermez, 2020: 16).

Semavi dinlerde Aile kavramına genişçe yer verilmiştir. Yahudilik ve Hristiyanlık'ta tipki İslam dini gibi aile'yi yüceltiyor, aile kurulması için evliliğin

olmasını şart biliyor. Aynı zamanda Yahudilik ve Hıristiyanlık'ta aile kavramı bir dini yapı olarak yansıtılıyor. İslam'da ise aile olmak bir kadın ve erkeğin yalnızlıktan kurtarıp ikisininde huzura kavuşturacağını ifade ediyordur (Aybey, 2017: 63,67,70). İslam, aileyi kişinin içinde huzur ve sevgi bulunduğu ortam olarak görmektedir. Gerçekten'de aile insanın huzur bulunduğu ve türlü günahlardan uzaklaştıran bir vesile olarak biliniyor. Allah teala Rum süresinde “İçinizde kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp, aranızda muhabbet ve rahmet oluşturması, onun varlığının belgelerindendir. Bunda düşünen insanlar için dersler vardır”, buyurmaktadır (Sakaoğlu, vd. 2015: 29).

Türk toplumunda evlilik, anne, baba gibi aile ile alakalı unsurlar hiçbir toplumda önemsenmemiştir. Türk toplumunda devlet ve vatan gibi kavramlar anne ve baba ile bağlanarak “Ana Vatan”, “Devlet Baba” gibi ifadeler kullanılmaktadır (Başer, 1990'dan akt. Sakaoğlu, vd. 2015: 13).

Aile Şefika Yarkın'ın hayatında ne kadar önemli ve etkili rol oynuyor ve bu duyguyu şiirlerine taşıyor. Aile kavramına çok saygı duyuyor ve çoğu zaman ailesine vakit ayırıyor. Eşi ve aynı zamanda kendisi gibi usta yazar olan Halim Yarkın ailesinin çok önemli ferdi olarak her zaman yanında olur ve her kararının arkasında durur. Şüphesiz Şefika'nın bu konumlara gelmesinde eşinin payını ve desteklerini saymamak haksızlık olur. O eşine her fırsatta teşekkür ediyor “Beyim, sizi niye seviyorum?” adlı şiirinde ele aldığı mısralarda güzel iltifatlarla onun her zaman yanında olduğu için teşekkür ediyor.

Siz, Emir Timur ya Babür değilsiniz

Ta ki beni altın tahtlara oturtup

Mülkünüzün sahibi yapsanız (Beyim, Sizi Niye Seviyorum?, 2009: 113).

Eşi onun çok sevdiğini biliyor bu yüzden sevgisini ifade etmek için çok çaba göstermesine gerek olmadığını ve onun iç güzelliğinin bunların çok daha üstünde olduğunu dile getiriyor. Onun inci sesi kulağına hoş gelir, güven ve inanc gözlerinden fışkırıyor, onun varlığı zamanın bütün streslerini gideriyor.

Sesiniz öylesine rahatlayıcı ve mülayim

Ki taşmış öfke bile ona akraba olur

Gözlerinizde o kadar soluk ve inanç var

Ki bir bakışta bütün vücudumdan

Dönemin streslerini gideriyor (Beyim, Sizi Niye Seviyorum?, 2009: 115).

Annelik duygusu Şefika'nın hayatına yeni bir renk katıyor. Bu duygusu onun için bir çocuğu büyütmekten fazlasıdır. Şefika'nın bu duyguları ilk defa hissettiren ilk göz ağrısı olan kızı “Vida” dünyaya geldikten sonra hayatı bir başka değişiyor. Vidaya olan sevgisi ve aşkı bir başkaca. Ona ilk defa annelik duygusunu yaşattığı için her anı sevinçlerle dolu. Daha sonra yine çocuk sahibi olsa bile Vida'nın dünyaya gelme duygusu kadar olamıyor.

Vida çok sevimli bir kız olarak Şefika'nın hayatına neşe katıyor. Yanakları her güldüğünde çiçek gibi açılıyor, kuşların bile söylemediği güzel melodiyi onun hoş seslerinde buluyor. Sabahları uyanırken onun tatlı mırıldamalarıyla uyanıyor. Bakışları o kadar güzel ki sanki güneş nurunu her tarafa saçmış gibi.

Bahçede gül açılmamış

Bu senin yanakların

Kuşlar da şakımamış

Bu senin neşeli sesin

Sabahları Seher olmamış

Bu senin, tebessümün

Güneş ılık saçmamış

Bu gözün, bakışların (Canlı Gazel, 2009: 57).

Vidanın hayatında yüz veren hadiseler Şefika'yı doğrudan ilgilendiriyor. O Vidanın ilk defa varlığını karnında hissettiği andan bu yana dünyaya geldiğinde ilk ağlaması, ilk göz göze geldikleri, ilk gülüşü, ilk defa minik elleriyle yüzüne dokunması, ilk adımları attığında koşup kendini Şefika'nın kucağında atması ve ilk defa dile gelip “Anne” demesiyle birlikte annelik duygusunu Şefika'nın yüreğinde uyandırdığında kendine büyük bir lütuf olarak görüyor. Aradan yıllar ve aylar geçiyor ve minik Vida gözünün önünde büyüyor. Yıllar boyunca her gece masallar anlatıp uyutuyor ve her sabah tatlı öpücüklerle uyandırıyor. Sabahları gözlerini açtığında gözleri parlıyor.

Onunlayken zamanın nasıl geçtiğini bilmiyor ve hızla akıp giden yıllarını, paha biçilmeyen ömrünün nasıl geçtiğini hissedemiyor. Onunla o kadar mutlu, bahtlı ki

kedere, ayrılığa, streslere, gurbete yabancı oluyor. Aradan yıllar geçiyor ve Vida evlenme çağına geliyor, Şefika'nın gözünde çiçekler gibi güzelleşiyor, bahtını, sevgilisini bulmuş. Artık onu yeni bir hayat bekliyor ve o parlayan güneş artık Şefika'nın evinden göç edip başka bir eve taşınmak üzeredir. Tabi o bu ayrılıkların en tatlısı olarak görüyor. “Baht” denilen kismetin onları birbirinden ayırdığını ve ayrılık rüzgârı ikisini de gözyaşlarına boğuyor. Vidanın bahtlı olması için yaşlar döküyor, solmayı Vidanın güller gibi açılması için kabulleniyor.

Vidayı bu yaşa kadar kimseye, yere, göğe, gence, yaşlıya güvenmeyen Şefika “Ay Bek” a güvenerek teslim edeceğini ifade ediyor.

Ben, seni güvenmezdim

Yer ve gök, yaşlı- gence

Güvenip teslim ediyorum

“Ay bek” adlı güneşe (Mutluluk Şarkısı, 2009: 108).

Biricik kızı Vidayı her mısırda “Biricik Kızım” demekten doymuyor ve her fırsatta Vidanın ne kadar değerli ve kıymetli olduğunu dile getiriyor. Kendi elleriyle uğurlarken yine “Biricik Kızım” ifadesini kullanarak çok içtenlikle baht ve saadet diliyor. Kulağına “Ay Bek” e sadık ve her zaman yanında olup hayat basamaklarını usanmadan, yorulmadan basmalarını söylüyor.

Biricik kızım, Vida can

İlahi, bahtlı ol

Ay bek can'a her zaman

Sevgili güzel yar ol (Mutluluk Şarkısı, 2009: 108).

6. ŞİKÂYET

*Dost ilgisiz, felek merhâmentsiz, dünya sükûnetsiz
Dert çok, dert ortağı yok düşman güçlü, talih zayıf
Ümit gölgesi kayıp, arzunun güneşi sıcak
Düşkünlüğün mertebesi yüksek, tedbirin derecesi alçak
Ben vuslat ülkesinin garibiyim, yol kargaşa ve hile dolu
Ben saf gönüllü bir adamım, dünya nakş ve büyü dolu
“Fuzuli”*

Şikâyet TDK sözlüğüne göre bir hoşnutsuzluğu belirten söz ya da yazı; yakınma, sızlanma anlamına gelmektedir. Türkçe sözlüklerinde durumundan memnun olmayıp yakınma veya başına gelen bir dertten sızlanma, ya da Bir kimsenin yaptığı haksız veya kötü işleri yazılı veya sözlü olarak bildirip çaresine bakılmasını isteme anlamlarına da gelmektedir (Ayberdi, 2011: 2991).

Osmanlı sözlüklerinde kendi halinden veya başına gelen bir dert ve acıdan izharı telehhüf etme. Bir diğer tabirle birinden hoşnutsuzluk gösterip aleyhinde idare i lisan etmek. Birinin vaki olan haksızlık ve tecavüzatını dermiyan ederek aleyhinde dava etmek anlamlarına gelmektedir (Gündoğdu, vd. 2018: 612).

Türk edebiyatında Şikâyet kavramını geniş anlamda Şikâyet-name eserlerinde bulmak mümkündür. Şikâyet name dediğimizde felekten, dünyadan, zamandan, kader, aşk, ayrılık gibi konular öne çıkar (Karavelioğlu, 2010: 133).

“Şikâyet nitelik bakımından gerçek şikâyet ve zahiri şikâyet olmak üzere ikiye ayrılır. Gerçek şikâyet, insanın canını yaktığı maddi ve manevi zarar getiren durumdan veya kişiden olan gerçek bir yakınısın ifade ettiği şikâyettir. Zahiri şikâyet ise gerçek olmayan yalnız ilk bakışta varmış gibi görünen şikâyet türüdür” (Öztürk, 2007: 18,20).

Türk edebiyatının en güzide isimlerinden biri olan Fuzuli Şikâyet konulu birçok şiiri bulunmaktadır, bununla birlikte Şikâyet- name adlı eseri de bulunmaktadır. Eserinde felekten, aşktan, zamandan, zamaneden şikâyet konulu birçok şiiri parçaları bulunmaktadır.

Örnek:

Rüzgârım buldu devran-ı felekten inkılap

Kan içer oldum ayağın çekti bezmümden şarap (Tarlan, 1985: 133).

Şefika aşkı tasvir ve tasavvur etmek için mahirane üsluplar kullanıyor. Sevgiliden çektiği azapları münasip teşbih ve kinayelerle mısraları süslüyor. Sevgili eğer gerçekten âşık ise sevgilisine cefayı reva görmediğini, şefkat ve sevgiyi unutup vefasızlığın yolunu tutmayacağını hatırlatıyor. Sevgili olmanın şartı bazen dua etmek bazen ise nazlanmak olduğunu onun gibi sadece nazlanmak ve azap vermek olmadığının altını çiziyor.

Yar eğer yar ise, yara cefa yapmazdır

İyiliği unutup, vefayı terk etmezdir

Aşkın şivesidir bazen dua, bazen naz

Onun gibi, ömür boyu bizi bitirmezdir (Kavuşma İsteği, 2009: 25).

Sevgilinin ilgisizliğinden şikâyetçi, onun ağzından çıkan küçük bir söz bile bütün dertlerine ilaçtır, ama o bir sözü bile fazla görüyor. Verdiği azapların, özlemin dozunu artırıyor ama derman olmuyor. Ona acıyı tattırmak için her defasında yeni bir yöntem, yeni bir yol buluyor, iki dünyada onun kalbi ona kavuşmak ister ama sevgili bu dileğini hiç icabet etmiyor. Bu yaptığı zulümlerden dolayı Allah'ın kullarından utanıp Allah'ın kendisinden utanmadığı hatırlatıyor.

Gerçi Şirin sözü derdime ilaçtır ama

Yar çok dert verip hiç derman kılmazdır.

Her zaman yeni cefa yolu seçer, ne yapayım?

Kullarından utanıp, Allahtan korkmazdır (Kavuşma İsteği, 2009: 26).

Şikâyet temalı şiirleri sadece sevgiliyle sınırlı kalmıyor belki hayat zorluklarından baş edemeyip isyan ettiği yerler oluyor. Hayat onu hiç aşına olmadığı durumlarla tanıştırıyor, yere düşen yapraklar misali her tarafa savuruyor. Çark felek sitemlerinden canı yetmiş, kavga çıkarıp, hüngür hüngür ağlıyor. O kadar bezmiş ki göğsünü delip, yüreğini kazarak kanını dökmek istiyor.

Bu çark- feleğin sitemlerinden

Kavga çıkarıp, figan edeyim mi?

Göğsümü delip, yüreği kazıyıp

Kanımı döküp, revan edeyim mi? (Sınav, 2009: 51).

Başına geldiği bin türlü felaketlerden isyan ediyor, vatanından çıkıp gurbetçi olunca gurbet etmek istiyor ama herkesin dert ortağı olmaya gerekçesiyle vazgeçiyor ve susuyor. O zor günlerinde vatanını ne kadar zor olsa da terk etmek istemiyor ama diğer taraftan da ölümden korkuyor. Ne kadar canını vatani için feda etmek istese de, çaresizce yaşamayı tercih ediyor ve memleketini terk etmek zorunda kalıyor. Ama onun için vatansız demek yer altında yaşamakla beraberdur.

Zordur Vatanımı terk etmek

Kolay bana candan vazgeçmek, edeyim mi?

Çaresiz ettim vatani terk,

Yerin altında yuva yapayım mı? (Sınav, 2009: 52).

Şefika'nın hayatı boyunca mutlu olup, içten sevindiği anlar el parmakları kadar azdır. Hayatının her basamağında sınavlarla imtihan oluyor, dert, gam, keder, özlem, hasret, zorluk kavramlarıyla çok iyi tanış. Dert ortağı arıyor ama paylaşacak biri bulamıyor. Kalbi vatan aşkı ile yanıp tutuşurken, gurbet içinde yüz bela ve kazaya rastlıyor.

Ey felek sende gamdan başka bir şey görmedim

Gam bulup, gamlara derman görmedim

Delindi kalbim ayrılıktan

Vasıldan gönlüme merhem görmedim (Bulmadım, 2009: 97).

Farsça da geçen “Bu topraklar ne kadar güzel, ama vatanımın toprağı değil” sözüne yakından tanıklık eden Şefika'nın gurbet ve avare olduğu dönemlerde karşılaştığı kim varsa hayatından, kaderin bu çilesinden şikâyetçi. Hiç kimsenin yüzü gülmüyor. Sırlarını kime söyleyeceğini bilmiyor çünkü herkes yabancı, kime güveneceğini bilmiyor herkes arkadaşça yaklaşıp da o derdini, isyanını içine saklıyor ve kimseyle paylaşmıyor.

Gurbet ve avarelikte aradım

Bir kişiyi şad ve mutlu görmedim

Sırlarımı kime söyleyeyim dostlar?

Çünkü sırlarıma sırdaş görmedim (Bulmadım, 2009: 98).

Günümüzde de olduğu gibi şefkat, sevgi, iyilik gibi kavramların yerini kötölük, kin, yalan dolan ve diğerk kavramlar aldığını görüyoruz. O dönemler bu durumun en zirvesini görmüş biri olarak isyan üstüne isyan ediyor. İnsanlar insanlıktan çıkıp şeytana dönmüş, üzerlerinde sadece insanlıktan kıyafet var. Merhamet, sevgi, temiz kalplilik dürüst olmak kavramlarıyla herkes yabancı. Bu özelliklere sahip olan birini ne kadar ararsa arasın bulamıyor.

Ey Allah'ım şeytana döndü insanoğlu (beşer)

Aradım insanı, insan görmedim (Bulmadım, 2009: 98).



DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SÖZLÜK

Ābad: Memur.

Acāl: Ecel.

‘Acayib: Güzel, çok ilginç.

‘Acib: Tuhaf, şaşırtıcı.

Āç: Aç.

Acrä-: Ayrılmak.

Āçün: Dünya, evren.

Adag: Son.

Ādām: Âdem.

Ādāmzād: İnsanoğlu.

Adir: Dağ, tepe.

Āfāt: Afet.

Afgār: Yaralı.

Afsanä: Efsane.

Afsun: Büyü.

Āftab: Güneş.

‘Afu: Af, affetmek.

Agär: Eğer.

Āgust: Ağustos ayı.

Āguş: Kucak.

Āhır: Sonuncu.

Āh: İnlenme, Beddua.

Ahl: Fert (evin fertleri).

Ahtär-: Aramak.

Ahval: Durum.

‘Ailä: Aile.

Āķ: Beyaz, ak.

Āķ-: Akmak, süzölmek.

‘Aķıbät: Son, sonu.

‘Aks: Yansıma.

Āl-: Almak.

‘Aläm: Üzüntü, Teessür.

Alängäli: Alevli, ateşli.

Ālāv: Alev, ateş.

Aldä-: Aldatmak.

‘Ālām: Evren, dünya.

Ālğa-: Yürömek, yol almak.

‘Ālim: Bilgin, bilgeli.

Ālis: Uzak.

Āķķış: Alķķış.

Almas: Elmas.

Amir: Emir, hükümdar.

Andicān: Andican (Şehir ismi).

Āng: Akıl, Zihin.

Ān: An, vakit.

Āpak: Bembeyaz.

Ārā: Aralık, orta.

Ārqa: Arka.

Ārkalı: Vasıtasıyla, sebebiyle.

Armağan: Hediye.

Arman: Arzu, ulaşılması zor arzular.

Arslān: Aslan.

Ārt: Arka, geri.

Arzan: Ucuz.

‘Arz: Şikâyet, rica.

‘Asāl: Bal.

Āsan: Kolay.

Āşār: Etki.

Asbāb: Alet.

Asir: Tutsak, esir.

Āsumān: Gökyüzü.

Asrār: Sır, sırlar.

Asrā-: Korumak.

Āstı: Üstü.

Aş‘ār: Şiirler.

Āş-: Atlatmak, aşmak.

‘Āşık: Āşık, Sevgili.

Āşiyān: Yuva.

Āşina: Tanıdık, yakın.

Āt: Ad, isim.

‘Atab: Kızmak, öfkelenmek.

Āt: At.

‘Atır: Güzel koku, parfüm.

‘Aûd: Musiki aleti.

Āvārā: Derbeder, yerinden olan.

Āvāz: Ses, seda.

Avc: Zirve.

Āvun-: Teselli olmak, teskin etmek.

Ayağ: Ayak.

‘Ayāl: Kadın, bayan.

‘Ayān: Aşıkâr, açık.

‘Ayyār: Kurnaz.

Āydın: Parlak, ıııklı.

Ayt-: Söylemek, konuşmak.

‘Azāb: Eziyet, azap.

Āzār: İncitmek, azarlamak.

Āzurdā: Kırgın, küskün.

Bādē: Şarap, içki.

Bādraḳa-: Uğurlamak.

Bağ: Meyve bahçesi.

Bağır-: Bağırarak.

Bāhā: Paha, kıymet, değer.

Bāhādır: Pehlivan, cesur.

Baht: Baht.

Bahtıyār: Mutlu, bahtlı.

Baḳ-: Bakmak.

Bālīg: Balık.

Bāndā: Kul, köle.

Bārḳā: Hep, bütün.

Bār-: Gitmek.

Bās: Yeterli.

Bāt-: Batmak.

Bāyan: Beyan etmek, anlatmak.

Bāyrag: Bayrak.

Bécā: Yersiz.

Bédar: Uyanık, uyumayan.

Bégānā: Yabancı.

Bé ḥabār: Habersiz.

Béh: Daha iyisi.

Bék: Beyefendi, emir.

Bäländ: Yüksek.

Bél: Bel.

Bänd: Tutusak, hapisane.

Bénāvā: Sefil, çaresiz.

Béşik: Beşik.

Bévā: Dul.

Bézār-: Usanmak, bezmek.

Bézā-: Süslemek.

Bihışt: Cennet.

Birgā: Birlikte, beraber.

Biyābān: Çöl, sahra.

Boğz: Boğaz.

Buğdāy: Buğday.

Bulağ: Çeşme.

Bunyād: Temel, oluşmak.

Boran: Fırtına.

Burgut: Kartal.

Busā: Öpücük.

Buz: Buzmak.

Cā: Mekân, yer.	Çāl: İhtiyar, yaşlı
Cācci: Küçücük, minik.	Çāmān: Yeşillik, çimen
Cādu: Sihir.	Çāng: Kapmak, elde etmek
Cāfā: Zulüm etmek, azarlamak.	Çāp: Koşmak
Cāmāl: Güzellik, yüzü güzel.	Çārçā: Yorulmak.
Cāng: Savaş.	Çārḥ: Devran
Cānnāt: Cennet.	Çārlā: Davet, çağrı
Cavid: Ölümsüz.	Çavuş: Sorumlu kişi, asker
Cāvr: Sitem, zulüm.	Çéçāk: Gül, çiçek
Cāy: Yer, mekân.	Çéksiz: Sonsuz, uçsuz bucaksız
Cālāl: Büyüklük, ululuk, azamet.	Çınar: Çınar
Cāhan: Dünya, evren.	Çidā-: Dayanmak, katlanmak
Cim-: Susmak, konuşmamak.	Çil: Kırk (40).
Cim-citlik: Sessizlik.	Çin: Gerçek, doğru.
Cāyrān: Giyik.	Çirağ: Lamba.
Coş: Coşku.	Çiray: Güzellik, yüz, çehre.
Cudā: Ayrı, uzak.	Çolpān: Özel isim, Çobanyıldızı.
Cümlā: Bütün, hepsi, herkes	Çök-: Çökmek.
Cüz: Parça	Çomil-: Yıkanmak, suya girmek.
Çadār: Eşarp, Türban, Burka	
Çağır: Çağırma	
Çaḡnā-: Işıldatmak, parlamak	

Çüçük: Tatlı, şirin.

Đäbt: Zapt etmek.

Dad: Birinin yardımına yetişmek.

Däftär: Defter.

Dağ: İz, yara izi.

Dähr: Dünya, gezegen.

Dälä: Tarla, kır.

Däm: An.

Däraht: Ağaç.

Darûlfunun: Okul, medrese.

Därd: Dert, gam.

Därya: Deniz.

Dästä: Demet.

Däşt: Çöl, sahra.

Dävā: İlaç.

Dävr: Dönem, çağ.

Déf-: Engellemek, mani olmak.

Déngiz: Deniz.

Därgāh: Mesken, konut.

Dévan: Dîvan, şiirler toplamı.

Dévānä: Deli.

Didar: Buluşmak, kavuşmak.

Dilbär: Dilber, sevgili.

Dirég: Maalesef, hayıf.

Điyā: Aydın, münevver, bilgili.

Diyār: Memleket, vatan.

Dost: Arkadaş.

Dur: Değerli, kıymetli taş.

Él: Halk, memleket.

Érk: Özgürlük.

Értäk: Hikâye, masal.

Értä: Erken, yarın.

És: Akıl, hatır

Éşik: Kapı.

Éz-: Ezmek.

Ézgo: İyi, güzel.

Fädä: Uzak, gök.

Fädil: Bilgili, aydın.

Fakr: Yokluk, yoksulluk

Fäläk: Felek.

Fän: Bilim.

Färagat: Kurtulmak, bitirmek.

Fārıg: Kurtulmuş, bitirmiş.

Färiştä: Melek.

Färzänä: Ferzane, bilgeli.

Fäşl: Mevsim, dönem.

Fâş: Gizli olan şeyi duyurmak, ortaya dökmek.

Fäth: Fetih, kazanmak.

Fäydä: Fayda.

Fığan-: Bağırarak isyan etmek, inleme.

Fırağ: Ayrılık

Fışān: Fışkırma.

Gädä: Dilenci.

Ġam: Acı, dert.

Ġavğa: Kavga, gürültü.

Gävhär: Cevher.

Ġayrät: Kıskançlık.

Ġazāb: Öfke, sinir.

Girdāb: Girdap, eğrim.

Ġubār: Duman.

Ġunçä: Gonca.

Guruh: Grup, toplum.

Güft-: Söyledi, dedi.

Güyā: Sanki.

Häcr: Ayrılık.

Hādır: Hazır, şu an, şimdi.

Hakarät: Hakaret etmek, hor görmek.

Hakıķāt: Gerçek.

Hak: Toprak.

Hāl: Durum, vaziyet.

Hälāvät: Huzur, asayiş.

Halāyık: Halk, yığın.

Halk-: Yaratmak, icad etmek.

Hämdām: Arkadaş, yoldaş.

Hämişä: Her zaman.

Hanķah: Konut, ev.

Hārgın: Yorgun.

Haridār: Alıcı.

Hastä: Yorgun.

Häyā: Utanç, ar.

Häyāl: Düşünce, akıl.

Häyrān: Hayran bakmak.

Hazān: Sonbahar.

Hénā: Kına.

Ḥıṣāl: Özellikler, hususiyetler.

Hicrāt: Göç etmek.

Ḥıl vāt: Yalnız kalmak.

Ḥımçā: Ağacın dalı.

Hoş: Mutlu, sevinç.

Ḥoşnāvis: Hattat, güzel yazan.

Ḥoşnūd: Memnun olmak.

Ḥuda: Allah, tanrı.

Ḥumar: Sarhoş.

Ḥurrām: Mutlu, memnun.

Ḥüsn: Güzellik.

Ḥuvār: Rezil.

Hünār: Hüner, sanat.

Ḥürmāt: Saygı.

Hüvādyā: Besbelli, açıkça.

‘İbādāt: İbadet.

İcābāt: Kabul olmak.

İcād: İcat etmek.

İḍtirāb: İstırap, acı.

İfār: Güzel koku.

İftıḥar: İftihar, gurur.

İḥtiyār: Yetki.

İlah: Tanrı.

İldiz: Yıldız.

İltica-: Yalvarmak, dua etmek.

‘İmarāt: İmare, ev.

İmtihān: Sınav.

İnağa: Kan bağı olan kardeş.

İncu: İnci.

İnşād: İnşa etmek.

İntıq: Özlem.

İntizār: Beklemek.

İpāk: İpek.

Issık: Sıcak.

İstāk: İstek, arzu.

İşān: İnanmak.

İ’tibār: Güvenmek.

İzhār: İfade etmek.

İzzāt: Saygı duymak, değer vermek.

Kābi: Gibi.

Qabr: Mezar.

Kābul: Kabil, şehrin adı.

Qadā: Sapla, saplamak.

Ḳadām: Adım.

Kāfir: Kâfir, dinsiz.

Ḳahrāmān: Kahraman.

Ḳalb: Kalp.

Ḳalın: Kalın.

Ḳalқан: Kalkan.

Ḳamāt: Boy.

Kām: Az.

Kām: Ağız.

Ḳanāt: Kanat.

Ḳanča: Kaç, ne kadar.

Käpäläk: Kelebek.

Ḳapläb: Çevrilmiş, kaplanmış.

Ḳar: Kar.

Ḳarā: Siyah.

Ḳarā-: Bakmak.

Ḳarāçıġ: Göz bebeği.

Ḳarāngu: Karanlık.

Ḳargä: Karga.

Ḳarşılık: Karşı çıkmak, karşılık vermek

Käsäl: Hasta.

Ḳasām: Ant içmek.

Kaş: Keşke.

Kaşanä: Yuva, ev.

Ḳaş: Kaş.

Ḳatār: Sıra, saf, dizi.

Ḳattık: Sert.

Ḳatl: Öldürmek, katletmek.

Ḳayġu: Keder, hüzn.

Ḳayġurmä: Kederlenme, merak etme.

Ḳayir: Devirmek.

Ḳaynak: Çok sıcak, kaynayan.

Ḳaysı: Hangisi.

Ḳayt: Geri dönmek.

Ḳazān: Kazanmak.

Käbāb: Yanmak.

Ḳabḳarāngu: Simsiyah.

Kéçä: Gece.

Kéç-: Vazgeçmek, geç kalmak, geçmek.

Kéçir: Affet.

Kéksä: Olgun.

Kél-: Gel, gelmek.

Kéma: Gemi.

Kéng: Geniş.

Ként: Kent, şehir.

Kérak: Lazım olan.

Kés-: Kesmek.

Käsb: İş, meslek.

Kéz-: Gez, gezmek.

Ğımırläş: Kırpırdamak, hareket etmek.

Ğış: Kış.

Ğıyin: Zor, güç.

Ğiçik: Küçük.

Kinä: Kin tutmak.

Kiprig: Kirpik.

Kirdar: Huy.

Kiyik: Geyik.

Ğıymät: Fiyat, değer.

Ğızil: Kırmızı (renk).

Koçä: Sokak, cadde.

Ğol: Kol, el.

Ğollä: Kollamak, desteklemek.

Ğumsäb: Özlemek, hasret çekmek.

Ğuräl: Silah.

Ğüräş-: Güreşmek, savaşmak.

Ğoş-: Katmak, ilave etmek.

Ğoşığ: Şarkı, melodi.

Ğötär-: Kaldırmak.

Ğüy: Ezgi, melodi.

Ğoy: Koyun.

Ğoyin: Kucak.

Ğüç: Güç, kuvvet.

Ğök: Yeşil (renk).

Ğöks: Göğüs.

Ğuli: Köle.

Ğöngil: Gönül, kalp.

Ğözgü: Ayna, yansıma.

Ğül: Gül- gülmek.

Ğum: Kum, toprak.

Ğumri: Kurmu.

Ğumuş: Gümüş.

Ğur-: Kurmak, inşa etmek.

Ğuru: Korumak.

Ḳuru: Kuru, ıslanmamış.

Ḳuvānç: Kıvanç, mutluluk.

Ḳuvān-: Sevinmek, mutlu olmak.

Küy-: Yanmak.

Küçli: Güçlü, kuvvetli.

Kürāş: Çaba, çok çalışmak.

Küt: Bekle, beklemek.

Ḳuyaş: Güneş.

Küz: Sonbahar mevsimi.

Lāb: Dudak.

Lāḫzā: An.

Lālā: Kırmızı gül.

Lékin: Ama.

Mu'ārif: Maarif, eğitim.

Mādara-: Anlaşmak, idare etmek.

Mağrīb: Batı.

Mağrur: Gurulu.

Mağz: Beyin.

Maḥmur: Sarhoş.

Māḥrām: Sırdaş.

Māḥrum: Mahrum.

Māḫşār: Maḫşer, kıyamet günü.

Māḫzun: Hüzünlü, kederli.

Mälāg: Melek.

Mälāl: Kusura bakma.

Mä'nā: Anlam.

Mä'nāvi: Manevi.

Māngu: Ebedi, ölümsüz.

Mānzār: Akıl, hayal, nazarda.

Mārāl: Dişi geyik.

Mārḫāmāt: Buyurmak, rica etmek.

Mä'vā: Yer, mesken.

Māvc: Dalga.

Māvsım: Mevsim.

Mäyin: Yumuşak.

Mäysä: Çimen, yeşillik.

Ma'yus: Meyus, umutsuz.

Māzār: Mezar, türbe.

Mādrāsā: Medrese, okul.

Méhr: Şefkat.

Méngä: Bana.

Mānzil: Menzil, ev.

Māvcüd: Yaratık, mevcüt.

Mäyl: Eğilim, temayül.

Ming: Bin.

Miräk: Özel isim.

Mişäl: Örnek.

Mudavā: Derman bulmak, iyileşmek.

Muḥābbāt: Muhabbet, sevgi.

Muhacir: Mülteci, göçmen.

Mühäyyā: Hazırlamak.

Muḥtārām: Saygıdeğer, muhterem.

Muḥām: Makam, statü.

Mulāyim: Yumşak, mülayim.

Mullā: Molla, hoca, imam.

Müng: Keder, üzüntü.

Mu'nis: Yoldaş, arkadaş.

Murābbiy: Eğitimci, eğitici.

Muṭrib: Çalgıcı.

Müyāssār: Müyesser olmak, elde etmek.

Muz: Buz, soğuk.

Mükārrār: Tekrar.

Münacat: Dua etmek.

Münāsābāt: İlişki, münasebet.

Mürüvvāt: Mürüvvet, insanlık.

Müstācāb: Duanın kabul olması.

Müşk: Sabun, güzel koku.

Müşkül: Zor, güç.

Nāfās: Nefes, soluk.

Nagāhan: Aniden.

Naḥḥāş: Ressam.

Nām: İsim, ad.

Nān: Ekmek.

Nārgis: Nergis, bir gül türü.

Nāşib: Kismet, nasip.

Nāşrāt: Başarmak, fetih etmek.

Nāstārān: Nesteren, bir gül türü.

Nātāniş: Yabancı, yat.

Nāvā: Ezgi.

Nāvruz: Nevruz.

Néçā: Kaç.

Négā: Niye.

Ném: Rutubet, nem.

Nigah: Bakış.

Nihal: Fidan.

Nişan: Madalya, ödül.

Niyât: Niyet etmek.

Niyâz: İhtiyac.

Oğri: Hırsız.

Oğ: Ok, kurşun.

Orman: Orman.

Orin: Yer, görev, vazife.

Öt: Ateş.

Oy: Düşünce, düşünmek

Ohşâş: Benzer.

Ulkä: Memleket, Ülke.

Ong: Sağ (taraf).

Orä-: Sarmak, paketlemek.

Os-: Yetişmek, büyümek.

Oylä: Düşün.

Pak: Temiz.

Pärdä: Perde.

Päré: Delinmiş.

Pärişân: Üzgün, perişan.

Pärlä: Parla, aydınla.

Pärvänä: Kelebek.

Pärvâz: Uçmak.

Pasibân: Koruyucu,
muhafiz.

Päyğam: Mesaj, haber
yollamak.

Päykân: Ok.

Päymänä: Kadeh.

Päyvästä: Sürekli, devamlı.

Pärva: Dikkat, itibar, ilgi.

Pinhan: Gizli.

Rähbär: Lider, önder.

Räng: Renk.

Rast: Doğru, gerçek,
Sağ(taraf).

Räva: Reva görmek.

Raz: Sır.

Räftar: Hareketler, davranış.

Ränc: Azarlanmak,
incinmek.

Rind: Kurnaz, akıllı.

Räşk: Kıskançlık.

Rivac: Gelişme, yükselme.

Rüzgar: Ev işleri.

Sä'i: Çaba, azım.

Şäbā: Rüzgâr.

Säcdä: Secde.

Saç-: Saç, Dağıtmak.

Şada: Ses, avazi.

Sağınç: Özlem.

Sähär: Sabah, erken.

Şährä: Çöl.

Sakı: Saki, uşak.

Sakin: Sakin, durgun.

Säkrä-: Atlamak.

Sältänät: Hükümdarlık, saltanat.

Säma: Gökyüzü, sema.

Sänç-: Saplamak.

Säräsär: Büsbütün.

Särgärdan: Avare, koşturma.

Särgayib: Sararmış.

Särgüzäşt: Macera, hatıra.

Sarığ: Sarı.

Sävdä: Dert, keder, sıkıntı.

Sävrulgän: Savrulmuş.

Savuk: Soğuk.

Sayä: Gölge.

Säyläş: Seçmek.

Säyrä: Ötmek.

Saz: İyi, yerinde, yolunda.

Säbz: Yeşil.

Sékin: Yavaş.

Séz-: Hissetmek, sezmek.

Şıdķ: Eşleşmek.

Sin-: Kırmak, kırılmak.

Siyälä-: Sevmek, okşamak.

Song: Son.

Soraķ: Soru.

Söy: Soymak.

Sükün: Sükûnet.

Sûküt: Sessiz olmak.

Şulh: Barış.

Süyükli: Sevimli, aziz, değerli.

Şäb: Gece.

Şäd: Mutlu, huzurlu.

Şaħa: Dal.

Şāhlā: Ela gözlü.

Şāmal: Rūzgār, Kuzey(yön).

Şān: Şöhret.

Şāri'āt: Şeriat.

Şārmāndā: Utanma, rezil.

Şārşārā: Şelale.

Şēm': Mum.

Şir: Aslan.

Şārif: Saygılı.

Şāyda: Mecnun, Şeyda.

Şıkar: Av.

Şıkvā: Şikāyet etmek, sitem.

Şirin: Tatlı.

Şivā: Tarz, tavır, üslup, Ağız.

Şöhrā: Ün, ünlü olmak.

Şu'ār: Slogan.

Şu'lā: Şule.

Tābāssum: Tebessüm.

Tābi'āt: Doğa, Huy, mizaç.

Tag: Dağ.

Tağdir: Ödüllendirmek.

Tağ: Takmak.

Tā'li: Şans.

Tālpin-: Can atmak.

Tāmağ: Boğaz.

Tāman: Taraf, yön.

Tāmānnā: Arzu, istek.

Tāmaşa-: İzlemek.

Tāmçı: Damla.

Tāng: Seher, erken, sabahın körü.

Tāng: Dar.

Tān: Beden, Cisim.

Tāp: Bul, Bulmak.

Tāpşır: Teslim etmek.

Tārāc: Yağmalamak.

Tārāl: Yayılmak.

Tārāvāt: Canlandırıcı.

Tārka: Yayılmak.

Tāskin: Teselli, huzur bulmak.

Tāşşāvur: Tasavvur.

Tāşvir: Hayal etmek, belirleme.

Tāşkın: Köpürmek.

Täşlä-: Bırakmak, atmak.

Täşviş: Stres, endişe.

Tāvān: Zarar, hüsrān.

Tavuş: Ses.

Tébrät-: Geçindirmek, sallamak.

Tégirmān: Değirmen.

Télbä: Deli, mecnun.

Téng: Denk, beraber.

Téräk: Kavak(ağaç).

Téş-: Deşmek, delmek.

Tilä-: Dilemek, arzu etmek.

Tinç: Sakin, huzur.

Tinıķ: Temiz, saf.

Tinim: Dinlenme, soluk alma.

Tirik: Diri, canlı.

Tırnä: Kaşımak.

Tiş: Dış.

Tolä: Dolu.

Toy: Doymak.

Töhmät: İftira.

Tök-: Dökmek.

Tös-: Yolu çevirmek, engellemek.

Tüb: Dip.

Ṭufan: Fırtına.

Tuḥm: Tohum.

Tumän: Sis.

Tumän: Mahalle.

Tün: Gece.

Ṭurfä: Nadir, özel, az bulunan.

Tuygu: Duygu.

Tüfäyli: Dolayı, sebebiyle.

Tügün: Düğüm.

Tüş: Rüya, İnme.

Uç: Uçmak.

Uçrä: Karşılaşmak.

Uluğ: Büyük.

Uruş: Kavga, savaş.

Uḥlä: Uyu.

Uygäķ: Uyanık.

Uy: Ev.

Väli: Ama, lakin.

Väşl: Bağlantı.

Väyrän: Harabe, yıkılmış.

Vāz: Açık.

Väyranä: Harabe, yıkılmış ev.

Hıyal: Hayal, hatırlamak.

Yād: Hatırlamak, anmak.

Yādgar: Eser, anıt.

Yäfrağ: Yaprak.

Yägānā: Biricik, tek.

Yağ-: Yağmak.

Yağdu: Aydınlık, ışık.

Yağşı: İyi.

Yağımlı: Tatlı, sevimli, hoş.

Yäkkä: Tek başına, yalnızca.

Yälä-: Yalamak.

Yältıraç: Parlayan.

Yaman: Kötü, fena.

Yān-: Yanmak.

Yänağ: Yanak.

Yān: Yan, taraf.

Yāngi: Yeni.

Yärä: Yara, izi.

Yārқın: Aydınlık, parlak.

Yārlıg: Etiket.

Yāruğ: Işık, parlaklık.

Yäsä-: Yasamak, yapmak.

Yäšnā: Yayra, eğlen.

Yāt: Uyu, uyumak, yabancı.

Yätim: Yetim.

Yāv: Yabancı.

Yāvuz: Acımasız, katı
yürekli.

Yāy-: Yaymak.

Yäyrä: Eğlenmek, zevk
almak.

Yāz: Yaz (mevsim).

Yél: Yel, rüzgâr.

Yéng-: Yenmek.

Yıq-: Yıkmak, bozmak.

Yıraç: Uzak.

Yıg-: Toplamak.

Yıglä-: Ağlamak

Yutuқ: Başarı, kazanç.

Yuv-: Yıkamak.

Yuvāş: Sakin, sessiz.

Yüm-: Yummak, gözü
kapatmak.

Yüz: Yüz, çehre.

Zäfär: Zafer, galibiyet.

Zämin: Yer, dünya.

Zämzämä: Fısıltı.

Zär: Altın.

Ziba: Güzel.

Zindan: Hapisane.

Ziynät: Süs.

Zülmät: Karanlık.

Zum: An.

Zävlänä: Kelepçe



SONUÇ

Afganistan Türkleri kendileri için müsait olmayan siyasi ve sosyal durumlara rağmen dillerini, kültürlerini günümüze kadar koruyup geliştirmeyi başarmışlardır. Günümüzdeki zor şartlara rağmen Afganistan coğrafyasında azınlık olan Türkler kendi dillerinin gelişmesi ve genç kuşaklara aktarılması için her türlü çabayı göstermektedir.

Eğitimli bir ailede dünyaya gelen Şefika Yarkın eserleriyle Afganistan Türk edebiyatının örnek şahsiyeti olarak yerini almıştır. Küçük yaşlardan itibaren şiir okumaya ve yazmaya ilgi duymuştur. O, dönemin zor şartlarına rağmen ana dilinde çok başarılı çalışmalara imza atmıştır. Sadece şiir yazmakla kalmayıp aynı zamanda usta araştırmacı, yaratıcı ruhlu ve yetenekli bir sanatçıdır. Onun esas bilimsel çalışmaları Ali Şir Nevayi, Babür Şah ve Nadire Dîvanları üzerinde yoğunlaşmıştır. Babürnâme'yi Afganistan Özbek Türkçesine çevirerek büyük hizmet etmiştir. Ayrıca çok yetenekli bir tezkirecidir. İlk defa Afganistan Türk kadın şairlerin ve genç şairlerin tezkiresini bir arada toplayarak “İpek Telleri” ve “Yıldızların Peşinden” adlı eserlerinde kapsamlı bir şekilde ele almıştır. Eserlerde geçen yazarların birçoğu bugünlerde Özbek Edebiyatı için hizmet etmektedirler. Aruz vezinlerinde de çok hâkimdir. Parmak vezni, nimayi vezni ve beyaz şiir türlerinde de oldukça başarılıdır.

Kadın ve kadınların ruhiyatı Şefika'nın çalışmaların tam merkezinde yer almıştır. Kadınların iç sesi olup, kadınların iç dünyasını uygun bir edebi dille ortaya çıkarmıştır. Taliban ve ondan bir önceki dönemin kadınlara karşı tutumunu açık bir şekilde eleştirmiştir. Her zaman bir kadın olarak hemcinslerini hem eylemleriyle hem de söylemleriyle desteklemiştir. Vefa Mumu adlı şiirinde:

Tanrı erkek- kadını özgür birlikte yaratmıştır

Neden sen özgür ve ben hapiste yatmışımdır?

Kadın ve erkek eşitliğini alışılmışın dışında bir ifadeyle dile getirmesi onun mücadeleci ruhunu ortaya koyması bakımından son derece önemlidir.

Hikâye yazma konusunda da çok yeteneklidir. “Görüşmek Üzere” adlı eserinde farklı zaman ve mekânlarda yazılması açısından hikâye yazmanın zirvesine çıkmıştır. Hikâyeleri kendi gözüyle görmemiş olsa bile kendi hayal gücüyle ilerlemiştir. Şefika güçlü mütercimdir aynı zamanda. Mevlanın rubailerini Özbekçe çevirerek bu alandaki başarısını ortaya koymuştur. Küçük yaşlarında kitapla ilgilenmesi yazılarının daha zengin boyutlar kazanmasına neden olmuştur. Üniversite yıllarında ise edebiyatın farklı dallarını dönemin en ünlü hocalarından eğitim alması çalışmalarında da yansımıştır. Dönemin istekleri üzerine yazılar yazıp, şekil ve kalıp olarak her zaman yeni bir yöntem bulup ve kimsenin peşinden gitmemiştir.

Çocuk edebiyatı alanında da önemli çalışmaları bulunyordur, kendisi anne olduğu için de çocukların ruhundan ve iç sesinden iyi anlıyor:

Yuvasız anne kuşlar derdini bildim kesin

Ta ki oldum gurbet içinde yuvamdan ayrı

dizelerinde anne ruhunun haykırışlarını görebiliyoruz.

“İpek Kanatlı Kırlandı” adlı eserinde çocuklara yönelik çalışmaları sade ve samimi bir üslupla yazılmıştır.

Şefika ülkenin kalkınmasının eğitimle olabileceği gerçeğini şu dizelerinde haykırmaktadır:

Ey yiğit vatandaşım, ey kardeşim- arkadaşım

Bilimi ve fenni öğren, kendini bilimle donat

Babür Şah, Nadir Begim, Kamran Mirza dıvanlarının editörlüğünü yaparak Afganistan Özbek Türkçesine kazandırmıştır. Aruz vezinlerinin tamamına hakimdir. Tolstoy, Dostyevski, Viktor Hugo, Cengiz Aytmatov ve Erkin Vahidov gibi Avrupa ve Türk dünyasının önde gelen yazarlarının eserleri edebiyata olan ilgi ve alakası artmasına sebep olmuştur. Onun yazdığı eserlerinde bu yazarlardan ne kadar etkilendiği görülmektedir. Ama hiçbirinin yolunu ve üslubunu takip etmeden kendi üslubuna göre yaratıcılıkla kendi yolunu kendisi çizmiştir.

Şiirlerinde ağırlıklı olarak aşk, sevgi, muhabbet, vatan, aile, ayrılık duygusu vb. temalara sık rastlanmaktadır. Vatanseverlik ve sosyal hayatı ele aldığı şiirlerinde her zaman okuyucunun kalbine dokunur ve canlı canlı her mısrası dinleyiciye yaşatır. Şefika iki dilli şairdir. Hem Farsça hem Özbekçe şiirlerde maharetlidir. Dönemin eğitim dili Farsça olmasına rağmen kendi Ana dili Özbekçeye olan sevgisi onun Ana dilinde yoğunlaşmasına sebep olmuştur.

Yazdığı eserler her zaman gerçeği yansıtmıştır. Şahit olduğu olayları dile getirmesi aynı kaderi paylaşan insanların duygularına hitap eder. Şefika’nın hayatındaki en önemli unsur ise gurbetçiliktir. Dolayısıyla bu unsur eserlerine de yansımaktadır. Eserlerinin çoğunu, hayatının büyük kısmını geçirdiği muhacirlikte yazmıştır. Özbekistan’da belli bir dönem yaşaması Özbekçeyi akademik bir şekilde öğrenmesini ve yazdığı eserlerin de daha zenginleşmesini sağlamıştır.

Yazdığı eserler Afganistan Özbek edebiyatına olan ilgiyi gün geçtikçe artırmaktadır. Eserlerinin mali sıkıntılardan dolayı ikiden fazla baskı görmemiş olsa bile ilgi eksilmemiştir. Özellikle genç toplum Şefika Yarkın ile birlikte birçok usta şair ve yazarın yazdığı eserler, Afganistan’da yaşayan genç Özbek şair ve yazarlara ilham kaynağı olmuştur.

KAYNAKÇA

- Altay, N. (2007). *Özbék Tili Sözlüğü*. Malezya: D' Orient Express Printing Group.
- Amid, H. (2010). *Färhāngi Farsı Amid*. Tahran: Milad Noor Matbaası.
- Arıcı, H.Y. (2015). *Kuran'da Pişmanlık Psikolojisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, (2001). *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansklopedik Sözlüğü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- AY, B. Y. (2015). *Türk Halk Hikayelerinde Aşk Motifi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aybey, S. Akın, M. ve Ashyrov, T. (2017). *Aile ve Modernite*. Ankara: Buluş Tasarım ve Matbaacılık Hizmetleri San. Tic.
- Ayverdi, İ. (2011). *Asırlar Boyu Tarihi Seyri İçinde Misallı Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Mas Matbaacılık.
- Barfield, T. J. (2019). *Tarihi Färhāngi Siyasi Afganistan* (Çev: A.Muhammadi). Tahran: İrfan Yayıncılık.
- Bayhan, H.Z. (2015). *Parçalanmış Ailede ve Tam Ailede Büyümüş Kişilerin Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi Belirtileri Açısından Karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Begzada, Z. (2016). *Şefika Yarkın'ın (Shafīqa Yarqin) Hayatı ve Edebî Eserleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bozkurt, F. (2012). *Türklerin Dili* (5. Baskı). Konya: Eğitim yayınevi.
- Ermez. Ö. (2020). *Evlilik, Aile ve Boşanma- Aile Üzerine Kavramsal Bir Çalışma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Farzan, E. (2019). *Afganistan'da Türkçe Öğrenen Öğrencilere Yönelik Dil İhtiyaç Analizi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Fevzi, F. (2012). *Afganistan'da Türk Kültürü ve Edebiyatı Üzerine Bir Araştırma*. Batman University, Journal of Life Sciences, 1(1), 549- 553.
- Gubar, G. (1989). *Afganistan Dār Māsiri Tariḥ* (4. Baskı). Kabil: İnkılap Yayımcılık Merkezi- Cumhuriyet Desteğiyle.
- Gündoğdu, R. Adıgüzel, N. ve Önal, F. (2018). *Kamus-i Türki-Şemseddin Sami*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Güzeloğlu, H. (2018). *İki Gurbet Şairi: Babür Şah ve Cem Sultan Şiirlerinde Vatan*. Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi, (Prof. Ali Nihad Tarlan Özel Sayısı). 538-559.
- Hayri, E. (2020). *Kuran Ayetlerine Konu Olan Pişmanlıkların Sebepleri*. Mevzu Sosyal Bilimler Dergisi, 4, 179-218.
- İbrahim, R. (2017). *Färhāngi Özbeki- Dāri*. Mezari Şerif: Sakafat Yayınları.

- Karavelioğlu, M. (2010). *Saati ve Şikâyet-Namesi*. Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi,(23), 131-166.
- Mubariz, A. (1996). *Tâhlil Vâkı'ât-i Siyasi Afganistan*. Paris.
- Özkan, Nevzat. (2014). *Türk Dilinin Yurtları*. (3. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Öztürk, M. (2007). *Fuzuli Dîvanı'nda Şikâyet*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Öztürk, Rıdvan. (2014). *Günümüz Afganistanlı Özbek Şairleri*. Konya: Palet Yayınları.
- Sakaoğlu, S. Aça, M. ve Ergun, P. (Ed.). (2015). *Aile Yazıları*, 7. Ankara: Başak Matbaacılık ve Tan. Hiz. Ltd. Şti.
- Şahin, A.G. (2015). *Atatürk Dönemi (1923-1938) Türk şiirinde "Gurbet" Temi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Tarlan, N. (1985). *Fuzuli Dîvanı Şerhi-cilt 1*. Ankara: Başbakanlık basımevi.
- Tolkun, S. (2019). *Güney Türkistanlı (Afganistan) Ana Dili Şairi: Muhammad Haşım Hemdem*. Uluslararası İdil-Ural ve Türkistan Araştırmaları Dergisi, 1 (2), 136-157.
- Tolkun, S. (bt). *Güney Türkistan'da (Afganistan) Özbek Türkçesiyle Yeni Yayınlar-1*, International Journal of Humanities and Education, 349-357.
- Tolkun, S.(2016). *Afgan Türkistan'ı Edebiyatından Örnek Bir Şahsiyet: Üstad Metin*. İstanbul: Kitabevi.
- Toyghun, S.(2013). *Günümüz Afganistan Özbek Nesri Üzerine Muhteva İncelemesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tuygho, N. (2018). *Afganistanlı Özbek Şairlerinden Taşkın Bahayı ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Yarkın, H. ve Yarkın, Ş. (2006). *Där Barä-i Zäban, Haq vä Färhäng Nävisi Türki-Özbeki*. Kabil: Aydın Kültürel Topluluğu.
- Yarkın, S. (2007). *Mävläna Ruba'iläri*. Kabil.
- Yarkın, Ş. (1989). *Nadirä vä Ş'erhayi O*. Kabil: Devlet Matbaası.
- Yarkın, Ş. (2007). *Gämgin Päre Küyları*. Kabil: Afgan Mesleki Yayınları.
- Yarkın, Ş. (2007). *Näy Tilmacı*. Kabil: Afganistan Kalem Topluluğu Yayınları.
- Yarkın, Ş. (2008). *Därya Där Gävhär*. Kabil: Ahmet Matbaacılığı.
- Yarkın, Ş. (2009) *Alısdan Bir Ses*. Kabil: Afgan Mesleki Basımevi.
- Yarkın, Ş. (2010). *İpäk Taläläri*. Kabil: Alhazar Yayınevi.
- Yarkın, Ş. (2010). *Kamarn Mirzaning Häyatı vä İcadı*. Kabil: İtisam Basımevi.
- Yarkın, Ş. (2010). *Köçi Färiştäha*. Kabil: Gazanfar Bank.
- Yarkın, Ş. (2010). *Lähzä hay Bé Şıtab*. Kabil: Gazanfar Bank.
- Yarkın, Ş. (2010). *Rihä Där Bad*. Kabil: Gazanfar Bank.
- Yarkın, Ş. (2010). *Şah Gärrib Mirza Dävani* (2.Baskı). Kabil: İtisam Basımevi.

- Yarkın, Ş. (2010). *Şärmî Şäbnäm*. Kabil: Gazanfar Bank.
- Yarkın, Ş. (2010). *Uygag Tüşlär*. Kabil: Alhazar Yayınevi.
- Yarkın, Ş. (2017). *Babür Mänguligi* (2. Baskı). Yarkın Çevrimiçi Kütüphanesi.
- Yarkın, Ş. Yarkın, H. “Yarkın Online” <http://www.yarqin.info/shafiqayarqin/home.php> (Erişim Tarihi: (13.09.2020).
- Yarkın, Ş. (2014). *Yulduzlär İzidän*. Kabil: İtisam Basımevi.
- Yarkın, Ş. (2010). *Az Täbari Bâhar i Digär*. Kabil: Gazanfar Bank.
- Yonter, H. (1990). *Fuzuli 'nin Türkçe Gazellerinde Ölüm, Ayrılık ve Yalnızlık Temaları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trakya.



EKLER

Ek1: Transkripsiyon Metninde Kullanılan Alfabe

TÜRKÇE	ARAPÇA	TÜRKÇE	ARAPÇA
Ā,ā	آ	Ṭ,ṭ	ط
A,a	ا	Z,z	ظ
B,b	ب	‘	ع
T,t	ت	Ġ,ġ	غ
Š,š	ث	F,f	ف
C,c	ج	K,k	ق
Ç,ç	چ	K,k	ک
H,h	ح	G,g	گ
Ḥ,ḥ	خ	L,l	ل
D,d	د	M,m	م
,z	ذ	N,n	ن
R,r	ر	V,v	و
Z,z	ز	H,h	ه
J,j	ژ	‘	ء
S,s	س	Y,y	ی
Ş,ş	ش	É,é	ای
Ş,ş	ص		
Ḍ,ḍ	ض		

تقریظ

«آلیس دن بیر سبس»

شعر تۈپلمی

آنه تیلیمیزده یره تیلگن ینگى بدیی اثر

تیل هر بیر ملت بیلگیسی و هر بیر خلق نینگ رمزی حسابلنهدی. اؤزینی حرمت قیلیب اعزازلگن هر بیر قوم، آنه تیلینی هم اعزازلیدی و اونی رواجلنتیریب، تکامل باسقچلریگه کؤترهدی. شونینگدېک تیل برچه ملت اعضالرنی اؤز ارا باغلب توروجی و بیر- بیرینی توشونیش واسطهسی صفتیده، علم و معرفتنی اؤزلشتیریب ترقیتیش وسیلهسی هم دیر. اولکه ده ایریم تیللرنی قراوسیز قالدیریب، اولرگه دقت و اعتبار قره تمسلیک، اؤشه تیللرده سؤزلوچیلرنی هم مهنسیمس لیکن دلالت برهدی. «تیلگه اختیار، ابلگه اعتبار» دېگن خلقیمیزنینگ حکمتلی سؤزی شو مقصدگه قره تیلگن.

دکتور شفیقه یارقین ۱۳۳۳ ییلی، قوس آبی نینگ ۳-نچى کونی سرپل شهریده توغیلدی. ۱۳۵۱ ییلی مکتب، ۱۳۵۵ ییلی پوهنتون نی بیتیریب، ۱۹۹۸ م. ییلی دکتورلیک دیپلومینی آلدی.

او افغانستان ملی رادیو-تلوویزیونی، افغانستان علوم اکادمیسی، سنا مجلسی، جوزجان خاتین-قیزلر شوراسی، جوزجان عالی تحصیلات مؤسسهسی، عیالار وزیرلیگی، اؤزبکستان علوم اکادمیسیده ایشله دی، حاضر معارف وزیرلیگیده مشاور و تربیوی علمی شؤرا ریسی دیر.

اونینگ (۱۸) ته کتاب و رساله سی، (۳۰۰) دن آرتیق مقاله، شعر و داستانلری اؤزبک و دری تیللریده اولکه و چېت اېل مطبوعاتیده نشر ایتیلگن.

او، «بابر خلق ارا فوندى» نینگ آلتین مدالی، «حکیم ناصر خسرو» ادبی جایزه سی، «مجمعا» نینگ آزادلیک جایزه سی، ایران نینگ «فصل کتابی» جایزه سی و باشقه بیر قطار مدال و جایزه لرنی آلیشگه اېریشگن. «آلیس دن بیر سبس» اونینگ باسیلگن ایلک سیلنمه شعر- لری تۈپلمی دیر.

کۆپ عصرلردن کپن ۱۳۸۲ ییل لویه جرگه سیده اؤزبیک تیلی اساسی قانون نینگ اؤن آلتینچی ماده سیگه بناء رسمی تیل درجه سیگه کۆتریلیب، وطنداشلاریمیزنینگ ایزگو ایستکلریدن بیرى عملگه آشدی. ایندی تیلیمیزنى قانون حمایه سیده رواجلنیریش امکائیتلری موجود.

حاضر اولکه میزده بیرقطار علم و فن اربابلری، شاعر و یازوچیلر و ژورنالیستلر آنه تیلیمیز تورکی اوزبیکینی ترقی و تکامل یاسقیچلریگه کۆتریش مقصدیده قلم تېرەتیب، تورلی ژانرلرده بدیعى ایجاد ییلن شغللیب کېلماقدەلر. اولر یرەنگن اثرلرنینگ هر بیرى اؤز موقع و اهمیتیگه ایگه بۆلیب، علیجده تېکسیریش اوچون موضوع بۆله آلهدی. بیز اوشبو مقدمهده جسور و استعدادلی شاعر شفیه یارقین و اونینگ «آلیسندن بیر سېس» ناملی شعرى تۆپلمى حقیده فکر ییلدیرماقچیمیز.

شفیه یارقین - دیاج مدنیت سبور و علمپورر بیر عایلهده توغیلیب وایه گه ییتدی. آنهسى میرزا محمدقاسم قاضىزاده، امان الله خان دوریدن اۇقیب، بیتیشیب چیققن مشروطهچى و متجددلردن بیرى صفتیده استعدادلی شاعر و حسن خط ملکه سیگه ایگه اېلای. او سرپل شهرى نینگ شهردارى، پارلمان نینگ ییتینچی دوره سیده ملت وکیللى اېلای. او، مرحوم داکتر محمودى، غبار، دهقان، نوا، خسته، حبیبى، عبدالاول قریشى و باشقه بیر عده مترقى وکیللر ییلن بیرلشیب، شوراده اپوزیشن نینگ فعال اعضالردن بیرى صفتیده فعالیت قیلردی. او معارف و اقتصاد وزیرلیک ایشلری بۇیچه شورا مجلسى کمیسیونى نینگ ریسی اېلای.

او، قیزیکه بار آتھلیک مهرینی بغیشلپ، اونینگ اؤسب اولغه ییشی و معنوی کمال ناپیشی اوچون شرایط یرەتیب بېردی.

شفیه یارقین باشقه کۆپ افغانستان اؤزبیک شاعرلری سینگری ذواللسانین شاعر صفتیده تورکی اوزبیکى و درى تیللریده ایجاد قیلەدی. او، اؤز ایجادینی درى تیلده باشلگن بۆلسه هم، کپنراق آنه تیلی - اؤزبیک تیلیگه اؤتدی. هر ایکى تیلده اونینگ اساسی بېلگىسى (اؤنى اجرەتیب تورەدیگن خصوصیتی) شونند عبارت که او هر دایم بیر عیال صفتیده سۆز یوریتەدی؛ عیاللرگه خاص بۆلگن حسیات و توفیقلرنى افاده یلیدی؛ اېرکلرینکین فرقلی اۆلهراق عیاللرینگ روحى کېچنمهلری، ایچکی دنیاسى، حیات و طبیعتگه نسبتاً قرەشلىرى و حادثەلر بۇیچه قضاوتلرینی ادبی خلافت ییلن عکس اېتیرەدی. افغانستان اؤزبیک شعریتیده شفیه یارقین بیرینچی بۆلیب، جسارت ییلن بوندەى تصور و تخیل بۇلینى عیاللریمیزگه آچیب بېردی. بو ساحهده اونینگ شعرلردن آیریم مثاللرگه دقتینگیزنى قرەنەمن:

آشیانسیز آنه قوشلر دردینی بیلدیم اتیق

تا که بۆلدیم غربت ایچره آشیانیمدن جدا



عشقمیده اؤزینگنى ینه شیدا قیلە کۆرمه

وصلیمنى تصوره تماشا قیلە کۆرمه



ساجلریمدن تون چپچکلر عطرنی

آقیزیب، آقیزدی دریا سۆنگى عشق



مېندیک ینه بیر دلبر فرزانه تاپیلمس

سېندېک ینه بیر عاشق دېوانه تاپیلمس



اؤزگه لرگه شه قیزیدېک من، ولی
بنده من عشقینگه سلطانیم مېنیگ



سېن یشیل بویلی تېرهک، مېن نسترن
یشنه ترمیز ایکیمیز گلزارنی



شکار اوچون دله - اؤرمانگه بۆلمه آواره
نگاهینگ اؤقینی ات مېن ساری، شکارینگ من

شفیقه یارقین دری تیلیده عروض وزنلری، نیما یی وزنلر و شونینگدېک
آق شعر ژانریده شعر یازدهدی. اؤزبېک تیلیده اېسه عروض وزنلریدن تشقری
برماق وزنلری و آق شعر ژانریده هم ایجاد اېتهدی.

برماق وزنی بديی ایجاد اوچون یخشی قوله یلیکلر یرته ییب بېره دی.
اؤزبېک تیلیده تصور و خیالی انیق افاده لاش، اوپرا و دراماتیک اثرلر یازیش
اوچون اونده کینگ امکانتیلر موجود. یزیرلر اینیقهسه یاشلریمیز، آنه تیلده
شعریتمیزنی رواجلئتیریش اوچون عروض وزنلری ییلن بیرگه برماق وزنلری
(هجایی وزنلری) و آق شعر ژانرلریدن هم یېترلی درجه ده فایده لئشیمیز لازم.

برماق وزنلریده شفیه یارقین یازگن شعرلر سلیق و روان، نازک تخیل و
تصور و ینگ اتمه لر و شاعرانه افاده لر ییلن بای. «آلیسندن بیر سېس»
تۆپلیمده ییگرمه بېش شعر برماق، نیما یی و آق شعر ژانریده یازیلگن. قوییده
اونینگ ایجادیدن بیر نهچه مثاللر:

بو شعریمنی سېنگه یازمه من سېنگه
ایلیق بیر بهارنینگ ایلیق تانگیده

قیزیل گل خیالی، سکوت سرلری
آق بیر بولاقدېک قویاش آنکیده

حیاتیمنی سېن سیز تصور قیلیش
بهارنی چېک سیز دېمکدیر مېنگه
بو شعریمنی یازدی خیالینگ قویلی
بو شعریمنی ساوغه قیلایین سېنگه

شونینگدېک «آنه جان»، «تېگه اېسله مه دیم؟» برچه لریگه قره لاسین.
شفیقه یارقین افغانستان اؤزبېک شعریته آق شعر قالبی رواجی اوچون
آلغه قلملر تشله دی. تۆپلیمده گی «طالع سیز گۆز دل»، «فرزانه نوایی گه»،
«صلح اوچون کوره ش»، «تیریک غزل»، «گلر بیر لیگی»، «سلام»،
«بېگیم، سیزنی نېگه سېوه من؟»، «بخت قوشیغی» و اینیقهسه
«آلیسندن بیر سېس» شعرلری بو ساحه ده هم او بیر ملکه لی شاعر
اېکئلیگی کورسته دی. او، آق شعر ژانریده شاعرانه تصور و رمانتیک توفولرنی
شکلئتیریش اوچون کینگراق امکانتیلر تاپه دی و فکر جولانی اوچون اېرکین
محیطا گه اېگه بۆله دی.

«آلیسندن بیر سېس» دېب ائلگن شعرده ایجاد و ابتکارنینگ ینگى
بیر تورى، چتور توفولر و یوکسک تخیل نینگ اؤزىگه خاص بديی افاده سی
کۆزگه تشله دی. اونده شاعر آلیسندن ترقله دیگن بیر سمبولینی یرته دی. اگر
عنفوی شعرلرده یلفوز کیشی نالیب، سۆله سه و مظلوم ینگره ب ییقله یلده، بو
شعرده یلفوزلیک نالیب سۆله یلده، مظلوملیک ینگره ب ییقله یلده، جیم-
جیتلیک فزاید قیلده دی، آی و قویاش سجده گه باش قویب، یفراغلر تېتره ب

سېغينه دى. بو سېس يېر و كوكى تېره تېدىگن معجزه لى كوچگه اېگه بولسه هم، ييراق ييز انسانلرنى اغير اويقودن اويغاته آلمه يدى.

بو سمبولنى هر كيم اوز تصويرى و دنيا قره شى دايره سیده توشينيشى ممكن، لېكن شاعر اوندىن فايده لىنىپ، اوز اېزگو ايستكلرنى يىلدېرگن حالده اوز جامعه سى، شونىگدېك كيشىلىك جامعه نى تنقيد استيگه آله دى.

فكر يمجعه «آليسدن يېر سېس» شعرى، افغانستان اوزبېك شعريتده هم شكل و هم مضمون يوزه سيلدىن بوتوله دى يېر ينگى بيان اسلوبى حسابلنه دى.

عروض وزنلريده شيفه يارقين تورلى ژانرلردن فايده لنده دى. اونىنگ مھارتىنى كوينچه غزل، رباعى و مثنويده كورش ممكن. اوزبېك تيليده او يازگن غزللر ساده، تعقيد و اېھامدىن اوزاقلىگى بىلن يېرگه لېرىك توغولر و شاعرانه حسياتنى عكس ايتېرېدې و شاعرگه خاص قره شلر و كېچىمھلرنى سېلىق و تكلف سېز اسلوبده بيان اېتېدې. غزل اوچون او تلگن وزنلر كوينچه قيسقه و اويناقلىگى و موسيقيلىگى بىلن دقتى اوزىگه تارتېدې، مثلاً: قويدېگى يېتلرگه دقت قىلىنگ:

تاتنگ آتېب سحر بولدى كورمەدى كوزيم اويغو
كيم اوچېردى اويغوم نى، قىلدى كيم مېنى جادو؟



كۈنگىلېمە تا قىلدى ماوا سۈنگى عشق
سۈزلر يىمگە بېردى معنا سۈنگى عشق
غنىچەلر توغوسىدە پنهان اېدېم
يېل بۇلىپ قىلدى هويدا سۈنگى عشق

بويوك خداگه قسم بېقرار و زارينگ من
وفاسېور سېوريم، باوفا نگارينگ من



كېچە تانگ آتگونچە كۈنگلوم كۈزلرينگنى ياد اېتر
اويغوسىزلىكدن تانگ آتگونچە كۈزيم فرياد اېتر



سېن كېي دلدار كېرەك دور مېنگە
يار وفادار كېرەك دور مېنگە

شيفه نىنگ شعرلريده وطن سېورلىك توغولرى و اجتماعى غايەلر اوزىگه خاص اوزىن توتېدې. او هر يېرگه بارسه و هر جايدە يشەسە، وطنى اونوتمەيدى، اونىنگ مھرى بىلن يشەيدى. كوينچە اونىنگ شعرلريده بو مقدس توغو تاولىنىپ، شاعرنى تۇقۇنلتىرىپ تورەيدى. اونىنگ وطن سېورلىك توغولرىنى «نشانه»، «تاييلمىس»، «نېردە سېن و نېردە مېن»، «ھجرت بهارى»، «سرگذشت»، اينىقسە «صلح اوچون كورەش» و باشقە شعرلريده كورش ممكن.

«صلح اوچون كورەش» دېب اتلگن شعرده، شاعر اۋرتەگە قۇبگن اوچتە سوالگە، اوروش فاجىھلرېنى كۈرىپ، اغير مصيبتلرگە يۇلوققن، خان و مان و فرزندلرېدن اېرىلگن يېر آتە و يېر آتە جواب بېرەيدى. اولر بۇلىپ اۋتگن الملى واقعهلرگە تېنىپ، اوروشنى آدملىر تېنچلىگى نىنگ اشدى دشمنى، اولكە آبادانچىلىگى و معمورلىگىگە رخنە سالوچى اېنگ دھشتلى عامل دېب، خلاصە چىقرەدېلر. باشلارده مھر و محبت توغولرنى اويغاتيش، برچەنى اوروشگە قرشى سفرېر قىلىش، صلح و تېنچلىك يۇليده تېنمىسيز كورەشيش، هر يېر انسان

نینګ ملی و انسانی وظیفه‌سی اُزینده توره‌دی. بو شعر، اوزی نینگ شکل، اسلوب و حجمیگه کُوره اوزون و روایتی بُولیب، حاضرگی افغانستان اُزبیک شعریتیده علیحده اهمیتگه اېگه دیر.

عین حالده شفیه یارقین صلاحیتلی مترجم هم دیر. او ایکی تیل نینگ گرامر قاعده‌لری، لغوی خصوصیتلری، ادبی سبک و یونه‌لیش‌لرینی بخشی توشونگی اوچون اولردن بیر-بیرگه منظوم یا که منثور ترجمه قیلیش قابیلیتگه اېگه. اُزبیک تیلیگه بابرنامه نینگ افغانستانگه تېگیشلی قسملری، بابرینینگ غزللر، قطعه‌لر و رباعیلرینی درېگه ترجمه‌سی، دری تیلدن مولانا جلال‌الدین بلخی-رومی نینگ ۱۶۰ ته رباعی سی، فروغ فرخزاد نینگ بیشته تُولمیدن بیر قطار سیلنمه شعرلری، شاه غریب میرزا، کامران میرزا، شعرلرینی اُزبیک تیلیگه اُگیرگنی، اونده بو ساحده یوقاری استعداد و مهارت بارلیگیدن دلالت بیرهدی.

او، شعرلرنی کُوپینچه اصل وزنیده، شاعرینینگ کچینمه‌لری و غایه‌لرینی هیچ قندهی تصرف‌سیر ترجمه قیلیشگه حرکت قیلهدی. بو اِسره هریر ترجمه تَوغریلیگی نینگ کفالتی دیر.

شفیه یارقین ابرکین فکر و یره‌تووجن شاعر صفتیده بیراُونینگ ایزیلدن بارمه‌یلدی. هم شکل و هم مضمونده اِبسکی قالبلردن چقیب، دور طلبی و زمان اِستگی ییلن اویغونلیکده اِجاد قیلیشگه حرکت قیلهدی. اُونینگ بو ایتیلیشینی او ایشلتگن ینگ- ینگ فورملر، مضمونلر و اولرنی جانلی روشده افاده ایتیشده، شونینگدېک او ایشلتگن بیر قطار ادبی ترکیبلر، اتمه‌لر، استعاره و تشبیه‌لرده یققال کُوزیش ممکن. قوبیده او یره‌تگن ینگ اتمه‌لر، شاعرانه ترکیب و افاده‌لر، استعاره و تشبیه‌لردن اَیریم‌لرینی کُورستیب اوتهمیز:

یاروغ مهربانلیک، قویاش آنکی، معطر بولوت، یشیل توش، خیال قۇلی، قرانغولیک بیرهمی، نئی تاماغیده توگولگن درد، جیم-جیتلیک نینگ سوو بُولیب آقیشی، کُوز فریادی، عمر یغراغینی کُودیریش، یولدوز سانار، غزل باغی، آرزو قامتی، هوس تامچیس، آی بولاغی، قیزیل کولگو، مهربان قویاش، قویاش کُوزلی، ایستکنی اینجودېک ساجیش، میسه‌لر اویقوس، غنچه‌لر توغوس، توغوس حریریده یشش، حیا باکره‌لیگی، کُوز قلدیرغاچی، اونسیر تاووش، یاغدودن اوی قوریش، ابریلیق قۇلی، تیریک غزل، آلتون قناتلی قویاش، قار چاوشی، بیراغلر شیورلشی، سلام نینگ گللشی، آی نینگ اویقوسیره‌شی، توغولر تینقلیگی، قویاشلی یوره‌ک، تاشقین غضب نینگ ابل بُولیشی، گل تبسمی و باشقه بیر قطار ترکیب و استعاره‌لر.

شفیه یارقین تیلیمیزنین حکایه نویسلیک ترماعیده هم کُوزگه کُورینگن ماهر یاروجی دیر. او، اوزی نینگ بیر قنچه قیسقه حکایه و داستانلری ییلن تیل و ادبیاتیمیزنین اوشبو ترماعیگه هم اوزی نینگ مناسب و ارزنگولی اولوشینی قُوشگن. بونده اُونینگ «ینه کُوریشگونچه» ناملی حکایه‌لر تُولمی یققال گواه دیر.

شونینگدېک، شفیه یارقین افغانستان اُزبیک تیلی باله‌لر ادبیاتیده هم اوزی نینگ بیر قطار قیسقه حکایه‌لر و شعرلری ییلن مناسب ادیملر کُوتَرگن. اُزبیک باله‌لری اوچون او یازگن قُوشیق و ترانه‌لر نهایت ساده، صمیمی و یاقیملی دیر. شاعر اَنه بُولگنی اوچون باله‌لر روحیات و قیزقیشلرینی بخشی توشونهدی و اُونگه ماسلشتیریب، شعر یازهدی.

شاعریک، مترجملیک و یازوچیلیکدن تشقیری شفیه یارقین یازچیل
ایزنووچی (محقق) و ادبیاتشاس هم دیر. او ۱۹۹۸ ییلی فیلالورزی فنلری
ساحهسیده بابرشه نینگ اوغلی کامران میرزانیگ شعرلری بویچه اوز علمی
رسالهسینی یاقلب، دکتورلیک علمی درجهسینی آلدی. علمی مقلملر بیلن
بابرشه، نادره بېگیم و شاه غریب میرزا غریبی دیوانلری نینگ نشری، او
بجرگن قیمتی علمی ایشلر سیرهسیگه کیره دی.

اونینگ اؤن پستی جلد علمی، تحقیقی و ایجادى رساله و کتابلری همده
یوزگه یقین مقالهسى باسیلیب چیقغن.

نېچه ییل الدین اوزبکستانده **ظهیرالدین محمدبابر خلق ارا**
فوندى تامانیدن چت ایللیک ایکى عالمگه بابرشاسلیک بویچه قیلگن اولکن
خدمتلری اوچون بابر آلتین نشان بیریلدی. بولر، بابرنامه نینگ جاپان تیلیگه
اؤگیرگن و اونى اصل تورکجه متنى بیلن اوچ جلدده جاپانده نشر استگن
جاپانلیک یتوک عالم پروفیسور «ایچی مانو» و بابر دیوانی نینگ تنقیدى
متننى کابلده نشر ایتیب، بابر و بابر عالیلهسى و ایجادلری بویچه کینگ علمی
ایشلر بجرگن **دکتور شفیه یارقین** ابدی.

خلاصه قیلیب آیتدیگن بولسک، شفیه یارقین بیر زمانوی شاعر،
یازوچی و ایزلنووچی صفتیده اؤزی نینگ بار کوچی، غیرتى و همتىنى آنه
تیلی - تورکی تیل - اوزبیک تیلی نینگ رواجی و انکشافیگه بقیشلپ، اؤز
ایجادى فعالیتلری بیلن ابل و یورت حرمتیگه سزاوار بولیب کلماقده.

«**الیسندن بیر سېس**» توبلمی اونینگ اؤزینگه خاص شعرى اسلوبی
نینگ کؤزگوسی صفتیده ادبیاتیمیز رواجی نینگ یوگونگی باسقیجیده مهم و
تأثیرچن اؤزین توندهدی و زمانگه ماس قرهشلى و بدیعی افاده واسطهلری بیلن

یاش ایجادکارلریمیز اوچون یخشى اؤزنگ و معنوی تورتنکی وظیفهسینی
بجره آلدی.

مین فرصتدن فایدهلنیب، مقدمه سؤنگیده افغانستان یاش اوزبیک
شاعرلریگه قرهته مهم بیر مسئلهنى استلیب اؤتماقچی ابدیم:

یوگون شعر و ادبیاتیمیزی اونینگ اساسی بولمیش کلاسیک ادبیاتدن
اجره تیب اؤزگیش یا که رواجلتیریش خام خیالین باشقه نرسه اېمس. شعر و
ادبیات اگر اؤز تاریخی ایلدیزلریدن اوزنلسه، البته که انقراض و انحطاط گه یؤل
توته دی.

کلاسیک ادبیات بیزگه چوقور تصور، نازک تخیل، فلسفی فکر یوریتیش،
انسان روحی نینگ تویگه بیتیب باریب، اونینگ ایچکی دنیاسی بیلن آشنا
بولیش، حیات معمالرینی اؤزگیتیب، اولرگه شاعرانه یانداشیش بۇللرینی کؤرستیب
بیره دی، لغوی ذخیره میزنی بای ایتهدی، ایزگو غایه لر و نازک کچیمه لرینی
چیرایلی تعبیر ایتیش اسلوبینی اؤزگته دی. شو سببلی، بیر شاعر و یازوچی
هرقچه کلاسیک شاعرلر حیاتی و اثرلری بیلن کؤپراق تانیش بولیب، اولرینی
یخشى اؤزشتیریب آلگن بولسه، اؤشچه قدرتلى ایجاد و افاده ملکهسیگه اېگه
بۇله دی.

مین اوشبو انکار ایتیب بولمیه یدیگن حقیقتنى نظرده توتگن حالده
تأکیدلماقچی ابدیم که یاش شاعر و ایجادکارلریمیز کلاسیک ممتاز شاعرلریمیز
اثرلریگه قیزیقپ، اولرینی دقت بیلن اؤقوب، لفظی و معنوی صنعتلرینی
توشونسالر، فکر و خیالی افادهلش اسلوبلرینی اؤزگیتیب، عروض وزنلریگه هم
اعتبار بیرسالر، شهه سیز شعر یازیش، مضمون یرتیش صلاحیتلری آشه دی،
باریب-باریب اثرلری ضعیف ترکیب، تعقید و ایهام، تکرار و تصنع، وزندن

چىقىش يا كە سىكتەلىكلەرگە بۇل قۇيىش كىي كىچىلىكلەردىن خالى بۇلەدى و
اقتدارلى شاعرگە ايلەندىلەر.

شۈبىنگىدېك، قرداش مەملىكلەر ائىقىسە ئۈزبېكىستان، ئازبايجان، تۈركىيە،
تۈركمەنىستان و باشقەلەرنىڭ شەئرو ادبىياتى بىلەن ئاشنا بۇلىش ياش شاعەرلەرمىزگە
يىڭى افقارنى ئاچىپ بېرەدى. بۇندە، ائىقىسە كېرىل يا كە لاتىن يازوونى
ئۈزگىش ھەر بىر ئۈزبېك قەلەمكىشگە جۈدە ضرور. چۈنكە او، ئۈزبېك تىلىدە
بىرەتلىگەن شەئرى اثرلەر، داستان و رمانلەر، بىدەئى تەرجەملەر، تىل و ادبىياتىمىز بۇيىچە
ئالىب بارلىگەن علمى تەحقىقاتلەر كىي تۈگەنسە خەزىنەلەر اېشىگىنى ئاچەدى و بىرماق
وزنلەردە شەئرى يازىش يۇللىرى بىلەن تائىستىرەدى.

افغانىستان ئۈزبېك شاعەرلىرى بۇلەردىن تەشقىرى ادبىي فەنلەرنى ئۈزلەشتىرەش
بىلەن بىرگە ۲۱ نچى عصر شاعەرلىرى صفىدە دايرەالمعارفى مەلۇماتلەرگە اېگە
بۇلىشلرى ضرور. كېرەكلى فەنلەرنى اېگەلمەسەن ھېچ بىر شاعر و يازوچى
جەمئىيەتنى يىلىپ ئالىش، اىستىكلەرنى توشۇنىش و زمان روھىنى انگەش امكانىگە
اېگە بۇلمەيدى، نەتىجەدە يۈكسەك مەيارلەر بىلەن ئۈلچەندىگەن شەئەرلەر بىرەتەشگە
اېرىشە ئالمەيدى.

علوم دكتورى

عبدالحكيم شەئرى جۈزجانى

تاشكەنت - ۲۰۰۷

ياروغ مەربانلىك

بۇ شەئرىمنى سېنىگە يازەن، سېنىگە
اىلىق بىر بەھارنىڭ اىلىق تانگىدە
قېزىل گل خىالى، سەكۈت سەرلىرى
اقر بىر بۇلاقىدېك قۇياش ئانگىگە

نەفس الگىنىمدە سېنى ئۈلەسەم
مەطر بۇلۇتەن ياغر عشق اۈنى
سېنىڭ بىرلە دايم يىشىل توش كىي
اۋتەر بۇ حىياتىنىڭ مەنۇر تۈنى

غزل يازگىمىدە، سېنىڭ كۆز لىرىڭ
ياروغ مېھرىبانلىك ساچر سۆزىمگە
بۇ يالغىزلىقىمىدە، خىيالىڭ قۇلى
گۈزەل بىر بەشتىنى ئاچر كۆزىمگە

ھاياتىمنى سېنى سىز تصور قىلىش
بىھارنى چېچكىسىز دېمەك دورىمىگە
بۇ شەرىمنى يازدى خىيالىڭ قۇلى
بۇ شەرىمنى ساوغە قىلايىن سېنىگە

كابل: ۱۳۸۶

يېشىلىك تەمناسى

گل آچىلدى ھەر يانە، كۆز آچىپ تماشى قىل
نوبھار يېلى اېسىدى، اېمدى مىل صحرا قىل

غىچە لىر كۆلىپ تورگىن، لالە لىر تۇلىپ تورگىن
ساز و صحبت اسبابىن بىرچە گە مېھنا قىل

اۋىنىپ اې صبا قاچكىل، غىچە كۆكىسىنى آچكىل
كۆككە عطرىنى ساچكىل، بىر و كۆكنى زىبا قىل

تا سېوېنگه فرصت بار، بۆلمە سېوگىدىن بېزار
مەر ايله سېوېملى يار، اېل يوراكىدە جا قىل

اې يېگىت وطنداشېم، اې ايناغە - قرداشېم
علم و فنى اۋرگنگىل، اۋزنى يخشى دانا قىل

ايستە سنگ جهان بۆلسە، اولكە جاودان بۆلسە،
اېل-ولوس امان بۆلسە، خلق ايله مدارا قىل

اولكە خدمتىن قېلگىل، آنە حقنى بېلگىل
يخشىلىك تامان بارگىل، يخشىلىگ تمنا قىل

اۋتدى رنج و محنتلر، كېلدى يخشى فرصتلر
يارقېن اۋلدى ظلمتلر، نور اېچىدە ماۋا قىل

كابل: ۱۳۶۰

قىلە كۆرمە

عشقىمدە اۋزىنگنى ينە شىدا قىلە كۆرمە
وصلېمنى تصوردە تمنا قىلە كۆرمە

كۆز ياشى و دل قانى و نالەنگگە ايشانمەم
يۈلىمدە كۆزىنگ ياشىنى دريا قىلە كۆرمە

أهينگ اثرى گاهېدە يوز نالە دن آرتىق
أهينگى ينە نالە گە سودا قىلە كۆرمە

دردىمگە يۈلىققن كىشى درمان تاپە ألمس
مېندىن اېسە بو درد، مداۋا قىلە كۆرمە

هركىمگە جدالىك غمىدىن شكۈه قىلورسېن
گر عاشق اېسنگ، شكۈه بېجا قىلە كۆرمە

تويغو و خيالېمدە غزل باغېدە يورسېم
روحېمدە گى عالمنى تماشا قىلە كۆرمە

كابل: ۱۳۷۰

گل و شېنم

تانگ آتیب سحر بۇلدى، كۆرمەدى كۆزۈم اويقو
كىم اوچىردى اويقۇمنى؟ قىلدى كىم مېنى جادو؟

فارغ اېردى تا كۈنگلۈم، ساغ اېدى تىن و كۈنگلۈم
ياندېرىپ تىنمىنى عشق، ايلەدى كۈنگۈلنى سوو

اېمدى قى تامان بارسم، راحت و فراغت دېب،
اول تاماندىن البتە، درد و غم كېلر اوترو

عشق اېلى مثاليدور، برگ گل بىلن شېنم
كۈزلىرىدە نىم بۇلسە، لېلىرىدە دور كۈلگۈ

اوندىن اۈزگەنى كۈنگلۈم ايستەمس بو دنيادىن
اي خدا، وصالىدىن قىلمە گىل مېنى اېرو

تاشكېنت: ۱۹۹۷

چىقسە قوياش مغرىدىن

بو دنيادە تاپىلمەيدى چىن سېۋى
ايشانمە ھېچ قىچان، سېۋى سۈزىگە
ھەر كىم دېسە، چىن سېۋىدىن تۈلەمن
كۆرەنسەن الداۋچى ھوس كۈزىگە

اۋتدى شېرىن - لېلى لىرىنىڭ دورەسى
تاپىلمەيدى باشقە فرھاد و مجنون
كۈنگۈل قۇيمە، ھېچ الدەنمە سېۋىگە
چىن سېۋى ھىم فقط ھوس دور بوكون

چىقسە اگر قوياش مغرب تاماندىن
كوندە، يولدوز بارلسە تېگرەككە
اۋسە اگر تاش بىرىدىن قىزىل قان
تاپىلەدى چىن سېۋى ھىم يۈرەككە

تاشكېنت: ۱۹۹۹

اۋىل يولدوزى

كېچە تانگ اۆگۈنچە كۈنگلۈم كۈزلىرىنىڭ ياد اېتىر
اويقوسىزلىكتىن تانگ اۆگۈندە كۈزىم فرىاد اېتىر

اۋىللىرىنىڭ يولدوز بۇلىپ، اى ياروغىدە مېن بىلەن
اۋىنەشەر ھەر كېچە و جان و كۈنگۈلنى شاد اېتىر

ھەر قىچان كىم حسرت و قىغۇ يۈرەككە جايلىشىر
كۈزلىرىنىڭ يۈز بىخىشى توغۇنى انگا ايجاد اېتىر

سېن بىلەن اوچرەشدىم و سېھى توغىلدى كۈنگۈلمە
اېمىدى سېنىڭ دىل قوشى سېرەب غزل انشاد اېتىر

كۈيسە- كۈيسىن عشق اۋتېدە جان و تىن ويرانەسى
سېھى، كۈيگەن جان و تىنى يىڭىدىن اباد اېتىر

اندجان: ۱۹۹۱

طالع سىز گۈزەل

تىنىق كۈز گۈگە نازلىنىپ، ايتە مەن:
«ايا كۈز گۈ جان»

مېنىڭگە بېرگىل جواب
كۈزىڭگە گۈزەل كۈزىم مەن مې، يۇق؟»

مېنىڭ مېر ايلە كۈز تېكىپ ايتە دى:
«باشىڭدىن اياغىڭگىچە دور گۈزەل
خىالىڭ گۈزەل دور، جمالنىڭ گۈزەل
اۋزىڭ بىر مەل، كۈزلىرىڭ دور غزل

تینگنی کوموشدن یسب دور خدا
 بویینگ ارزو قامتیدن بلند
 نگاهینگ هوس باده سین تاهچیس
 لینگ غنچه نینگ قیب قیزیل کولگیسی
 تیشینگ لاله یغراغی نینگ شبنی
 سسینگ دور دوتاردن تره لگی صدا
 و یا شعر و نی نینگ قوشیم کویلهشی
 سوزینگ ایلک بهار قوشلرین سیرهشی
 ساجینگ ای بولاغی، تینیم کچهسی
 خصالینگ باقمیلی مین تانگ پیلی
 چیرای کوزگوسیده گوزهل ابرکهن
 گوزهللر ایچیده اوزینگ بیرنه سن
 ولې، بو گوزهل لیکنی بیلگوچی، کیم؟
 ولې، بو چیرای نینگ خریداری، کیم؟
 گوزهل اق بیلک سن،
 ملک سن،
 ولې،
 چیرای باشقه و بخت دور باشقه چه
 گوزهل سن، ولې طالینگ یوق سبینگ
 بوتون عشق سن،
 عاشقینگ یوق سبینگ»
 تاشکنت: ۱۹۹۸

ایر یلیق شگوهسی

ایله دی قسمت مینی افغانستایمندن جدا
 تله دی غربنده، قیلدی خان و ماتیمندن جدا

ترک ایتیب چیقچ وطنن، اوشوراز اولدی عیان
 کیم وطن دور جان و جسمیم بولدی جاتیمندن جدا

اوز وطنده نهره ابردیم، هم سبویملی، محترم
 اوز گه بورت ایلدی مینی نام و نشاتیمندن جدا

اشمىانسىز انە قوشلار دىردىنى يىلدىم انىق
تا كە بۆلدوم غەربت ايجرە اشمانىمدىن جدا

تولندى باشىم اوزرە مەر ايلە يارقىن قوياش
اە، كىم بۆلدوم قوياشلى اسمانىمدىن جدا

اۈزگەلەر مەن خستەگە يوز مەربانلىك قىلسەلەر
كۆرىنەر مەنگە ستمەدەك، مەربانىمدىن جدا

درد ايلە آرام ايدىم، آرام جانىم قاشىدە
يۇق مەنگە آرام، اۋشل آرام جانىمدىن جدا

تاشكىنت: ۱۹۹۷

وصال اىستىگى

يار اكر يار ايسە، يارە جفا قىلمەيدور
مەربانلىغ اونوتىپ، ترك وفا قىلمەيدور

يارلىغ شىوۋەسى دور گاه نياز و گە ناز
اۋل كىي، عمر بۇيى بىزنى ادا قىلمەيدور

ەر تامان باقسە اۋشل ياندا توررەن، اما
كىيىرىگى اۋقلىرى كۆكسىمنى يارا قىلمەيدور

ايرىلىق دردى و تھمت غمى و رشك اوتى
اول ستم قالمدى كيم، يار منگا قيلمە يدور

گرچه دردىمگە چوچوك سۆزى دوا دور، لېكىن
يار كۆپ درد بېرىپ، ھېچ دوا قيلمە يدور

ھەر زمان يىڭى جفا رىسمىنى تونىگەي، نېتەيىن؟
بىندە لردن اويالىپ، ترس خدا قيلمە يدور

ايكى اچوندە كۈنگۈل، وصىلىنى ايستر دايم
لېكىن، اول يار، بو ايستىكى روا قيلمە يدور

تاشكېنت: ۱۹۹۸

سالمنا

كۈزىم توشدى جىمالىنگە، بو ديدارىنگە سىلما
كۈزىنگ، دل رازىنى ايتدى، بو اظهارىنگە سىلما

گېھى مېرىنگ بىلن باقىپ، دلىمنى شاد ايلرسن
گېھى جور ايله اۋلدىر گۈچى كردارىنگە سىلما

قەيىرگە كىم قىدم قۇيىنگ، اچىلگەي بىشنە بان گلر
كۈزىمگە كېل، قىدم قۇيگىل، بو رفتارىنگە سىلما

سېنىڭ يادىڭ بىلەن ئاچان، قارا توننى تانگ ئاتىردىم
مېنىڭ باقمەي جفا قىلدىڭ، بو ئازارىڭگە سىلما

ھەمە جور و جفالرگە وفا و مەر قىتردىم
نە بۆلگەي گر دېسنىڭ اوشبو وفادارىڭگە سىلما؟

«عظيمى» شەرىگە اۇخشاش يەردە تىدىم اوشبو شەرىمنى
يېتەر مېنىڭ اېلىم گر ايتسە: اشعارىڭگە سىلما^۱

كابل: ۱۳۶۰

توشلىرىمدە سېن بىرلن بىر كىيىمدە ياتىگەيمىن
كېلەسنىڭ، قارا توندىك قىغولرگە باتىگەيمىن
سېن سىز اې قوياش كۆزلى، موز ايجىدە قاتىگەيمىن
ايرىلىقىدە قالدىرەمە، ايرىلىقىدە اۆلگەيمىن

كېچەلر تانگ ائگۈنچە، كۆزلىرىڭنى اۆيلەيمىن
ايدىن اى بىلن بىرگە، كۆزلىرىڭنى سۆيلەيمىن
سېن اوچون قۇشۇق باغلىب، كۆزلىرىڭنى كويلەيمىن
قىي-قىزىل چېچىك دورىن، ايرىلىقىدە سۆلگەيمىن

۱ استاد قارى محمد عظيم عظيمى نىڭ ۹۰ ياشىگە كىرگىلىكى مناسىتى بىلن قوملار قىيلەر ورازىنى و يازوچىلر اويوشمىسى تامانىدىن داير ايتىلگن اولوغلاو سىميئارىدە عظيمى نىڭ شو رۆزن و قاقىيە ددگى غزلى مشاعرە گە قۇيىلدى. بو غزل، اۆشە مشاعرە اوچون يازىلگن و اۆقۇلگن شەرلر جملە سىدىن دىر.

يېل بۇلىپ، ياغىنىگە ايستىگىمنى ساچگە يىم
 قىغولى كۈنگۈل دردىن، مېن قاشىنىگە آچگە يىم
 سېنىدىن آيرو كىم سارى، قەي تامانگە قاچگە يىم؟
 آيرىلىقە قالدېرمە، بۇلمسە نې بۇلگە يىم؟

كون سەيىن يوراكىمدە، آرتەدى سېنىنىگ سېوگىنىگ
 سېن سارى ياغىمنى، تارتەدى سېنىنىگ سېوگىنىگ
 ھر تمانگە يوزلىسم، تارتەدى سېنىنىگ سېوگىنىگ
 اۋزلىگىمدىن اجرەلدىم، سېوگى بىرلە تۇلگە يىم

كابل: ۱۳۷۰

سۇنگى عشق

كۈنگىلمە تا قىلدى ماۋا، سۇنگى عشق
 سۇزلرىمگە بېردى معنا، سۇنگى عشق

غىچەلر تويغوسىدە پىنھان اېدىم
 يېل بۇلىپ، قىلدى ھويدا، سۇنگى عشق

مىسەلر اويغوسىدە اويغاق اېدىم
 كۈزلرىمگە يايىدى رۇيا، سۇنگى عشق

نى تاماغىدە توغىلگن درد اېدىم
بىر چاللىپ، اېتدى مداوا، سۇنگى عىشق

مېندە جىم- جىتلىك اقردى سوو بۇلىپ،
موج اورىپ، باشتىدى غوغا، سۇنگى عىشق

ساچلىرىمدىن تون چېچىكلەر عىطرىنى
اقتىزىپ، اقتىزدى دريا، سۇنگى عىشق

درد و لذت ارەسىدە، بىلمەدىم
اىلىك محبت اېردى مو، يا سۇنگى عىشق؟

تاشكېنت: ۱۹۹۹

فرزانه نوایى گه

بالەلىك دورىمدە اتمەم دېردىلەر:
كون باتر سارى عجىب بىر شېھر بار
خانقاھى ھر مسافر بېنواگە،
يخشى منزل دور
كۆك اۋېر قۇرغانلىرى،
رند و عىارلەرگە ماۋا دور
مدرسە، دارالفونۇنىدە اۋقۇوچىلەر و عالمىر
تون و كونى بىلمەيىن محنت چېگر
باغ و راغى مىسە و گللىر بىلن گۇيا كە جنت دور

سۈۋولرى موزىك ساۋوق

بې غبار آسمانى دېڭىزدېك تېنىق

كېچەسى كۈندۈز كىي

چلچراغلار بىرلە يارقىن دور

• • •

بو عجايىب شەردە

باغچەسى جنت مئال بىر فىضلى اوى كۆرىنور

اوشبو اوى نىنگ اېشىگى

كېچە- كۈندۈز ابل اوچون اچىق

بېنوالرگە نوا

دردمىندلرگە دوا دور، اوشبو اوى

اويده، اما بىر دھا

بىر اولوغ، فرزانە، انسان بار

مال و دولت اونده چېكىسىز بۇلسە ھم،

بارىنى علم و ھنرلر نىنگ رواجىگە،

ملک آبادانلىگىگە، صرف اېتگن دور

ابل اوچون عالى عمارتلر

مسجد و مدرسه و حمام و كۆپرىكلرنى قورگن دور

خانقاه، كاروانسەرلرنى

ھم تېگىرمان و قودوقلرنى

خلق اوچون بىياد قىلگن دور

اۋزى، دنيا لذتىدن واز كېچىب،

اويده خلوت قىلىپ،

اۋز اېلىگە،

اۋز تىلىگە، كۆپ اثرلر

اونوتىلمىس يادگارلىكلرنى يازگن دور

شعر و نثر و علم و حكمتدە

خمسة و تارىخ و دېوانلر يردەتگن دور

مطرب و نقاش و شاعرلر

خوشنويس و فاضل و عالم دھالرنى

ھر تاماندىن چارلېب، اۋز شېرىگە يىغىن دور

قنچە- قنچە كسب و فن اھلى،

اوشبو غمخوار و مېرى ارقەلى

كسى نىنگ اوجىگە يېتگن دور

قنچە كېنت و شېرلر

او طفىلى، ينگىدىن بىياد اېتىلگن دور

او بىلن، بىر ملك و بىر ملت

دھر ارا شېرت قازانگن دور

لېكن ...

اۋزى، يگە و يلفوز

بالەسىز، عايىلەسىز،

دنپادن اۋتگن دور

اۋتگن ...

اما برچه ائارى

اېل- اولوس بۇلگونچه،

دنيا باريچه،

معنويت آسمانى اوچىده،

يلىتيراق يولدوز بۇلىب،

مىنگو يشب تورگه ي

• • •

مېن، كىچىكلىككەن

كۆپ سېوردىم، بو عجايب شېھرى

مېن، كىچىكلىككەن

كۆپ سېوردىم، بو اولوغ فرزانە انسانى

لېك، اونىنگ آتىنى بىلىمىم،

جاودان ائارىدن

قنچه يىللر بى خبر قالگن اېدىم

• • •

بو خطا، مېندن اېمس،

بو خطا، سېندن اېمس،

بو خطا، بىزدن اېمس اېردى

بو خطا، ظالم فلک،

بو خطا، مهر و مروت سىز زمان،

بو خطا، بىزگە عدالت سىز توزوملردن اېدى.

مېنى كېچىر،

اې عزيز شېھرىم!

مېنى كېچىر،

اې اولوغ بابام!

اىستىگىم،

محروم اېلىم حقى،

اې گۈزەل شېھرىم «ھرى»

آباد بۇل!

افتخارىم، سېودىگىم،

اې اولوغ بابام «نوايى»

شاد بۇل!

كابل: ۱۳۶۹

تاپىلمىس (۱)

ویران وىنىمىدېك يىنە ویرانە تاپىلمىس
ویران وىنىمىدە مېنگە كاشانە تاپىلمىس

غەربىدە حقارت غەمى و فقر اۆتىدېك
جانىمگە بالا ، جىسمىمە زولانە تاپىلمىس

ھەرنى كە يۇقالسىە، تاپىلار سەي ایلە، اما
دنیادە فقط آتە بیلن آنە تاپىلمىس

دېيلىك كە: وطن عشقىدە دېوانە كم اېرمىس
مېنىدېك وىنىم عشقىدە دېوانە تاپىلمىس

دل اھلى و سۆز اھلى اۆقىب شەئىرلىمنى
دېرلر: بو گھەرلر كى دىردانە تاپىلمىس

تاشكېنت: ۱۹۹۷

تاپىلمىس (۲)

مېنىدېك، يىنە بىر دېلېر فرزانە تاپىلمىس
سېنىدېك، يىنە بىر عاشق دېوانە تاپىلمىس

عشق عالمىدە تاپىلە دور خسرو و مجنون
فرھاد كى عاشق مردانە تاپىلمىس

مېنگ بىر كېچە افسانە اۆقىب بېردى شەرزاد
افسانەچى يۇق اېمدى و افسانە تاپىلمىس

مېن مېھر و وفا شىمىنى مەن و قىچە كە يانسىم
شەلەم گە كويىپ يانگۇچى پروانە تاپىلمىس

جانىمنى فدا قىلماغىم ئاسان بىرور، اما
جانىمنى فدا قىلگۇچى جانانە تاپىلمىس

ساقى و چاغىر، كۆي و قۇشۇق، بىرچەسى خاسىر
بىلىم، نېگە دور، خالىت رىدانە تاپىلمىس!

تاشكېنت: ۱۹۹۹

تېنگىسىز

أول قرا كۆزدىن مېنگە يېتگەى اگرچە درد و داغ
بۆلمەسون بىر دم خىالىمدىن قرا كۆزىنگ يىراغ

سېۋىدىن تۇلقون لىنىپ ايكى قرا كۆزىنگ، مېنىنگ
كۆزلىرىمدىن اويقۇنى آلدى، يوراگىمدىن فراغ

سېن كە بېردىنگ أول قرا كۆزدىن كىسلەرگە دوا
آلمەدىنگ اوشىو كۆزىنگ بېمارىدىن بىر دم سراغ

اول قرا کۆز هجریده تۆلدى قیزیل قاندىن کۆزیم
بېرگېل ای ساقی، اونگه بو بادهدن نېچه ایاغ

کۆپ قرا کۆزلرنی کۆردیم، باشقه دور کۆزینگ سېنینگ
تېنگ اېمس دور قاره تونلرگه بو ایکی شېجراغ

کۆپ قرا کۆزلر بیلن چون آشنا بۆلدى کۆزینگ
يارقین اۆلدى کیم، مېنینگ حرمانیمه یوق دور اداغ^۲

کابل: ۱۳۶۰

اونسیز تاووش

اینجیمه مېندن
مېن، سېنى
چین کۆنگولدن
ياشورون سېوگی بیلن سېوهمن
مېن، سېنى
اوزون تونلر قۇینیده
سۆلیم توشلریمده کۆرهمن
مېن، سېن بیلن دایم
میین توپغولر حریریده یشه یمن
مېن، سېنگه
تازگ ییلی چاوووشیدن هر کون
ياروغ سلاملریمنى یوبارهمن

۲ کابل شهریده، افغانستان بیلیملر اکادیمسی و یازچیلر ایوشمه سی تمانیدن سلطان حسین باقرا نینگ توغیلگن کونیهگه بغیشلنگن ادبی کچه ده، شاعر نینگ شو قافییه و وزن ده یازیلگن غزلی مشاعره گه قویلگن ایدی. قویده گی غزل «قرا کۆز» سۆز لری التزامی بیلن اۆشه مشاعره سلسله سیده یازیلیپ، اۆتیلگن.

مېن، سېنى

تون و كون نينگ تينمىسىز ايله نيشيده

تينمىسىز ايسله يمين

مېن، سېنى

ساغينچلرگه اؤره لگن يوره گيم نينگ

هر بير تليپنشىده

اونسىز تاووش بيلن چقىره من

اينجيمه مېندن

اگر حيا باكره ليگى

سېوگىمنى سېنگه اظهار ايتىشىمگه

امكان بېرمه دى

اينجيمه مېندن

چېچكلر يفر اغلريده ياشينگن يفاردېك

كۈنگليم تويده ياشينگن سرلرنى

تيليم ناتوانليگى ايتمه لگن سۆزلرنى

سېوگى بهار يده

كۈزيم قلديرغاچلرى

سېنگه ايتيب بېرىشى ممكن!

اينجيمه مېندن.

تاشكېنت: ۲۰۰۰

نېرده سېن و نېرده مېن؟!

سېن ادير، مېن گلستان من، نېرده سېن و نېرده مېن؟

سېن يېر و مېن آسمان من، نېرده سېن و نېرده مېن؟

سېن، سۇنىپ قالگن الاونىنگ كۈككه ساوريلگن كولى

مېن، قوياش دېك نورفشان من، نېرده سېن و نېرده مېن؟

سېن، خزان دېك سرغە ييب، محزون كېچيرگە يسن حيات

مېن، بهار بى خزان من، نېرده سېن و نېرده مېن؟

سېن، كۈرەش مېدانىدىن بىر زومدە قاچىگن پەلوان
مېن، جىسارتلى كۈرەشچى، نېردە سېن و نېردە مېن؟

سېن، امىر و مېن، فقير، سېن، سېۋىگى سىز اولگن تىرىك
مېن، اولىك تىلردە جان مېن، نېردە سېن و نېردە مېن؟

سېن، قراتون بىرىدە يۈلىن يۇقاتىگن كېمە، مېن
موج ايله هم اشيان مېن، نېردە سېن و نېردە مېن؟

سېن، ادىر - تۈزدە قورۇپ قالگن كېرەك سىز بىر تىكان
مېن، چېچىك اېرىدە قان مېن، نېردە سېن و نېردە مېن؟

سېن، وطنى اۋىگە سالگن، ياۋىگە ساتگن، اۋغرى سىن
مېن، وطنىگە پاسىبان مېن، نېردە سېن و نېردە مېن؟

شېرغان: ۱۳۷۶

سېن ايرىلىپ مېندىن يىراققە كېتىدىگ
قەيرىلىپ مېن سارى قيا باقمەدىگ
كېچە - كۈندۈز يىغىل، سېنى ايزلەدىم
وصالىنگ شادەسىن بۈيۈمگە تاقمەدىگ

ايرىلدىگ و سېندىن ايرىلمەدىم ھېچ
تۈشىمدە ھم سېن سىن، اۋىگىمدە ھم سېن

ياغدودن قورىلگن اوى

لەڭزەلرەم تۇلىق خىيالىڭ بىلەن
تۈنەمدە ھەم سېنى، تانگىمدە ھەم سېنى

سېكىن - سېكىن، ئۆتەر سېنى سىز ھاياتىم
لەت سىز ھاياتى، ئېتىگىل، نې قىلەي؟
يۈرەك ئالگىنىڭنى بىلەن ئېنىق
يۈرەك بېرىڭىنىڭنى نېمەدىن بىلەي؟

ئۆتمەس كېچەلەردە گاھى يازىپ شەر
شەرىڭ بىلەن گاھى، الدەيمەن كۈنگۈل
خىيال ئىچىرە گاھى، سېنىدىن سۈرەيمەن:
«قەچەن بىر ئىشەن، بۇ ئاجىزەلەن يۈل؟»

ئالسىدىن جەڭگىلەر، ياقىملى سېسىڭ
شەرشە سېسى دېك، قولاقلىرىمدە
ئېتەسەن: «كېلەن، قېتىپ ياننىڭگە
گەلەك ئاچىلەسەن قولاقلىرىمدە»

گۈزەل تويغۇلارگە تۈلەدى كۈنگۈل
سېنى بىلەن ئۆزۈمنى بىرگە كۆرەمەن

كۆزۈم ئۆتۈرسىدە يىشەيدى چەن
سېنى بىلەن سېۋىنىپ بىرگە يۈرەمەن

ئېرىلگەن سېۋىگىم، بىس دورا ئېرىلىق
كېل كە وصال ئىچىرە دوران سۈرەيلىك
كېڭ سەمە ئاستىدە، سېۋىگى قۇيىدە
قۇياش ياغدۇسىدىن بىر ئاۋى قورەيلىك

تاشكەنت: ۱۹۹۸

وفا شىمى

ظلمت اسىرى بۇلگىن عىاللار فرىادى

بوزۇلگىن يورتىمى تا دل كۆزى يىرلن كۆرۈپتورمىن
كۆزۈم ياشىن تۈكۈپ ھەردەم يۈرەككە قىغۇرۇپتورمىن

قېچان بخت و سەادت يوللۇزى پارلەيدى دېب، ھەر تون
تازىگە ئىگۈنچە تىمنا يىرلە كۆككە تىلمۇرۇپتورمىن

وطني ظلمت ايچرە تشلەگۈچىلەر اويالىسىن، دېب
وفا شىمىنى بو ظلمت سىرادە ياندۇرۇپتورمىن

خدا اېركك-عئالنى تېنگ و اېركىن گر يىرەتگەن دور
نېچۈن سېن اېركىن و مېن بىند و زنداندا تورۇپتورمىن؟

حقارت يىرلە باقمە، سېن عئال سىن دېب مېنگە، اۋغلىم
ئەنگەم، سېنى مېن دىنيا يۈزىگە كېلتۈرۈپتورمىن

تاشكېنت: ۱۹۹۷

امتحان

عرضىمنى سېنگە بىيان اېتەي مو؟
دردىمنى سېنگە عئان اېتەي مو؟

بو چرخ فلک ستملىرىدىن
غوغا كۆتەرىپ، فغان اېتەي مو؟

كۆكسىمنى تىلىپ، يۈرەكنى تىرىپ
قانىمنى تۈكۈپ، روان اېتەي مو؟

ھەر نې كە باشىمگە كېلدى، سېنىگە
سۆزلەپ، يۈرەگىڭنى قان ئېتەي مو؟

عالم اېلىدىن وفا كۈتەلمەس

جانا، سېنى امتىھان ئېتەي مو؟

كۈز فصلى، بەھار اېمىش كۈزىڭدە
رەڭگىمنى تۈگىيەپ، خزان ئېتەي مو؟

مەشكەل وپتىمىنى تۈگەپ، تۈگەپ
ئاسان مېنىگە تۈگەپ، تۈگەپ مو؟

تۈگەپ، تۈگەپ، تۈگەپ، تۈگەپ

يېر ئاستىدە ئاشقان ئېتەي مو؟

تاشكېنت: ۱۹۹۷

كېلگەي ئۇل ئارام جانىڭ، غەم يېمە
مېر ئېلە ئۇل مېر ئېلە، غەم يېمە

دەردىمە ھەمداستان يۇقدور، دەپمە
تاپىلور ھەمداستانىڭ، غەم يېمە

غەربتە ئېچىرە ھەمداستانىڭ بۇلەمسە
مېن بۇلەم ھەمداستانىڭ، غەم يېمە

غەم يېمە

سەرغەيىپ قالسىە گلىستانىنگ بو گون
اېرتە، ياز اولگەدى خزانىنگ، غم يېمە

پورتىنگە حاضر اگر بۇلسە اوروش
قېتەدى صلح و امانىنگ، غم يېمە

مستجاب اولگەدى خداگە التجانىگ
دشمن اولگەدى پاسبانىنگ، غم يېمە

تاشكىنت: ۱۹۹۹

سېن يىلن

سېن يىلن اوچرەشدىم، كۈلدى طبيعت
سېن يىلن يىگرەيدى، سېوگى قۇشىغى
سېن يىلن كۈرەمەن دىيانى گۈزەل
سېن سىنگە بۇلىپسىن كۈز قىراچىغى

سېن اوچون گۈزەللىك، سېن اوچون چىراي
سېن اوچون بېغىشلار ياروغلىك قۇياش
سېن يىلن بو حىيات قىندەق قىوانچىلى
سېن يىلن بېر و كۆك كۈيلەيدى بوۋاش

اچىلدى چېچىكلەر، سېرەدى قوشلار
تال ساجىنى اۋىيىپ، ترەدى شىمال
سېنى سىز گل تىكاندېك قەدەر كۆزگە
سېنى سىز يۈرەگىمنى اېزەدى مال

سېۋىگىن يۈرەگىمدە انگەلى اۋت
يانەدى كۈن سەيىن مېنى كۆيدىرىپ
يۈرەگىم يىغلەيدى سېنى ساغىنىپ
دېدارىنگە بۆلمىس اونى تۈيدىرىپ

كېل، حىيات يۇلىنى يېرگە باسەيلىك
بۆلەيلىك بو يۈلدە ايكىمىز يۇلداش
اجرەتمەسەن بىزنى ايرىلىق قۇلى
توغدىرمەسەن ھىجران كۆزىمىزدە ياش

كۆكسىمدە عشق اۋتى يانەدى مدام
سېنى ھەم كۆيدىرسەن سېۋىگى اوچقۇنى
سېرەسەن دل قوشى سېۋىگى قۇشىغىن
يىگرەسەن فسادە بو قۇشىق اونى

كابل: ۱۳۸۰

تېرىك غزل

ايچكى و تشقى گۈزەل لىكدە تېنگىسىز قىزىمگە:

باغدە گل اچىلمەگەن
بو، سېنىڭ يىناقلرىڭ
قوشلار ھەم سېرەمەگەن
بو، سېنىڭ قوۋناق سېسىڭ
اېرتەلەر تانگ اتمەگەن
بو، سېنىڭ تېسىمىڭ
قوياش ياغدو ساچمەگەن
بو، كۆزىڭ، نىگاھلىرىڭ

يولدوز يىلتىزەمەگەن
 بو، يىلتىراق تىشلىرىنىڭ
 صبا عطر سېپمەگەن
 بو، ساچلىرىنىڭ ايفارى
 سېن، نە قدر گۈزەل سەن!

سېن، نە قدر گۈزەل سەن!
 قىزىل گل لېلىرىدىن
 تامگەن تامچى غىسل سەن
 طىبەت قوچاغىدە
 يىرەب يۈرگەن مەل سەن
 گۈزەللەر ارەسىدە
 گۈزەللىككە مەل سەن
 حىياتىم دېۋانىدە
 مەن يازگەن غزل اېمىس
 خدانىڭ اۈزى يازگەن
 تېنىڭسىز تىرىك غزل سەن
 سېن، نە قدر گۈزەل سەن!

تاشكېنت: ۲۰۰۳ م.

كۈزگۈ و دىدار

آختەرىپ تاپدىم سېنىڭدەك يارنى
 اق كۈنگۈل، يىر مەربان دلدانى
 سۆزىڭگە اۈرگەندىم، اېمدى اىستەرم
 ھەر زمان سېنىدىن چۈچۈك گەفتارنى

سېن يىشىل بۇيلى تېرەك، مەن نىسترن
 يىشەنەرمىز ايكىمىز گلزارنى

كۆزلىرىم كۆزگە و سېن دىدارى سىن
كۆزگۈدن اجرەتمەگىل دىدارنى

بېرسە، بېرسىن مېنگە يۈز ازار چىخ
بېرمەسەن بىر دىم سېنىگە ازارنى

سېنىگە دېب، ايتىدىم بو شعرىمنى، سېنىگە
سېن بىلەرسەن قىمت اشعارنى

تاشكېنت: ۲۰۰۳ م.

اۋىلار دېنگىزى

يلىرەب تورگەن ياشىمىگە باقمە، مۇنچە سىرسىرى
ھىجرارا تون قۇيىدە بىلگىل، توغىلدى اخترى

وصلارا يىشنەب اچىلدىم، اۋزگەلەر كۆز قىلدىمۇ؟
كىم تىكاندېك كۆزلىرىمگە كىردى ھىجران نىستىرى

ايرىلىق وادىسىدە يۈلۈم يۇقالدى، سېۋگىلىم
سېنىدىن ايرىۋ كىم قىلور بو يۈلدە مېنگە رەھبىرى؟

هر تاماندن بیر بلا یاغدی باشیمگه، نیله یین؟
نې قاجیشگه بار ایاغیم، نې اوچیشگه شهپیری

آل یناغیم سرغه ییب، عشاق ارا تاپدیم بها
عشق ایلیگی اؤرتده قیلدی مگر کیمیاگری؟

کۆزلرینگ کۆزگوسیده عکس ایتسه گر توغولرینگ
کۆزلریم اوتروسیده هر دم اچیلگه ی منظری

کېچه، تانگ آتگونچه اؤیلر دېنگیزیده چۆمیلیب
ایلگیمه، ای کاش، کپتورسم وصالینگ گوهری^۱

دلیمنی سییله یدی عجیب بیر توغو
بو، حسرت هم اېمس، آرزو هم اېمس
کېچهلر کېلمه یدی کۆزیمگه اویقو
بو، افسون هم اېمس، جادو هم اېمس

کېچهلر ای بیلن صحبتلر قوریب
دلیمده گیلرنی اونگه ایتهمن
تائیش یولدولرنی بیر مه بیر کؤریب
تانگ آتگنده ینه اویگه قیتمه من

^۱ بابر تولدی نینگ ۵۱۰ ییللیگی مناسبتی بیلن جوزجان ولایتیده اۆتكوزیلگن سیمینارده بابر نینگ شو وزن و قافییه بیلن یازگن غزلی مشاعره گه قوییلدی. یوقاریده کی غزل شو مشاعره مناسبتی بیلن یازیلیب، اۆقیلگن ایدی.

ایگی یریم، بیر بوتون

كېچەلر يېم شوندى سحر بۇلەدى
كۈندۈز ھەم بو تويغو ترك اېتمس مېنى
يورەگىم تېلىنىپ، اېزىلىپ كېتەر
قچان كە اېسلەسم، ساغىنىپ سېنى

بو قندەى تويغو كە سېنى اوچرەتسم
يېر و آسمان يېردن كېنگە يېپ كېتەر
فرشتەلر گۇيا آلقىشلىپ، كويلىپ
يان- اطرافكە گلر، عطرلر سېپەر

بو قندەى تويغو كە سېنى كۆرمەسم
كۆرۈنمىس كۆزىمگە يېر ھەم، آسمان ھەم
بۇم- بۇشلىك تويىگە گۇيا چۈكەدى
بو پارلاق قوياش ھەم، ياروغ جەھان ھەم

محبت اېمس مو، بو عجيب تويغوم؟
سېن ھەم تانىش مو سەن، او بىلەن، جانىم؟
كۆزىنگە عكس اېتسە، ساغىنچىم، آرزوم،
يورەگىمدە قالمس، قىغو- ارمانىم!

دېيىلەر: آدمزاد، يېرىم يەرەلگەن
آختەرىپ تاپەدى، يېرىمى يېر كۈن.
سېن، مېنىگ يېرىمىم سەن، كۈنگىلەم سېزەدى
يېر كۈنى بۇلەمەن سېن بىلەن بوتون

ايتاليا، ميلانو-۲۰۰۲

الداۋچى

سېن ھەم ئىتگەن ئېدىنىڭ: سېنى سېۋەن
مېن ھەم ئىتگەن ئېدىم: سېنى سېۋەن
مېنىڭ ئىتگەن سۆزىڭ يىلغانگە چىقىدى
ئېندى خاتىرىمىدىن سېنى يۈۋەن

الداۋچى سۆزلىرىڭ، الداۋچى كۆزىڭ
مېنى ئۆزلىگىمىدىن ئايرىدى بوتون
الدەنىپ سېن يىلن ھايات كېچىرىدىم
عاقىت نىسبىم كۆز ياشى بوگون

الداۋچى سېۋىلىم، مېنى الدەمە
ئېندى سۆزلىرىڭگە ھېچ ايشانمەيمەن
مەھبەت شەلەسى سۆندى دىلەم دە
ئېندى بو شەلەگە كويىپ يانمەيمەن

تاشكەنت: ۲۰۰۴ م.

آق تېرەك

مېندىن ئايرىلدى، غەمىمنى بىلمەدى
اۋىلىرى مېندىن دەمى ئايرىلمەدى

غەنچەدەك سېۋىلىم توغۇلدى گۈلگىلەمە
ھىجر يىلىدىن عاقىت ئاچىلمەدى

آق تېرەك دەپك باش كۈتردى كۆك سىرى
مېن سىرى بىر شاخەسى قەيرىلمەدى

ۈزگەرگە قىلدى يوز مەر و وفا
مىنگە حتى بىر جفا ھم قىلمەدى

تىلدى كۆك بىغرىنى ۋھىم ۋۇقلىرى
تاش يورايگە، ولې سىنچىلمەدى

دېر اېدىم: كۆرسىم، غىمىمنى آيتەمن
كۆردىم و فىغولرىم آيتىلمەدى

دېر اېدىم: ھوشلى بۇلىپ يور، اې كۈنگول
تېلبە كۈنگولوم بىر زمان آيىلمەدى

ھالند: ۲۰۰۲

آنە جان

كېچىر مېنى كېچىر، آنە جان
اھوالىنگىنى گر سۇرالمەسىم
بۇلمە مېندىن آزدە، اگر
در دىنگىگە مەرھىم بۇلالمەسىم

يۇلىمگە كۆپ بۇلمە انتظار
مېنىڭ اوچون چېكىمە اضطراب
قرانغو دىلردە، آنە جان
يادىنىڭ دور مىنگە بىر آفتاب

كۆپ ايلر دور، سېندىن جدامن
شېھرلرنى گېزىپ ھەر تىمان
مىھنەت و غەملەرگە رىضامىن
اگر بۇلىسىڭ ائە جان، امان

تېرىكچىلىك يۇمۇشلىرىدىن
ھەر زىمان دور باشىمىدە سودا
قىغورمە، قىزگىنەم يىراق دېب
كۈنگىلىم سېندىن بۆلمەگەي جدا

تۆمىن اىچرە قالسىم، ائە جان
مېھرىنىڭ بۇلار مېنىڭ قوياشىم
يىلغوزلىكدە دردىنىڭنى اېسلىب
«كۆزلىرىمدىن قىلغىدى ياشىم»

مزار شريف: ۱۳۷۶

ھىجرت بەھارى

كېلىدى گۈزەللىك بىلە كۆركەم
قىلىدى يىنە مەجىزەسىن آشكار

نورىنى يىرەتدى جەھانگە قوياش
قىلىدى صبا غىچەنى سىرىنى فاش

شاخەسىنى قىمىرگە بېرىدى چىنار
سايەسىنى قىلىدى كۈنگۈل اخیيار

كۆزىنى نرگىس چو خمار ايلهدى
بىرچەنى مخمور بهار ايلهدى

اېسكى قوروق شاخەدە اچىلدى گل
بۇلدى اونىڭ حسنىگە شىدا كۈنگۈل

تانگدە، چېچىك بىر گىدە شېنەنى كۆر
شېنەم اېمىس، بىلكە بىر اينجو دورور

مىسە بىزەتدى چمن و دشتنى
دل تىلەگەى دشتدە گلگشتنى

پردەنى اچدى يوزىدن لالەلر
كىيدى چېچىك كۈيلىگىنى يالەلر

مىسە دېمە، اينجى اېپىك يايىدى باغ
لالە دېمە، كۆزنى ياروتگن چراغ

كۆكدە بولوت يىڭى قۇشنىق كويلەدى
ياغمىر اېسە، اۋز سۆزىنى سۆيلەدى

ياغمىر اېمىس، طرفە طراوت اېرور
خستە كۈنگۈللەرگە خلاتوت بېرور

ياغمىر اېمىس، اېسكى چاغىر دې، اونى
بېرگە خدا رحمتى دېر دې، اونى

زىمەسېن باشلەدى دريا يىنە
سالدى جەھان كۈنگىلىگە غوغا يىنە

موج ايله دريا بۇلىيان اشنا
كۆككە ترەتدى ايكىسى بىر صدا

گلىنى كۆرىپ، اۋىنەدى پروانەلر
ايگى يۈرەك باشلەدى افسانەلر

كېتىدى يۈرەكلر اويىدىن كىنەلر
تۇلدى محبت مىيدىن سىنەلر

شېر و كىيىك بۇلدى بو موسمىدە يار
بېرمەدى گل قىلىپگە ازار، خار

دلەدە مەجىت قىلىيان ئاشيان
جەملە جەھان جەسمىگە كىرگىزدى جان

مەشك واپارلارنى تەرەتدى نەفس
جان قوشى پروازنى قىلدى ھوس

بۆلدى جەھان كەنگىلىگى، پرواز اۋنگە
بۆلدى عىيان، ھەر ياشۇرون راز اۋنگە

يەر يۈزىنىڭ كۆرگىگە قۇشدى جەمال
كېلدى بەھار و يەنە اۋز گەردى ھال

كۆردى خەلىق يەنە نورۇزنى
سۆزلەدى دل شاعىرى بو سۆزنى:

كېلدى بەھار و يەنە كېلسون بەھار
بەرچە گە بۆلسون يەنە - دە بخت يار

ھەر كىشى نىڭ نىيىتى، اى خدا
مەرحىمىڭ يەرلە روا قىل، روا

مېنگە، كە درگاھىنگە بىر بىندەمن
غەو ايله احسانىنگە شەرمەندەمن

مەرحىمىڭنى يەنە ھەمراھ قىل
خېر و دەعا بەدقە راھ قىل

مېنگە بو ھەجرتدە مەدداگار بۇل
بەرچە قىيىن دەملەيمە يار بۇل

اۋز وطينىمنى يەنە اباد قىل
اېل - اولوسىمنى يەنە - دە شاد قىل

يۈرتىمە كېلتىر يەنە، كۆركەم بەھار
صەلىح و صفانى يەنە قىل، بىر قارار

تاشكىنت: ۱۹۹۹م.

شكاريڭ مەن

بويۇك خىداڭگە قىسم، بېقىرار و زارىڭ مەن
وفا سېۋر سېۋرىم، باوفا نڭاريڭ مەن

عتاب ايله باقىشىڭ، گلشېم خزان اېتىدى
اگر كۆيىپ قىرەسىڭ، يىشەنگىن بېھاريڭ مەن

وفا يۈرەكنى، حيا كۆزنى، گر گۈزەل اېتسە
گۈزەل وفالى، حىالى، يىگانە ياريڭ مەن

وصال اميدى اوچون، مېرىنگە كۈنگۈل قۇيىدىم
كۆزۈمنى يۈلگە تىكىپ، ھەرم انتظارىڭ مەن

شكار اوچون دلە - اۈرمانگە بۆلمە اۋارە
نگاھىڭ اۋقىنى ات مېن سارى، شكارىڭ مەن

كابل: ۱۳۶۰

طوفان

كۆككە يېرەپ، قوبۇق قىرا بولۇتلىر
يۈگۈردى قوۋانچ بىلەن ھەريانگە
يۈلدۈزلەرنىڭ كۆزى تېلمۈرىپ يېرگە
باقىردى يۈز حسرت بىلەن ھەر ئاندە

اىلىس، اىلىس يۈلدۈزلەرنىڭ ياغدۇسى
اۋتالمىدى بولۇتلىر ارەسىدىن
قۇرغۇچىلىق بېرەمىنى كۆرگەن اى
قان تۈگۈردى يۈرەگىن يارەسىدىن

كۈچلى، ايلغار بىر طوفان كېلىشىگە
كۆز تۈتىپ تورگەندى، اىلىس يۈلدۈزلەر

بىر- بىرىدىن سۈرەشەردى ئى و كۈن:
قچان كېلەر اېكەن طوفاندىن خىر؟

قوياش دەردى: كۈندە كېلسە بو طوفان
نورىم بىلەن يۈلىنى ياروتەمەن
ئى ھەم دەردى: اگر تۈندە كېلسە او
يولدوزلار ياردەمدە ايش تۈتمەن

بىر قرانغولىككە كېلدى بو طوفان
قلىن بولوت قلقانىنى سىندىردى
قرانغولىك قشۈنىنى ترقىتتى
ئى و قوياش ھەم اونگە ياردم بېردى

كېچە تانگ اتى، يېنىگىلدى بولوتلار
ياروغلىك اۈز بىراغىنى كۈتەردى
قوياش چىقىپ، پارلاق ياغدوسى بىلەن
يېرنى، بوتون جەھاننى، ياروتەردى

ئى و قوياش ياردم بېرىپ تورگندە
كۈچسىزلىك قالماستىن بولدوزلار
قرا بولوتلار ظفر تاپە الماس
يارقىن بۇلار كېچەلەر و كۈندۈزلەر

سەرپىل: ۱۳۵۷

صلح اوچون كۈرەش^۱

اۈچ سۇراغىم بار مېنىڭ:
بو اۋتر دنيادە يىخشى ايش، نې دور؟
كۈپ يامان حال و يامان كۈن، قىسى دور؟
كىم اېسە بختسىز كىشى و كىم اېسە بختلى دورور؟

كۈزى ياشدىن تۈلە بىر آنە مېنگە بېردى جواب:
«مېن بو اۋتكىنچى جەھاندە ھەمدەن بختلى اېدىم

^۱ بو شعر ۱۳۶۲ - يىل، ئور ئايىدە، كابىل شەھرىدە، «صلح» موضوعىدە اۆتكىزىلگەن ھەزرى و ادبى
مسابىقە دە، اطلاعات و فرهنگ وزارتى نېنگ بىرىنچى درجەلى شعر جايزە سېگە سزاوار بۇلگەن.

باشیمده بیر مهربان، مؤنس ابریم

يانىمىدە اۋغلىم، قىزىم

بیر تورر جاییم

يېر نانىم

محببتدن تۇلىق بىر رۇزگاريم، بار ابدى

بو سعاد تخانده

دنیا دن بی غم ابدیم

بیلمه‌دیم قه‌ی دن مینینگ باشیمگه یاغیلدی بلا

بیر گروہ بیگانہ پرور لر کلیل

جنگ اوتینی یور تیمیزده یاقدیلر

بو اوروشده قنچهلر کپسیلدی باش

هر تامانگه اقدی یاش

قانگە بۇيلدى قوياش

بو اوروشده اپ ابريم، باله لريم بولدي شهيد

غم یقیندی اول سعادخانه نی

نہ دین، نہ- نہی بلاگہ اوچرہ دیم!

دۇستلار،

تینچلیکنی دولت دہب، بیلینگی

هر اوروشگه قرشيليك ايلب تورينگ»

کبکسہ یا شلی بیر آتہ بپردی جواب:

«مېن، مصيبتگه يۇلىقن آتە من

بالبه لر داغیده هر دم یانه من

اہل و یورت نینگ تینچینی اسرہش اوچون

ایک بوری گوت۔ ایک ارسلا نیم، اوروشگہ کبتدیلر

ياۋگە قرشى كۆپ كۆرەشلىر قىلدىلر

یاو صفینی بوزدیلر

ياونى يېنىگىب ارقه گه قاچىردىلر

بیر بہادر بورگوتیم

قۇلىگە الدى ظفر بيراغىنى

أه،...

بو ظالم فلک

الپ ییگیتلر قدریگه ییتمس اېکن

شو ظفر اثناسيده

افق اُتیلدی،

تیتره دی یپر- آسمان

بورگو تيم سكره ب ييقيلدي ناگهان

و ظفر بيراغى توشدى قۇلدىن

شونده، آغه چاپتی ایکینجی بالهم

آغەسىنىڭ قۇلىدىن الدى ظفر بىراغىنى

جسمی یارہ، روحی یارہ بؤلسه هم

كۆكسىدىن قان اقسە ھەم

ينە، ايلغار باشلەدى
 آلدى ياونىڭ سۇڭى جىڭ ميدانىنى
 بۇلدى دىشمىن تار و مار
 فتح و نصرت بۇلدى يار
 بۇلدى تىنچلىك برقرار
 شو زماندە، يېرنى اۋىدى و يىقىلدى قەرمان
 بىر تېسىم لېدە، كۆزلىرى يومىپ
 تېڭىگە تاپشۇردى جان
 جاننى قىربان قىلدى تىنچلىك يۇلىدە
 يورتى يىراغى ابدى بىر قۇلىدە.

او زماندىن كىم اوروش نىڭ افتى
 مېنى قىلدى ايگى اۋغلىمدىن جدا
 يارقىن عالم بۇلدى كۆزىمگە قرا
 گر اوروش بۇلسە، جەھان زندان بۇلر
 جاندىن ارتىق بالەلر قىربان بۇلر»

بو حكايتلر، الملى قصەلر
 قىلدى بىر يىمىنى كىتاب
 بۇلدىم حىران،
 لاجواب
 شۇندە، بالە داغىنى كۆرگن آتە

كۆز ياشىن ارتىپ، مېڭە بۇندەدى دېدى:
 «مېندىن اېشىت كىم، سېنىڭ
 ھەر سۇراغىڭگە جوابىم بار مېنىڭ

يخشى ايشىدىن سۇرە سىڭ،
 صدق ايله اېل- يورتگە خىدمتلر قىلىش،
 ھەر اوروشگە قرشى جىڭ آلىپ بارىش،
 تىنچلىك يۇلىگە جان قىربان قىلىش،
 بو اۋتر دىيادە يخشى ايش اېرور

اېڭ يامان حال و يامان كۈندىن دېسىم،
 كىم كە يانسە اولكەسى جىڭ اۋتىدە
 يا اېلى، ياو قۇلىگە توشسە اسىر
 يا كە كۆزى آلدەدە
 جاندىن ارتىق بىر عزىزى بېرسە جان
 يا بوزولسە يورتى و آباد اوى
 يا كە ھىجرت قىلسە اۋزگە يورتگە سرگردان بۇلىپ
 اېڭ يامان حال و يامان كۈن شو اېرور

گر سعادتنى كىشىدىن سۆزلەسم،
 كىم كە تىنچلىك قۇيىدە
 اۋز اوى، اۋز يورتىدە اېركىن يىشر

جانە جان دۇستلار يىلن خرم يورر
 ابل و يورتگە يىخشى خىدمىتلار قىلىپ
 ابل و يورتىدىن عزت و حرمت كۇرر
 اېنگ سىعدىتلى كىشى اوشبو اېرور

گر سىعدىت سىز كىشىدىن سۆزلەسم،
 كېم كە توشىگەى ابل و يورتىدىن يىراق
 يا كە بۆلگەى يار و دۇستىدىن اوزاق
 يا كە ياتلار سۆزىگە
 الدەنىب اۆز خىلقىگە قرشى تورر
 ابل و يورتىنىڭ نىفرت اۆتىدە يانر
 يار و دۇستلار الدىدە
 اعتبار و ابروسى تۆكىلر
 اېنگ سىعدىتسىز كىشى اوشبو اېرور»

بالەلر نىڭ داغىگە
 بىغرى يانگن آتە، اۆتلى آە چېكىپ،
 اۋى-خىيال گىردابىگە،
 جىم، چۆكىپ كېتىدى ...

بارىدىن ايرىلگن آتە مونىگلى اۋازى يىلن
 يىنە سۆزلەى باشلىدى:

«نېچە سۆزىم بار سېنگە، جانىم، بالەم!
 گر وطن ابادلىگى، اېرىكىلىگى
 ايل-اولوس نىڭ بىختى و بىردىملىگى
 يېر يوزىدە تىنچ حىياتى،
 اىستەسىنگ
 ھر يىگىت نىڭ ائىگىگە
 ھر عىيال نىڭ قىلىگە
 صلح و مېھر و دۇستلىك تىخىمىنى سېپ
 تىنچلىك و سېۋىگى نىھالىگە ھىمىشە سوو بېرىپ
 بىر گۆزەل دىنيا يىرەت
 كىنەلر ايلدىزىنى توبىدىن قوروت
 تىنچلىك يۇلىدە تىنمىسدىن آلىپ بارگىن، كۆرەش
 تا اوروش اۆتىدە ھېچكىم كۆيمەسىن
 آنەلر، بالە غىمىدە يانمەسىن
 آتەلرنىڭ بېلىنى
 درد و غىم سىندىرمەسىن
 قۇل-اياغى خىنەلى يىڭى كېلىن
 باشقە، بېۋە بۆلمەسىن
 بالەلرنىڭ كۆزى ياشىگە تۆلمەسىن
 تىنچلىك يۇلىدە تىنمىسدىن آلىپ بارگىن كۆرەش!»
 ايكى دردىلى آتە - آتە سۆزىگە

بىرچە ئاتە-ئەلەر

بىرچە يىتيم بالەلەر

يېر و كۆكدە، تىگرىنى ئاقىشلەياتىگن بىرچە موجودات

جۇر بۇلىپ، تىكرار ايتىردى:

«تىنچلىك يۇلىدە تىنمىسدىن اليب بارگىن كورەش!»

ايچ-ايچىمدىن يېر تاووش تىكرار ايتىردى:

تىنچلىك يۇلىدە تىنمىسدىن اليب بارگوم كورەش!

تىنچلىك يۇلىدە تىنمىسدىن اليب بارگوم كورەش!

اېرتىك

باسمە، چىمن اوزرە، ايپىك مىسەنى

عشق اېلىنىڭ دىردىنى سۇيلىدى او

تلىپىندى، باش اېگەدى، جىم-گىنە

سېۋىگى كويىن بىرچەگە كويلەيدى او

تاتىك يارىش، اى يىلە يولدوز كۇچىر

شودرىنگ اېسە، اقچە كىي ساجىلر

گل كولر و غنچە تېسىم قىلر

دلەڭگى قىغو توگونى اچىلر

مېن كېلك دېك، اوچەن سېن سارى
يۇلىنگە ايستك گىلىنى ساجەن
سېن توتەن دېب، كېلەسن مېن سارى
مېن ايسە، جىران بۇلىيان قاجەن

مونچە گۈزەللىكنى كۆرىپ كۆزلىرىم
اويغانەدى مېندە، سېۋىش ايسىتى
ايرىلەن اۋزدن و اۋىلر كۈنگول:
«راست اېكن، برچە سېۋىش اېرتى»

سىمىقند: ۲۰۰۳ م.

گۈللەر بىرلىكى

تارت قۇلىنگىنى، اې گۈزەل
بو قىزىل گل دېب، اونى
شاخە دن اوزمە
مېن بو رنگىنى سېۋەن دېب،
ساجىنگە تاقمە

تارت قۇلىنگىنى، اې گۈزەل
بو سىرىغ گل دېب، اونى
شاخە دن اوزمە

مېن بۇ رەنگى سېۋمەگە يەن دېپ،
 ھەر تامان ساچمە

تارت قۇلىنغىنى، ئاي گۈزەل،

بىرچە گۈللەر دور گۈزەل

اۋ، قىزىل مويا سىرىغ

يا كەكەك مويا كەكەك

بىرچەسى دور بۇستان نىڭ زىنتى

بىرچەسى دور كۈزىمىز نىڭ لذتى

بىرچەسى دور كۈنگىلىمىز نىڭ فرختى

گل اگر بۇلسە سىرىغ

شاخەدە پىشىگەن سىرىغ بوغدايىنى

اېنىڭ كېرەكلى نانىنى

اېسىمىزگە كېلتىر

بۇلسە گل نىڭ رەنگى ئاق

قېزىل - قىزىل كېچەدە

يىلتىزەپ تۇرگەن مەنور ئاي و يولدوزنى

تۈننى ئاۋخەتگىچ، مەكرر كېلەياتگەن يىڭى كۈندۈزنى

ھەم ياروغلەك ساچكۈچى

يەرگە بايلىك بېرگۈچى

پارلىنىپ تۇرگەن قۇياش نىڭ مەھرىنى،

اېسىمىزگە كېلتىر

بۇلسە گل نىڭ رەنگى كۆك

كېنىڭ يۈرەكلى ئاسمان

يا كەكەك دېنىڭلار، بۇلاقلار نىڭ تىنىق تويغۇسىنى

اېسىمىزگە كېلتىر

تارت قۇلىنغىنى، ئاي گۈزەل، گلدىن

گل قىزىل مويا سىرىغ،

يا كەكەك مويا كەكەك

مېن بۇ رەنگى سېۋمەن يا سېۋمەگە يەن دېپ،

شاخەدەن ئوزمە

ساچىڭگە تاقمە

ھەر تامان ساچمە

ئاي گۈزەللەردىن گۈزەل ئانسان،

ئەمىر بۇيى مېن سېۋىپ كېلدىم

ئەمىر بۇيى مېن سېۋىپ قالگۇم

بىرچە گۈللەر رەنگىنى

بىرچە گۈللەر ئىپتىدائى

بىر قۇياشكە كۈز تىكىپ تۇرگەن

بىر بولاقىدىن سوۋايچىب، يورگىن
 بىر چىمىندە يىشىپ اچىلگىن
 بىر طىبىئەتدە اۋنىپ، اۋسگىن
 بىرچە گللىرى
 بىرچە گللىرىدىن يىلگىن دىستە گللىرى

سېۋىلى دور، اې گۈزەل
 بىرچە گللىرى
 غىچەلەر.
 بىرچە گللىرىدىن يىلگىن دىستەلەر^۱

جلال آباد: ۱۳۶۰

بىخت قوياشى مېنگە كولىپ باققىندە
 شان و شېھىر بۇنىمىگە گل تاققىندە
 تاتلى حىيات كۈنگۈمگە خوش باققىندە
 نېگە، سىزنى اېسلەمەدەيم، ائە جان؟

مال-دولتىم ائىيىپ، ايشىم يورگىندە
 دۈست و يارلار مېنى قۇلۇپ تورگىندە
 سېۋىپ، سېۋىلىشىدە دوران سورگىندە
 نېگە، سىزنى اېسلەمەدەيم، ائە جان؟

^۱ بۇ شەئىر جلال آباد شەھىرىدە اۋزىپك ادبىياتى ھەتتە سى اوچون يازىلگىن.

نېگە، اېسلەمەدەيم؟

۲۰۰۱ - يىل، غەربىدە وفات ايتىپ، مزارى ھەم غەربىدە قالگىن ائە جانىمگە:

اويىم، بالەم بىلەن سېۋونگىنىمىدە
خەلق كۆزىگە غەزىز كۆرۈنگىنىمىدە
سەئادەت چۇقۇسىگە قۇنگىنىمىدە
نېگە، سىزنى ئېسىلەمەيدىم، ئۇ جان؟

ئىلىم ئاھلى ئىچرە نام قازانگىنىمىدە
تورلى يۇتۇقلاردىن قۇۋانگىنىمىدە
دۇنيا كامىمىدە دېي، ئىشانگىنىمىدە
نېگە، سىزنى ئېسىلەمەيدىم، ئۇ جان؟

چىرايلىغىم، ياشلىغىم دورى ئۇتدى
غەربىدە ئشان - شەھەت مېنى ئۇتدى
پرىشانلىق كېلىپ قۇلىمنى ئۇتدى
شۇندە، سىزنى ئېسىلەمەيدىم، ئۇ جان!

باشىمىگە بالا - تىشۋىشلار ياغىلدى
ياغىمىگە تاش - تىكانلار سانچىلدى
فقر و غەربت يۈرەك - بىرەمنى تىلدى
شۇندە، سىزنى ئېسىلەمەيدىم، ئۇ جان!

سىز، ئۇ ياقىدە، مېن، بۇ ياقىدە قالگندە
درد و غەملەر جىسمىزگە چىڭ سالگندە
ئاجل، سىزنى مېندىن ئايرىپ الگندە
سىزنى يىغىل كۆپ ئېسىلەمەيدىم، ئۇ جان!

سۇنكى دىملەر، يانۇزدە تورالمەيدىم
سۇنكى نىگەھىڭىزنى كۆرالمەيدىم
سىزدىن خەت كېچىرىم سۇرالمەيدىم
كېچىرەسىز مېنى قىزىزنى، ئۇ جان؟

بارىڭىزدە، قەدىرىڭىزنى بىلمەيدىم
ئۆز ۋەقتىدە، سىزگە خەدەت قىلمەيدىم
ئېرىلدىم سىزدىن، غەملىن ئېرىلمەيدىم
كېچىرەسىز مېنى قىزىزنى، ئۇ جان؟

مۇزىڭىز ئالسىدە، بارالمەيمەن
ئۇنگە ياشىمىڭىزنى تۇكالمەيمەن
بۇ قىغۇ - خەسەرلەرگە چىدالمەيمەن
كېچىرەسىز مېنى قىزىزنى، ئۇ جان؟

ئېندى، سىزنى ئۇششە كۆرەيمەن
ئېندى، سىزنى دايم قۇمىسە يۈرەيمەن
ئېندى، سىزگە دەئا يۇللەپ تۈرەيمەن
ئېندى، كېچىرىڭىزنى قىزىزنى، ئۇ جان!

بىر كۈن مېن ھەم يانۇڭىزگە كېلەيمەن
ئۇلىكلەر قاتارىگە قاتىلەيمەن
شۇندە، باش ئېگىيە، كېچىرىم تىلەيمەن
شۇندە، كېچىرىم سىز مېنى، ئۇ جان!

نشانه

باش آليب كېتسم وطندىن، قلب افكارىم قالور
هم وطن آرتىمده قالگەي، هم وطندارىم قالور

بار و يۇقىم، دولت و بختىم، وطن قۇيىنىدە دور
قەي گە يوزلىنىم، وطندە يۇق ايله بارىم قالور

كېتمەسم دشمن مېنىڭ قانىم تۈكر، كېتسم اگر
كۆز ياشى، دل قانى بىرلە ئنە زارىم قالور

اېرسە گر غربت ديارى جنت و گلشن، نېتەي؟
كىم خزاندىك سرغەيىب ھجرىمده دلدارىم قالور

كېتىدى اېلگىمىدىن بوگون گر مال و ملك و خان و مان
شكر كىم مېنىدىن نشانه اوشبو اشعارىم قالور

شېرغان: ۱۳۷۶

تاپمەدیم

اي فلک سېنىدىن بە جز غم تاپمەدیم
غم تاپىپ، غملىرگە ھەمد تاپمەدیم

تېلىكە - پارە بۇلدى كۈنگلۈم ھجردىن
وصلدىن كۈنگلۈمگە مەرھ تاپمەدیم

غربت و آوارەلىكىدە اختەرىب
بىر كېشىنى شاد و خرم تاپمەدیم

سرلر يمني كيمگه ايتەي دۈستلر؟
چونكه اسرار يمگه محرم تاپمەدیم

قیش بالاسی سلطنت قورگندن - آق
بیر چمنی سبز و کۆرکەم تاپمەدیم

ای خدا، شیطانگە ایلندی بشر
ایز لەدیم آدمی، آدم تاپمەدیم

تاشکەنت: ۲۰۰۰ م.

آیسدن بیر سېس

سېس،

سېس،

سېس،

آیس - آیسلردن

کېلەدی، بیر سېس

یورەک - یورەکلرنی

تېلەدی، بیر سېس

نې - نې حقیقتی

آیتەدی، بو سېس

نې - نې تویغولرنی

اویغاتر، بو سېس

بو سېس دە بىر مۇنگ بار،

بىر حسرت، قىغۇ

بو سېس دە بىر درد بار،

بىر ارمان، آرزۇ

بو سېس دە بىر سىر بار،

بىر اۋتىنىچ، تويغۇ

بو سېس دە يىغۇزلىك،

ئالايىپ، سۈيلىدى

بو سېس دە مظلۇملىك،

يىنىگە بىيغلىدى

بو سېس دە جىم - جىتلىك،

فرياد قىلدى

بو سېس دە محروملىك،

كۈزىن آچەدى

بو سېس دە مايوسلىك،

عذاب چېكەدى

بو سېس دە نى بۇغزى،

شكۈە قىلدى

بو سېس دە بولاقلىق،

تسېيىچ آيتەدى

بو سېس دە آى، قوياش،

سجىدە گە كېتىر

بو سېس دە يىغراغلىق،

مىناجات قىلىر

بو سېس دە درختلىق،

عبادت قىلىر

بو سېس،

تۇلقون تۇلبارىنى چاپتىرىر

بو سېس،

قويون قىلتىنى قاقىتىرىر

بو سېس،

ارسىلان - بۇرگوتلىرىنى تىترەتەر

بو سېس،

يېر و كۆك تىختىنى، تېرەتەر

بو سېس،

تاغ و تاشلىرى بىغرىنى اېزىر

بو سېس،

مېسەلەر - گللىرىنى اويغاتىر

اھا...

يېز

-انسان - نى

اويغاته آلمس

اما...

بیز

انسان - نى

تېرەتە آلمس

سېس

سېس

سېس

آيس - آيسلردن

كېلەدى، بىر سېس

آيس - آيسلردە،

سۆنەدى، بىر سېس!

كابل: ۱۳۸۶

بخت قۇشىغى

مېنگە، آنەلىك بختى و لذىنى ارمان قىلگن بگانه قىزىم «ويدا» جانگە، نكاح توبى
مناسىتى بىلن:

قچان كە بىرىنچى بار

يورەك - بغيرىم استىدە

اىلك قىمىرلشىنگ بىلن

بارلىگىنگى سىزدىردىنگ،

قچان كە بىرىنچى بار

يىغلب دنياگە كېلدىنگ

و مېنىگ حياتىمنى

كولگو - بختگە تۇلدىردىنگ،

قچان كە بىرىنچى بار
قورەلى كۆزلىرىنىڭ
اشنا نىگاھ بىلەن
مېنىڭ كۆزىمگە تېكىدىنىڭ،

قچان كە بىرىنچى بار
لېلىرىنىڭ غىچەسىنى
أچىپ، تېسىم اېتىدىنىڭ،

قچان كە بىرىنچى بار
جىجى قۇللىرىنىڭ بىلەن
يۈز - كۆزىمنى سىلەيدىنىڭ،

قچان كە بىرىنچى بار
ايلەك قىزىلنى باسىپ
قوچاغمىگە تىلىنىدىنىڭ،

قچان كە بىرىنچى بار
چۈچۈك تىلىنىڭ اچىلدى
و مېنى «ئە» دېدىنىڭ
و بو شىرىن سۆز بىلەن

ئەلەك توغۇسىنى
يۈرەگىمدە اويغاتىدىنىڭ،
اوشىندە، بختلى اېدىم
نە قىدر بختلى اېدىم!

• • •

كۈن اۋتدى، تۈنلر اۋتدى
اى اۋتدى، يىللر اۋتدى
مېنىڭ كۆزىم اۋنىگىدە
غىچە اېدىنىڭ، گل بۇلدىنىڭ
خىمچە اېدىنىڭ،
نېھالدىك قىد كۆترىدىنىڭ

شۈ يىللر دوامىدە
ھەر تۈن بىر اېرتك بىلەن
سېنى اۋخلەتر اېدىم
ھەر كۈن بىر بۇسەم بىلەن
سېنى اۋىغاتر اېدىم

ھەر سحر شەھلا كۆزىنىڭ
قۇياش بۇلىپ چىقىردى

و ھاياتىم يۇلىنى
نور بىلەن ياروتردى

عزىز قىزىم، سېن بىلەن
شۈنچەلەر ئوۋىدىم كە
كۈن و تۈن ئۆتگىنى
ئاي و يىل ئۆتگىنى
غەرىم نىڭ ئۆتگىنى
ھىتى سىزمەي قالدىم

عزىز قىزىم، سېن بىلەن
شۈنچەلەر بختلى ئېدىم
كە غەملەر - تىۋىشلەرگە
غەرىت - ئېرىقلىرىگە
پىروا قىلمەي كېلىپمەن

• • •

مەن، ئېندى ئوتروم دە
يىشەن، گەللەپ، تۈرىپ سەن
ئۆز يارىنىڭ، ئۆز بختىنىڭنى
تاپىپ، بختلى يۈرىپ سەن

بۈگۈندىن باشلاپ سېنى
يىنىڭ بخت، يىنىڭ ھايات
ئۆز يانىڭغا چارلەيدى
و كۆزلىرىڭ قوياشنى
مېنىڭ ئويىمدىن كۈچىپ
يىنىڭ ئويىدە پارلەيدى

سېنى، 'بخت' دېگەن تەقدىر
مېندىن يىراقلاشتىر
و ئېرىقلىق، كۆزىمدىن
قان ياشلىرىنى ئاقىز

مېلى، مېن يىغەلسەم ھەم
سېن ھەمىشە كۈلۈپ تۈر
مېن سۆيۈپ، تۈگەلسەم ھەم
سېن گەللەپ، ئاچىلىپ يۈر

مېلى، يىراقلاشسەڭ ھەم
دايم قىلىم دە بارسەن
يىلغوز قىزىم بۇلسەڭ ھەم
ئېندى باشقا گە بارسەن

مېن، سېنى ايشانمس ديم
يېر و كۆك، قىرى - ياشىگە
ايشانىپ تاپشيرهمن
«أى بېك» ناملى قوياشىگە

يلغوز قىزىم، ويدا جان
الھى، بختيار بۇل
أى بېك جانىگە ھمىشە
سېويىكلى گۈزەل يار بۇل

بخت كېچەنگە بو شعرنى
سېنىگە ساوغە قىلەمن
بختلى - تىختلى بۇلەسن
بونى انىق بىلەمن

تاشكېنت: ۲۰۰۵/۷/۹ م.

سلام

بىر كۈن مېنىگە تەقدىر سېنى اوچرەتدى
لېلىمدە «سلام» سۆزى گۈللەدى
اما، ناتىش نىگھىنىگى كۆرىپ،
اچىلگن گل، لېلىمدە موزلەدى
سلامىم سېنىگە يېتىپ بارالمەدى

تون اېدى...

كۆز لىرىمدىن اويقۇمنى أى اوچىردى
اونىگە دېدىم:

بارىب، سلامىمنى ایت!

آي، اويقوسىرەب، سېكىن، «مىلى» دېدى
 اما، تانگ آندى و آي اوخلىب قالدى
 سلامىم سېنگە يېتىپ بارالمەدى

تانگ شىمالى اېسىپ كېلدى يانېمگە
 اونگە دېدىم:

بارىب، سلامىمنى آيت!
 اطرافىمگە اپورولوب، «مىلى» دېدى
 اما، ياغمىر اونىڭ يۇلىنى تۇتسىدۇ
 سلامىم سېنگە يېتىپ بارالمەدى

ياغمىر ياغىپ، بىر دريا بۇلىپ آقدى
 آق سۈوگە كۈز ياشىمنى آقىزىپ
 اونگە دېدىم:

بارىب، سلامىمنى آيت!
 سۈو شىلدىرەب، «مىلى» دېپ، آقېپ كېتتى
 اما، قرا قىلر اونى سىيقردى
 سلامىم سېنگە يېتىپ بارالمەدى

بېھار كېلدى، درخت يىراغىگە تۇلدى
 يىشىل يىراغلىرىگە سىلاملىرى يازىپ،

دېدىم:

سلامىمنى بارىب يېتكىزىڭ
 يىراغلىرى شىوېرلىشىپ، «مىلى» دېدى
 اما داۋول، يازگىن سىلاملىرىمنى
 يىراغلىرى كۆكسىدىن يۈۈپ تىشلەدى
 سلامىم سېنگە يېتىپ بارالمەدى

ياز كېلدى و قىزىل چېچك آچىلدى
 چېچككە دېدىم:

سلامىم بارىب، ايت
 چېچك تېسىم اېلىپ، «مىلى» دېدى
 اما كۈز شىمالى اونى سۇلدۇردى
 سلامىم سېنگە يېتىپ بارالمەدى

قىش كېلدى و قار ھەم ياغە باشلەدى
 قارگە دېدىم:

بارىب، سلامىمنى ايت
 اۋىنب-اۋىنب، آياق قار «مىلى» دېدى
 اما قوياش ايسىق نورىنى ساجىپ
 بىر زومدە قار چاۋوشىنى اېرىتتى
 سلامىم سېنگە يېتىپ بارالمەدى

التين قناتلى قوياشىگە يالوار ديم:
 ابندى باريب، اوزىنگ سلامىمنى ايت
 قوياش يرقيرەب، مېنگە «مىلى» دېدى
 اما قلىن بولوت يۇلىنى تۇسدى
 سلامىم سېنگە يېتىپ بارالمەدى

بولوتىگە دېدىم:

سلامىم باريب ايت
 بولوت گولديرەب، چاپىب، «مىلى» دېدى
 اما كوچلى بوران- طوفان باشلەنىپ
 بولوتلرنى ھر تمانىگە ترفتدى
 سلامىم سېنگە يېتىپ بارالمەدى

شو يوسونىدە، كۈن و تونلر اۋتماقەدە
 آى و يىللر، قىش و يازلر اۋتماقەدە
 اما بېچارە چاۋوشلرېم، ھمان
 تورلى تۇسقىلرگە اوچرەب قالماقەدە
 و سلامىم سېنگە يېتمەي قالماقەدە!

سيز، امير تېمور يا بابر اېمىس سيز
 تا مېنى التين تىختىگە اۋلتىرغىزىب
 ملكينىگىز شاھبېكەسى ايلەسنىگىز

سيز، نوايى يا كە لطفى اېمىس سيز
 تا كە گۈزەل- گۈزەل شعرلر يازىب
 مېنىنگ اوچون بويوك دېوان توزسنىگىز

بېگىم،

سيزنى نېگە سېۋەم؟

سيز، بهزاد و يا ميرك هم اېمس سيز
تا كه قلم - بۇياقلر سحرى بيلن
كۆزەلليگيمگە ينه چيراي قۇشيب
پردەلرده مېنى تصوير اېتسنگيز

سيز، قل محمد يا عودى اېمس سيز
تا كه مېنىگ شأنيگمگە كويلر باغلب
جهاننى شيرين كويگە تۇلديرسنگيز

سيز، قادرى يا كه چۇلپان اېمس سيز
تا كه مېنىگ اوچون رومانلر يازيب
ناميمنى ابل ايچره منگو اېتسنگيز

سيز، بو زمان فرهادى هم اېمس سيز
تا كه تاغ و تاشلر كؤكسىنى تېشىب
شيرين سوونى پاييمگە آقيزسنگيز

اما سيز، اؤزير سيز،

فقط، اؤزير سيز
تويغولير شونچه تينيق، شونچه پاك
كه اونده يره تگنى كۆرسه بۇلر
قوياشلى قليبزده شونچه سېوگى بار

كه بير ذره نفرت هم اونده سيغمس
سېسيز شونچه تسكين لى و ملايم
كه تاشقين غضب هم اونگه ابل بۇلر
كۆزلر يزدە شونچه تينيم - ايشانچ بار
كه بير باقىشده بوتون وجوديمدن
زمان تشويشلىرىنى يوقاتەدى
وجوديزده شونچه غيرت تۇپلنگن
كه فرهادلر اونگە تېنگ كېلە آلمس
و قۇللير شونچه ليك مهربان، كه
فقط سيلش اوچون كۆتەريلهدى

سيزده شونچه ايچكى گۆزەللىكلر بار
كه مېنىك بير تېلبه شاعر قلىبنى
يوواش گينه رام ايلهدى، ضبط ايتدى

بېگيم،

سيز، اؤزير سيز، فقط اؤزير سيز
و مېن، سيزنى فقط سيزليگيز اوچون
شونچه كوچلى،
شونچه چېكسيز،
شونچه قىناق، سېوهمن!

عمان: آگست ۲۰۰۷ م.

سۆز گېھرى

سېن كىي دىلدار كېرە كدور مېنگە
يار وفادار كېرە كدور مېنگە

كاش يۇقالسىە ارە دن ايرىلىق
لذت دىدار كېرە كدور مېنگە

ابىسكى چاغىر دىفە خمار ايله مس
كۆز لرى خمار كېرە كدور مېنگە

وصلىنگە يىتماق اوچون، اي سېوگلىم
طالع بىدار كېرە كدور مېنگە

سۆز گېھرى دن تۆلە دور دىفترىم
طرفە خرىدار كېرە كدور مېنگە

اطرىش، ويانا- ۲۰۰۲

سېنى ساغىنگىمىدە

سېنى ساغىنگىمىدە
ساكن، بۇم- بۇش لحظه لر چۆزىلە دى
قوياش اويغانىشىنى اونوته دى
اويغاق تونلر، تونلرگە اولنە دى

سېنى ساغىنگىمىدە
گلر كولىش اۋرىنىدە ياش تۆكە دى
شېنم تامچىلىرى موزلب قالە دى

مىن تانگ يېلى ھىم اېسىشدىن قالىپ،
 ھارغىن نفس اېلىپ، ادىم تىشلەيدى
 مېسەلر اۋىنە مەي، چىچاق اوخلەيدى
 دريا قوشىقلىرىنى كۈيلە مەيدى
 يار يار كۈيى گرىپ دېك ترەلەيدى
 تېگرە كدە جىملىك ھىكم سۈرەيدى
 و دردىلر جۈشۈپ، يۈرە كىدن تاشەيدى

سېنى ساغىنىغىمىدە دېدىم، اما
 اې اويىم مەلگى،

كۈنگىلىم تىلگى
 اويىمنى تىرك اېتىگن چاغىنگىدىن باشلىپ
 شو چاغ گچە سېنگە بېقرار كۈنگىلىم
 ساۋوق بۈشلىك تويىدە
 موزلىپ، چۈكىپ ياتماقەدە
 مايوسلىك قىرا بولۇنلار
 ھاياتىمنى بوتۇن قاپلىپ الماقەدە
 و اميدلارنى نىنگ ياروغ شەلەسى
 قىغۇ- مايوسلىك بولۇتتى ار تىدە
 سېكىن سېكىن سۈنىپ، اۋچىپ بارماقەدە

سېنى ساغىنىغىمىدە دېدىم، اما
 سېنى ساغىنىمەگەن بىر لىظەم بار مې؟
 اۋىلەشيمەچە، ھىمىم بۈيى ھىر نفس
 سېنى، يگانە تىلگىم،
 مەلگىم

قىتىق ساغىنىپ- ساغىنىپ ىشەيمەن
 اۋىلەشيمەچە فقط مېن اېمىس، ھىتى
 سېنى كۈرگەن بىرچە عاشق قوشلار ھىم
 مېسەلر، درختلار ھىم، چېچكلار ھىم
 قامتى اېگىلمىس مەرور تاغلار ھىم
 كۈيلىشدىن تاختەمس اقر سۈولر ھىم
 ھىر كۈن سېنگە سلام بېرگەن قوياش ھىم
 سېنى يىلدىن توغىلگەن گۈزەل بەھار ھىم
 سېنى كېزىپ اۋتگەن كۈي و كۈچەلر ھىم
 سېنى ساغىنىپ- ساغىنىپ ىشەيدى
 اۋىلەشيمەچە فقط بىز اېمىس، ھىتى
 سېنى ارمان قىلگەن خىدايىم ھىم
 سېنى ساغىنىپ- ساغىنىپ ىشەيدى

كابل: ۱۳۸۷

اینجی خیال لر

أیریلیق تونیده، سېنى اېسله سېم
قرانغولیک قاجیب، یاغدو یاریشر
اینجی خیال لرینگ تونگی سکونده
اېزگو تیلک لریم بیلن قاریشر

سېن قه یېرده سن و مېن قه یېرده من
أره میزنی تاغ لر، دېنگیز لر کېسر
اما ألیس لردن، اینجی خیالینگ
میین شب باده دېک، مېن ساری اېسر

أیریلیق نی دېر لر، سېوگی سیناوی
میلی، بو سیناودن بیز هم اؤته یلیک
بو دنیا ده وصال نصیب اؤلمسه
میلی، او دنیا ده وصال کؤته یلیک

ایتالیا، روم- ۲۰۰۲

سیر گذشت

صبا کیم عشق اېلی نینگ چاوشی دور
سحر وقتیده کؤرگن خوش توشی دور

گلستاندن ألیب کېلگهی طراوت
بېرور عشق اهلینگه ساوغه، سعادت

صبا ألمس اؤزیگه خسته لیکنی
تیلر عاشق بیله پیوسته لیکنی

همیشه عشق اېلیگه دور وفادار
گهی بېرمس اولرگه جور و أزار

دل ناشادىغە سىغمىس قوۋانچى
صبا گر بېرسە پىغامىن ايشانچى

صبا پىغامىدىن عاشق آلر جان
جەھان بۇلگەي كۆزىگە بىر گلستان

صبا ھم عشق بىرلە آشنا دور
شۈبھىگچۈن، عشق اېلىگە ھمنوا دور

صبا، مېن ھم ابرورمىن عاشق زار
كۆرۈتۈرمىن جدالىغ اىچرە آزار

مەجبۇتى دېدىم، كېچىدىم اۋزىمدىن
مەجبۇت نۇرى تاولندى كۆزىمدىن

گېھى، وصل اىچرە بۇلدىم شاد و خرم
گېھى، ھجر اىچرە بۇلدىم غمگە ھمدىم

سەادت يولدوزى، گە كۈلدى مېنىگە
گېھى سۇندى، اوچىپ توشدى زمىنىگە

گېھى، مېھر اۋزىدە كۆردىم مەجبۇت
گېھى، كۆردىم مەجبۇتدىن مەجبۇت

مەجبۇتدە، بولر بارىنى كۆردىم
ولې، شەھرت ايلە دورىمنى سوردىم

كۈنگۈللەردە ابدى اۋزىم، مقامىم
ھەمىشە بار ابدى تىللەردە نامىم

بىلىمدە تاپكىن اېردىم اعتبارى
اېلىم دېردى مېنى اۋز افتخارى

يېتۈك شاعرايدىم، كۈچلى قلمكش
كلامىم اېردى بس شىرىن و دلگش

مثال اېردىم زمانداشلىرگە دايم
ھەمىشە اېنگ يوقارى اېردى جايىم

كۆرۈردىم ياش، اولوغدىن قدر و حرمت
قىلردىم ياش، اولوغ، بارىگە خدمت

ھاياتىم سوۋ كىي آرام اقردى
سعادەت، مېھرىلە مېنىگە باقردى

ھاياتىمدىن بىسى خوشنودا بېردىم
يوتوقلار مېھرىسىنى ئىستىكچە، تېردىم

• • •

دېرېغا، ئۆزگىرىپ قالدى زامانە
فلەك پېكەنلىگە بۆلدىم نىشانە

مېنىڭ ئۆلگەندە باشلىدى ئوروشلار
مېنىڭ خەلقىمگە ياتلار بۆلدى سىرور

ۋەتەنگە يېتتى يات، بېگانە كېلدى
مېنىڭ خەلقىمگە تۈرلى ظەلم قىلدى

قارا كىيگەن ياۋوزلار ھەر تۈن ۋە كۈن
ياروغ كۈنى قىلىپ ئېلگە قارا تۈن

گەلىستاننى بوزىپ، قىلدى يىبابان
بوتۇن ئادەلەتنى قىلدى ۋىيران

خەلىق مالىنى تاراجا بېتتى
كىشى كىيىم باش كۈتتى، باشى كېتتى

كەتتى كۈيدىرىپ، مەكتەپنى بوزدى
مەعارف اھلى نىيەت جەننىنى اوزدى

ضىيالىلارنى دۈشمەن دېيىپ، بىلدى
اگر تاپسىمە، سۇراقسىز بۆلدىرىدى

زەمىندە ئۆت، ھۈادە قالمەدى قوش
ئۆلۈم ئاجىز ھايات ئۆزىدە ئاغوش

نە دىن قالدى ۋەتەندە، نې شەرىعت
نە ھەق قالدى ۋەتەندە، نې ھەقىقەت

نە تاللا تېپەننىڭ ئالتۇنى قالدى
نە مەلا سەلەسى، نې تۇنى قالدى

قەيەردە بۆلسە ئابالغ گۈزەل قىز
ئولۇنىڭ ئۆلچەسى بۆلدى نەكەسىز

مهاجر ليكده ايريلديم، اتادن
بو منگو ايريلقدن قان يوتامن

ينه، انهم چيكيپ كۆپ جور و ازار
مهاجر ليكده بۇلدى مېن كىي خوار

درخت ابردى انهم، ييز، ياله سيدېك
كېسيليگن نى انهم، ييز، ناله سيدېك

فلك، نى نى نواسيدن ايردى
درخت و يالهنى غمدن قەيىردى

درخت ايريلسه شاخلردن، يشالمس
ينه اؤزگه يېر و سووده چيدالمس

مهاجر ليكده انهم، اؤلدى آخر
اؤز يدېك، قبرى هم بۇلدى مسافر

اتاسيز، انه سيز قالديم جهانده
فغانيمدن فلک بۇغزى فغانده

اگرچه ايريليپ اتا-انادن
اولر نينگ مهر يگه انتيق گدامن

ولېكن، تلپينش مېنينگ ايشيم دور
بوتون انسانيت مېنينگ كيشيم دور

سؤره يمن اؤزدن: آخر نى بۇلر كن؟
عمر پيمانەسى قندهى تۇلر كن؟

نى بۇلسه، كېلگوسى تقدير ييلگه
نى ايسترسه فلک، اول ايشنى قيلگه

ولېكن دايم دېيمن: خداييم،
اجابت قيل مېنينگ بو التجاييم:

كه مېن هر يېرده و هر حالده بۇلسم
اجل يېتگنده، اؤز يور تيمده اۇلسم

وطن قۇينده گر اۇلسم، تيريك من
وطن سيز گر تيريك بۇلسم، اۆليك من

تاشكېنت: ۱۹۹۹ م.

